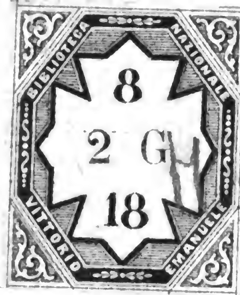

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
8
2 G
18

DOCTRINA CATECHISMI ROMANI

In Decalogum.

FIDELITER COLLECTA, distincta, & vbi opus est explicata,

PER P. D. IOANNEM BELLARINVM CLERICVM REGVLAREM Congregationis S. Pauli.

Cum Superiorum licentia, & Priuilegio.

Carolus Aloysius Berardus Vassia Sacerdos

VENETIIS, Apud Nicolaum Polum. MDCXI.

Expensis Bartholomæi Fontanæ.

ADMODVM ILLVSTRI,

Ac Reuerendiſs. Domino,

DOM. NEAPOLIONI COMITOLO

PERVSIAE EPISCOPO.

Don Ioannes Bellarinus verám, & perpetuam optat felicitatem.

Lurima ſunt, Reuerendiſſime Præſul, quæ mihi in Ciuitate Peruſiæ commoranti admiratione digna viſa ſunt, Antiquitas, Loci eminentia, Aeris puritas, terræ fertilitas, rerum copia, morum elegantia, docendi ſtudium, populi multitudo, cleri pietas, aliaque multa; Sed illud præci-

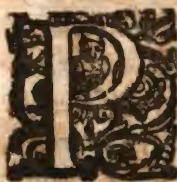
pue in ea mihi visum est eminere, atque excellere, quod sublimium ingeniorum, qui leges tum voce, tum scriptura ad suam, & ad aliarum mundi partium vtilitatem interpretentur, vt benigna mater, & nutrix sit. Cuius rei causam cum ego examinarem, etsi primo visum est vel qualitati regionis, vel studio ciuitatis aliquid esse tribuendum; nihilominus, re melius considerata, esse beneficium, & priuilegium à Deo illi concessum existimaui. Fateor autem, quod & mihi quoque, dum istic fui, nescio qua ratione, tale beneficium communicatum est. Cum enim plurima mihi occurrerent conscribenda, alijs omissis, inopinate in explicationem Decalogi, qui est Summa omnium legum, ita inductus, & impulsus sum; vt cum facilitate hoc Opusculum ibi, modico tempore, pœnæ absoluerim; & eo etiam animo confecerim; vt, sub tuo nomine, Clero Perusino, qui mea scripta libenter legere visus est, dedicarem: Quod modo mihi faciendum esse existimaui. Vt igitur hæc mea tractatio ad locum suæ originis reuertatur; sicque beneficium confitear istinc acceptum; vt etiam hanc diuinæ legis explicationem illuc transmit-

mittam, vbi ſunt legum diligentiſſimi cultores, & obſeruatores; vt demum meæ erga Peruſinam Ciuitatem, & Clerum, & te illorum Paſtorem dilectionis, & obſeruantiæ teſtimonium reddam; lęto animo hanc dedico tractationem; exiſtimans non ingratum, imò potius ob materiæ dignitatem, & vtilitatem iucundum eſſe futuram. Cum enim Decalogus ſit veluti arbor vitæ in medio Paradiſi terreſtris, hoc eſt militantis Eccleſiæ, collocata, & à Catechiſmo dictæ Eccleſiæ authoritate in loco, vt quibuſdam videtur, difficilioris acceſſus præparata, vt à Clericis, tanquam ab agricolis, in populis, qui ſunt veluti agri, ad fructus vitæ ferendos, plantata ſit; Non poſſum credere, quod ſi ego, in gratiam potiſſimum Cleri Peruſini, dictam arborem de loco difficiliori in faciliorem illique valde accommodatum tranſmittam, non debeat illi maximè gratum eſſe: Hæc igitur mea fuit intentio: Valdeque lætabor, ſi hac mea diligentia hæc arbor iſtic, rectius plantata, & culta ſit, vnde copioſiores vitæ fructus producantur. Demum tuam humillimè Epiſcopalem exopto benedictionem.

PRÆFATIO

AD VENERANDVM CLERVM Perusinæ Diœcesis.

PRæfationes, Admodum Reuerendi Sacerdotes, quas librorum authores suis tractationibus præmittere solent, si recta ratione fiant, magnum lectori afferunt lumen ad ea facilius, & clarius intelligenda, consideranda, & examinanda, quæ in illis proposita sunt. Quatuor autem potissimum rectè in illis explicantur, nempe materia, forma, efficiens, & finis, non quidem rei, sed tractationis; Quod nunc ad vestram vtilitatem ego præstabo.

Materia igitur huius tractationis duæ res sunt; Vna quidem, & principalis est Decalogus, seu lex Dei. Altera est Doctrina, seu explicatio, quam Catechismus de illo tradit: Vtraque materia est maximè digna, vtilis, & excellens.

Decalogus enim vt ait S. August. Est Summa, & Epithome omnium legum: Et S. Thomas de illo ait; Est prima regula omnium actuum humanorum, omnia vitia prohibens, & omnes virtutes præcipiens: Huic legi Christus in tota vita sua subditus factus est: Illi omnes suas actiones conformauit, & in passione omnes illius transgressiones expiauit: Hac lege Christus in die obitus cuiusque vtitur, vt sen-

ſententiam ferât particularem: Eadem in die iudicij vtetur ad generalem ſententiam de omnibus proferendam. In hac lege præſcribitur quidquid homines facere, & omittere debent, vt pœnas æternas euadant, & vitam æternam conſequantur. In hoc Decalogo omnes leges humanæ tam Ciuiles, quam Canonicæ ſunt fundatæ, ab illa deriuatæ, & ad eiuſdem obſeruantiam deſtinatæ. Hæc lex via paradiſi, arbor vitæ, magiſtra morum, portus ſalutis eſt appellanda: Omnes homines illius debent eſſe obſeruatores: Confeſſores ipſius iudices ſunt; Sacerdotes, Parochi, & Concionatores Doctores illius debent appellari: Hæc lex Deum habet authorem, à quo maxima cũ maieſtate data eſt: Quis autẽ poterit huius legis excellentiam, neceſſitatem, atque vtilitatem explicare? Quis non debet illi ſtudere? Illius cognitionem obtinere? Potiſſimum autem Clerus, qui illam non ſolum ſcire, ſed etiam populos docere tenetur.

Verum hæc lex ſumma breuitate, hoc eſt decem verbis, vt vox Decalogi ſonat, & res ipſa docet, data eſt: Tanta breuitas omnino aliquam requirit explicationem: Quis autem illam poterit vere explicare, niſi Deus, qui illam tulit? Forſan vnuſquiſque, etiam rudis, & imperitus illam audebit explicare? Aut illius explicatio à quocunque indiſtinctè eſt accipienda? Abſit à fidelibus tanta deceptio: Illi tantummodo, quos Deus docuerit, germanam huius legis explicationem tradent: Deus autem per Spiritũ Sanctum Eccleſiam Catholicam omnem docet verĩtatem; ita vt columna, & firmamentum ſit veritatis: Ab hac Eccleſia vera, & germana huius legis petenda eſt explicatio: Et ecce illam proponit in Catechiſmo. Hanc igitur fideles ſumma cum veneratione non accipient? Illi non ſtudebunt? Illam non amplectentur? Vtinam hæc explicatio, quanti par eſt, ab omnibus æſtimaretur: Doleo nimis, cum video Clerum in hac doctrina parum verſari: Totis

viribus enitor, vt hanc doctrinam non solum gratā, sed etiam facilem Clero reddam: Ob hoc materiam huius tractationis Catechismi doctrinam accepi. Hanc studio colligere, distinguere, ordinare, explicare, & demum captui tum eruditorum, tum minus eruditorum accommodare.

Hic finis est huius meę tractationis, Catechismi doctrinam reddere faciliorē, & Clero magis accōmodatam; ita vt examinatoribus, & examinandis præcipua quadam ratione deseruiat: Hoc etiam ea intentione feci, vt hæc Doctrina Clero grata, & iucunda reddatur; & vt per examinatores in Clero introducatur; & per Clerum populis proponatur.

Duo igitur in Doctrina Catechismi considerantur, nempè Doctrina, & modus illam proponendi; qui modus magistrali quadam, & grauiori ratione, sicut magnam eius authoritatem decebat, traditus est: Hunc ego modum omisi, & doctrinam accepi. Veluti Catechismi repetitor effectus sum: Vt paruulis panem frangerem, modo interrogandi, & respōdendi vsus sum. Vt vero doctis satisfacerem, methodum, philosophicam, & exquisitam adhibere curaui. Vt etiam memoriæ consulerem, ferè semper res, seu materiæ eodem modo, & ordine propositę sunt. Primo enim nomen; postea diffinitio. Tertiò causæ rei. Quarto diuisio. Quinto accidentia, vt necessitas, vtilitas, & similia sunt explicata. Et primo de Decalogo in genere. Deinde de Singulis præceptis traditum est. In quolibet autem præcepto tria considerātur. Primo ipsum præceptum. Secundo eius obseruantia. Tertia motiua ad dictam obseruantiam. Primum, & secundum illuminăt intellectum. Tertium verò tentat mouere, & impellere voluntatem. Cum quis voluerit vel discere, vel docere, ex primo, & secundo obtinebit. Cum suam, vel aliorum tepidam accendere cupit voluntatem, ad motiua est illi confugiendum. Hæc, & alia multa studiosus lector, si in hac tractatione obseruabit, plurimum adiumēti intellectui,

tellectui, memoriæ, & voluntati obtinebit. Ordo enim doctrinę, cum lectori explicatur, & intellectum illuminat, & memoriam valde confirmat. Motiua vero tepidam, vel renitentem voluntatem ad actionem flectere possunt. Hęc sunt, quæ præmittenda existimaui.

Hanc igitur vobis offero Reuerendi Sacerdotes diuinæ legis, & Doctrinæ Catechismi explicationē. Illum læto animo accipite, quia tali etiam à me tradita est. Illi non semel, sed sæpius, non cursim, sed consideratè studete: Ordinem obseruate: Causas examinate: Diffinitiones, & diuisiones perpendite. Tanta enim tam ampla, & necessaria materia maxima consideratione digna est: Vbique hic meus labor valde fructuosus est iudicatus: intantum vt paucis annis totum hoc opus in Catechismum nouem vicibus sit impressum. Excellentia autem vestri ingenij, & mea erga vos beneuolentia, & obseruantia, vt hoc opusculum vobis speciali quadam ratione gratum sit, efficere debet. Demum vos rogo, vt in sanctis sacrificijs inuicem & vos mei, & ego vestri memoriam retineamus; illud summopere deprecantes, vt Deus nos suæ legis veros, & perfectos faciat esse obseruatores, atque Doctores.

INDEX

INDEX TITVLORVM.

Cap. 8.

DOCTRINA

DOCTRINA

Cap.6.

DOCTRINA

DOCTRINA

DO-

Index Titulorum.

DOCTRINA

DOCTRINA

DOCTRINA

DOCTRINA

cap. 2.

FINIS.

DOCTRINA
Catechiſmi Romani
IN DECALOGVM.

De materia, forma, efficiente, fine, neceſsitate, atque vtilitate huius doctrinæ.

QVÆ differentia eſt inter doctrinã, & diſciplinam? ℞. Re idem ſunt, differunt tantum ratione; Doctrina enim dicitur; quatenus eſt à docente: Diſciplina prout recipitur à diſcente. *Ex Ariſt. lib. 1. poſt cap. 1.*

Eſt neceſſarium, vt omnes doctrinam Decalogi addiſcant? ℞. Omnino ita eſt. *Seſſ. 5. cap. 2. R.*

Quare hoc? ℞. Quia omnibus, nullo penitus excepto, neceſſe eſt, vt obſeruent, quæ in Decalogo præcepta ſunt; nemo autem poteſt obſeruare, quod ignorat. *Seſſ. 6. cap. 11. & can. 20.*

Hæc doctrina eſt magis neceſſaria vni, quam alteri? ℞. Magis neceſſaria eſt Sacerdotibus, cõfeſſarijs, concionatoribus, atque Parochis. *Catech. hic num. 2.*

Quare Sacerdotibus? ℞. Quia officium illorum eſt legem Dei docere. *Seſs. 23. c. 14 R.*

Cur confeſſarijs? ℞. Quia ad ipſos ſpectat judicare de peccatis, quæ contra Decalogum committuntur. *Catech. nume. 2.*

Ex Seß. 5. cap. 2. R. Propter quid concionatoribus? ℟. Quia ipsi debent legem Dei populo annunciare.

Cate. hic nu. 2. Quare Parochis? ℟. Quia funguntur officio tum concionatoris, tum confessoris, ideo legi Dei summo studio incumbere debent.

Num. 1. Quænam est materia huius Doctrinæ? ℟. Ipse Decalogus, seu decem præcepta Dei.

Nu. 1. &c. Quænam forma? ℟. Ille modus, quo tradita est.

Nu. 2. &c. Quomodo traditur à Catechismo? ℟. Modo accõmodato, vt a Sacerdotibus, confessoribus, concionatoribus, atque Parochis recte, & opportune sit explicata, adhoc vt populi ad obseruantiam diuinæ legis inducantur.

Ex inscrip. et pręf. Catec. & ex seß. 25. in fine. Quis est author huius doctrinæ? ℟. Primo Concilium Trid. deinde Summus Pontifex, Demum illi Patres, quibus à Concilio, & à Summo Pontifice talis cura commissa est.

Cate. hic num. 2. & in præfat. Quis est finis illius? Resp. Doctrina Catechismi in Decalogum tres potissimum fines habet: primus est, vt vera, sana, & sine vllo errore doctrina de lege Dei proposita sit: secundus vt facilior, & ad docendum accommodatior proponatur, Tertius vt omnes, ad quos spectat legem Dei docere, in eius doctrina habenda conuenirent.

Cate. in pf. num. 7. Expedit, vt omnes hanc Doctrinam doceant, & addiscant? Resp. Non solum expedit, sed etiam quodam modo necessarium est.

Cate. ibid. Et Conc. seß. 4. Decr. 2. Quare sic expedit? Resp. Quia sanam doctrinam, qualis est ea, quæ hic ab Ecclesia proponitur, vbique ab omnibus tradi, & accipi vtilissimum est.

Seß. 4. Decre. 2. Qua ratione potest dici necessarium? Resp. Quia cum Ecclesia à Christo omnium fidelium magistra sit constituta, necesse est, vt omnes ab ipsa doctrinam, & explicationem diuinæ legis accipiant.

DI-

DIVISIO TRACTATIONIS

In quot partes principales tractatio diuisa est? Resp. In duas, quarum prima est de Decalogo in generali: Secunda de singulis præceptis illius in particulari. *Catech. in hac parte.*

Prima pars in quot capita diuidi potest? Resp. In octo sequentia.

Primum est De legibus in communi.

Secundum, De nomine, & diffinitione Decalogi.

Tertium, De materia, & forma illius.

Quartum, De efficiente, & fine eiusdem.

Quintum, De eius diuisione.

Sextum, De necessitate, & obligatione obseruandi illum.

Septimum, De Synderisi, atque conscientia, seu de vsu, & consensu rationis.

Octauum, De motiuis, quibus fideles ad dictam obseruantiam inducantur.

CAPVT PRIMVM.

De legibus in communi.

TRactare de legibus in communi confert ad tractationem, quæ de Decalogo est habenda? ℞. Confert. *Ex 1. 2. q. 90. &c.*

Quare hoc? ℞. Quia cognitio generis necessaria est ad cognitionem speciei: Lex autem in communi considerata Decalogi genus est. *Ibid.*

Quid debet de lege considerari? Resp. Primo, Nomen. Secundo, Diffinitio. Tertio, Quatuor causæ. Quarto, Diuisio. *Ex Ar. 1. ph. tex. 1.*

Nu 1. De nomine & diffinitione legis.

A quo deriuatur hoc nomen lex? Resp. A ligando; dicitur. n. Lex, quia ligat, seu obligat; modo. n. ligare, *1. 2. q. 90. art. 1.*

gare, & obligare pro eodem accipi debent.

D. Thom. ibid. Cate. nu. 2. Quomodo diffinitur Lex? ℞. Sic. Est regula extrema actuum humanorum obligans ad sui obseruantiam.

D. Th. ibi. Hæc diffinitio conuenit omni legi? ℞. Omni, si lex proprie accipiatur, prout superioris præceptum dicit.

Cate. nu. 2. Quare dicitur Regula? Resp. Quia ad aliquem finem regulat, & dirigit hominum actiones.

1. 2. q. 90. ar. 3. Quare dicitur externa? Resp. Quia lex semper ab aliquo exterius præcipiente deriuatur.

Cate. nu. 3. Lex naturalis nonne in intimo cordis insita est? ℞. Ita est, sed quatenus à Deo præcipiente deriuatur, regula extrinseca dici potest.

Cate. nu. 1. & 2. Cur dicitur regula actuum humanorum? ℞. Quia actus humani potissimum à lege sunt regulati.

1. 2. q. 90. art. 1. Ex sess. 6. cap. 11. & can. 20. Ex Cate. hic nu. 11. Quare dicitur obligans ad sui obseruantiam? ℞. Quia hæc est præcipua legis conditio: multi. n. faciũt libros, vt per ipsos hominum actus dirigantur, veluti Aristoteles in Ethicis: Sed quia talis regula, & norma viuendi non obligat ad sui obseruantiam, propterea regula quidem poterit dici, lex tamen nequaquam dicenda erit.

Nu. 3. De materia, & forma legis.

1. 2. q. 90. ar. 1. QVænam est materia legis? Resp. Actus humani; Item virtutes, & vitia circa illos.

Ibid. Cur sunt illius materia? ℞. Quia ab illa sunt regulati.

1. 2 q. 1. ar. 1. Quid proprie per actus humanos intelligi debet? Resp. Illi, qui cum iudicio, & aduertentia rationis ab homine eliciti sunt.

1. 2. q. 90. & 92. In quo consistit forma legis? Resp. In illa ratione præceptiua, in qua ius obligandi posita est.

Ibid. Potest dari lex sine præceptis? Resp. Ordinariæ lex per præcepta tradenda est.

Cate. pra. 1. nu. 3. Quotuplex præceptum legis? Resp. Aliud est affirma-

firma-

firmatiuum, aliud negatiuum.

Quomodo inter se differunt? Resp. Primo affirmatiuum præcipit facienda, negatiuum prohibet ea à quibus est abstinendum, illud præcipit virtutes; hoc prohibet vitia; Secundo negatiuum, aiunt doctores, obligat semper, & ad semper; affirmatiuum obligat semper, sed non ad semper. *Catec. ibi. D.Th. 2.2. q. 33. ar. 2. D. Thom. ibid.*

Quid est obligare semper, & ad semper? Res. Est obligare, vt semper, & indistinctè abstineatur ab eo, quod a præcepto negatiuo prohibitum est. *D. Thom. ibid.*

Quid est obligare semper, sed non ad semper? Resp. Est obligationem quidem præcepti affirmatiui esse perpetuam, sicut & ipsum præceptum perpetuum est; nihilominus dictam obligationem moderare exequutionem rei præceptæ, vt non semper, sed pro loco, & tempore secundum rectam rationem fiat. *D. Thom. ibid.*

Potest declarari exemplo? Resp. Potest; Datur præceptum ieiunij, eleemosinæ, & orationis non cum necessitate semper ista faciendi, sed quando, vel præceptum Ecclesiæ, vel occasio pauperis, vel necessitas orandi ita requirit; Datur etiam præceptum non furandi, non adulterandi, non blasfemandi; & à dictis semper abstinere necesse est; quia semper mala sunt, & numquam bene fieri possunt. *D. Thom. ibid.*

Nu. 3. De efficiente, & fine legis.

QVis potest facere legem, seu præceptum? Resp. Superior tantum, qui habet authoritatem, & dominium in alios. *D. Thom. 1. 2. q. 90. art. 3.*

Qui sunt isti superiores? Resp. Primo Deus, qui cum omnia creauerit ex nihilo, & eadem cõseruet, & gubernet, ne ad nihilum redeant, ideoq; sit summus, & absolutus dominus omnium, merito summus, & absolutus superior dicendus est; Post Deum illi tantum sunt superiores, quibus in alios potestas, & authoritas à Deo collata est, *Ex primo Decalogi prac.*

Catech. fc. 4. Isti superiores qui sunt? Resp. Primo Prælati, & Magistristratus Ecclesiastici: Secundo Principes, & Magistratus sęculares: Tertio Parentes in filios: Quarto Domini in seruos: Quinto Maritus in vxorem.

Ibidem. Dicti superiores possunt subditis suis præcepta dare? Resp. Possunt, iuxta tamen facultatem ipsis à Deo datam.

D. Tho. 1. part. q. 22. art. 3. Quare Deus alijs à se authoritatem præcipiendi largitus est? Resp. Primo vt suam bonitatem magis communicaret: Secundo, vt homines magis accommodate per superiores visibiles ad virtutem dirigerentur.

1. 2. q. 90. art. 1. Quis est finis legis? Resp. Finis, & effectus legis aliquo modo idem sunt.

Ibid. & q. 92. Qui sunt effectus legis? Resp. Tres, primus est proponere aliquem finem: Secundus determinare quid faciendum, & à quo abstinendum sit; vt talis finis obtineatur. Tertius obligare ad obseruãdum, quod à lege præscriptum est.

D. Th. ibid. Per hos effectus cognoscitur finis legis? Resp. Cognoscitur: Finis. n. legis est per dictos effectus dirigere, & regulare ad finem propositum obtinendum.

Nu. 4. De diuisione, & differentia legum.

1. 2. q. 91. Ibid. q. 92. & sequen. DAntur plures leges? Resp. Dantur.

A quo sumitur differentia, & pluralitas, & diuisio legum? Resp. A quatuor causis illarum: materia, forma, efficiente, & fine.

D. Th. ibi. Quomodo leges per causam efficientem diuisæ sunt? Resp. Aliquæ leges sunt datæ à Deo, & dicuntur diuinæ: Aliquæ dantur ab hominibus, & dicuntur humanæ: Iterum leges humanæ aliæ dantur à *Arist. 1 Politicis, & Oeconom.* superiore priuato, nempe à patribus, dominis, maritis, & dicuntur præcepta priuata, vel œconomica; Aliæ traduntur à publico magistratu, qui vel est sæcularis, & tunc leges dicuntur politicæ, vel ciuiles:

Vel est ecclesiasticus, & tunc leges canonicæ, vel ecclesiasticæ sunt appellatæ.

Qua ratione leges per materiam distinguuntur? Resp. Aliquæ sunt de actibus virtutum, vt præcepta affirmatiua: Aliæ de vitijs, vt negatiua: nonnullæ regulant actus erga Deum, vt tria prima præcepta: Alię actus erga proximum, vt sex vltima præcepta: Quædam dantur de temporalibus, vt ciuiles: aliquę de ecclesiasticis, vt canonicæ, atque ita de alijs erit. *Cate. præc. 1. num. 3. D.Th. ibid.*

Quænam est distinctio per formam? Resp. Est illa, quæ desumitur à modo, vel dandi legem, vel obligandi ad obseruantiam legis: Veluti aliqua lex obligat sub pęna, vel sub culpa mortali, alia non: Quædam datur per naturam, vt naturalis: alia per scripturam, vt scripta: alia per gratiam, vt Euangelica. *Ex Catec. hic nu. 3.*

Quomodo distinguitur per finem? Resp. Fit, cum leges diuersos sibi fines proponunt: Veluti lex diuina habet pro fine, primo gloriam Dei, & Christi, deinde vtilitatem hominis, idest vitam beatam illius: Lex canonica habet pro fine bonum commune Ecclesiæ: Lex Ciuilis, habet pro fine bonum ciuitatis, vel regni temporale: Lex priuata prætendit bonum priuatum. *Ex D.Tho. 1. 2. q. 90. & 91. & seq.*

De quanam lege tractatur à Catechismo? Resp. de diuina, in qua omnes leges inclusæ sunt. *Catech. hic nu. 1.*

CAP. SECVNDVM.

De nomine, & diffinitione Decalogi.

Lex Dei est vna, an plures? Resp. Deus legem dedit tũ angelis, tum hominibus, tum creaturis irrationabilibus, iuxta illud, quando legem ponebat aquis: ideo plures sunt: sed modo tantum de lege hominibus data sermo est.

Lex hominibus data est vna? Resp. Ex parte efficientis, & finis vna tantum lex à Deo hominib. data *Catech. hic nu. 3.*

est: Sed respectu formæ aliquo modo plures leges datæ esse dicuntur.

Cat. hic n. 1. & 3. Quot sunt leges quæ à Deo hominibus cum varietate modi, vel formæ allatæ sunt? Resp. Tres, prima naturalis, secunda scripta, tertia Euangelica.

Catech. n. 3. Rom. c. 2. Quænam est lex naturalis? Resp. Est illa, quæ à Deo naturaliter, seu per naturam in animis omnium hominum tam fidelium, quam infidelium insita est.

Catech. hic nu. 1. Lex scripta quænam est? Resp. Illa, quam Deus Moisi dedit in monte Sina scriptam in duabus tabulis lapideis, quæ dicuntur tabulæ testimonij futuri in arca, idest quæ in arca testamenti collocandæ erant.

In Euang. Quænam est Euangelica? Resp. Illa, quam Christus dedit per Euangelium.

Catec. n. 3. Quomodo omnes istæ leges habent eandem materiam? Resp. Quia omnes, & singulæ præcipiunt omnes virtutes saltem naturales, & prohibent omnia vitia: item omnibus hominibus datæ sunt: & omnes actiones humanæ ab illis sunt regulatæ.

Cate. ibid. nu. 3. Sess. 6. c. 7. Cur habent idem efficiens? Resp. Quia omnes à Deo datæ sunt: & in Euangelio omnes à Christo sunt confirmatæ.

Cate. n. 10. Quare habent eundem finem? Resp. Quia omnes prætendunt gloriam Dei, & hominum vitâ beatâ.

Catec n. 1. Lex scripta quomodo appellatur? Resp. Decalogus.

Vnde deriuatur hoc nomen? Resp. A greco, Deca, quod significat, decem, & logos, quod significat, sermo.

Cur ita denominatur? Resp. Quia lex scripta continet decem præcepta adeo breuia, vt quodlibet eorum vere vnum verbum esse videatur: ideo dicitur Decalogus, vt exprimatur, quod decem sunt verba legis.

Quomodo diffinitur Decalogus? Resp. De illo possunt dari duæ diffinitiones.

Nu. 2. Prima diffinitiò Decalogi.

QVænam est prima diffinitio? Resp. Ista; Decalogus est summa, & epitome omnium legum, quæ hominibus datæ sunt; & hęc a Catechismo, & a D. Augustino tradita est. *Catech. hic nu. 1.*

Quid est esse summam, & epitomem omnium legum? Resp. Summa, & epitome idem sunt quod breuis, sed distincta collectio eorum omnium, quæ principaliter ad aliquam rem pertinent, vel in aliqua re continentur; ideo esse summam omnium legũ, quæ hominibus à Deo datæ sunt, est esse breuem, & distinctam collectam eorum omnium, quæ principaliter; vel in dictis legibus contineatur, vel ad illas valeat pertinere. *Cate. ibid.*

Omnia quæ præcepit Deus in veteri, & nouo testamento intelligendum est pendere ex decem Decalogi præceptis? Resp. Omnia. *Cate. ibid.*

Omnes leges diuinæ siue compendiosa, siue naturalis, siue Euangelica ad Decalogum reducuntur? Resp. Omnes. *Ibid. & nume. 3.*

Dici potest, quod omnes leges humanæ siue publicæ, siue priuatæ, siue ciuiles, siue ecclesiasticæ in Decalogo sint fundatæ? Resp. Ita est. *Ibid. nu. 1.*

Quomodo est hoc? Resp. Primo oẽs dictæ leges ideo sunt iustæ, & validę, q̃ legi a Dei cõformes sũt, & ab illa sunt deriuatæ, ac confirmatæ: Secundo nihil aliud omnino prętendere debent, quam exactam in populis diuinæ legis obseruantiam; ideo leges ciuiles multa decernunt vt homicidium adulterium, furtum, & omnis iniuria à populis arceatur; leges autem canonicæ summo studio contendunt, vt tria præcepta Decalogi, quibus cultus Dei præcipitur, potissimum obseruentur: Ita patresfamilias omnia sua præcepta ad hoc dirigere debent, vt lex Dei a suis subditis diligentissime obseruetur. *1. 2. q. 95. art. 2. Catech. nume. 1.*

Ex verbis Decalogi potest colligi, quod dicta summa *Hic nu. 1.*

ma

ma omnium legum in illo contineatur? Resp. Ait Catechismus, ita est, si diligenter quæratur, vt recte intelligantur: quod est dicere, hoc non posse cognosci ab ijs, qui verba Decalogi recte non intelligunt; illos quoque non recte intelligere, qui diligenter nõ curant, vt bene intelligant: est etiam dicere vnicuique debere esse summè gratam explicationem Decalogi, quæ a Catechismo authoritate Ecclesiæ ablata est.

Nu.3. Secunda Decalogi diffinitio.

Cate.nu.2. & 8. QVænam est secunda diffinitio Decalogi? Resp. Est hæc, Decalogus est prima regula omnium actuum humanorum obligans omnes homines ad sui obseruantiam.

D.Th. 1.2. q.95. ar.2.

Hęc diffinitio quid superaddit diffinitioni iam allatæ, quæ omni legi communis est? Resp. Addit tria verba, nempe primo quod sit regula prima. Secundo, quod sit regula omnium actuum humanorum, ita vt nullus sit actus humanus, qui ab illa regulatus non sit. Tertio, quod obliget omnes homines, quicunq; illi sint, siue fideles, siue infideles ad sui obseruantiam.

Nu.1. & 2. Decalogus præcipit omnes virtutes, & prohibet omnia vitia? Resp. Ita est.

Ibid. & D. Th. 1.2. q. 100. ar. 2. Regulat omnes potẽtias animę, omnes passiones, omnes sensus, & membra corporis, omnes cogitationes cordis, verba linguæ, opera corporis? Resp. Regulat.

Ibid. Idem est dicendum de quocunque hominum statu, de regibus, principibus, prælatis, dominis, seruis, & alijs? Resp. Idem.

CAP.

CAP. TERTIVM.

De materia, & forma Decalegi.

VT habeatur plena cognitio Decalogi, quid debet explicari? Resp. Quatuor causę illius, materia, forma, efficiens, & finis.

Quænam est materia Decalogi? Resp. Tria sunt materia illius, sed aliqua sunt materia remota, alia minus remota, quædam proxima materia sunt.

Materia remota quænam est? Resp Sunt omnes homines, omnes potentiæ, & passiones, & partes, & sensus illorum; nullus enim homo, & nulla pars hominis est, cui Decalogus tanquam regula a Deo datus non sit. *Catech. & D. Thom. Ibid.*

Quænam est materia minus remota? Resp. Sunt actiones hominum, quæcumque illæ sint siue corporis, siue animæ, siue cordis, siue oris, siue operis; omnes enim omnino actiones hominum a Decalogo regulatæ existunt. *Ibid.*

Materia proxima quænam est? Resp. Omnes virtutes, & omnia vitia, quæ in humanis actionibus reperiuntur: Decalogus enim omnino omnes præcipit virtutes, & prohibet vitia quęcunque illa sint. *Ibid.*

Quare hæc triplex materia ita subordinata est? Respon. Quia Decalogus regulat homines; sed illud quod regulat in hominibus sunt actiones; & iterum quod regulat in actionibus sunt virtutes, & vitia; propterea istę materia proxima dicta sunt. *Ibid.*

Vbi in Decalogo datur præceptum de virtutibus Theologicis? Respon. In tribus primis præceptis, sed præcipue in primo: In his enim circa cultum Dei regula data est; ideo omnes virtutes Theologicę præceptæ, & vitia illis opposita prohibita sunt. Charitas vero in toto Decalogo ordinata est. *Prac. 1. nu. 4.*

Vbi præcipiũtur virtutes Cardinales? Respon. In singulis

singulis preceptis; Dum enim Deus præcipit aliquẽ actum, ostendit iustitiam illius; præcipit abstinendũ à vitio opposito; imperat fortitudinem in exequendo; & ordinat prudentiam, nempe, vt opportune, & pro loco, ac tempore fiat.

Vbi datur preceptum de operibus misericordiæ spiritualibus, & corporalibus? Resp. In quinto præcepto; in ipso enim præcipitur, vt per dicta opera impediatur mors vel animæ, vel corporis proximi sui.

Vbi prohibentur septem vitia capitalia? Respon. Superbia prohibetur in omnibus, quia singula precepta obedientiam imperant; hec autem soror est humilitatis, & inimica superbiæ: Auaritia in septimo, & nono: Luxuria, & Gula in sexto, & decimo; Ira, & inuidia in quinto, & octauo. Accidia in omnibus prohibita sunt.

Ex Cate.n. 1. &c. ex D.Th. 1.2. q.90. &c. Quænam est forma Decalogi? Resp. Illa ratio, vel modus tum directiuus, tum præceptiuus, tum obligatiuus, quo lex ista à Deo data est.

Catec.n.1. &c. Lex Decalogi data est per modum præcepti, seu præceptiuum? Resp. Ita est.

Trec.1.nu. 25 Obligat sub ratione culpæ, ac pœnæ? Respon. Obligat.

Seß.6.can. 20 Qualis culpæ inducit obligationem? Resp. Mortalis peccati.

Sess.6.c.15 Quid est mortale peccatum? Respon. Est grauissima offensa facta Deo, per quam Deus fit inimicus capitalis eius, a quo ita offensus est.

Ibid. Per quodlibet peccatum mortale homo amittit gratiam, & amicitiam Dei? Resp. Non solum amittit gratiam, sed etiam incurrit odium capitale illius.

1.2.q.21. art.6. Quomodo committitur peccatum mortale? Resp. Per transgressionem alicuius præcepti.

Catech. ar. 7. nu. 9 & 10 Transgressor Decalogi cuius sit pœne reus? Resp. Duplicis, altera est damni, altera est sensus.

Ibid. Quenam est pena damni? Resp. Est diffinitiua relegatio à vita beata, à visione Dei, & à gratia illius.

Qualis

Qualis est pœna sensus? Respon. Infernus, & æterna combustio. *Ibid.*

CAP. QVARTVM.

De efficiente, & fine Decalogi.

LEx Decalogi à quo data est? Respon. A Deo in veteri testamento, & in nouo à Christo est confirmata. *Hic nu.3.*

Quomodo Deus hanc legem dedit? Resp. Tribus, primo per naturam, secundo per scripturam, tertio per gratiam, vt dictum est. *Ibid.*

Lex Decalogi quatenus pertinet ad mores, est insita in animis omnium hominum etiam infidelium? Resp. Est. *Ibid. et Ro. c.2.*

Ad quid ergo opus fuit, vt iterum a Deo scriptura tradita sit? Resp. Lex naturæ per peccatum Adæ primo, deinde prauis moribus, & diuturna peruersitate hominum ita fuit obscurata, vt necesse fuerit, quod à Deo primo per scripturam, postea per gratiã illustrior, & clarior reddita sit. *Catec. n.3.*

Quis est finis huius legis? Respon. Finis vltimus illius est gloria Dei, ac Christi, necnon vtilitas, ac vita beata hominum: finis vero, seu effectus, qui immediate ab hac lege producitur, est dirigere homines ad finem, qui modo dictus est obtinendum. *Arg sess.6. cap.7. Catech. hic nu.10.*

Quare lex naturalis à Deo homini data est? Resp. Quia ad eius prouidẽtiam pertinebat, vt primo ordinaret hominem ad aliquem finem, secundo vt illũ ad dictum finem obtinendum dirigeret, atque adiuuaret. *D.Th. 1.p. q.22.*

Cur post legem naturalem datam voluit Deus eandem scriptura hominibus dare? Respond. Quia ad eandem prouidentiam pertinebat, legem iam, vt dictum est, obscuratam, sua luce illustrare, atque verbis explicare. *Catech. hic nu.3.*

Pro-

Catec. ibi. Propter quid Deus in Euangelio supra naturam, atque scripturam voluit addere gratiam. Respon. Quia gratia multo magis, quam scriptura, illustrat cognitionem legis; & adiuuat obseruantiam illius; ideo recte supra scripturam gratia addita est.

CAP. QVINTVM.

De diuisione Decalogi.

Expedit, vt Decalogi distincta diuisio tradita sit? Resp. Diuisio maxime illustrat tractationem de aliqua re, ideo modo vtilissima est.

Cate. prec. 1. nu. 1. Quomodo datur hęc diuisio? Resp. Deus in Decalogo duo facit; primo proponit quasi proemium, secundo legem ipsam dat, atque promulgat.

Ibid. Quodnam est proemium, & quænam lex? Respon. Illa verba, *Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti, & de domo seruitutis*, sunt quasi proemium, vt suo loco dicetur, cætera omnia ad legem ipsam sunt attinentia.

Catc. prec. 1 Lex Decalogi in quot partes principales diuidi potest? Resp. In duas, quarum vna continet præcepta; alia premium obseruantiæ, & pœnam transgressionis illorum, & de hac quoque paulo infra dicendum est.

Catech. hic prome. 1. & prec. 1 n. 3. Præcepta in quot partes diuisa sunt? Resp. Diuisio pręceptorum multis modis fit, quædam enim dicuntur affirmatiua, quædam negatiua, & de hac diuisione antea dictum est. Iterum fit alia diuisio Decalogi in decem præcepta, quia in illo tot data sunt, verum quia multa pręcepta ad vnum aliquod caput redaci possunt, iterum in partes pauciores, & magis principales diuisio fieri solet: Et est, vt Decalogus in duas, vel in tres partes principales diuisus sit.

Catech. prec. 1. n. 3. Quomodo diuiditur in duas partes? Resp. Prima pars hętur in prima tabula legis à Deo data: in qua

sunt

ſunt tria prima præcepta ad cultum Dei pertinẽtia. Secunda pars continetur in ſecunda tabula Legis, & ſeptem vltima præcepta habet, per quæ dilectio proximi ordinatur.

Qua ratione poteſt diuidi in tres partes? Reſp. Sic. Lex Dei intendit dirigere homines ad omne bonum; eſt autem triplex bonum, diuinum, publicum, & priuatum: Prima ergo pars, quæ continetur in tribus primis præceptis dirigit homines ad bonum diuinum. Secunda, quę habetur in quarto præcepto, dirigit ad publicum: Tertia, quæ reſpicit ſex vltima pręcepta, diſponit de bono priuato. *Ex Caiet. prac. 4.*

Quid eſt bonum publicum? Reſp. Eſt illud, quod populis eſt commune. *1.2.q.100. ar.5.*

In quo conſiſtit hoc bonum publicum? Reſp. In tribus, nempe. Primo in bonis legibus. Secundo in bonis magiſtratibus qui opportune procurent obſeruantiam bonarum legum. Tertio in bono populo, qui fideliter obſeruet bonas leges.

Quomodo quartum pręceptum diſponit de publico bono? Reſpon. In dicto præcepto ordinatur, quid ſuperiores debeant facere erga inferiores, & iſti erga illos, vt plena obſeruantia diuinæ legis habita ſit, ideo vere hoc præceptum de publico bono diſponit: & hoc infra clarius patebit. *Cate. prac, 4. D.Th. 1.2. q. 180 ar. 5*

Quid eſt bonum priuatum? Reſp. Eſt illud, quod priuatis perſonis appropriatum eſt.

Quę ſunt priuatę perſonę? Reſp. Primo. Quilibet homo reſpectu proprij boni. Secundo omnes proſſimi, qui neque ſuperiores, neque inferiores illi sũt.

Quare circa cultum Dei data ſunt tria præcepta? Reſp. Quia iuſtum erat, vt in cultu Dei totus homo, ideſt cor, lingua, & manus eius occuparetur, ideo conueniens fuit vt tria darentur pręcepta primum cordi, ſecundum ori, tertium exteriori. *Cate. prac. 1.2.3*

Quare de bono publico vnicum pręceptum datum? Reſp. Quia, vt dicetur ſufficiens eſt. *ex prac. 4.*

Cur de bono priuato ſex pręcepta data sũt? Reſp. *D.Tho. 1.2*

Pro

q.100.ar.5 Pro intelligentia huius rei sciendum est, quod quatuor sunt bona priuata. Primum animę, secundum corporis, tertium famę, quartum fortunæ, seu facultatis temporalis: Item quod dicta bona tribus modis possunt vel amari, vel offendi, nēpe corde, ore, & opere: Cum ergo Deus vellet præcipere, vt omnia dicta bona diligerentur, & omni modo nempe corde, ore, & opere: sex dedit præcepta, tria de dilectione operis, vnum de dilectioue linguę, duo de cordis amore.

D. Th. ibi. Quæ sunt data de opere? Resp. Quintum, sextum, septimum.

Ibid. Qua ratione? Resp. Quintum pręcipit ne quis occidat, seu offendat, immo vt diligat opere ipso tum animam, tum corpus sui, ac proximorum. Sextum prohibet, ne quis opere inordinate diligat aut seipsum, aut proximum. Septimum nequis opere offendat famam, aut fortunas proximi sui: Hęc autem clarius suo loco explicabuntur.

D.Th. ibi. Quodnam est pręceptum dilectionis linguę? Resp. Octauum, in hoc enim præcipitur, ne lingua aliquo modo proximum suum lędat.

Seß.14 c.5 Quæ data sunt cordi? Respon. Duo vltima, vt ex
D. Th. ibi. verbis ipsis apparet, hęc autem omnia clarius in sin
Cate prac. gulis pręceptis sunt obseruanda.

q.10. Quot sunt ad summum pręcepta Decalogi? Resp.
Ex Catec. Decem, sed si explicatius loquendum sit, viginti sūt
prec.1.nu. asserenda, nempe decem affirmatiua, & decem ne-
3.&c. gatiua.

Cate.Ibid. Quare hoc? Resp. Quia quodlibet pręceptum Decalogi ex duabus constat partibus, quarum vna est affirmatiua, quæ pręcipit actum virtutis, altera negatiua, quæ vitium dictę virtuti oppositum omnino excludit.

Quomodo est hoc? Resp. Philosophi dicunt, quod in affirmatione virtualiter continetur negatio, & in negatione affirmatio, veluti in hac affirmatione, Dies est, continetur hæc negatio: Non est nox: Et in hac

in hac negatione, modo non est dies; continetur hæc affirmatio: Modo nox est: Sic igitur in præceptis est: si præceptum dicit negationem, ne offendas, virtualiter in tali negatione continetur affirmatio, nempe Diligas, & si dicit, Diligas, virtualiter dicit, ne offendas: sic igitur præcepta sunt intelligenda.

Est necesse, vt præcepta Decalogi non solum præ- *Ex Catec.*
cipiant omnes virtutes, sed etiam prohibeāt omnia *hic num. 2.*
vitia? Respon. Omnino, alioquin lex Dei non esset *D.Th. 1.2.*
perfecta regula actuum humanorum, quod asserere *q. 100. ar. 2*
absurdissimum est.

CAP. SEXTVM.

De obseruatione, & transgressione mandatorum.

EXpedit tractare de obseruatione mandatorum *Hic nu. 2.*
Dei? Respon. Catechismus iudicat circa hoc *&c.*
potissimum esse versandum. *Concil. sess.*
Quid debet potissimum de illa tractari? Respond. *6. cap. 11.*
Catechismus, & sacrum Concilium Tridentinum *Et ibid.*
tria præcipue de illa considerant, possibilitatem, necessitatem, vtilitatem.

Nu. 2. De possibilitate obseruandi diuinam legem.

QVid est obseruare diuinam legem? Respon. Est *Sess. 6. c. 11*
facere omne illud, quod in lege Dei præceptum est.

Homo iustificatus, & in gratia Dei constitutus po *Sess. 6. can.*
test adimplere omnia præcepta Dei? Resp. Est de fi- *18*
de, quod possit, & Concilium his verbis, determina- *Catech. hic*
uit: Si quis dixerit Dei præcepta homini, etiam iu- *nu. 7.*
stificato, & sub gratia constituto esse ad obseruandū
impossibilia, anathema sit: Idem etiam Concilium *Sess. 6. c. 11*
ita docet; Deus impossibilia non iubet, sed iubendo

B monet,

monet, & facere quod possis, & petere quod nō possis, & adiuuat vt possis: Cuius mandata grauia non sunt, cuius iugum suaue est, & onus lene.

Catech. hic num. 7. Sess. 6. c. 11 D. Tho. 1. 2 q. 109. ar. 4

Si natura hominis post peccatum Adæ reddita est infirma: si etiam per concupiscentiam, & fomitem inclinatur ad peccatum: videtur quod sit illi impossibilis completa obseruantia mandatorum Dei? Respon. Si sola natura hominis absque gratia, & auxilio Dei cōsideretur, est inhabilis ad completam obseruantiam mandatorum Dei, sed quia homo per orationem potest obtinere auxilium Dei, & per pęnitentiam gratiam diuinam, á qua natura sanata sit, ideo homini, etiam post peccatum Adæ, obseruatio mandatorum possibilis est.

Catech. Conc. D. Tho, ibi.

Constitutus in peccato mortali potest obseruare omnia præcepta Dei? Resp. Quia peccatum mortale est grauis transgressio alicuius præcepti, trāsgressio autem, & obseruantia mandatorum contraria sunt: euenit, vt dū quis vult morari in peccato mortali, & ideo in aliqua transgressione præceptorum, non possit esse obseruator omnium illorum, sed quia potest, vt dictum est petere auxilium a Deo, & pœnitere de peccato, propterea etiam aliquo modo dici poterit, quod obseruatio omnium mandatorum illi possibilis sit.

Hic nu. 7

Quid docet Catechismus de hac possibilitate? Resp. Ait. Quod præcepta Dei non habeant difficultatem, posse duplici potissimum ratione probari: quarum prima ex Augustino talis est: Lex nihil aliud præcipit quam amorem Dei, & proximi: Amare autem Deum rem adeo pulchram, & bonam, creatorem beneficum, & patrem amantissimū: & item amare proximum, qui est caro, & frater noster, quis dicat impossibile, vel difficilè esse? Altera ratio est, quia auxilium Dei, maxime post Christi mortem, presto adest hominibus, ita vt ipsemet Deus, qui amorem iubet per Spiritum sanctum suum vim inserat amoris cordibus nostris; Demum concludit A-

mandi

mandi nihil difficile est: Ideo Christus dixit. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.*

Nu. 3. De necessitate obseruandi mandata Dei.

EST necessariũ obseruare omnia, & singula mandata Dei? Resp. Est. *Hic nu. 8. & 11*

Non ne homo per liberum arbitrium potest velle obseruare, & non obseruare legem Dei? Resp. Potest. *Seß. 6. can. 6*

Quomodo ergo dicitur obseruantiæ legis necessitatem habere? Resp. Triplex est necessitas, prima naturalis, seu coactionis, secunda moralis, seu obligationis, tertia ex suppositione finis, secunda, & tertia homini conueniunt, prima vero nequaquam. *2. 2. q. 58. ar. 3. ad 2.*

Quid est necessitas naturalis, seu coactionis? Resp. Est talis impulsus, vel motio naturæ, aut alterius agentis, qui impediri, aut cui resisti non possit; veluti non potest impediri, quod ignis non calefaciat, ideo dicitur necessario calefacere. *D. Th. ibi.*

Quid est necessitas moralis? Respon. Idem quod obligatio ex præcepto superioris proueniens. *D. Tho. ibi.*

Quid est necessitas ex suppositione finis? Respond. Quando ad obtinendum aliquem finem, veluti sanitatem, si necessarium sit aliquod medium, veluti Medicinam, tunc supposito quod quis velit obtinere dictum finem necessarium esse dicetur, vt per tale medium obtineatur. *D. Tho. ibi.*

Deus necessitate naturæ impellit creaturas irrationales ad suas operationes? Resp. Impellit. *Cate. n. 10*

Impellit homines? Resp. Non impellit, cum tamẽ potuisset impellere, si voluisset. *Cate. ibid.*

Quare hoc non fecit? Resp. Ob duplicem causam, nempe gloriam suam, & vtilitatem hominum. *Ibid.*

Quomodo ob gloriam Dei? Resp. Primo Deus sic ostendit se esse beatum in seipso, & non egere hominibus, manereq; in eadem felicitate sua siue laudetur, siue blasphemetur ab illis. Secundo, declarat *Psalm. 15. ver. 2. Ps. 49. ver. 12*

D.Th.1.p. q.48.art.2. ad 3.

se esse adeo sapientem, atque potentẽ, vt etiam creaturas liberas, & defectibiles, & variabiles possit firmo, & stabili regimine gubernare. Tertio, manifestat suam infinitam bonitatem, qua etiam ex malis ab homine libero perpetratis scit facere, vt bona multa proueniant.

Catec. art. 1. nu. 19. D.Tho.1.2 q.1. art.1. Idem 1.2. q.114. ar.1

Quare liberum arbitrium ad hominum seruit vtilitatem? Resp. Primo confert homini dignitatem, quod a Deo dominus actuum suorum sit cõstitutus. Secundo si homo necessitate naturæ ad obseruantiã legis ita impelleretur, vt aliter operari non posset, eius obseruantia sine merito, & demerito esset; vt igitur posset homo vitam æternam mereri, quod est illi maxime vtilitatis, à Deo in libertate sua relictus est.

Seß.6. cap. 11.& can. 20

Quomodo obseruantia legis est necessaria ex suppositione finis? Respon. Supposito quod homo velit consequi suam salutem, omnino obseruantia legis, tanquam medium necessarium, est adhibenda.

Catec.nu.8 & nu.11. Ex seß.6.c. 15

In quo consistit hominis salus? Resp. In hac vita in gratia. Salus autem vitæ futuræ in gloria, & æterna felicitate posita est.

Cate. art.9 num.26.& art. 12.

Obseruantia diuinæ legis est eodem modo necessaria ad salutem, tum gratiæ, tum gloriæ? Resp. Non, sed diuerso.

Cõc. catec. Seß.6. c.6 Catech.hic nu.8. Seß.6.c.11. & can. 20.

In quo est hæc diuersitas? Respon. Sacrum Concilium, & Catechismus docent, propositum obseruandi diuinam legem esse omnino necessarium ad hoc, vt quis gratiam Dei valeat obtinere: pro consequenda vero vita æterna necessaria est actualis, & completa obseruantiã diuinæ legis, quod de his qui habent vsum rationis intelligi debet.

Cat. nu. 8. & 11

Omnes homines etiam infideles obseruantiæ huius legis habent obligationem? Resp. Habent.

Catec.prac. 1. nu. 1.

Quænam est causa talis obligationis? Respond. Summum dominium, quod Deus in omnes homines habet.

Catec. hic

Quando in homine incipit ista obligatio? Respon.

Statim

Statim ac peruenit ad vsum rationis. *nu. 8.*

Si Deus tantum populo Hæbreo dedit hanc legē, quare dicitur, quod omnes populi ad eius obseruationem sint obligati? Resp. De hoc ita ait Catechismus, quamuis hæc lex Iudæis in monte a Domino data fuerit, tamen quoniam natura omnium mentibus multo ante impressa, & consignata erat, ob eam rem Deus vniuersos homines illi parere perpetuo voluit. *Catec. hic nu. 11*

Post promulgatum Euangelium lex Moisis, & eius obligatio non ne fuit penitus sublata? Respon. In lege Moisis tria erant pręcepta, moralia, ceremonialia, & iudicialia, moralia à Christo fuere confirmata, reliqua autem sublata. *catech. hic nu. 3.*

Homines, qui fuerunt antequam Deus traderet legem scriptam, tenebantur ad obseruantiam Decalogi. Respon. In Decalogo duo considerantur, primo scriptura, secundo res, quæ per scripturam expressa est: Lex autem Dei non dicitur scriptura, sed res per scripturam significata: Cum ergo Deus ab initio mundi animis hominum hanc legem indiderit, sequitur eos teneri ad obseruantiam eius, etiam si scriptura data non esset. *catech. nu. 11*

Num. 4. De fructu, & vtilitate obseruationis mandatorum Dei.

AD quid prodest consideratio de fructibus, qui ex obseruantia legis Dei proueniunt? Respon. Potenter impellit ad obseruationem eiusdem legis. *cate. nu. 9.*

Qui sunt isti fructus? Respon. Sunt innumerabiles, sed aliqui exempli gratia hic proponentur.

Primo per obseruantiam diuinæ legis datur Deo summus honor, summus cultus, fit illi res gratissima, quia obedientia illi magis placet, quam victima. *1. Reg. c. 15*

Secundo Christo qui voluit esse sub lege, & habere illam in medio cordis sui, & fieri obediens vsque ad mortem, & sua passione satisfacere pro trāsgres- *Psal. 39. ad Galat. 4*

B 3 sionibus

sionibus legis, nihil magis acceptum afferri potest.

Arg. sess. 6. ca. 11. can. 20 & 32. Tertio quia beata Virgo, omnes sácti Angeli, omnes beati, obediendo legi Dei amici illius facti sunt, & meruerunt gloriam, quam modo possident, obseruatores eiusdem legis amicos, beneuolos, socios gaudiorum libentissime accipiunt.

catech. nu. 11. 12. &c. Quarto, qui legem Dei obseruant sub peculiari prouidétia Dei, Beatæ-Virginis, Angelorum, & Beatorum, positi sunt, iuxta psalmum, Qui habitat &c. ita vt omnes capilli capitum eorum numerati sint.

Ioan. ca. 14 Quinto de illis dixit Christus, Pater meus diliget eos, & ad eos veniemus, & mansionem apud eos faciemus.

Ex Psal. 1. Cate. prę. 5 numero 1. & prec. 7. num. 1. Sextò, si totus mundus hanc legē obseruaret, omnes, & singuli homines summa felicitate fruerétur, quia nullus esset, qui offenderet eos, imò omnes officia pietatis, & beneficia in illos conferrent, & miseros à miseria sublevarent.

Cath. n. 11 & sequen. Septimo, si ciuitas, vel populus, vel regnum hanc legem obseruet, à Deo accipiet promissas benedictiones, super alios populos magnificabitur: sapientiam eius alij populi obstupescent: sicut de populo

In vet. test. Hæbreo, & Machabæis apparet.

Octauo, si aliqua familia ambulet in lege Dei, eadem priuilegia obtinebit, sicut de Abraham, Dauid, Tobia, Machabæis scriptura docet.

3. p. q. 89. art. 6. ad 3. Nono, si quis cōstitutus in peccatò mortali aliqua opera legis deuoto animo faciat, non carebit aliqua vel tèmporali, vel spirituali pro modo operis retributione, licet per dicta opera vitam æternam non mereatur.

Sess. 6. ca. 6. cat. hic n. 6 Decimo, idem si proponat obseruare in futurum legem Dei, & doleat de cōmissa transgressione, ad gratiam, & amicitiam Dei obtinendam se præparabit.

Sess 6. can. 33. Vndecimo, cōstitutus in gratia quodcūque opus in lege præceptū faciat siue corde, siue ore, siue opere, modo faciat vt legem adimpleat, & nulla adsit

vitiosa

vitiosa circunstantia, merebitur vitam æternam. *ibidem.*

Duodecimo Amplius merebitur augmẽtum gratiæ iam obtente, nec non gloriæ futuræ. *exte.de pœ. nu.71.*

Tertiodecimo Amplius dicto opere poterit simul mereri, & satisfacere pro peccatis. *Sess.6. can. 33.*

Quartodecimo item merebitur, si in gratia decesserit, consequutionem vitæ eternæ. *conc. & catec. ibid.*

Decimoquinto amplius actiones familiares, veluti manducare, dormire, curam gerere domus, diligere parentes, filios, propinquos, exercere aliquam artem, & alia huiusmodi, si fiant debito modo, & intentione adimplendi præcepta Dei, veluti manducat, dormit, ne faciat contra præceptum Dei occidendo corpus suum; diligit vxorem, vel filios, quia Deus itá præcipit; exercet artem, ne furetur; tunc apud Deum meritum vitæ eternæ obtinebit.

Sextodecimo quia lex Dei est completa regula totius hominis, & omnium actuum illius, efficitur, vt obseruator illius intus, & extra ita sit ordinatus, & bene dispositus, vt sæpe summa animi tranquillitate, pace, ac gaudio perfruatur. *Catech.hic nu. 9. conc. Sess. 14. ca. 3.*

Septimodecimo obseruantia duinæ legis confert homini incredibilem dignitatem; Si enim seruire Deo regnare est, & qui obedit Deo seruit illi, merito qui obedit legi Dei quod ad dignitatem regiam sit sublimatus, dicere verum est.

Decimooctauo per obseruãtiam diuinæ legis maxime pæne transgressoribus datæ euitantur. *Prae. 1. nu. 25. &c.*

Decimonono hæc obseruantia est tutissima custodia hominis, & omnium bonorum illius, famę, vitæ honoris, ac diuitiarum. Hæc enim lex concedit legitimum vsum, & amorem illorum; prohibet omnes offensas: Quot homicidia, adulteria, furta, iniuriæ odia, & alia perpetrarentur, si a lege Dei prohibita non essent? *catec. prge. 7. nu. 1.*

Vigesimo demum hęc obseruantia toti inferno supra quam dici potest formidabilis, est quia enim diabolus Deo obedire contempsit, efficitur, vt qui obe- *Ex lib. Iob atq; Tobie.*

dit legi Dei subdendo se Deo, vniatur cum Michaele Archangelo, cum sanctis Angelis atque beatis; sicque cum actibus contrarijs pugnet contra Diabolum, atque vincat.

Hæc & alia multa sunt fructus, qui ex obseruantia diuinæ legis percipi possunt.

Nu. 5. De transgressione mandatorum Dei.

TRansgressio legis opponiturne obseruantiæ illius? ℞ ita est.

Cat. prec. 4 num. 5. Quomodo opponuntur? ℞ Lex cum sit regula, est mésura actuum humanorum, illis præfigit certos terminos, intra quos si quis se contineat, dicitur obseruator; si autem trans illos egressus sit, transgressor legis esse dicetur, ideo hac ratione inter se contraria erunt.

1. 2. qu. 71. ar. 6. Peccatum est idem, quod transgressio legis? ℞ Peccatum vel est transgressio legis, vel quid a tali transgressione deriuatum.

Nu. 6. De Peccato originali, mortali, & veniali.

QVotuplex est peccatum? ℞ Duplex, Originale, & actuale.

Seß. 5. & 6 Quid est originale? Res. Ex sacro Concilio. Est peccatum à primo parente in posteros non immitatione, sed propagatione deriuatum.

Seß. 5. de pecc. orig. Est trangressio diuinæ legis? ℞. In Adam fuit actualis transgressio; in posteris non fuit actualis trangressio, sed propagatione ab ipsa deriuatum; ideo sacrum Cōcilium ait esse transfusum in posteros nō immitatione, sed propagatione.

Conc. ibid. Quid est peccatum actuale? ℞. Est actualis transgressio diuinæ legis.

1. 2. qu. 71. ar. 6. Ibid. Quomodo diffinitur? ℞. Sic. Est dictum, vel factum, vel concupitum contra, vel præter legem Dei.

Seß. 14. c. 5. Quotuplex est hoc peccatum? Res. Duplex aliud mortale, aliud veniale;

Seß. 6. c. 11 Quomodo diffinitur mortale? ℞. Primo sic; Est gra-

grauis, & perfecta transgressio diuinæ legis: secundo sic; Est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei; & vtraque idem dicit. *1.2.q.71. art.6.*

Quomodo diffinitur veniale? Res. Primo sic. Est leuis, vel imperfecta transgressio diuinæ legis, Secundo sic; Est dictum vel factum, vel concupitum præter legem Dei. *Et ex Sess. 6. cap. 11. & Sess. 14. cap. 5.*

Quænam transgressio diciur grauis? Resp. Illa, quæ versatur circa rem notabilem, & alicuius momenti, veluti si furtum sit de re graui. *Ar. ex Cõc. locis citatis*

Quę dicitur perfecta? Res. Illa, quæ fit cum aduertentia, & integro iuditio, atque consensu rationis. *1.25.74.*

Quænam leuis? Res. Quæ circa rem leuem versatur, vt si quis quadrantem furetur. *1.2.qu.73. ar. 9.*

Quæ imperfecta? Res. Quæ sine plena aduertentia, aut perfecto iudicio rationis, atque consensu effecta est. *ibid. q.74.*

Quare hoc? Res. Duo in transgressione considerantur, nempe, Opus, & voluntas operis; si materia Operis modica sit, & ipsa transgressio modica est: Si voluntas operis sit imperfecta, similiter & ipsa transgressio imperfecta dicetur: Si vero & materia sit grauis, & voluntas deliberata, transgressio completa, atque perfecta erit. *1.2.q.73. 74.*

Si quis furetur quadrantem, sed habet voluntatem furandi maiorem quantitatem erit peccatum mortale? Resp. Erit, quia ex parte voluntatis etiam in materia grauitas est. *Cat. pre. 7. nu. 6.*

Si quis tentetur de adulterio, sed non consentiat tentationi, peccat mortaliter? R. Non, quia & si materia operis sit grauis, consensus tamen rationis deest. *1.2.q.74.*

Si caro vel sensus appetteret adulterium, sed ratio dissentiret, esset mortale? Res. Non, quia nobilior pars hominis non consentit. *ibid.*

Quare mortale dicitur cõtra, & veniale p̃ter legẽ Dei? Res. Secundum, quod lex, & voluntas Dei ali- *Catech. hic nu. 5.*

quo

quo modo idem sunt; voluntas. n. Dei in lege eius proposita est Idem ergo erit facere contra legem, & contra voluntatem Dei; Si ergo homo tale producat opus; vt per illud inter hominem, & Deum,
ex sess.6.c. 15. seu inter voluntatem Dei, & hominis oriatur illa contrarietas, quæ dicitur inimicitia tunc vere, & realiter opus illud dicetur esse contra legem, & voluntatem Dei. Si vero ab illo fiat aliquod opus, quod
ex sess.6.c. 11. quidem aliqualiter displicet voluntati Dei, sed nihilominus Deus non vult esse illi inimicus, neque priuare illum sua gratia; tunc tale opus dicetur quidem aliquo modo declinare a voluntate Dei non tamen habere veram contrarietatem eum illa: Cum enim contraria non possint simul stare, peccatum autem veniale simul stet cum bona, & amica, & beneuola Dei voluntate, sequitur quod sit præter & non contra illam. Et hoc docet sacrum Concilium his verbis: Licet.n. in hac mortali vita quantum-
Sess.6.c.11 uis sancti, et iusti in leuia saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur peccata quãdoque cadant, non propterea desinunt esse iusti: quod autem iusti amici sint Dei certum est.

Sess.6 c.15 Catech. ar. 9.nu.26. Quę damna sequuntur ex transgressione mortali? Resp. Ex fructibus, qui ex obseruantia diuinę legis proficiscuntur, innotescent damna, quæ ex peccato mortali deriuantur, primo.n.peccato mortali amittuntur illi fructus, qui antea dicti sunt; Deinde mala illis opposita inferuntur, veluti pro gratia, & amicitia Dei, odium & inimicitia illius: pro merito regni cęlorum, reatus damnationis æternæ, atque idem de alijs erit.

CAP. SEPTIMVM

De consensu & vsu rationis.

QVare hoc loco de consensu, & vsu rationis dicendum est? Res. Quia transgressio, & obseruantia diuinæ legis sine hac declaratione non plene explicatur: Deinde confert ad explicandum, quomodo Deus homines ad obseruantiam legis inducat.

Quid circa hoc debet considerari? R. Primo quid sit Synderesis, Secundo quid sit conscientia; Tertio quid sit ratio, & vsus, & consensus illius.

Nu. 2. De Synderesi quid sit.

QVid de Synderesi considerandum? R. Duo diffinitio, & quatuor causæ illius.

Quomodo diffinitur Synderesis? R. Sic, Est habitus naturalis cognoscitiuus primorũ principiorum operabilium. *1. p. qu. 79. art. 12.*

Quid est primum principium operabile? R. Illud, quod primo hominem dirigit ad operandum. *ibid.*

Quę sunt ista prima principia? R. Præcepta diuinæ legis. *1. 2. qu. 91. art. 3.*

Quare hoc? R. Quia lex Dei est prima regula actuum humanorum, ideo illud, quod primo regulat hominem ad operandum, sunt præceptæ diuinæ legis. *1. 2. qu. 94. artic. 2. & q. 95. ar. 2.*

Quęnam est materia, seu obiectum, circa quod Synderesis occupatur? R. Prima principia operabilia, seu decem præcepta Dei. *1. p. qu. 97. arti. 12.*

In quanam parte, vel potentia animæ Synderesis reperitur? R. In intellectu seu ratione. *ibid.*

Quęnam est forma illius? R. Illa naturalis habilitas ad cognoscenda dicta principia. *ibid.*

Quis indidit homini hunc habitum? R. Deus per naturam. *ibid.*

Cur

ibid. Cur indidit? ℟. vt homo vi naturæ cognosceret legem diuinam naturalem.

Catech. hic nu. 3. D. Th. ibid. Est in omnibus hominibus? ℟. in omnibus.

Quis est actus seu operatio Synderesis? Cognitio dictorum principiorum.

arg. ibid. Quis finis? ℟. Obseruantia diuinæ legis.

argu. ibid. & Ro. c. 2. Quomodo est hoc? ℟. Quia homo non poterat obseruare legem Dei, nisi prius cognosceret illam; data est Synderesis, cuius auxilio lex Dei cognita est.

Nu. 3. De conscientia, eiusque diffinitione, & causis.

1. p. qu. 78. art. 3. QVomo diffinitur conscientia? ℟. Sic, Est applicatio primorum principiorum operabilium ad humanas operationes.

ibid. Quare dicitur Conscientia? Resp. Quia hæc vox Conscientia significat quasi Simul scientia seu sciētia, applicata, ideo recte conuenit illi.

ibid. Quænam est materia, seu obiectum? ℟. Omnes humanę operationes.

ibid. In quonam est vt in subiecto? ℟. In intellectu vel ratione.

ibid. In quo consistit forma conscientiæ? ℟. In illa applicatione, quæ dicta est.

ibid. Quisnam est actus, vel quodnam est officium conscientiæ? R. Duo principales actus ad illum pertinent: Primus est, mediante dicta applicatione, examinare, & iudicare de quolibet actu humano an sit conformis, vel contrarius diuinæ legi; Secundus est, vt hominem ad actum impellat conformem, & illum retrahat a contrario.

arg. ibid. Quam habet comparationem conscientia ad Synderesim? ℟. Sicut in visione oculi tria sunt, oculus, lumē solis, & ipsa visio, quæ fit per applicationē tum oculi, tum luminis ad res, quæ videndæ sunt; Sic est in practica cognitione hominis; Intellectus est veluti oculus; Synderesis est veluti lumen solis; Conscientia est veluti applicatio tum luminis, tum oculi ad hu-

humanas actiones, vt videantur.

Quis est finis conscientię? ℞. Inducere hominem ad obseruantiam diuinę legis. *arg. ibid.*

Quomodo hoc præstat? Respon. Duobus actibus iam dictis; primo enim suggerit homini, quod hic, vel ille actus est secundum legem Dei, iste vel alius est contra illam; Deinde sollicitat hominem vt operetur secundum legem, & abstineat ab operatione, quæ illi contraria sit. *ibid.*

Quis dedit homini hunc modum operandi? Resp. Deus per naturam; scriptum est enim quod Deus reliquit hominem in manu consilij sui. *ibid. ar. 12*

Consiliũ, & consultatio in agendo fit per Synderesim, atque conscientiam? ℞. Fit in actibus moralibus, & liberis, vt ex illorum actibus apparet. *ibid.*

Quare Deus Talem modum operandi homini dedit? ℞. Vt posset virtuose, & cum merito operari. 1.2. q.2. art.4. ad.2. *arg. sess 6. can.32.*

Omnis actio, quæ fit mediante consilio, & consultatione, seu examine, & iuditio Conscientiæ est virtuosa, vel vitiosa, meritoria, vel demeritoria? ℞. Ita est; tunc n. producitur vel vt conformis legi Dei, & hoc virtus est, vel vt contraria, & est vitium. *Arist. 3. Æthicor. Sess. 6. can. 32.*

Vbi non est hoc examen, vel iudicium adest virtus, vel vitiũ? ℞. Non, vt in infantibus, & amentibus, & dormientibus patet. *Arist. ibid.*

Est in omnibus hæc conscentia? ℞. Est, aliqui tamen, vt infantes, non habent vsum illius. *1. p. qu 79. art. 13.*

Si homnes habent Synderesim, atque conscientiã, cur tot homines errant in iudicando de lege Dei, & obseruantia illius; & tam multi sunt qui transgrediuntur illam? ℞. Per peccatũ Adæ obscuratum est lumen synderesis, & conscientia per fomitem, & concupiscẽtiã difficile habet bene fungi officio suo. *Catech. hic num. 3. Sess. 5. De pecc. orig.*

Contra hæc mala a Deo remediũ aliquod datum? ℞. Deus per legem scriptura addidit lumen Synderesi, & conscientiæ vt dictum est; per gratiam, & euangelium dedit non solum lumen, sed auxilium *Cate. nu. 3. D.Th. 1. 2. q. 109. a. 5.*

ad

ad bene iudicandum, & operandum.

Nu. 4. De ratione practica.

1.p.qu.79. QVid est ratio? ℞. Est pars hominis, seu animę superior.
ar.8. In quot partes anima hominis diuisa est? ℞. In
1.p.qu.75. duas saltem respectu operationis; Vna est, quæ sem
artic.2. & per operatur cum corpore, & dicitur sensus, & por-
77.ar.5. tio inferior. Alia operatur sine corpore, & dicitur ra
tio, vel portio superior; & hæc nobilior est.

1.p.qu.79. Quare dicitur Ratio? ℞. Quia ratiocinatur.
art.8. Quid est rationari? Res. Est per discursum tran-
ibid. sire a re nota ad rem ignotam.
ibid.ar.12 Synderesis, & conscientia pertinent ad hanc ra-
13. tionem? Res. Ita est.
ibid. Quomodo est hoc? Resp. Ratio mediante Syn-
deresi cognoscit prima principia operabilia, idest Dei præcepta; deinde auxilio conscientiæ discurrit applicando cognitionem præceptorum singulis actionibus hominis, vt cognoscat an sint conformes, vel contrariæ diuine legi, & hoc est ratiocinari.
ibid. Quod est obiectum rationis practicæ? Res. Du-
plex habet obiectum; Vnum et principale sunt Dei præcepta. Aliud sunt omnes hominum operationes.
ibid. Quænam est rationis operatio? Res. Discurere,
& ratiocinari de actibus humanis.
ibid. Quis finis illius? Res. Dirigere hominem ad ope
randum iuxta legem Dei.

Nu.5. De vsu rationis.

1.2.q.16. DIfferunt ratio, & vsus illius? Res. Differunt.
ar.1. Quomodo differunt? Res. Ea ratione, qua
ibid. potentia, ab vsu distincta est.
Quænam est hæc distinctio? Res. Si quis non ha-
ibid. beat pedes, vel habeat omnino infirmos, & inhabiles ad ambulandum dicitur non habere potentiam ambulandi; Si autem habeat pedes sanos, & fortes,
sed

ſed valida fune ligatos dicetur habere potentiam ad ambulandum, non tamen vſum; Ita cęcus non habet potentiam videndi, neque vſum; Qui vero habet ſanos oculos, ſi in tenebris ſit, dicetur habere potentiam, ſed non vſum videndi. Si ſit in luce & potentiam & vſum habebit. *1.p.q.101.*

Infantes, dormientes, amentes habent rationem quatenus dicit potentiam? Reſ. Habent, cum habeant animam hominis, & potentias illius. *art.1.* *ibid.*

Habent vſum rationis? Reſ. Non, quia eſt impedita, ne eliciat actum ſuum. *Catech. de*

Quinam habent vſum rationis? Reſ. Illi, qui bonum a malo, honeſtum a turpi, viſtum ab iniuſto, ſecernere poſſunt; ideſt qui mediante lumine Synderesis, & officio conſcientiæ poſſunt diſcernere, quænam operationes ſint conformes, ideſt bonę, vel cõtrariæ, ideſt malæ, diuinę legi naturali, quæ in corporibus eorum inſita eſt, & per Syndereſim illis manifeſtatur. *penit. n.44 & hic n. 3.* *D.Tho.1.2 q.79.ar.12 13.* *1. 2. q.21.*

Quomodo vſus rationis deſeruit ad obſeruantiam diuinæ legis? Reſ. Si homo in ſingulis ſuis actionibus, in cibo, potu, ſomno, veſtitu, in negotijs, in verbis, in cogitatione, & alijs ſemper ſtudeat facere illud, quod eſt conforme legi Dei, & abſtinere ſe ab illo, quod illi contrariatur, ſic diligens legis obſeruator euadet. *art.1. & c.* *Cat. pre.1. nu. 34.*

Nu.6. De conſenſu rationis.

CONſenſus rationis poteſt eſſe in ijs, qui non habent vſum illius? Reſ. Non poteſt. *Cat. de pę. nu.44.*

Abſque conſenſu rationis poteſt eſſe virtus vel vitium, meritum, vel peccatum? Reſ. Non poteſt. *1. 2. q.74.*

Si ſenſus appellat aliquid contrarium diuinæ legi veluti vindictam, & ratio diſſentiat erit peccatum? Reſ. Non. *aot.3. ad 3* *1. 2. q.74. ar.3. & 4.*

Si conſentiat erit? Reſ. Ita eſt.

Quomo fit iſte cõſenſus? ℞. Sic. Si ratio per Syndereſim cognoſcat vindictam verl furtũ a Deo eſſe prohibitum, & p cõſciẽtiã cognoſcat in hac offenſione *ibid.* *1. 2. q.74. art.5. & c.*

ini-

inimici fieri contra pręceptū de non uindicando, & ideo esse contrariam diuinę legi tunc si ratio consentit illi offensę ad quam sensus, vel homo se preparat, dicitur consensisse, & esse peccatum.

D.Tho.12 q.21.ar.1. & c. Cat.preç.1 nu.34. Si quis diligat vxorem, quia pulcra; vel comedit, aut bibit quia in hoc delectatur; vel abstinet a furto, quia displicet illi; & has operationes, elicit absque vlla cogitatione, quod legi Dei conformes sint, iste dicendus est legis obseruator? Res. Non.

1.2.q.21, art 1. & c. Cate. prec. 1. nu.34. Quare non? Res. Quia tales operationes non facit, vt se conformet diuinæ legi, & ratio in illis nihil cogitat de tali conformitate, in qua sola ratio virtutis posita est.

Cat. & D. Tho. ibid. Si quis diligat vxorem, quia ratio aduertit a Deo ita esse præceptum, erit actio virtuosa? Res. erit, quia ratio consentit in illam conformitatem cum lege Dei.

arg. ibid. Expedit vt ratio in humanis operibus semper studeat aduertere huic legis conformitati? Resp. Vtilissimum est.

Nu. 7. De modo inducendi ad obseruantiam diuinę legis.

EX dictis potest colligi modus, quo homines ad diuinę legis obseruantiam inducātur? Res. Potest.

Quis est iste modus? Res. Ille, quo vtitur Deus, nempe per Synderesim, atque conscientiam.

Quid facit Deus, vt dirigat homines ad legis obseruantiam? Resp. Primo per Synderesim dat cognitionem legis; Secundo p conscientiā manifestat homini, quænā operationes sint cōformes vel contrariæ dictæ legi: Tertio. Per eandem conscientiam suauiter impellit ad conformes, & retrahit a contrarijs; Quarto dat motiua externa nempe pręmium, & pęnam, quibus inducat, vt homines semper meditentur, et se exerceant in obseruātia diuinæ legis.

Quomodo pastores animarum hoc idem præstabunt?

bunt? Ref. Primo debent explicare populis legem Dei, quod est Synderesim illustrare; Secundo Docere illos quænam actiones sint diuinis præceptis vel conformes, vel contrariæ, quod est conscientiam in primo suo actu examinandi, & iudicandi adiuuare; Tertio Proponere motiua, quibus fideles ad virtutes impellantur, & a vitijs retrahantur; quod est adiuuare conscientiam ad secundum actum, qui conuenit illi, nempe vt sollicitet ad bonum & compescat a malo: Quarto Hortari fideles, vt in omni sua actione oculos ad Dei legem conuertant, in illaque die ac nocte meditentur, atque se exerceant.

CAP. OCTAVVM

De motiuis, quibus homines ad obseruantiam diuinæ legis inducantur.

EXpedit considerare de motiuis, quibus homines impellantur ad obseruantiam diuinæ legis? nu. 2.
Resp. A Catechismo hoc Parochis tanquam præcipuum propositum est.

Quare hoc? Ref. Quia plurimi circa illam tepidum, & remissum animum habent.

Quid per motiuum intelligi debet? Resp. Illud, a quo tanquam a calcari, vel stimulo, vel aculeo voluntas in agendo tepida, atque remissa excitatur, sollecitatur, impellitur, vt in operando diligens sit.

Quæ sunt ista motiua, quibus voluntas hominis excitatur? Ref. Aliqua modo proponentur.

Primum est Facilitas, nempe si populis proponatur, quod obseruantia diuinæ legis, est facilis, & Sess. 6.c.11 Cat. nu. 7.
possibilis; Quod motiuum ex dictis colligi potest.

Secundum Iocunditas; Nempe persuadere, quod nu 9.
non solum est facilis, sed etiam iucunda, & delecta- Sess. 14.c.3
bilis, & ex supradictis haberi poterunt argumenta.

rat, vel accepturus erat.

n.11.&12 Quid proponit de electione? Resp. Ait, Deus ex omnibus nationibus, quæ sub cœlo erant, vnam delegit, quæ ab Abraam ortum habuit, quam populum vocaret suum; & cui se cognoscendum, & colendum præberet: Elegit autem eam, non quod cæteras nationes iustitia, aut numero vinceret; sed quod ipsi Deo sic placuit, nempe vt gentem inopem, & abiectam a se electam augeret, & locupletaret; vt sic eius potentia, ac bonitas apud omnes notior, atque illustrior redderetur.

n. 11. &c. Quid explicat Catechismus de preparatione? R. Ait vt Deus prępararet populum ad legem suscipiendam, Vocauit Abraam, vt esset pater populi Hebræi; Quem peregrinum esse voluit in terra Chanaam; cuius possessionem ei pollicitus est; sed tamen voluit, vt & ipse, & posteri eius amplius quadringentos annos vagi essent, antequam dictam terram obtinerent: Sed & hoc tempore Deus permisit, vt Hebræi in Ægypto serui essent, atq; fame, ac labore nimirum affligerentur: Contulit eis maximum benefitium liberans eos de domo seruitutis, & de terra Egipti; Duxit in desertum curam gerens illorum: Demum triduo antequam ferretur lex Deus iussit, vt vestimenta lauarent, vxores non attingerent, vt ad diem tertium adessent: Deinde ad montem Sina adducti, in quo Dens per Moisem legem daturus erat, soli Moisi dictum est, vt montem ascenderet, populo vero talis ascensus prohibitus est.

nu.14. Quid Catechismus explicat de loco, & tempore datę legis? Resp. Ait, lex data est in deserto, & hoc quoad locum; & postquam Populus de seruitute Pharaonis liberatus fuit per quod conditio temporis explicatur.

nu.6. Quid explicat de maiestate, qua lex a Deo data est? Resp. Ait, Deus maxima cum maiestate venit in mõtem Sina, & locum tonitruis, fulgoribus, igne, densisque nebulis circumfudit, ac loqui cum Moi-

se cæpit, eique legem dedit.

Quid dixit de prouidentia Dei erga populum Hebręum? Res. Ait. Iste populus in sua peregrinatione transibat de gente in gentem, & de regno ad populum alterum, sed Deus nunquam illi iniuriam fieri passus est, imo vero in reges animaduertit; Et priusquam in Ægyptum descenderet, virum præmisit idest Ioseph, cuius prudētia & illi, & Ægyptij fame liberarentur: In Ægypto vero ea illos benignitate complexus est, vt repugnante, & ad illorum perniciem incumbente Pharaone, mirum in modum augerentur, & cum valde affligerentur, ac tanquam serui durissime tractarentur, ducem Moysen excitauit, qui eos in manu potenti educeret: Cum hoc igitur populo Deus ita coniunctus, & conglutinatus est, eumque adeo amauit, vt cum esset Dominus Cęli, & terrę non confunderetur vocari Deus eorum. nu. 11. nu. 12.

Hæc historia Populi Hebræi, & modi, quo lex illi data est, continet aliqua misteria ad populorum edificationem? Resp. Ait Catechismus: Misteriorum plena est, quorum explicatio populos ad obseruantiam diuinæ legis maxime excitabit. nu. 11.

Quæ sunt ista misteria? Res. Ait Catechismus. nu. 12.
Primo Deus elegit gentem inopem, & exiguam, vt per multiplicationem, & exaltationem illius effectus suæ legis, ac prouidentiæ manifestaret; Secundo, Permisit Hæbreos diu peregrinari, durissimaque seruitute pręmi, atque diuexari, vt ostenderet Deum posse populum sibi dilectum in quacunque etiam maxima tribulatione adiuuare; Similiter vt doceret Amicos Dei fieri non nisi mundi inimicos, ac peregrinos in terris; Atque in Dei familiaritatem facilius recipi eos, qui nihil omnino cum mundo commune habent; Tertio Data est lex in deserto, & in monte Syna, vt significaretur, in solitudine, & asperitate viuendi homines a Deo maiora beneficia obtinere; Quarto Data est lex postquam po- nu. 13. nu. 13. nu. 14.

quo modo idem sunt; voluntas. n. Dei in lege eius proposita est Idem ergo erit facere contra legem, & contra voluntatem Dei; Si ergo homo tale producat opus; vt per illud inter hominem, & Deum, seu inter voluntatem Dei, & hominis oriatur illa contrarietas, quæ dicitur inimicitia tunc vere, & realiter opus illud dicetur esse contra legem, & voluntatem Dei. Si vero ab illo fiat aliquod opus, quod quidem aliqualiter displicet voluntati Dei, sed nihilominus Deus non vult esse illi inimicus, neque priuare illum sua gratia; tunc tale opus dicetur quidem aliquo modo declinare a voluntate Dei non tamen habere veram contrarietatem cum illa: Cum enim contraria non possint simul stare, peccatum autem veniale simul stet cum bona, & amica, & beneuola Dei voluntate, sequitur quod sit præter & non contra illam. Et hoc docet sacrum Concilium his verbis: Licet.n. in hac mortali vita quantumuis sancti, et iusti in leuia saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur peccata quãdoque cadant, non propterea desinunt esse iusti: quod autem iusti amici sint Dei certum est.

ex sess. 6. c. 15. *ex sess. 6. c. 11.* *Sess. 6. c. 11*

Quę damna sequuntur ex transgressione mortali? Resp. Ex fructibus, qui ex obseruantia diuinę legis proficiscuntur, innotescent damna, quæ ex peccato mortali deriuantur, primo.n. peccato mortali ammituntur illi fructus, qui antea dicti sunt; Deinde mala illis opposita inferuntur, veluti pro gratia, & amicitia Dei, odium & inimicitia illius: pro merito regni cęlorum, reatus damnationis æternæ, atque idem de alijs erit.

Sess. 6 c. 15 Catech. ar. 9. nu. 26.

CAP. SEPTIMVM

De consensu & vsu rationis.

QVare hoc loco de consensu, & vsu rationis dicendum est? Res. Quia transgressio, & obseruantia diuinæ legis sine hac declaratione non plene explicatur: Deinde confert ad explicandum, quomodo Deus homines ad obseruantiam legis inducat.

Quid circa hoc debet considerari? ℞. Primo quid sit Synderesis, Secundo quid sit conscientia; Tertio quid sit ratio, & vsus, & consensus illius.

Nu. 2. De Synderesi quid sit.

QVid de Synderesi considerandum? ℞. Duo diffinitio, & quatuor causæ illius.

Quomodo diffinitur Synderesis? ℞. Sic, Est habitus naturalis cognoscitiuus primorũ principiorum operabilium. *1. p. qu. 79. art. 12.*

Quid est primum principium operabile? ℞. Illud, quod primo hominem dirigit ad operandum. *ibid.*

Quę sunt ista prima principia? ℞. Præcepta diuinæ legis. *1. 2. qu. 91. art. 3.*

Quare hoc? ℞. Quia lex Dei est prima regula actuum humanorum, ideo illud, quod primo regulat hominem ad operandum, sunt præceptæ diuine legis. *1. 2. qu. 94. artic. 2. & q. 95. ar. 2.*

Quęnam est materia, seu obiectum, circa quod Synderesis occupatur? ℞. Prima principia operabilia, seu decem præcepta Dei. *1. p. qu. 97. arti. 12.*

In quanam parte, vel potentia animæ Synderesis reperitur? ℞. In intellectu seu ratione. *ibid.*

Quęnam est forma illius? ℞. Illa naturalis habilitas ad cognoscenda dicta principia. *ibid.*

Quis indidit homini hunc habitum? ℞. Deus per naturam. *ibid.*

Cur

ibid. Cur indidit? R. vt homo vi naturæ cognosceret legem diuinam naturalem.

Catech.hic nu.3. Est in omnibus hominibus? R. in omnibus.

D.Th.ibid Quis est actus seu operatio Synderesis? Cognitio dictorum principiorum.

arg. ibid. Quis finis? R. Obseruantia diuinæ legis.

argu. ibid. & Ro. c.2, Quomodo est hoc? R. Quia homo non poterat obseruare legem Dei, nisi prius cognosceret illam; data est Synderesis, cuius auxilio lex Dei cognita est.

Nu.3. De conscientia, eiusque diffinitione, & causis.

1.p.qu. 78. art.3. QVomo diffinitur conscientia? R. Sic, Est applicatio primorum principiorum operabilium ad humanas operationes.

ibid. Quare dicitur Conscientia? Resp. Quia hæc vox Conscientia significat quasi Simul scientia seu sciẽtia, applicata, ideo recte conuenit illi.

ibid. Quænam est materia, seu obiectum? R. Omnes humanę operationes.

ibid. In quonam est vt in subiecto? R. In intellectu vel ratione.

ibid. In quo consistit forma conscientiæ? R. In illa applicatione, quæ dicta est.

ibid. Quisnam est actus, vel quodnam est officium conscientiæ? R. Duo principales actus ad illum pertinent: Primus est, mediante dicta applicatione, examinare, & iudicare de quolibet actu humano an sit conformis, vel contrarius diuinæ legi; Secundus est, vt hominem ad actum impellat conformem, & illum retrahat a contrario.

arg. ibid. Quam habet comparationem conscientia ad Synderesim? R. Sicut in visione oculi tria sunt, oculus, lumẽ solis, & ipsa visio, quæ fit per applicationẽ tum oculi, tum luminis ad res, quæ videndæ sunt; Sic est in practica cognitione hominis; Intellectus est veluti oculus; Synderesis est veluti lumen solis; Conscientia est veluti applicatio tum luminis, tum oculi ad hu-

humanas actiones, vt videantur.

Quis est finis conscientię? ℞. Inducere hominem ad obseruantiam diuinę legis. *arg. ibid.*

Quomodo hoc præstat? Respon. Duobus actibus iam dictis; primo enim suggerit homini, quod hic, vel ille actus est secundum legem Dei, iste vel alius est contra illam; Deinde sollicitat hominem vt operetur secundum legem, & abstineat ab operatione, quæ illi contraria sit. *ibid.*

Quis dedit homini hunc modum operandi? Resp. Deus per naturam; scriptum est enim quod Deus reliquit hominem in manu consilij sui. *ibid. ar. 12*

Consiliũ, & consultatio in agendo fit per Synderesim, atque conscientiam? ℞. Fit in actibus moralibus, & liberis, vt ex illorum actibus apparet. *ibid.*

Quare Deus Talem modum operandi homini dedit? ℞. Vt posset virtuose, & cum merito operari. 1.2. q.2. art.4. ad.2. *arg. sess 6. can. 32.*

Omnis actio, quæ fit mediante consilio, & consultatione, seu examine, & iuditio Conscientiæ est virtuosa, vel vitiosa, meritoria, vel demeritoria? ℞. Ita est; tunc n. prodicitur vel vt conformis legi Dei, & hoc virtus est, vel vt contraria, & est vitium. *Arist. 3. Æthicor. Sess. 6. ca. 32.*

Vbi non est hoc examen, vel iudicium adest virtus, vel vitiũ? ℞. Non, vt in infantibus, & amentibus, & dormientibus patet. *Arist. ibid.*

Est in omnibus hæc conscentia? ℞. Est, aliqui tamen, vt infantes, non habent vsum illius. *1. p. qu 79. art. 13.*

Si homnes habent Synderesim, atque conscientiã, cur tot homines erant in iudicando de lege Dei, & obseruantia illius; & tam multi sunt qui transgrediuntur illam? ℞. Per peccatũ Adæ obscuratum est lumen synderesis, & conscientia per fomitem, & concupiscẽtiã difficile habet bene fungi officio suo. *Catech. hic num. 3. Sess. 5. De pecc. orig.*

Contra hæc mala a Deo remediũ aliquod datum est? ℞. Deus per legem scriptura addidit lumen Synderesi, & conscientiæ vt dictum est; per gratiam, & Euangelium dedit non solum lumen, sed auxilium *Cate. nu 3. D. Th. 1. 3. q. 109. a. 5 2*

ad

ad bene iudicandum, & operandum.

Nu. 4. De ratione practica.

1.p.qu.79. ar.8. QVid est ratio? ℞. Est pars hominis, seu animę superior.

1.p.qu.75. artic.2. & 77.ar.5. In quot partes anima hominis diuisa est? ℞. In duas saltem respectu operationis; Vna est, quæ semper operatur cum corpore, & dicitur sensus, & portio inferior. Alia operatur sine corpore, & dicitur ratio, vel portio superior; & hæc nobilior est.

1.p.qu.79. art.8. Quare dicitur Ratio? ℞. Quia ratiocinatur.

ibid. Quid est rationari? Res. Est per discursum transire a re nota ad rem ignotam.

ibid.ar.12 13. Synderesis, & conscientia pertinent ad hanc rationem? Res. Ita est.

ibid. Quomodo est hoc? Resp. Ratio mediante Synderesi cognoscit prima principia operabilia, idest Dei præcepta; deinde auxilio conscientiæ discurrit applicando cognitionem præceptorum singulis actionibus hominis, vt cognoscat an sint conformes, vel contrariæ diuine legi, & hoc est ratiocinari.

ibid. Quod est obiectum rationis practicæ? Res. Duplex habet obiectum; Vnum et principale sunt Dei præcepta. Aliud sunt omnes hominum operationes.

ibid. Quænam est rationis operatio? Res. Discurere, & ratiocinari de actibus humanis.

ibid. Quis finis illius? Res. Dirigere hominem ad operandum iuxta legem Dei.

Nu. 5. De vsu rationis.

1.2.q.16. art.1. DIfferunt ratio, & vsus illius? Res. Differunt.

ibid. Quomodo differunt? Res. Ea ratione, qua potentia, ab vsu distincta est.

ibid. Quænam est hæc distinctio? Res. Si quis non habeat pedes, vel habeat omnino infirmos, & inhabiles ad ambulandum dicitur non habere potentiam ambulandi; Si autem habeat pedes sanos, & fortes,

sed

ſed valida fune ligatos dicetur habere potentiam ad ambulandum, non tamen vſum; Ita cęcus non habet potentiam videndi, neque vſum; Qui vero habet ſanos oculos, ſi in tenebris ſit, dicetur habere potentiam, ſed non vſum videndi. Si ſit in luce & potentiam & vſum habebit. *1.p.q.101.*

Infantes, dormientes, amentes habent rationem *art.1.* quatenus dicit potentiam? Reſ. Habent, cum habeant animam hominis, & potentias illius. *ibid.*

Habent vſum rationis? Reſ. Non, quia eſt impedita, ne eliciat actum ſuum. *Catech. de*

Quinam habent vſum rationis? Reſ. Illi, qui bo *penit. n.44* num a malo, honeſtum a turpi, viſtum ab iniuſto, *& hic n. 3.* ſecernere poſſunt; ideſt qui mediante lumine Synderesis, & officio conſcientiæ poſſunt diſcernere, quænam operationes ſint conformes, ideſt bonę, *D.Tho.1.2* vel cōtrariæ, ideſt malæ, diuinę legi naturali, quæ in *q.79.ar.12* corporibus eorum inſita eſt, & per Synderesim illis *13.* manifeſtatur. *1.2.q.21.*

Quomodo vſus rationis deſeruit ad obſeruantiam *art.1.& c.* diuinæ legis? Reſ. Si homo in ſingulis ſuis actionibus, in cibo, potu, ſomno, veſtitu, in negotijs, in ver- *Cat. pre.1.* bis, in cogitatione, & alijs ſemper ſtudeat facere il- *nu. 34.* lud, quod eſt conforme legi Dei, & abſtinere ſe ab illo, quod illi contrariatur, ſic diligens legis obſeruator euadet.

Nu.6. De conſenſu rationis.

Conſenſus rationis poteſt eſſe in ijs, qui non habent vſum illius? Reſ. Non poteſt. *Cat. de pē.*

Abſque conſenſu rationis poteſt eſſe virtus vel vi- *nu.44.* tium, meritum, vel peccatum? Reſ. Non poteſt. *1.2.q.74.*

Si ſenſus appellat aliquid contrarium diuinæ legi *aot.3. ad 3* veluti vindictam, & ratio diſſentiat erit peccatum? *1.2.q.74.* Reſ. Non. *ar.3.& 4.*

Si conſentiat erit? Reſ. Ita eſt.

Quomo fit iſte cōſenſus? ℞. Sic. Si ratio per Synde *ibid.* reſim cognoſcat vindictam vel furtū a Deo eſſe pro *1.2.q.74.* hibitum, & ꝑ cōſciētiā cognoſcat in hac offenſione *art.5.& c.*

ani-

inimici fieri contra preceptū de non uindicando, & ideo esse contrariam diuinę legi tunc si ratio consentit illi offensę ad quam sensus, vel homo se preparat, dicitur consensisse, & esse peccatum.

D. Tho. 12 q. 21. ar. 1. & c. Cat. preç. 1 nu. 34. Si quis diligat vxorem, quia pulcra; vel comedit, aut bibit quia in hoc delectatur; vel abstinet a furto, quia displicet illi; & has operationes, elicit absque vlla cogitatione, quod legi Dei conformes sint, iste dicendus est legis obseruator? Res. Non.

1. 2. q. 21, art 1. & c. Cate. prec. 1. nu. 34. Quare non? Res. Quia tales operationes non facit, vt se conformet diuinæ legi, & ratio in illis nihil cogitat de tali conformitate, in qua sola ratio virtutis posita est.

Cat. & D. Tho. ibid. Si quis diligat vxorem, quia ratio aduertit a Deo ita esse præceptum, erit actio virtuosa? Res. erit, quia ratio consentit in illam conformitatem cum lege Dei.

arg. ibid. Expedit vt ratio in humanis operibus semper studeat aduertere huic legis conformitati? Resp. Vtilissimum est.

Nu. 7. De modo inducendi ad obseruantiam diuinę legis.

EX dictis potest colligi modus, quo homines ad diuinę legis obseruantiam inducātur? Res. Potest.

Quis est iste modus? Res. Ille, quo vtitur Deus, nempe per Synderesim, atque conscientiam.

Quid facit Deus, vt dirigat homines ad legis obseruantiam? Resp. Primo per Synderesim dat cognitionem legis; Secundo p conscientiā manifestat homini, quænā operationes sint cōformes vel contrariæ dictæ legi: Tertio. Per eandem conscientiam suauiter impellit ad conformes, & retrahit a contrarijs; Quarto dat motiua externa nempe pręmium, & pęnam, quibus inducat, vt homines semper meditentur, et se exerceant in obseruātia diuinæ legis.

Quomodo pastores animarum hoc idem præstabunt?

bunt? Ref. Primo debent explicare populis legem Dei, quod est Synderesim illustrare; Secundo Docere illos quænam actiones sint diuinis præceptis vel conformes, vel contrariç, quod est conscientiam in primo suo actu examinandi, & iudicandi adiuuare; Tertio Proponere motiua, quibus fideles ad virtutes impellantur, & a vitijs retrahantur; quod est adiuuare conscientiam ad secundum actum, qui conuenit illi, nempe vt sollicitet ad bonum & compescat a malo: Quarto Hortari fideles, vt in omni sua actione oculos ad Dei legem conuertant, in illaque die ac nocte meditentur, atque se exerceant.

CAP. OCTAVVM

De motiuis, quibus homines ad obseruantiam diuinæ legis inducantur.

EXpedit considerare de motiuis, quibus homines impellantur ad obseruantiam diuinæ legis? Resp. A Catechismo hoc Parochis tanquam præcipuum propositum est. nu. 1.

Quare hoc? Ref. Quia plurimi circa illam tepidum, & remissum animum habent.

Quid per motiuum intelligi debet? Resp. Illud, a quo tanquam a calcari, vel stimulo, vel aculeo voluntas in agendo tepida, atque remissa excitatur, sollecitatur, impellitur, vt in operando diligens sit.

Quæ sunt ista motiua, quibus voluntas hominis excitatur? Ref. Aliqua modo proponentur.

Primum est Facilitas, nempe si populis proponatur, quod obseruantia diuinæ legis, est facilis, & possibilis; Quod motiuum ex dictis colligi potest. Sess. 6. c. 11 Cat. nu. 7.

Secundum Iocunditas; Nempe persuadere, quod non solum est facilis, sed etiam iucunda, & delectabilis, & ex supradictis haberi poterunt argumenta. nu 9. Sess. 14. c. 3

 Ter-

nu.9.&c. Tertium Vtilitas; nempe probare, vel explicare fructus & vtilitates, quæ ex illa prouer iunt.

nu.4.&c. Quartum Iustitia, atque honestas; Nempe probare iustum, atque honestum esse, vt Creatura obediat suo creatori Deo, ac Domino, vt supra dictũ est.

nu.8.n.11. Quintum Necessitas; quod hæc obseruantia omnino ad salutem necessaria est.

nu.10. Sextum Dignitas; nempe quod seruire Deo valde glorioum, & honorificum est.

Seß.ca.11. & 16. Septimum Exempla; Veluti quod Christus fuit sub lege, &c. Item quod omnes angeli, & beati per hanc obseruantiam vitam ęternam obtinuerunt.

nu.2.&c. Octauum Ex parte Dei afferre argumenta, quibus ostendatur omnibus modis Deum mereri, & dignum esse, vt illi ab omnibus seruiatur.

hic per totum. Nonum ex parte legis, declarando eius dignitatē, excellentiam, iustitiam, breuitatem, facultatem, charitatem, & alia, quæ gratissimam reddere illã possit.

n.2.3.&c. Decimum, Ex parte nostri, sumus miseri, sine consilio, atque prudentia, & absque directione Dei ad infinita mala properamus.

prec.1.nu. 25. Vndecimum, Maximæ pęne illius transgressioni propositæ.

ibid. Duodecimum, Maximæ præmia eius obseruantiæ destinata.

Hæc motiua fideles ad obseruantiam diuinæ legis inducere possunt: & ex sacra scriptura, sacro Concilio Tridentino, & Catechismo accepta fuere, vt ex locis in margine citatis apparebit.

Nu.2. De modo ampliandi dicta motiua.

Motiua iam dicta egent explicatione & ampliatione? Respon. Egent.

Ampliatio vnde desumi potest? Res. A scriptura, a Concilio, & Catechismo, ex iam dictis, ab exemplis, a ratione, ab experientia, & alijs huiusmodi.

Exem-

Exempla habent maximam vim in ampliando? Resp. Habent. *nu.10.*

Catechismus proponit aliquã ampliationem ab exemplis? Resp. Proponit potissimum duo exẽpla, vnum rerum irrationabilium, alterum populi Hebrei, cui à Deo lex data est. *nu.11.*

Quid dicit de irrationabilibus? Resp. Ita argumentatur, si omnia irrationabilia legem sibi a Deo datam inuiolabiliter obseruant, & voluntatem eius indesinenter sequuntur; cur homo, cui Deus multo maiora contulit beneficia, legi, ac voluntati Dei non debet obtemperare? *nu.10.*

Quid Catechismus vellet a Parochis explicari circa legem a Deo Hebreis datam? Resp. Duo potissimum, nempe maiestatem legis, & bona, quæ populo illi ob datam legem addita sunt. *nu.3.4.6.*

Quomodo explicatur maiestas legis? ℞. Ex quatuor causis illius. *Catech. per totum*

Quomodo ab efficiente? Res. Explicando quod a Deo, & Domino omnium, cuius infinitam vim, atque potentiam effugere nemo potest, data est. *n.2.3. &c.*

Qua ratione ex materia? Res. Explicando, quod lex res faciles, vtiles, iucundas nempe amari, & amare, & in quibus gloria Dei, & commodum hominum posita sunt, præcipit, atque proponit. *n.7.9. &c.*

Quomodo ex fine? Res. Explicando finem legis esse rem dulcissimam, & iucundissimam, nempe caritatem Dei, & proximi, seu gloriam Dei, & summam hominum felicitatem, atque salutem. *n.7.9. &c.*

Quopacto ex forma? Res. Explicando modum, quo lex scripta a Deo data est. *nu.6.7.11. &c.*

Quid circa hunc modum Catechismus proponit? Res. Primo eletionem populi, cui danda erat lex; Secundo præparationem illius ad legem suscipiendam; Tertio locum, & tempus, in quibus data est lex; Quarto Maiestatem, qua lex a Deo data est; Quinto curam, ac prouidẽtiam particularem, quam Deus habuit de populo, qui legem suam vel accepe- *nu.11 &c.*

 rat,

rat, vel accepturus erat.

n.11.&12 Quid proponit de electione? Res. Ait, Deus ex omnibus nationibus, quæ sub cœlo erant, vnam delegit, quæ ab Abraam ortum habuit, quam populum vocaret suum; & cui se cognoscendum, & colendum præberet: Elegit autem eam, non quod cæteras nationes iustitia, aut numero vinceret; sed quod ipsi Deo sic placuit, nempe vt gentem inopem, & abiectam a se electam augeret, & locupletaret; vt sic eius potentia, ac bonitas apud omnes notior, atque illustrior redderetur.

n. 11. &c. Quid explicat Catechismus de preparatione? R. Ait vt Deus præpararet populum ad legem suscipiendam, Vocauit Abraam, vt esset pater populi Hebræi; Quem peregrinum esse voluit in terra Chanaam; cuius possessionem ei pollicitus est; sed tamen voluit, vt & ipse, & posteri eius amplius quadringentos annos vagi essent, antequam dictam terram obtinerent: Sed & hoc tempore Deus permisit, vt Hebræi in Ægypto serui essent, atq; fame, ac labore nimirum affligerentur: Contulit eis maximum benefitium liberans eos de domo seruitutis, & de terra Egipti; Duxit in desertum curam gerens illorum: Demum triduo antequam ferretur lex Deus iussit, vt vestimenta lauarent, vxores non attingerent, vt ad diem tertium adessent: Deinde ad montem Sina adducti, in quo Deus per Moisem legem daturus erat, soli Moisi dictum est, vt montem ascenderet, populo vero talis ascensus prohibitus est.

nu.14. Quid Catechismus explicat de loco, & tempore datę legis? Resp. Ait, lex data est in deserto, & hoc quoad locum; & postquam Populus de seruitute Pharaonis liberatus fuit per quod conditio temporis explicatur.

nu.6. Quid explicat de maiestate, qua lex a Deo data est? Resp. Ait, Deus maxima cum maiestate venit in mōtem Sina, & locum tonitruis, fulgoribus, igne, densisque nebulis circumfudit, ac loqui cum Moi-

se cæpit, eique legem dedit.

Quid dicit de prouidentia Dei erga populum Hebręum? Res. Ait. Iste populus in sua peregrinatione transibat de gente in gentem, & de regno ad populum alterum, sed Deus nunquam illi iniuriam fieri passus est, imo vero in reges animaduertit; Et priusquam in Ægyptum descenderet, virum præmisit idest Ioseph, cuius prudētia & illi, & Ægyptij fame liberarentur: In Ægypto vero ea illos benignitate complexus est, vt repugnante, & ad illorum perniciem incumbente Pharaone, mirum in modum augerentur, & cum valde affligerentur, ac tanquam serui durissime tractarentur, ducem Moysen excitauit, qui eos in manu potenti educeret: Cum hoc igitur populo Deus ita coniunctus, & conglutinatus est, eumque adeo amauit, vt cum esset Dominus Cęli, & terrę non confunderetur vocari Deus eorum. *nu.* 11. *nu.* 12.

Hæc historia Populi Hebræi, & modi, quo lex illi data est, continet aliqua misteria ad populorum edificationem? Resp. Ait Catechismus: Misteriorum plena est, quorum explicatio populos ad obseruantiam diuinæ legis maxime excitabit. *nu.* 11.

Quæ sunt ista misteria? Res. Ait Catechismus. *nu.* 12.
Primo Deus elegit gentem inopem, & exiguam, vt per multiplicationem, & exaltationem illius effectus suæ legis, ac prouidentiæ manifestaret; Secundo, Permisit Hæbreos diu peregrinari, durissimaque seruitute pręmi, atque diuexari, vt ostenderet Deum posse populum sibi dilectum in quacunque etiam maxima tribulatione adiuuare; Similiter vt doceret Amicos Dei fieri non nisi mundi inimicos, ac peregrinos in terris; Atque in Dei familiaritatem facilius recipi eos, qui nihil omnino cum mundo commune habent; Tertio Data est lex in deserto, & in monte Syna, vt significaretur, in solitudine, & asperitate viuendi homines a Deo maiora beneficia obtinere; Quarto Data est lex postquam po- *nu.* 13. *nu.* 13. *nu.* 14.

nu.13. pulus d Ægypto liberatus e, ftvt significaret Deus, per beneficiorum recenter acceptorum memoriam homines debere induci, vt legem Dei vel accipiant,
nu.6. vel acceptam obseruent; Quinto Voluit Deus, vt vestes lauarent, vxores non tangerẽt, in radice montis permanerent, vt sic daclararet casto humilique animo legem Dei esse accipiendam, atque obser-
nu.6. uandam; Sexto Tanta Maiestate, atque terrore legem dedit, vt quanta res lex Dei esset, quantaque maiestas; ac potentia Dei illam dantis manifestaret; Septimo Deus paternã curã, beneuolentiam, proui-
nu.11. dẽtiã erga populũ Hebræum habuit, vt ostenderet se taliter fore effectum erga eos qui legem suam obseruent; Octauo Eundem populum multiplicauit, ma-
nu. 12. & gnificauit, admirabilem toti mundo exhibuit, vt de-
nu. 5. claret per legem Dei populos fieri sapientes, gloriosos, felices, simulque ad æmulationem omnes homines, nationes, populos prouocaret, qui perspecta Israelitici populi gloria, atque felicitate ad veri Dei cultum, & ad obseruantiam legis ipsius conuerterentur: Hæc & alia misteria in hac sacra historia inclusa sunt. Et hæc de Decalogo in genere.

DOCTRINA

Catechiſmi Romani

IN PRIMVM
Decalogi præceptum.

Vomodo continuatur hæc tractatio cum ſuperiori? Reſpondeo. In ſuperiori tractatum eſt de Decalogo in generali, nunc de ſingulis præceptis dicendum eſt, & initium habendum à primo.

Quænam materia huius tractatationis? Reſp. Primum præceptum.

Quæ forma? Reſp. Modus tractandi paſtoribus animarum accomodatus.

Quod efficiens? Reſp. Catechiſmus, iuſſu & Decreto ſuperiorum.

Quis finis? Reſp. Dirigere Parochos, & alios ad rectam huius præcepti explicationem.

In quot partes diuidenda eſt hęc tractatio? Reſp. In tres principales, in ſeptem autem minus principales, quæ capita appellantur.

Quæ ſunt principales? Reſp. Prima eſt exordium, vel quaſi proœmium; ſecunda eſt primũ præceptũ; Tertia, Præmium, & pœna appoſita toti legi.

In quot capita tota tractatio eſt diuidenda? Reſp.

In septem sequentia.

Primum erit de exordio.

Secundum de nomine, diffinitione, causis, & diuisione primi præcepti.

Tertium de præcepto affirmatiuo.

Quartum de negatiuo.

Quintum de cultu, & inuocatione sanctorum.

Sextum de cultu sanctarum imaginum, ac reliquiarum.

Septimum de præmio, ac pœna.

CAPVT PRIMVM

De exordio in Decalogum.

hic nu.4. Legislatores in datione legis solét facere aliquod exordium, vel proœmium? Resp. Sæpe hoc fit.

nu.1.& 4. Quid est hoc proœmium, vel exordium? Respon. Illud quod præmittitur dationi legis.

nu.1. Quid est finis illius? Resp. Disponere animas subditorum ad promptius legem acceptandam.

hic.nu.4. Deus fecit tale exordium? Resp. Fecit.

num.1. Quodnam est? Resp. Illa verba. *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi de terra Ægypti, et de Domo seruitutis.*

num. 1. Quis est, qui loquitur in eo? ℞. Deus. Ait enim, Ego sum Dominum Deus.

num. 1. Quid in illo explicatur? Res. Duo, primo maiestatem Dei illis verbis, Ego sum dominus Deus tuus; Secundo Maximum beneficium hominibus collatum illis verbis. Qui eduxi de terra Ægypti, & de Domo seruitutis.

Exodi c.3. vers.14.& 15. Quomodo Dei maiestas hic explicatur? Res. Primo illud verbum, Ego sum, Declarat Deum esse in seipso æternum, & immortalem, cætera vero omnia per ipsum esse, & sine ipso non esse: Secundo Illa vox, Dominus, ostendit dominium, quod habet in

omnia

omnia, per quod iuste potest omnibus legem dare; Tertio Illa vox, Deus, Significat in ipso esse summam potentiam, sapientiam, & bonitatem, ideoque legem ab ipso latam esse magni faciendam, cum summa sapientia, ac bonitate plena sit, habeatque legislatorem, qui possit sua potentia conterere eos, qui suæ legi noluerint obedire: Quarto illud verbum, Tuus, explicat specialem erga homines Dei bonitatem, dominium, atque prouidentiam. *num.* I.

Ista possunt inducere homines, vt promptius legẽ accipiant, & a transgressione illius abstineant? ℟. Omnino. Maiestas enim legislatoris legi magnam affert dignitatem, & subditos ad eius impellit obseruantiam.

Quomodo explicatur maximum beneficium hominibus collatum? Resp. Inter bona hominis, libertas maximum est, seruitus vero summum malum existit; Hic autem Deus declarat, se homines a seruitute liberasse, & in libertatem constituisse; seruus enim a seruitute non nisi per libertatem liberatur. *num.* I.

Hoc beneficium non ne est peculiare Iudæorum? *num.* I. Resp. Ait Catechismus. Et si Iudęis tantum videtur conuenire Ægyptiorum dominatu liberatis, tamen si interiorem salutis vniuersę rationem spectemus, multo magis ad Christianos homines pertinet, qui non ex Ægyptiaca seruitute, sed e peccati regione, & a potestate tenebrarum a Deo erepti, atque in regnum filij dilectionis suæ translati sunt. Pater enim Indulgentissimus, per filium suum, filios, qui erant dispersi, congregauit in vnum, vt iam, non, vt serui, peccato, Sed iustitiæ, seruiamus illi in sanctitate, & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.

Expedit vt verba huius exordij in animis fidelium imprimantur? *num.* I. Resp. Ait Catechismus. Enitatur Parochus, & quantum potest efficiat, vt fidelis populus dicta verba semper in animo habeat; sic enim intelligent quemnam habeant legislatorem,

quam

quam potentem, quam beneficum, & ex vehementi, atque frequenti horum verborum admonitione eueniet, vt ad legem colendam fideles promptiores reddantur, & a peccatis abstineant: Sed hanc etiam illis afferet vtilitatem, vt omnibus tentationibus opponant tanquam clypeum illud Apostoli, Qui mortui summus peccato, quomodo adhuc uiuemus in illo? iam non sumus nostri, sed Christi, qui nos suo sanguine sibi acquisiuit, quomodo peccare poterimus in Dominum Deum nostrum, Ipsumque iterum cruci affigere.

CAP. SECVNDVM

De primo pręcepto, eiusque diffinitione, ac diuisione.

num. 2. & num. 16. QVænam sunt verba primi præcepti? Res. Ait Catechismus ista; Non habebis Deos alienos coram me: Reliqua vero, quæ sequuntur, idest, Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in Cœlo, & quæ in terra deorsum, neque eorum, quæ sunt in aquis sub terra; Non adorabis ea, neque coles, non sunt aliud præceptum, sed ad

nu. 6. iam dictum pertinent, & quasi illius sunt explicatio.

Quod est nomen huius præcepti? Resp. Dicitur

num. 3. primum præceptum.

Quare dicitur præceptum? Res. Quia modo præ-

nu. 6. ceptiuo datum est.

Cur dicitur primum? Respon. Ait Catechismus, Hoc præceptum est omnium primum, et maximum, non ordine tantum ipso, idest, quia ante alios numeretur, vel positus sit primo loco, sed ratione, dignitate, præstantia; Sicut enim Deus tum magnitudine maiestatis, tum multitudine beneficiorum super omnia, etiam reges, ac parentes, dili-

gi

gi debet; omnia vero alia propter Deum sunt diligenda, ita praeceptum de hac dilectione datum maximum, & omnium primum est iudicandum. *ex. prec. 3.*

Quomodo potest diffiniri hoc praeceptum? Ref. Sic, Est prima regula actuum cordis humani in Deum obligans ad sui obseruantiam. *num. 1.* *ex nu. 3.*

Quare dicitur regula? Ref. Quia regulat. *De Decal.*

Quare Prima? Ref. Quia praecepta Dei sunt regula prima actuum humanorum, vt dictum est.

Cur dicitur, Actuum cordis humani erga Deum? Ref. Quia dicti actus ab illo sunt regulati. *ex prec. 3. num. 1.*

Propter quid dicitur obligans ad sui obseruantiam? Ref. Quia in hoc ratio praecepti posita est. *supra de Decal.*

Nu. 2. De caussis Primi praecepti.

QVod efficiens huius precepti? Resp. Deus, vt dictum fuit. *num. 1.*

Quis finis? Resp. Impellere, dirigere, regulare cor hominis in Deum. *ex prec. 3. nu. 1.*

Quaenam forma? Ref. Ratio, seu ius directiua, praeceptiua, obligatiua. *num. 3.*

Quis effectus? ℞. Obligatio ad sui obseruantiam *De Dec. n. 8*

Quę materia? Resp. Remota sunt omnes homines, seu corda omnium hominum; Minus remota sunt omnes actiones cordis humani erga Deum; Proxima sunt omnes virtutes, & omnia vitia, quae in actibus cordis humani erga Deum valeant reperiri. *ex prec. 3. nu. 1. & hic num. 3.*

Potest probari quod primum praeceptum datum sit cordi hominis? Resp. Potest tali ratione ex Catechismo; Primò hoc praeceptum ait Catechismus, est maximum, & primum, & de Dei dilectione, & de fide, spe, & charitate; sed est certissimum, quod Deus ante omnia attendit, & intuetur cor hominis; dilectio etiam fides, spes, & caritas tantum in corde hominis reperiuntur; ideo hoc praeceptum cordi hominis datum erit: Tertio, Certum est apud om- *hic num. 6.* *hic num. 3.*

præc 4.*n*.3. & 4. omnes, quod in primis tribus præceptis omnes actiones hominis in Deũ sunt regulatæ, siue sint cordis, siue oris, siue exterioris; Sed quod secundum datum sit ori verba ipsa apertissime declarant, cum *præc*.2.*n*.1. dicitur, Non assumes nomen Dei tui in vanum, quod *præc*.3.*n*.1. tantum ore contingit; Tertium etiam circa exteriora versatur; sanctificatio enim Sabbati, & festorum fit per externam cessationem ab operibus seruilibus, & per externum cultum, vel ieiunij, vel missę, vel aliter datum, ergo vel nullum præceptum datum est cordi hominis erga Deum, quod omnino absurdum est, vel primum datum est illi.

Nu. 3. De diuisione primi præcepti.

hic nu. 3. PRimum præceptum debet diuidi in affirmatiuum, & negatiuum? Res. Ita ait Catèchismus.

ibidem Quare hoc? Res. Quia necesse est, vt per ipsum tum virtutes præcipiantur, tum vitia prohibeantur.

Quodnam est præceptum negatiuum? Res. Ait *num.* 2. Catechismus hoc; *Non habebis Deos alienos coram me.*

num. 3. Quodnam affirmatiuum? Res. Hoc, ait *Me verum Deum coles, alienis Dijs cultum non adhibebis.*

nu.3.*nu*.5. Ex quibus verbis negatiui colligitur affirmatiuum? ℟. Ex illis duobus Alienos Deos, & Coram me.

ibidem Quomodo est hoc? Res. Illud verbum, Deos alienos declarat, quod ipse sit verus, legitimus, & naturalis Deus; Alij vero, qui Dij vocantur sunt falsi, illegitimi, & alieni a vera diuinitate; Illa vero dictio, Coram me, significat nihil omnino debere cum Deo, quod attinet ad diuinitatem, comparari.

ex præc. 7 & 10. Potest Declarari exemplo? Res. Potest tali, Deus in septimo pręcepto dicit, Non habeas rem alienam, in decimo non Concupisces rem alienam: & sensus est; Illa, quæ tua sunt, concupiscere, & habere licitum est; aliena autem nec habeas, nec concupiscas. Sic in pręsenti, cum dicit, Non habeas Deos alienos, sensũ habet, Me verũ Deum habeas, alie-

nos

nos Deos ne habeas. Similiter si pater Filio naturali dicat; Non habeas alienum patrem coram me; sensus erit; Me verum, & naturalem patrem habeas, quia a me genitus, & educatus es: alienũ autem Patrem a quo nec genitus, nec educatus fuisti, ne habeas coram me, idest in iniuriam & contemptum mei. Sic igitur Deus dicit: Ego creaui te, & a seruitute peccati te liberaui, & magnam de te habeo prouidentiam, me igitur verum, & legitimum, & naturalem Deum, & dominum tuum agnosce, præter me autem nullum Deum, aut patrem tibi constituas: quia apud me solum totius mundi summum dominium repositum est.

CAP. TERTIVM.

De præcepto affirmatiuo, eiusque explicatione.

QVid debet considerari de hoc præcepto? Res. Duo, Primo præceptum, quod pertinet ad Synderesim; Secundo illius obseruãtia, quod spectat ad conscientiam.

Quid de præcepto explicandum? R℞. Primo finis, Secundo effectus, Tertio materia, Quarto forma.

Quis est finis præcepti? R℞. Gloria Dei, & vtilitas hominum. *De Decal. n. 10. n. 70. nu. 3.*

Quomodo est gloria Dei? R℞. Quia præcipit cultum, per quem Deus glorificatur.

Quare continet hominum vtilitatem? R℞. Quia hominem destinari ad cultum Dei, & hoc ab ipsomet Deo, & per præceptum, summa dignitas, & summum beneficium hominis est. *De Decal. nu. 10. n. 7.*

Quis est effectus huius præcepti? R℞. Obligare, impellere, dirigere cor hominis ad omnes actus, quibus, Deo debitus cultus redditus sit. *Prac. 3. nu. 1. De Decal.*

Quænã forma? R℞. Illa ius præceptiua, obligatiua, *nu. 8.*

dire-

directiua, quę de lege dicta est.

prae. 3. n 1. & hic n. 4. Quaenam materia? ℞. Remota omnes homines, seu corda omnium hominum, minus remota actiones omnes, quae a corde hominis in Deum sunt eliciendae, Proxima sunt omnes virtutes, quibus cor hominis ad Dei cultum directus est.

Hic n. 4. D. Th. 2. 2. q. 81. art. 1 ad. 1. Quae sunt istae virtutes? Resp. Catechismus ait, sunt tres, fides, spes, caritas: D. Thomas addit quartam, quae dicitur Religio; quae licet ad tres dictas reducatur, recte tamen ob faciliorem doctrinam, cum illis numerare non inutile est.

num. 4. Quomodo istae virtutes à primo praecepto sunt imperatae? ℞. Praeceptum est. Me verum Deum coles, ecce praecipit actum illum, qui dicitur cultus Dei; Hic autem cum per dictas virtutes exhibeatur, sequitur quod ille omnes pręceptae sint.

Nu. 2. De fide, spe, & charitate.

arg. sess. 5 cap. 2. EXpedit habere doctrinam de his virtutibus? ℞. Vtilissimum est, nemo enim potest se exercere in illis, si eas ignoret.

Quid de illis tractandum? ℞. Quatuor causae illarum sunt explicandae.

ex sess. 6. c. 7. Quis finis harũ virtutum? ℞. Gloria Dei, & summa hominum vtilitas, idest vita illorum beata.

1. 2. q. 62. Catech. hic nu. 4. Quomodo est Dei gloria? Resp. Omnia attributa quae in Deo sunt, ad haec tria. Potentia, Sapientia, & bonitas aliquo modo, reduci possunt; Potentia Patri, Sapientia Filio, Bonitas Spiritui sancto tributae sunt: Fide colitur Sapientia, quia per fidem profitemur Deum esse primum Sapientiae fontem; & ab ipso omnium creaturarum Sapientiam hauriri; Spe colitur Potentia, quia per illã profitemur absq; Dei auxilio nos nihil posse, & cum illo omnia posse, quod est Deum omnis Potentiae fontem confiteri; Per charitatem colitur Dei bonitas; cum enim dilectio sit tantum boni, & charitate, & Deus diligitur

tur

tur super omnia, merito charitate profitemur, quod Deus sit summum bonum; igitur dant gloriam Deo.

Qua ratione respiciunt hominum vtilitatem? R. In homine tria mala sunt, nempe ignorantia in intellectu, infirmitas in natura, carne, Sensu; Malitia; in voluntate. Fides, est veluti alueus, vel aqueductus per quem Sapientia Dei in intellectum, ad eius expellendas ignorantiæ tenebras, destinatur. Spes est veluti alter alueus, quo Potẽtas Dei nostræ infirmitati cõmunicatur; Per charitatem vero diuina bonitas in volũtate recipitur, qua eius malitia sanata est. Hinc fit, vt per tres dictas virtutes homo in Deum, vt in vltimum finem sit ordinatus. Tria enim ad quãcunque hominis operationem necessaria sunt, nempe, scire, posse, velle. Fides dat scire; Spes tribuit posse; charitas velle; ideo hominis maximam continent vtilitatem. 1. 2. q. 76. 77. 78. & q. 62. D. Th. ibidem.

Quis est effectus harum virtutum? R. Ex dictis apparet, Fides communicat diuinam sapientiam; tollit intellectus ignorantiam; facit scire quomodo homo in Deum vltimum finem tendat; Spes confert Dei potentiam, seu auxilium, dat posse, tollit infirmitatem naturæ: Caritas Dei dat bonitatem, facit velle, sanat voluntatis malitiam. D. Th. ibidem. q. 62. D. Tho. ibidem.

Qui sunt actus harum virtutum? R. Actus fidei est credere Deum, Deo, in Deum. Actus spei desiderare, sperare, petere, demum diuino inniti auxilio, atque potentiæ. Actus charitatis est diligere Deum super omnia, & proximum propter Deum. ex Sym. Ap. ex orat. dõ. ex Decal.

Quænam sunt obiectum harum virtutum? Resp. Obiectum fidei sunt quatuor, Primo vltimus finis Deus; Secundo, Mediator, idest dator mediorum Christus; Tertio, Media data à Christo, nempe lex Dei, & sacramenta, & oratio; Quarto bonus vsus mediorum; Hęc sunt obiectum fidei, & in Symbolo Apostolorum sunt explicata. Obiectum Spei est auxilium, & potentia Dei, per quam homo ex vna parte adiuuatur, vt bene vtatur medijs à fide ostensis: D. Tho. ib. D. Tho. ib.

sis; ex alia erigitur, vt ex tali bono vsu speret æternæ vitæ retributionem. Obiectum charitatis est Deus, & proximus.

Quæ forma harum virtutum? Respon. Ratio illa regulans hominem ad vltimum suum finem Deum per debita media obtinendum.

Quod efficiens illarum? Respon. Deus, à quo sinfusæ sunt, ideo etiam dicuntur infusæ.

ibidem. Quare dicũtur theologicæ? ℟. Quia sũnt ꝓ obiecto Deũ, idest sapientiam potentiam, & bonitatem Dei.

Quare hic Catechismus non tractauit de illis? ℟. Quia de fide dictum erat in Symbolo; De spe dicendum erat in oratione Dominicali; Hic vero de charitate tractatur, quia finis legis charitas est.

Nu. 3. De religionis virtute.

2.2.qu.81. art.1 QVid per religionem hic est accipiendum? Resp. Non status religiosorum, sed virtus quædam, quæ circa cultum Dei versatur.

ibid. Quare ita nominatur? Resp. Religio dicta est à relegendo, quia illa, quæ sunt diuini cultus, frequenter in corde sunt reuoluenda.

ibid. Quomodo diffinitur? Resp. Sic, est virtus per quã homines Deo debitũ cultũ, & reuerentiã exhibent.

ibid. Quis finis illius? Resp. Exhibere debitum cultum Deo, idest gloria Dei.

ibid. Quis actus? Resp. Dirigere ad dictum cultum recte exhibendum.

ibid. Quæ forma? Res. Ratio directiua ad eundẽ cultũ.

ibid. Quæ materia? ℟. Cultus qui Deo debitus est.

2.2.qu.81. 82. & seq. Quibus actibus hic cultus determinatur. Resp. Diuus Thomas enumerat istos vt magis principales; Deuotionem, orationem, adorationem, sacrificium, oblationes, primitias, decimas, Votum, iuramentum, laudem, & alia huiusmodi, quæ ad dicta reduci possunt.

1.2.qu.63. Quod efficiens illius? Resp. Partim deriuatur, & imperatur a virtutibus theologicis; partim etiam studio, & exercitatione acquiri ab homine potest.

De

De obseruantia huius præcepti.

HOc præceptum obligat ad sui obseruantiam? Resp. Obligat, sed quia est affirmatiuum non obligat ad semper, sed secundum rectam rationē pro loco, & tempore. *2.2.qu 33. art.2*

Populi sunt inducendi ad hanc obseruantiam? R. Omnino. *Cat. Dec. num. 3.*

Qua ratione faciendum? Resp. Primo Proponendus est cultus virtutum theologicarum, Secundo cultus interior religionis, vt deuotio &c. Tertio cultus Dei exterior. *2.2.*

Quomodo proponendus actus fidei? Resp. Per Symbolum Apostolorum. *Cat. praf. nu.12.*

Actus Spei? Resp. Per orationem dominicalem. *ibid.*

Actus charitatis? Resp. Per obseruantiam diuinę legis, & sacram communionem. *ibid.*

Actus religionis interiores, qui præcipue proponendi? Resp. Deuotio, oratio, humilitas, obedientia, & similia. *2.2.q.81. &c. Catec. num. 4.*

Qui actus exteriores? Resp. Missa, diuina officia, obseruantia festorum dierum, & ieiuniorum, vsus sacramentorum, eleemosina, & alia ab Ecclesia instituta. *ibid.*

CAP. QVARTVM

De præcepto Negatiuo.

QVænam de hoc præcepto consideranda sunt? Resp. Duo. Pręceptum, & eius obseruantia. *Sess.6. can. 20.*

Quænam est materia huius præcepti negatiui? R. Proxima sunt omnia vitia, quæ ad dictas actiones sint pertinentia. *Cat. pre.3. num.1. hic nu. 7.*

Quis est finis huius præcepti? Respon. Impedire omnes *ibid.*

omnes iniurias, & offensas cordis humani contra Deum, aut sanctos, aut res diuino cultui dicatas.

nu.3. & 7. Quis actus illius? Resp. Prohibere sub grauissima obligatione dicta vitia, & offensas.

num.7. Quomodo possunt cognosci omnia vitia, quæ dicta sunt? Rx. Considerando actus contrarios quatuor virtutibus iam explicatis.

num.7. Quinam actus contrariatur fidei? Resp. Catechismus enumerat hos, Primo qui in hæresim labuntur; Secundo qui non credunt ea, que S. Mater Ecclesia credenda proponit; Tertio Qui somnijs, augurijs, cæterisque superstitionibus, & vanissimis rebus fidem habent; Quarto Ignorantia misteriorum fidei, quæ in Symbolo explicata sunt.

num.7. Qui actus contrariantur Spei? Resp. Ait Catechismus primo Desperatio de æterna sua salute, seu non confidere in Dei bonitate atque misericordia; Secundo Nimia confidentia in diuitijs, in corporis valetudine, ac viribus, ac demum in rebus mundanis, ac in seipso: Præsumptio etiam in diuina misericordia & abiectio timoris de diuina iustitia: Item timere nimis creaturas velutì reges, dominos, ita vt hoc timore in Dei offensam inducantur.

num.3 Qui contrariantur charitati? Resp. Omne peccatum, seu offensa Dei, qui enim offendit Deum, saltem mortaliter, odit illum, & inimicus fit illi; Item accidia voluntaria in dilectione Dei, & obseruantia legis ipsius.

D.Th.2.2. q.35.

2.2.q.81. &c. Qui religioni? Resp. Idolatria, superstitio, inobedientia, ingratitudo, Indeuotio, seu accidia voluntaria in cultu Dei, & alia huiusmodi.

Nu. 2. De obseruantia huius præcepti.

Seß.6.can.20. HOc præceptum obligat ad sui obseruantiam? Resp. Omnino.

1.2.q.33. art.1. Qualis est eius obligatio? Resp. Semper, & ad Semper.

Qua-

Quare sic? Resp. Quia hæc, & alia vitia semper mala sunt, & nemo potest bene vti illis, ideo semper a dictis est abstinendum. *ibid.*

Quis est obseruator huius præcepti? Resp. Ille, qui abstinet se ab omni actu, qui quatuor virtutibus dictis contrarius sit. *ibid. Cate.nu.7.*

Quis dicetur transgressor? Resp. ille, qui in dictos actus scienter incurrat. *Cate.nu.7*

Si quis tentetur de aliquo actu contrario alicui dictarum virtutum, & ille non consentiat, sed resistat, ne hoc præceptum transgrediatur, erit huius præcepti obseruator? Resp. Obseruantia legis non minus posita est in fugiendis vitijs, quam in sectandis virtutibus; ideo talis actus erit obseruantiæ, & si homo sit in gratia, cum merito vitæ æternę esse potest. *ibid.*

Ille qui veneratur Angelos, Beatos, illorum imagines, ac reliquias, est obseruator, an transgressor huius præcepti, in quo iubetur. Non habebis Deos alienos coram me? Resp. De hoc fusius in sequentibus capitibus est dicendum.

CAP. QVINTVM.

De cultu & inuocatione sanctorum.

QVæ differentia est inter cultum, seu venerationem, & inuocationem? Resp. Veneratione damus, nempe honorem, & cultum: Inuocatione petimus, & recipimus, nempe patrocinium, & intercessionem apud Deum. *ex sess. 25. cap. 2*

Illa verba, Me verum Deum coles, prohibent cultum, & venerationem sanctorum, & Angelorum? Resp. Non. *nu.8.*

Illa, quæ sequuntur, Alienis dijs cultum non adhibebis, prohibent illum? Resp. Non. *num. 8.*

ibid. Quomodo est hoc? Res. Duplex est cultus, vel honor, alter debitus soli Deo, Alter qui Angelis, atque sanctis debitus est: Hoc præceptum iubet, vt primus cultus soli Deo, & nulli alteri exhibitus sit; de secundo nulla facit prohibitionem.

1.2.q.2.ar.2. Quid est honor, seu cultus? Resp. Est testimonium virtuosæ excellentiæ, quæ in substantia sit rationali.

arg. ibid. Vbi est maior excellentia, ibi requiritur maior honor? Reso. Ita est.

Quę differentia est inter excellentiam Dei & creaturarum? Resp. Infinita distantia est.

Sess. 25. c. 2 Cat. nu. 9. Angeli, & beati habent virtutis excellentiam? Resp. Habent, propterea a Deo apud ipsum & supra omnes creaturas pręmio vitæ æternæ sunt exaltati.

ibid. Cat. nu 8. &c. Huic excellentiæ debetur honor? Resp. Debetur, non tamen ille, qui soli Deo debitus est; quia excellentia creaturarum, cum excellentia Dei non est comparanda.

Cōc. & Catec. ibid. Esset iniustitia si honor debitus excellentiæ Dei daretur excellentiæ Angelorum, vel Beatorum? Rx. Omnino, quia honor excederet excellentiam illorum, & Deo, fieret iniuria. Ideo prohibetur hoc præcepto ne talis honor cuicunque creaturæ, vt creatura est, exhibitus sit.

nu. 8. Potest declarari, quod prohibitio secundi cultus in prohibitione primi inclusa non sit? Respon. Catechismus ita declarat; Quis adeo demens est, vt si rex prohibeat, ne quisquam se, tanquam sit rex, gerat, aut regium habitū, seu insignia ferat; aut se regio cultu, atque honore affici patiatur, continuo putet nolle regem, vt suis magistratibus honos deferatur? Sic Deus cultum sibi debitum prohibet ne cuiquam alteri tribuatur, honorem vero Angelis, & Beatis debitum illis tribui posse non solum non prohibet, sed etiam permittit, ac iubet.

nu. 8. In Apocalipsi nonne legitur Angelos recusasse, ne se

se homines venerarentur? Resp. Ait Catechismus. Ita fecisse, quia sibi eum honorem haberi nolebant quę soli Deo debetur.

Quomodo ergo in veteri testamento quidam angelos adorasse dicti sunt? ℟. Illud verbum, Adoratio largo modo acceptum est pro cultu maioribus debito, vnde etiam quidam dicuntur reges adorasse, non autem pro eo, qui soli Deo debitus est. *nn. 8. & 9.*

Nu. 2. De veneratione, & inuocatione sanctorum Angelorum.

POtest probari, quod angelis cultus, & inuocatio rectè conueniat? Resp. Potest tum authoritate, tum exemplo, tum ratione.

Quomodo probatur authoritate? Respon. Primo scriptura docet in angelis reperiri maximas, excellentesque prærogatiuas, veluti quod Deo assistāt: illi ministrent; a Deo in ministerium mittantur, per illos gubernet homines, ab illis benefitia plurima hominibus conferantur, aliqui præsunt regnis, item Ecclesijs, & ciuitatibus; multi sunt hominum custodes, aliaquę huiusmodi multa angelis a Scriptura tribuuntur, quæ cum dicant excellentiam virtutis, & dignitatis, item officium, & beneficium, & intercessionem pro hominibus, merito ex Scriptura veneratio, & inuocatio illorum concedenda est; Deinde Sacrum Concilium Tridetinum ait, Patres vnanimi consensu id docere, & a Concilijs generalibus, quod ita sit, esse decretum. *Catechis. n. 9. & 12.* *Sess. 25. c. 2.*

Quomodo exemplo? Resp. Primo Iacob petijt benedictionem sibi, & pueris suis ab angelo, cum quo luctatus erat in nocte; Secundo Docet Concilium, talem esse a primæuis Christianæ religionis temporibus Catholicę & Apostolicę Ecclesiæ vsum: Multa quoque exempla sanctorum virorum circa hoc habita sunt. *num. 10.*

Quomodo ratione? Resp. Sic. Obiectum, seu *nu. 9.*

D 3 causa

causa honoris sunt, primo excellentia virtutis, veluti excellens poëta; Secundo, Excellentia potestatis, veluti Reges, Tertio Excellentia beneficentiæ, veluti patres, ac matres: Vbi hæc tria sunt, honor illis debitus est, iuxta sapientum assertionem; Sed hæc omnia in Angelis sunt, vt patet consideranti, ergo honos illis, & veneratio debita est; Similiter, Vbi aliqui sunt internuncij, seu intermedij inter Deum, & homines, seu inter reges, & populos, ibi licita est inuocatio, & recursus ad illos; Sed angeli sunt tales, vt patet ex scriptura, ergo illorum inuocatio licita est.

nu.9. Quid ait Catechismus de dignitate Angelorum? Resp. Ait. Ipsi sunt ministri Dei; Deus illorum opera non modo ad Ecclesiæ suæ, sed etiam ad reliquarum rerum gubernationem vtitur; Eorum ope maximis tum animę tum corporis periculis quotidie liberamur; Ipsi maxima charitate nos diligunt; Regibus antecellunt; Prouincijs præsunt; Homines custodiunt; pro illis orant; Preces, & lachrimas nostras offerunt Deo.

Nu.3. De cultu, & inuocatione Beatorum.

nu. 11. IDem de cultu, & iuuocatione sanctorum dicendum est? Resp. Idem.

n.11.n.12. Catechismus quomodo hoc probat? Resp. primo ait ex dictis de cultu, & inuocatione sanctorum Angelorum idem de Beatis in Cœlo regnantibus posse probari: secundo, Ait authoritate Concilij Niceni, Gangrensi, ac Tridentini confirmari, tertio sanctorum patrum vnanimi consensu quod etiam Concilium affirmat: quarto Antiquus vsus, & consuetudo Ecclesiæ: quinto Ex sacra Scriptura sic: In sacris literis multorum hominum vt Abraam, Dauid, S. Petri, S. Pauli laudes, & præconia celebrantur, cur ergo homines ad imitationem Scripturæ honorem illis non exhibebunt? sexto Si, ait, pro salute

Sess.25. c.2 (printed in the margin beside the line "Niceni, Gangrensi, ac Tridentini confirmari")

Iure hominum preces ad Deum faciunt, si multa eorum merito, & gracia Deus in nos confert beneficia; cur colendi, & inuocandi illos causam non habemus? Septimo Si gaudium est in Cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente; cur ciues cęlestes pœnitentes non adiuuabunt, & rogati a nobis peccatorum veniam impetrabunt, & conciliabunt nobis Dei gratiam?

Catechismus respondet ne obiectionibus, quæ circa hoc fieri possent? Resp. Respondet.

Si quis obijciat, Scriptura ait, Soli Deo honor, & gloria, quid respondet? Resp. Ait, Eadem iubet honorare parentes, reges, præpositos, &c. ideo ibi Scriptura de summo tantum honore sermonem habet. *nu.* 9.

Si quis dicat. Qui dat honorem Sanctis minuit gloriam Dei? Resp. Ait, imo augetur, quia sic spes hominum in Deum augetur, & homines ad imitationem sanctorum, qui Deo altissime seruierunt inducuntur. *nu.* 11.

Si dicatur Superuacaneum est sanctorum, patrocinium, quod Deus sine interprete precibus nostris occurrat? Resp. Ait cum D. Aug. Imo Deus multa non concedit sine mediatoris, ac deprecatoris opera, & officio; Veluti Abraam obtinuit pro Abimelec; Iob pro amicis; Moyses pro polulo Hebræo; Cananea pro filia; atque idem in alijs plurimis. *nu.* 13.

Si dicatur, Adhibere sanctos internuncios, & patronos, & intercessores arguit inopiam, & imbecillitatem fidei nostræ ad Deum? Resp. Ait. Centurio à Christo singulari fidei præconio laudatus est, & tamen seniores Iudæorum ad saluatorem misit, vt laboranti puero salutem impetrarent. *nu.* 13.

Si dicatur, D. Paulus ait, Vnus est mediator Christus, ergo alij mediatores non sunt adhibēdi, quia sic gloria, & dignitas Christi mediatoris minueretur? Respon. Ait. Idem S. Paulus magno studio fratrum viuentium precibus commendari cupiebat, quod *nu.* 14.

si orationes viatorum nō minuebant gloriam Christi, multo minus deprecationes sanctorum: Amplius augetur gloria Christi, quia sancti in nomine, & per merita ipsius pro nobis intercedunt.

CAP. SEXTVM.

De cultu sanctarum reliquiarum, & imaginum.

Sess. 25. c. 2. SAcrum Concilium quid docet de cultu, & veneratione sanctarum reliquiarum? Respon. Ita decreuit; Sanctorum quoque martirum, & aliorum cum Christo viuentium sancta corpora veneranda sunt.

Ibid. Affert aliquam causam? Affert plures: Primo est, quia dicta corpora fuerunt viua membra Christi, & templum Spiritus sancti; secundo quia ad æternam vitam suscitanda sunt, atque glorificanda; Tertio Quia per ipsa multa beneficia a Deo hominibus prę︡stantur.

ibid. Damnat eos, qui contrarium sentiunt? Respon. Damnat his verbis; Affirmantes sanctorum Reliquijs venerationem, atque honorem non deberi, vel eas, aliaque sacra monumenta a fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opes impetrandę causa Sanctorum memorias frustra frequentari, omnino damnandos esse, prout iam pridem damnauit, & nunc etiam damnat Ecclesia.

nu. 15. Catechismus addit aliquas rationes? Resp. Probat hoc primo ex scriptura, secundo ratione.

nu. 15. Quomodo ex scriptura? Resp. Quarto Regum cap. 13 Cadauer forte illatum in sepulchrum Elisei, cuius tacto corpore, subito reuixit, ergo per reliquias sanctornm Deus mirabilia operatur, ex quo fit vt veneratione digna sint.

nu. 15. Quomodo probat ratione? Resp. Ita ait, Ad sancto-

ctorum sepulchra miracula multa efficit Deus. Oculi, manus, omniaque membra infirmata in pristinum statum restituuntur; mortui ad vitam reuocantur, dęmones a corporibus eijciuntur; Quod ergo Deus ita exaltat, cur homines eidem venerationem non exhibebunt? Amplius si vestes, si sudaria, si vmbra sanctorum, priusquam e vita migrarent, teste scriptura depulerũt morbos, viresque restituerũt, quis negare audeat, Deum per sacros cineres, ossa, ceterasque sanctorum reliquias, eadem mirabiliter efficere? Et si hoc cur illi honos non est exhibendus. 4. Reg. 2. Act. 19. Act. 5.

Nu. 2. De cultu sanctarum imaginum.

SAcrum Concilium quid docet de sacris imaginibus? ℞. Ita decreuit; Imagines Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum sanctorum in templis pręsertim habendas, & retinendas eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam; Non quod credatur inesse aliqua in ijs diuinitus, vel virtus propter quam sint colẽdę, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus quę in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad proto typa, quę illę repręsentant, ita vt per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoramus; & sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneramur; Id quod Conciliorum pręsertim vero secundæ Nicenæ Synodi decretis contra imaginum oppugnatores est sancitum. Sess. 25.

Quid in hoc decreto docet Concilium? ℞. Duo, primo sanctis imaginibus cultum esse exhibendum; secundo explicat modum, quo talis cultus bene vel male traditus sit: Et Catechismus idem & eisdem verbis hic dicet. ibid.

Vsus imaginum potest esse bonus & malus? ℞. Potest; & malus in hoc primo pręcepto prohibetur, bonus vero proponitur ad virtutem. ibidem. Cat. nu. 17 &c.

Quibus

nu.16. 17. &c. Quibus verbis dictus malus vsus prohibitus est? Resp. Illis; Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in Cœlo, & quæ in terra deorsum, neque eorum, quæ sunt in aquis sub terra; Non adorabis ea neque coles.

num. 17. Ista verba prohibent omnino pingendi, fingendi aut sculpendi artem? Resp. Non.

num. 17 Quomodo ita esse per scripturam probatur? Res. Quia ex scriptura apparet, quod Dei iussu simulachra, & imagines affectæ sint, veluti Cherubin, & serpentis ænei.

nu. 17. &c. Quid ergo Deus prohibet? ℞. Vetat, ne simulacra fiant, vt illis cultus, & adoratio tribuatur; Quod
n. 18. & 19 paret ex illis verbis, Non adorabis ea, neque coles.

Quis est malus vsus imaginum? Resp Ait Catechismus ex Concilio; Primo Si idola, & imagines tanquam Deus colantur, aut credatur inesse in ijs aliqua diuinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel demum si credatur, quod more gentium in illis spes hominum sit collocanda; Secundo Si quis conetur diuinitatis formam aliquo artificio effingere, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit.

num. 24. Quis imaginum bonus vsus est? Resp. Ex Concilio, & Catechismo habetur, bonum esse, primo si imagines fiant ad vtriusque testamẽti historiam explicandam, & cognoscendam, atque ad eius memoriam renouandam; Secundo si occasione imaginum diuinarum rerum memoria vel cognitione excitati ad colendum, atque amandum ipsum Deum vehementius inflammemur; Tertiò si imaginibus sanctorum honor exhibeatur, vt eorum exemplo moniti ad eorũ vitam, ac mores nos ipsos conformemus.

num. 20 Personæ sanctissimæ Trinitatis possunt quibusdã signis exprimi? Resp. Ait Catech. Possunt, si illis signis exprimantur, quibus in veteri, ac nouo testamento apparuerunt.

nu. 20. 21. 22. 23. Sub quibus signis hæc facta est apparitio? ℞. Ex

Da-

Daniele habetur, Quod antiquus dierum sedit in Trono, antequam libri aperti erant: Et in nouo testamento Spiritus sanctus sub specie columbę, & linguæ tanquam ignis apparuit; Christus vero, Beata virgo, & omnes sancti in humana natura vixerunt; Angelos etiam in humana specie pingere consuetum est, quia sic hominibus sępius apparuerunt.

Quid per antiquum dierum significatur? ℞. Aliquæ proprietates, seu actiones, quæ Deo tribuuntur, veluti æternitas, & infinita sapientia, & iudicium de omnibus. *nu.20.*

Quare Angeli in humana specie apparuerunt, atque pinguntur? Resp. Primò vt intelligant fideles, quam sint propensi in humanum genus, & quã parati ad ministeria Domini in homines exequenda. *nu.21.*

Quare Spiritus sanctus in figura ignis, atque columbæ describi solet? Resp. Per ignem declaratur charitas, per columbam fęcunditas charitatis. *num.22.*

Ad quem finem Imagines Christi, B. Virginis, & sanctorum iuxta suam corporalem naturam pinguntur? ℞. Ob illos fines, qui paulo ante dicti sunt. *nu.23.*

Hæc de bono vsu imaginum populis sunt explicanda? Resp. Ita Catech. faciendum ait. *nu.24.*

CAP. SEPTIMVM

De præmio, & pęna appositis legi Dei.

Deus apposuit præmium, vel pœnam toti legi, & singulis eius præceptis? Respond. Apposuit. *nu.25.*

Quibus verbis? Resp. Istis. EGO SVM. Dominus Deus tuus fortis, Zelotes, visitans iniquitatẽ patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum qui oderunt me; & faciens misericor- *nu.25.* *Exod.20.*

diam

diam in millia ijs, qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

nu. 25. 26. Hæc verba quomodo attinent ad primum præceptum? Resp. Sunt Appendix illius, id est additio coniuncta illi, ita tamen, vt & alijs præceptis communis sit.

nu. 25. 26. Quomodo probatur ad omnia præcepta pertinere? Resp. Primò ratione, quia iustum erat, vt singulis præceptis pręmium, & pęna apponerentur; Secundò authoritate, quia illa vltima verba, & custodiunt præcepta mea, non ad vnum tantum, sed ad omnia referri perspicuum est; Deinum ex multis locis sacræ Scripturæ habetur, quod obseruatio omnium mandatorum ad salutem necessaria sit.

Quid de hac appendice considerandum? ℟. Primò causæ illius, Secundo fructus, quos ex illa homines consequi possint.

nu. 25. Quod efficiens illius? ℟. Deus, quod illi magnam conciliat authoritatem.

præc. ipsũ. Quæ forma? Resp. Illa maiestas authoritas, firmitas, quá data est.

nu. 25. &c. Quis finis? Resp. Impellere homines ad obseruantiam legis, & cohibere illos à transgressione illius.

nu. 26. 27. Quis effectus? Resp. Malis, & transgressoribus incutere timorem pęnæ, & diuinæ iustitiæ; Bonis, & obseruatoribus legis afferre gaudium, & solamen ob spem retributionis, & diuinæ misericordiæ.

verba ipsa. Quænam materia? Resp. Hæc continet tria; Primò iudicem legis; Secundò pęnam transgressionis; Tertiò Pręmium obseruantiæ.

nu. 27. 28. Quibus verbis explicatur maiestas iudicis? ℟. Illis. Ego sum Dominus Deus tuus fortis, & Zelotes.

nu. 26. 27. 28. Quomodo fit hæc explicatio? Resp. Primum verbum, Ego sum, significat Deum esse æternum, immortalem, immutabilem, & habere esse in seipso: Illud, Dominus, ostendit summum Dei dominium in omnia: Illud, Deus, summam maiestatem, diuinitatem,

tem,

tem sapientiam, & cætera, quæ Deo soli conueniũt: Illud, Tuus, Particularem ad homines relationem: Illud, fortis, maximam Dei potentiam in pęnis, ac prœmio: Illud, Zelotes, explicat Zelum Dei, ne ab hominibus contemnatur: Hæc autem duo vltima verba sunt veluti duo potentes aculei ad impellendos homines tam bonos, quam malos, vt legem Dei obseruent.

Quid per zelum Dei intelligi debet? Respon. Ait Catech. Non vllam animi perturbationem, sed diuinum illum amorem, & charitatem, qua Deus nullã a se animam patitur impune fornicari: Quotquot autem ab eo fornicantur perdit: Ideo, ait, Zelus Dei erit tranquillissima eius sincerissimaque iustitia, qua anima falsis opinionibus, prauisque cupiditatibus corrupta repudiatur, & à Dei coniugio tanquam adultera remouetur. *nu.29.*

Ex quo oritur talis in Deo Zelus? Respon. Ait Catech. Ex maxima Dei charitate, qua primo diligit se, deinde nos propter seipsum. *nu.29.* *præc.2.n.1.*

Quomodo? Resp. Quia diligit se, iustum est, vt sollicitus sit de gloria, & honore suo, & ne ab hominibus contemnatur: Quia vero summe diligit homines, nempe simili dilectione, qua sponsus diligit spõsã, sequitur, quod sicut sponsus ex magna dilectione habet Zelum, ne sponsa alteri viro coniungatur, ita Deum eundem habere debet, ne anima cum alijs amatoribus fornicetur. *pręc.2.nu.1.nu.29.*

Quibus verbis in hac appẽdice pęna apposita est? Resp. In illis, Visitans iniquitatem patrum in filios vsque in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me. *nu.25.&c.*

Quid significat illud verbum, Visitans iniquitatem? Res. Diligentem, vt sic dicam, inquisitionem, processum, & iudicium, qualiter fieri solet cõtra eos in uisitatione, qui magni criminis rei sunt. *nu.30.*

Quid explicat illud verbum, Eorum, qui oderunt me? ℞. Omnes transgressores diuinæ legis, si transgres- *nu.33.*

gressio mortalis sit.

ibid. Illi omnes dicuntur habere odio Deum? Respon. Ita est.

nu.33. Quonam modo? Resp. Odium nihil aliud est, quã velle malum, & offensam; cum ergo omnis transgressio grauis sit peccatum mortale, & omne tale peccatum sit grauis offensa, sequitur, quod omnis transgressor legis, quia vult ipsam transgressionem velit offensam Dei; hoc autem est odio habere illum.

nu.30.31. Quid significant illa verba, Patrum in filios vsque in tertiam, & quartam generationem? Resp. Grauitatem pęnæ, quæ etiam ad plures generationes extensa est.

nu.31. Hæc pęna ad omnes posteros deriuatur? Resp. Ait Catech. Non semper ad omnes, vt patet de Iosia, qui non luit pęnas parentum, sed tamen eo mortuo pęnę parentum ita posteris sunt inflixæ, vt Deus ne filijs quidem Iosiæ pepercerit.

nu.32. Qua ratione potest intelligi hęc pęnę deriuatio in filios, cum Deus apud Ezechielem dicat, quod filius non portabit iniquitatem patris? Respon. De hoc ita ait Catech. ex sententia D. Gregorij, & ex communi consensu sanctorum Patrum; Quisquis praui parentis iniquitatem imitatur, etiam ex eius delicto constringitur: Quisquis autem parentis iniquitatẽ non imitatur, nequaquam illius delicto grauatur; Vnde fit, vt iniquus filius iniqui patris non solũ sua, quę addidit, sed etiam patris peccata persoluat, cum vitijs patris, quibus iratum Dominum non ignorat, suam etiam malitiam adiungere non formidat; & iustum est, vt qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita pręsenti etiam culpas parentis iniqui persoluere.

nu.32. Catechismus hic loquitur tantum de pęnis in pręsenti vita collatis? R. De his clare exprimit; verum quia explicat peccata filiorum, qui ex imitatione parentum perpetrantur, ob talem immitationem grauiora reddi; poterit aliquo modo dici, quod peccata

pa-

parentum in filios deriuata quoad culpam, & à filijs per imitationem perpetrata, aliquod pęnæ augmentum afferant in inferno, ideo Diues epulo nolebat fratres suos peccare, quia per illorum peccata pęna ipsius grauior reddebatur.

Catechismus tractat hic de pęna peccatorum tum damni, tum sensus, quę à Deo in inferno inflicta est? Resp. Non, quia de hoc in articulo, 7. & 12. dictum ab illo fuit.

nu.2. De pręmio obseruantibus legem Dei collato.

QVibus verbis Deus explicat præmium a Deo obseruantiæ legis datum? Resp. Illis, *Faciens misericordiam in millia ijs, qui diligunt me, & custodiunt mandata mea.*

Quare dicit Faciens misericordiam? Resp. Vt intelligatur, sciendum est, quod Deus iustissime poterat cogere homines, vt sibi, absque vllo pręmio, seruirent: Dominus enim omnium est, & omnes in omnibus illi sunt debitores: Homo igitur nulla ratione potest apud Deum mereri, nisi ipse Deus sua misericordia dignetur bonis hominum operibus pręmium polliceri, vt modo facit; Concilium igitur ait, ideo per bona opera homines mereri vitam ęternã, quia a Deo per Iesum Christum fuit misericorditer promissa. Addit, homines non posse mereri nisi mediante merito Christi illis communicato; hæc autẽ communicatio misericordia est; Addit adhuc; Tanta est Dei erga homines bonitas, vt eorum velit esse meritum, quæ sunt ipsius dona; bene ergo dicitur faciens misericordiam. *Ses.6.c.16*

Quare dicitur in millia? Resp. Vt declaret Deum magis abundare in misericordia, quam in iustitia, Irascitur enim tertiæ, & quartæ generationi, misericordiam vero in millia impertit. *nu.32.*

Quare Deus ista duo coniungit, Qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea? Resp. Quia Christus di- *n.33.& 34*

dixit, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, dilectio enim Dei in obseruantia legis ipsius posita est; & hæc est prima ratio; quam alia sequitur ex Catechismo. & est, quod illa legis obseruantia, quæ non fit cum dilectione Dei, non est legis obseruantia, & præmium hic promissum non consequetur; Ideo ait Catech. Illa verba, Et ijs qui diligunt me, seruandæ legis modum, & rationem docet, necesse est enim eos qui legem Dei obseruant eadem charitate, atq; amore, quo in Deum sunt, ad eius obedientiam adduci.

nu. 34. Potest hoc clarius explicari? Resp. Theologi dicunt, Obseruantia legis alia est materialis, alia formalis; Materialis est, cum quis opera legis facit, sed non ea intentione, vt legem obseruet; vel sine gratia, ac charitate illa facit; Formalis erit, si dicta opera cum gratia, seu charitate, & cum intentione obseruandi legem efficiantur: Et sit exemplum supra allatum; Quidam diligit filios, vxorem, parẽtes, &c. Sed non facit hoc, quia Deus præcepit; item talis in charitate non est; Iste materialiter tantum, & non formaliter obedit Deo: Alius eadem facit, & est in charitate, sed non mouetur ad hoc præstandum ex Dei amore, nempe vt illi obediat, sed ex humanitate, & instinctu naturę id facit; iste aliquam habet formalitatem obseruantiæ sed non completam: Alius ex charitate, & cũm dicta intentione talia præstat; iste dicetur formaliter obseruare; & huic merces promissa est; quia Deus vult ista duo vnita, qui diligunt me; quod charitatem requirit; & custodiunt mandata mea; quod denotat scientiam, & intentionem obseruandi mandata Dei: Et hoc plurimum expedit obseruare.

Catechismus hic tractat de præmio vitæ eternæ? Respon. Non, quia de illo in articulo duodecimo dictum est.

Nu. 3. De fructibus qui ex hac appendice percipi possunt.

QVinam fructus ex hac appendice percipi possunt? Resp. Plurimi, & maximi. *nu. 26. 27.*

Expedit vt populis a Parochis explicentur? Resp. Omnino, & hoc in singulis præceptis. *nu. 26.*

Est eadem ratione tum bonis, tum malis proponenda? Respon. Ait Catechismus non, sed diuersa ratione. *nu. 26.*

Quomodo perfectis confert vtilitatem? R. Ait Catechismus Perfectis, qui spiritu Dei aguntur, eique prompto, & alacri animo parent, hæc appendix instar est cuiusdam lætissimi nuncij, & magnum argumentum propensæ in nos diuinæ voluntatis: Agnoscunt enim sui amantissimi Dei curam, qui nunc præmijs, nunc pęnis, ad sui cultũ, & venerationem homines prope compellat: Agnoscunt immensam eius in se beneuolentiam, qui sibi imperare, suaque opera ac diuini nominis gloriam vti velit: Neque solum agnoscunt, sed magna spe sunt, illum, cũ quod vult, iubeat, etiam daturum vires, quibus legi ipsius parere possint. *nu. 26.*

Quid ait de Carnalibus? Resp. Ait. At carnalibus, qui nondum spiritu seruitutis liberati sunt, magisque metu penarum, quam amore virtutis abstinent à peccatis, eius appendicis sensus grauis, & acerbus est; quamobrem sunt pijs exortationibus subleuandi, & quo lex spectat, quasi manu ducendi. *nu. 26.*

Quis fructus vel effectus illorum verborum, Deus fortis, & Zelotes? Resp. Ait Catech. Illa duo verba, fortis, & Zelotes; sunt veluti duo aculei, quibus homines tam carnales, quam spirituales ad obseruandam legem incitentur: Cui enim certo persuasum est, Deum esse fortem, illud Dauidis occurret. Quo ibo a spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam; ideo timore Dei afficietur: Similiter si quis de sua infirmitate diffidat, quod Diaboli tentationes valeat *nu. 27. 28.*

E supe-

superare, considerans Dei fortitudinem, cuius auxilium presto hominibus est, in virtute confirmatus euadet: ideo ex tali verbo maximi fructus percipi possunt: Ex altero etiam, nempe, Zelotes, duplex fructus percipi potest: primus est, vt cognoscamus summam Dei erga nos charitatem, sicque ad illum summe diligendum maxime accendamur: Alter est, vt homines adeo cupidi diuini cultus, atque honoris, fiant vt zelantes potius, quam amantes dici possint, illius exemplo qui dixit; zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum; imo vero Christum ipsum imitentur, cuius illud est, zelus domus tuæ comedit me.

Sacrum Concilium proponit aliquos fructus ex consideratione præmij, vel pænæ prouenientes? ℟.
Sess. 6. cā. 8 Proponit sequentes; primo docet per gehennę metum peccatores dolere de peccatis, abstinere ab illis, & confugere ad misericordiam Dei; secundo De-
ibid. clarat hæresim esse, affirmare, quod malum sit propter gæhennæ metum abstinere à peccatis, & mo-
Sess. 6. cap. 6. ueri ad obseruandam diuinam legem; tertio Explicat per pęnas à Deo comminatas produci in peccatoribus timorem diuinæ iustitiæ, quo ait, vtiliter
ibi. & Sess. 14. cap. 4. concutiuntur; quarto Docet per dictum timorē peccatores induci ad contritionem peccatorum, & ad propositum obseruandi diuinam legem; sexto Docet, homines vtiliter, & virtuose per considerationem præmij excitari ad multa opera bona obtinen-
Sess. 6. c. 16 da; septimo Docet licere iustis ex bonis eorum ope-
Sess. 6. can. 26. ribus expectare, & sperare æternam retributionem: octauo Præcipit Parochis, & alijs curam anima-
Sess. 5. c. 2. rum gerentibus, vt populis pęnam vitiorum, & præmium virtutum proponant.

DOCTRINA

Catechiſmi Romani,

IN SECVNDVM Decalogi præceptum.

Væ nam eſt materia huius tractationis? Reſp. Secundum Decalogi præceptum, & eius obſeruantia, atque in obſeruantia; Item appendix illius.

Quis finis? Reſpon. Finis immediatus eſt accommodare doctrinā veram ſecundi præcepti, vt recte, faciliter, & vtiliter populis proponatur: Poſt hunc ſequitur alius finis, nempe vt tali auxilio, & Parochi rectius doceant, & populi vtilius doceantur. Hunc vero ſequitur alius finis, vt populi de hoc præcepto inſtructi illius obſeruantiæ ſemper incumbant. *Cate. in prefat. & hic per totum.*

Quis modus huius tractationis? Reſp. Accommodatus fini iam dicto. *ibid.*

Quanam ratione? Reſp. Summiſtæ, & Theologi plures materias ad hoc præceptum reducunt; veluti iuramentum, votum, blasfemiam, & ſimilia; Catechiſmus vero, vt recte dirigat Parochos, ſolum ea proponit, quæ vtilius populis explicantur; & potiſſimum de iuramento multa explicat, quia de hoc iudi *hic nu. 2.*

cat expedire, vt à Parochis magna cum diligentia eius doctrina distincta populis proposita sit.

Catechismus in quot capita diuidit tractationē? Resp. In sequentia,

Primum, Ob quam causam datum sit secundum præceptum, & quare debeat explicari.

Secundum, De secundo præcepto, eiusque diuisione, & explicatione.

Tertium, De obseruantia, & inobseruantia præcepti affirmatiui.

Quartum, De inobseruantia præcepti negatiui.

Quintum, De Iuramento.

Sextum, De bono, & malo vsu illius.

Septimum, De voto, & de blasphemia.

Octauum, Explicatur appendix secundi præcepti.

CAPVT PRIMVM

Quare datum sit secundum pręceptum.

nu. 1. SEcundum pręceptum potest dici inclusum in primo? Resp. Ait Catechismus, In primo diuinæ legis præcepto, quo Deum piè, sanctèque colere iubemur, hoc, quod secundo loco sequitur, necessario cōtinetur: Nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, se, vt summo verborum honore prosequamur, prohibetque contraria.

nu. 1. Quare ergo Deus dedit hoc præceptum? Respon. Ait, Deus, vt rei magnitudinem declararet, & exprimeret, quam grauiter offendi, & magnifice laudari verbis, & lingua possit, item quam sit iustum, vt non solum cor, sed etiam lingua in diuinis laudibus occupetur; Hanc de suo ipsius diuino, & sanctitatis plenissimo nomine honorando legem separatim ferre,

re, idque nobis disertis, & perspicuis verbis præscribere voluit.

Quid Parochi ex hoc conijcere possunt? ℞. Ait. Nequaquam satis fore, si hac de re generatim loquantur, sed circa hoc præceptum diuitius commorandum, ita vt distincte, dilucide, & accurate sit explicatum. *nu.2.*

Quare tanta diligentia necessaria est? Resp. Ait. Quia contra hoc præceptum passim, & grauissimè, blasfemia, & periurio ab hominibus peccatur. *nu.2.*

Quibus verbis hoc asserit de Blasfemia? Resp. Illis. Neque verò nimia hæc diligentia censenda est, cum non desint, qui adeo errorum tenebris obcæcati sint, vt quem Angeli glorificant, ei maledicere nõ vereantur; neque enim lege semel lata deterrentur, quominus Dei maiestatem quotidie imminuere, imo singulis pene horis, ac momentis impudentissime audeant. *nu.2.*

Quibus verbis periurandi abusum ostenditur? ℞. Illis, Quis non videat, omnia iureiurando affirmari, omnia imprecationibus, & execrationibus referta esse, vsque adeo, vt nemo fere vel vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquod gerat, qui non iusiurandi religionem interponat, Deique sanctissimum nomen millies, vel in re leuissima, & inani temere non vsurpet? Quod scelus quam graue sit, Parochus, vt sæpius fideles admoniti sint, summa diligentia curare debet. *nu.2.*

CAP. SECVNDVM.

De secundo præcepto.

QVare hoc præceptum post primum datum est? Resp. Quia post præceptum datum cordi, recte præceptum datum lingue succedere debet. *nu.1.*

nu. 1. &c. Quis finis illius? Respon. Gloria Dei, & vtilitas hominum.

num. 3. Quomodo gloria Dei? Respon. Quia datur præceptum de illa, nempe vt Deus ore laudetur.

vt de Dec. dictum est. Quare vtilitas hominum? Resp. Quia obseruantia huius præcepti magnum homini confert meritum, & vtilitatem.

nu. 1. & 3. Quis actus, seu effectus huius præcepti? Resp. Impellere, & dirigere linguam hominis ad Deum summis laudibus celebrandum.

nu. 3. Quæ materia? Resp. Remota sunt omnes homines, seu lingua omnium hominum in ordine ad Deũ considerata; Minus remota est vsus, vel abusus linguæ; Proxima sunt omnes virtutes, & vitia, quæ in lingua in ordine ad Deum considerantur.

nu. 2. De Lingua, & eius vsu.

EXpedit considerare de lingua? Resp. Expedit, quia declarat materiam huius præcepti.

Lingua hominum habet aliquod priuilegium à Deo super linguam animalium? Resp. Habet priuilegium locutionis, quod maximum benefitium est.

Quomodo potest huius benefitij magnitudo considerari? ℞. Obseruando, quibus commodis homines priuarentur, si omnes veluti sunt animalia, muti essent.

Vsus linguæ in quo positus est? ℞. In locutione,

ar. 1. peri. seu prolatione verborum.

Quid est verbum? ℞. Est vox explicatiua eorum, quę sunt in anima siue conceptuum, siue passionum,

ibid. siue affectionum.

ex Cathe. Quis finis locutionis? Resp. Manifestare ea, quæ in

nu. 1. & 5. animo latent.

idē prec. 4. Propter quid hæc manifestatio homini data est? ℞. Ob triplicem causam; prima est, vt cultus, quem oculte cor exhibet Deo, per linguam publice exhibeatur eidem, Secunda, vt superiores, seniores, sapiē-

tio-

tiores, parentes, & illi, qui curam aliorum habent, possent inferiores instruere, & docere, prout oportet; Tertiò. Vt per vsum verborum inter homines commercium, & mutua officia haberi possent.

Auditus correspondet locutioni, & aures linguę? Resp. Ita est. *ex nu.5.*

Quis finis auditus? Resp. Iidem qui linguæ, nempe primo per auditum posse audire diuina officia, & laudes, quæ ab alijs Deo sunt datæ; Secundò, vt homo possit ab alio instrui, & doceri. Tertio, vt per auditum commercium cum loquentibus habeatur. *ex nu.5.*

Scripturæ, & libri pertinent ad linguam, & auditum? Resp. Ita est, qui scribit enim officio iungitur loquentis, qui legit locum tenet auditoris. *ex nu.5.*

Sufficit ne vt homo corde det cultum Deo? ℞. Cũ homo totus sit Dei, totus etiam in cultu diuino se debet occupare; Cum autem in homine partes seu facultates principales sint cor, lingua, & manus, seu corpus aut exterior homo; merito tum cor, tum linguam, tum exteriorem in cultu Dei ex iustitia necesse est occupari. *præc.2. nu.1. & præc.3 nu.1.*

Nu.3. De virtutibus, & vitijs circa linguam in ordine ad Deum.

HOmo potest bene, & male vti lingua, & auditu, in ordine ad Deum? ℞. Ita est. *nu. 2. &c.*

Egit directione, vt bene, & non male vtatur? Resp. Omnino. *ibid.*

A quonam datur hæc directio? Respon. A secundo Decalogi præcepto. *nu.3.*

Quomodo datur? ℞. Præcipiendo virtutes, quæ dirigunt bonum vsum, & prohibendo vitia, in quibus malus linguæ vsus erga Deum positus est. *nu.3.*

Quibus virtutibus præcipitur bonus linguæ vsus? Res. Quatuor dictis in primo præcepto, nempe fide, spe, charitate, religione. *ex dict. §c. 1.*

Potest probari, quod ita sit? Respon. Potest duplici *2.2.q 81.*

art.1.ad1. Catech.p.c. 1.nu.4. ratione; Prima est D. Augustinus D. Thomas Catechismus & alij docent, cultũ Dei à virtutibus Theologicis, & à religione ordinari; ideo D. August. ait, Deus colitur fide, spe, charitate; D. Thomas ait his virtutibus homo dirigitur in Deum; Catechismus ait primum præceptum præcipit cultum Dei, & præcipit virtutes fidei, spei, & charitatis; ex quo omnino sequitur, quod in dictis virtutibus, quas postea sequitur Religio, cultus Dei complete directus sit: Cũ ergo lingua det cultum Deo, omnino per easdẽ virtutes talis cultus, & nõ per alias est dirigendus. Alia ratio est talis, Locutio profert ad extra ea, quæ intus in corde latent; ergo cultus externus à lingua prolatus non erit aliud, quam cultus internus cordis, vn-

prec.2.n.1. de Deus cultum linguæ sine cultu cordis ab homine non acceptat; ergo cum sit idem cultus per easdem virtutes est dirigendus, nempe per quatuor modo dictas, à quibus cultus cordis constitutus est.

arg.ibid. Quænam erunt vitia, in quibus linguæ cõtra Deũ abusus positus est? ℞. Vitia, quæ quatuor virtutibus dictis contraria sunt; semper enim Vitiũ virtuti contrarium est.

arg.ibid. Quomodo hoc est? Resp. Si quis loquatur, audiat, legat De Deo, vel laudet illum, secundum quod à virtutibus dictis præscriptum est, locutio illa cum virtute erit; si quid proferat contra aliquam illarum, vt fit in blasfemia, & periurio, & alijs, tunc vitiosa locutio dicenda est.

Nu.4. De precepto affirmatiuo, & negatiuo.

num. 3. SEcundum præceptum diuiditur in affirmatiuum, & negatiuum? Resp. Omnino ratione iam dicta.

num. 1. Quodnam est negatiuum? Respon. Hoc, Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum; cui apposita est appendix, quæ in fine dicetur.

nu. 3. Quem sensum habet hoc præceptum? ℞. Ait Catech. talem, Nemo diuinum nomen contemnat, nemo

mo illud in vanum assumat, neue per ipsum aut falsò, aut frustra, aut temere iuret.

Quod est affirmatiuum? Respon. Ait hoc; Nomen Dei est honorandum, ac per illud sancte iurandum. *nu.3.*

Quænam materia, & finis affirmatiui? R. Virtutes iam dictæ sunt materia, finis vero est per illas regulare bonum vsum linguæ in ordine ad Deum. *nu.1.*

Quæ materia & finis negatiui? R. Vitia contrariâ dictis virtutibus materia sunt; finis est per prohibitionem illorum, omni onde medio tollere malum linguæ vsum in ordine ad Deum. *arg. ibid.*

Quid per nomen Dei hoc loco intelligendum est. R. Ait Catech. Non debent intelligi litteræ, seu syllabæ, aut nudum ipsum verbum, sed illud, quod ab ipso verbo, & nomine, Significatum est, nempe sempiternam vnius ac trini numinis maiestatem, atque diuinitatem. *nu.4.*

Cum Deo multa imposita sint nomina, veluti Dei, Domini, Omnipotentis, & similium, quare hic de nomine in singulari, quasi de vno tantum, præceptum datum est? R. Catech. ait. De omnibus, quæ Deo tribui solent, intelligendum est præceptũ, quia parem, eandemq; venerationem habent omnia. *nu.4.*

Prima petitio orationis Dominicæ concordat cum hoc præcepto? Respon. Concordat, & differt. Quia enim in vtroque de sanctificatione diuini nominis agitur conueniunt; sed quia in hoc Deus præcipit, in illa homo petit, aliqua differentia est. *de orat. do. Pet. 1.*

Explicatio vnius adiuuat explicationem alterius? Resp. Ita est.

CAP. TERTIVM.

De obseruantia praecepti affirmatiui.

EXpedit, vt omnes fideles intelligant, quomodo diuino nomini debitus honor lingua adhibeatur? *nu.4.*

tur? Resp. Ait Catech. Rem vtilissimam, & pernecessariam ad salutem, qualis est hæc, fideles ignorare nulla ratione fas est.

nu. 5. Est ne multiplex ratio laudandi diuinum nomē? Resp. Est.

nu. 5. Hæc multiplicitas potest ad aliqua capita reduci? ℞. Ait Catech. In his quinque capitibus, quæ modo proposita erunt, vis, & pondus videtur esse omnium, in quibus ratio diuinę laudis continetur.

nu. 5. Quodnam est primum caput diuinæ laudis? ℞. Ait. Primo laudatur Deus, cum in omnium conspectu, Deum, ac Dominum nostrum fidenter confitemur; Christumque salutis nostræ authorem, quēadmodum agnoscimus, ita etiam prædicamus.

ex nu. 5. Ad quam virtutem pertinet hoc caput? ℞. Ad fidem, confessio enim actus fidei est.

nu. 5. Illi, qui docent alios legendo, scribendo, concionando, instruēdo veritates Euangelij, & ea, quæ pertinent ad Deum explicando, laudant illum in hoc primo capite? ℞. Ita est, Ideo Catech. ait. Prædicamus.

ibid. Illi, qui cum alijs, & corā alijs loquuntur de Deo, laudant illum? ℞. Laudant.

ibid. Idem est de illis, qui inter hęreticos & infideles, vel malos Christianos palam, & fidēter se esse Christianos Catholicos, & diuinæ legis obseruatores declarant? ℞. Idem.

nu. 5. Cur ait, In omnium conspectum? ℞. Vt declaret, primum finem locutionis esse, vt cultus interior cordis occultus, in conspectu omnium tum hominum, tum angelorum, tum aliarum creaturarum publicus mediante lingua efficiatur.

nu. 5. Cur ait, Sicut cognoscimus, ita prædicamus? ℞. Vt ostendat finem diuinæ laudis, quæ Deo per os datur, esse, vt conceptus cultus in corde occultus, publice per os Deo exhibeatur, quod est dicere officiū linguæ esse ea, quæ in corde latent, alijs quoque manifestare.

Quod

Quod est secundum caput? Resp. Hoc, ait Catech. Cum verbo Dei, quo eius voluntas enunciatur, sanctè, & diligenter operam damus; in eius meditatione assidue versamur; studiose illud addiscimus, aut legendo, aut audiendo, perinde vt cuiusque personæ, aut muneri aptum, & consentaneum est. *nu.5.*

Ad quam virtutem pertinet hoc caput? Resp. Ad fidem. *arg.16.*

Quomodo differt à primo? Respon. Primum dicit actum fidei per locutionem, hoc autem dicit actum fidei per auditum, & lectionem; fides enim est ex auditu, Auditus autem per verbum Dei. *ibid.*

De quonam verbo Dei est sermo? ℞. De scripto, & non scripto, ideo ait legendo, & audiendo. *nu.5.*

Possunt explicari verba Catechismi? ℞. Possunt sic, Primò proponit actum virtutis generalem, Secundò diuidit in actus particulares, Tertiò, Declarat modum eliciendi dictum actum. *nu.5.*

Quis est actus generalis? ℞. Ait, Dare operam verbo Dei. *nu.5.*

Quomodo subdiuidit hunc actum? Respon. Sic, primo ait, Dare operam verbo Dei fit dupliciter, vno modo legendo, alio audiendo; Audire autem, & legere fit ob duplicem finem, nempe vel vt meditemur ea, quę à verbo Dei sunt explicata; vel vt illa addiscamus; illud est magis exercitatorum; istut eorũ, qui minus sapiunt. *nu.5.*

Qua ratione exprimit modum, quo verbo Dei danda opera est? ℞. Multis verbis, & Primò declarat intentionem talem habendam esse, cum verbo Dei opera datur, nempe occupandi se in tali verbo, quia Dei voluntas in illo enũciata, & explicata est, vnusquisque autem debet maxime studere, vt voluntatẽ Dei cognoscat, & faciat: Secundò, Ait cum sanctitate, & diligentia operam dandam esse; Tertiò, Ait, Assidue in hoc versandum; Quarto, Ait, tali modo verbo Dei incumbendum, qualis vel personæ cuiusque, vel muneri, seu officio conueniat. *nu.5.*

Ter-

nu.5. Tertium caput quale est? ℟. Tale. Tunc diuinum nomen veneramur, cum officij, & religionis causa diuinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus tũ prosperis, tum aduersis Deo singulares gratias agimus.

nu.5. Quot actus ad hoc caput reducuntur? ℟. Tres, primus est, Dei laudes celebrare, veluti Orationem Dominicam, Symbolum Apostolorum, salutationem Angelicam, Coronam, Rosarium, Litanias, officium Beatæ Virginis, vel magnum, & alia plurima huiusmodi recitare, ea intentione, vt Deo laudes persoluantur, siue hoc fiat ex voto, siue ex deuotione: Secundus, Actus est, In rebus prosperis Deo gratias agere, a quo beneficia tunc accipiuntur? Tertius, Idẽ præstare in aduersis, sicut fecit Iob, qui in maxima afflictione dicebat, sit nomen Domini benedictum.

ex nu.5. Isti actus ad quem virtutem referri debẽt? ℟. Ad charitatem, atque religionem, res enim bonæ sunt tum diligendæ, tum laudandę, & laus oris ex dilectione cordis sæpius originem habet. Laudare etiã, cum beneficia conferuntur, ex charitate erga benefactorem deriuatur; Sed laudare Deum in Aduersis signum maxime dilectionis est.

num.6. Quomodo explicãtur actus quarti capitis? ℟. Sic. Neque minus nomen Dei honoratur, si fidẽter opera eius imploramus, qua nos, aut à malis liberet, aut ad eadem fortiter perferenda constantiam aut robur largiatur.

arg. ibid. Ad quam virtutem illi actus referuntur? Resp. Ad spem.

nu. 16. Qui actus continentur in quinto capite? Resp. Vota, & Iuramenta si recta ratione habita sint.

Quare Deus per iuramentũ honoratur? ℟. Quia cum ad aliquam veritatem confirmandam Deũ inuocamus in testem, aperte confitemur, quod Deus a nobis vt infallibilis veritas inuocatur; hoc autem
2.2. qu.89. res maximi est honoris.
2.2. qu.88. Ad quam virtutem iste actus reduci debet? ℟. Ad

re-

religionem, vt infra dicetur.

Votum refertur ad eandem? Resp. Ita est. Vota enim ad Dei cultum sunt instituta.

Isti omnes actus sunt meritorij & virtuosi si fiãt ea intentione, vt Secundi præcepti obseruantia adimpleatur? Resp. Singuli tales esse possunt. Sess.6.c.16

CAP. QVARTVM.

De obseruantia præcepti negatiui.

Qvomodo quis obseruabit præceptum negatiuum? Resp. Si in loquendo, vel scribendo, vel legendo de Deo, & sanctis, & rebus sacris nihil omnino proferat, quod fidei, spei, charitati, aut religioni contrarium sit. *ex suprad.*

Erit virtus, si quis sibi imponat silentium pro tẽpore, ne lingua in aliquod verbũ incidat, quod Dei gloriam minuere possit. Resp. Erit. *ibid.*

Si quis custodiat linguam, ne quid cõtra hoc præceptum dicat, erit virtus? ℞. Erit.

Quibus modis peccatur contra hoc præceptum? ℞. Catech. ait sequentibus.

Primò, Peccatum est blasfemia in Deum, vel Sanctos, & hoc grauissimum est. *nu.29.*

Secundò, Periurium, vel indebitum iuramentũ, vel inobseruantia debiti iuramenti. *nu.20.*

Tertiò, Inobseruantia voti legitime facti absque rationabili causa. *nu.23.*

Quartò, Assumere nomen Dei, vel loqui de Deo, & sanctis sine reuerentia, vel cum irreuerentia. *nu. 3.*

Quintò, Negligere verbum Dei, sacram Scripturam, lectionem illius, sacras conciones. *num.27.*

Sextò, Summa iniuria verbo Dei fit, si sacra Scriptura à recta, & germana eius sententia ad impiorum dogmata, & hæreses flectatur; Item si libros talia *ibid.*

esse hæc quatuor; Affirmatio, Negatio, Promissio, & Comminatio; hæc enim sunt materia proxima, & vera; Remota autem sunt res, de quibus affirmatur, vel negatur, vel fit promissio, aut comminatio, & hoc est notandum.

Quare notandum? ℞. Quia innumerabiles non solum de populo, sed etiam de clero grauiter errant, ex ignorantia huius distinctionis.

Quomodo errant? Resp. Grauitatem, & leuitatem materiæ nō recte attendentes, ideo periuriū in materia leui, & sine damno asserentes esse veniale.

Non ne qui falso iurat in materia leui venialiter peccat? Resp. Loquendo de materia remota potest esse leuis, proxima vero hanc materiæ leuitatem non habet.

Quomodo est hoc? Resp. Sit exemplum, Vnus iurat sic, Per Deum, Cœlum non est. Alius sic; Per Deum formica hic non est; Materia remota sunt Cœlum, & formica, & hæc formica respectu Cœli materia modica est; Materia proxima est vtriusque negatio; & hæc ita est negatio in vno sicut in alio; ideo negatio de formica non est minus falsa, quam negatio de cœlo; Et quia Deus non inuocantur in testem de formica, sed de affirmatione, vel negatione illius, ideo licet formica sit minor Cœlo, affirmatio tamen de illa tanta res est, quanta affirmatio de Cœlo.

Quomodo declaratur, quod dicta affirmatio &c. materia iuramenti sit? Resp. Ex hoc quia qui iurat de formica, adducit Deum in testem, quod vera sit sua negatio de formica, Illud autem est vera materia iuramenti, de quo Deus adducitur testis.

Quod est efficiens iuramenti? Resp. Homo mediante lingua. *nu. 2. &c.*

Quis effectus iuramenti? Res. Facere fidem eius quod dicitur, vel proponitur; qui enim iurat prætendit a se dictorum facere fidem, Alius effectus est obligare se. *num. 7.*

Quis

Omnes dicti modi habent uim iusiurandi? Resp. Ait Catechismus. Neque propterea negamus nonnullas ex his formulis ita accipi posse quasi iusiurandi vim non habeant. nu.9.

Nu. 2. De diuisione iuramenti.

QVotuplex est iuramentum? Resp. Duplex assertorium, & promissorium, seu comminatorium. nu.10.

Quale est assertorium? Resp. Cum de re præsenti aut preterita affirmatur vel negatur. nu.10.

Quale promissorium, & comminatorium? Resp. illud, quod futurum tempus spectat, nempe cum in futurum aliquid pollicemur, vel comminamur. nu.10.

In quo conueniunt hæc iuramenta? Respon. In fine, & forma, & efficiente; omnia enim intendunt facere fidem, & confirmare sermonem, & eodem modo fiunt, nempe Deum in testem inuocando. ex nu.7.10 17.

Quomodo ergo differunt? Resp. Ex parte materiæ, Hæc enim in assertorio sunt negatio vel affirmatio: In promissorio promissio, in comminatorio, comminatio. nu.10.

CAP. SEXTVM.

De vsu iuramenti.

VSus iuramenti potest esse bonus, & malus? R. Potest, & si est bonus dicitur iuramentum, si malus, & contra veritatem dici solet. Periurium. hic nu.2.6 7. &c.

Quid considerandum de vsu iuramenti? Resp. Tria, primo de vsu in cõmuni considerando causas illius: secundo de bono vsu; tertio de malo vsu illius.

Quænam est materia vsus iuramenti? Resp. Ipsum iuramentum, Est enim illud, quo quis vtitur. num. 2. 6. 7. &c.

ibid. Quodnam efficiens? Resp. illi, qui iurant, ipsi enim iuramento vtuntur.

nu. 15. Quinam vtuntur iuramento? Resp. Ait Catech. homines communiter; secundo Apostoli; tertio Angeli; quarto Ipsemet Deus illo vsi sunt.

nu. 7. A quo fuit introductum iuramentum? ℞. Ab hominibus.

nu. 7. Quid induxit illos ad hoc? ℞. Necessitas probandi, quod dicebatur.

nu. 7. Et vnde hæc necessitas? ℞. Quia vnus homo alteri dicenti non credebat.

ibid. Quare hoc? ℞. Ait Catech. cum D. Grisostomo, quia mundus plenus erat perfidia, malitia, & iniquitate nemo facile ad credendum adducebatur.

nu. 7. *n.* 16 Iuramentum dat remedium ad hoc? ℞. Dat, quia vbi perfidia hominis non suadet, veritas incommutabilis Dei suadere valebit.

nu. 13. Pueris iuramentum est exhibendum? ℞. Non ante decimum quartum annum, quia ad illud recte vtendum apti non sunt.

nu. 6.7.16. Quis finis vsus iuramenti? ℞. Idem, qui iuramen
17. ti; sicut enim finis calami, & vsus illius idem est, ita & de iuramento.

ibid. Finis dicti vsus est confirmare, probare, persuadere, quod dicitur? Resp. Est effectus, sed etiam finis recte dicetur.

n. 6.7. *&c.* Quis propriè finis erit? Resp. Alius est finis boni; Alius mali vsus.

nu. 16. *&c.* Quis finis boni? Resp, Necessitas, vel virtuosa vtilitas probationis.

n. 13.18.19 Quomodo necessitas? Resp. Si necessarium sit fidē facere de aliqua re, & hæc fides sine iuramento fieri non potest, tunc vsus iuramenti necessitatem finem habebit.

arg. nu. 13. Qua ratione virtuosa vtilitas? Resp. Si Secundum
15.18.19. virtutem sit, & valde vtile, vt quis de aliqua re persuadeatur, & hoc sine iuramento recte fieri non potest, tunc si quis iuret talis iuramenti vsus pro fine

ha-

habebit virtuosam vtilitatem.

Quis finis mali vsus? Respon. Vitiosa voluptas, vel vtilitas. nu.2.

Quomodo voluptas? Resp. Quia delectatur vane in tali vsu iuramenti. ibid.

Quo pacto vtilitas? Resp. Quia vult acquirere aliquod bonum, vel fugere aliquod malum, vel damnum, per malum vsum iuramenti, vt in emptoribus, & venditoribus contingit. nu.2.

Quænam forma vsus iuramēti? Resp. Alia est forma mali, alia boni vsus iuramenti. nu.11.&c.

Nu.2. De bono vsu iuramenti.

IN quo consistit bonus vsus iuramenti? Respon. In quatuor causis illius. num.2.13. 18.19.

Quid requiritur ex parte finis? Resp. Vt iuramentum dirigatur ad necessitatem, vel virtuosam vtilitatem probandi, vel persuadendi, quod dicitur.

Quid ex parte materiæ? Resp. Vt iuramentum recte fiat inuocando verum Deum. nu.8.&c.

Quid ex parte agentis? Resp. vt iurans aptus sit ad iurandum, vti fieri oportet. nu.13.

Quænam forma boni vsus? Resp. Hæc consistit in tribus nempe vt iuramentum fiat. In veritate, in iudicio, & in iustitia; Hęc enim tria dicuntur comites, vel conditiones vel circunstantię virtuosi iuramēti. nu.11. nu. 15.&c.

Ista tria sunt de essentia iuramenti? Respon. Non, sed de essentia boni vsus illius. argu.nu.8. & 11.

Vbi sunt ista tria erit bonus vsus illius? Respond. Semper. n.11.&15

Quis docuit ita esse iurandum? Resp. Deus, Hieremiæ capitulo quarto. nu.11.

Potest esse bonus vsus sine vna dictarum conditionum? Resp. Non. nu.11. 15. &c.

Vsus, qui habet has conditiones, erit semper virtuosus? Respon. Semper, & ex illo gloria Deo sequetur. n.11.&15

nn.16. Quomodo sequetur? Resp. Ait Catech. Iusiurandum originem ducit à fide, qua homines credunt Deum totius veritatis esse authorem, qui nec decipi vnquam possit, nec alios decipere, cuius oculis nuda sunt omnia, & aperta, & qui potest omnes cum sua iniuria mentientes ita punire, vt ad nihilum redigantur; Hac igitur fide homines imbuti Deum veritatis testem adhibêt, cui fidem non habere impium & nefarium est.

Nu. 3. De veritate Iuramenti.

nn.12. QVid est iurare in veritate? Resp. Est esse verum illud, quod iuratur; & ille qui iurat ita esse arbitretur, non quidem temere, aut leui coniectura adductus, sed certissimis argumentis. Ita Catechismus.

ibid. Quid notandum in his verbis? Resp. Quod tria ad veritatem iuramenti requirũtur, & Primò quod verum sit illud, quod iuratur; Secundò quod iurans sciat verum esse; Tertiò, Quod sciat ex certis argumentis, non ex leui coniectura.

nn.12. In iuramento promissorio necessaria est veritas? Resp. Omnino.

ibid. Quomodo erit cum illa? Resp. Qui iuramento aliquid promittit, si cum iurat, ita animatus est, vt cũ tempus aduenerit, id re ipsa præstet &; promissum exoluat, idque adueniente tempore facere curat, cũ veritate iurasse dicetur.

ibid. Si quis promittit facere sine animo obseruandi promissum iurat cum veritate? Resp. Non.

ibid. Si quis promittat cum iuramento facere aliquid, veluti soluere centum tali tempore, & habet animũ paratum ad faciendum, si posset, sed certo scit, se nõ posse, iurat cum veritate? Resp. Non, quia scit promissionem non fore veram.

ibid. Si quis tempore iuramenti habebat animum adimplendi promissum, & sperabat posse adimplere,

sed

ſed non accidit illi, vt cogitabat, ideo reipſa non poteſt, dicetur iuraſſe cum veritate? Reſp. Dicetur, ſi abſque culpa ſua inhabilis factus eſt.

Si quis promiſſionem iuratam non ſeruet de conſenſu illius, cuius intereſt, dicitur facere contra veritatem? Reſp. Non, quia creditor poteſt concedere dilationem. *arg. ibid.*

Si quis promiſsionem iuratam non ſeruet, quia, etſi tempore iuramenti licita erat, poſtea tamen mutata rerum conditione, illicita facta eſt, dicetur ſine veritate iuraſſe? Reſp. Non. Quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis. *nu. 12.*

Nu. 4. De iuſtitia & iudicio in iuramento.

IN quonam iuramento potiſsimum requiritur iuſtitia? Reſp In promiſſorio, & comminatorio. *nu. 14.*

Quid eſt iurare cum iuſtitia? Reſp. Iurare quod iuſtum eſt. *ibid.*

Quando aliquis iurat, promittendo, aut comminando, ſe facturum aliquid iniuſtum, vel inhoneſtũ, tenet iuramentum? Reſp. Non. *ibid.*

Tenetur ad obſeruantiam illius? Reſp. Non. *ibid.*

Peccat, qui iurat facere rem iniuſtam, veluti homicidium? Reſp. Peccat, & ſi non habet intẽtionem occidendi eſt vnum tantum peccatum, nempe contra ſecundum præceptum; Si vero vult occidere, duo peccata ſunt, vnum contra ſecundum, aliud contra præceptum quintum. *nu. 24.*

Qui promittit licita iuramento, tenetur obſeruare? Reſp. Tenetur modo iam dicto. *nu. 12.*

Iurare in iudicio eſt idem, quod iurare apud magiſtratus in foro exteriori? Reſp. Non. *ex nu. 13.*

Quid eſt aliud? Reſp. Eſt iurare cum iudicio rationis, id eſt non temere, aut inconſiderate, ſed conſulto, atque mature. *ibid.*

Quid debet fieri vt cum iudicio iuretur? Reſpon. Primò iuraturus debet conſiderare, vtrum neceſsi- *ibid.*

tate cogatur, nec ne, remque totam accurate expendere, an huiusmodi sit, vt iureiurando indigere videatur.

ibid. Si quis vel odio, vel amore, vel aliqua animi perturbatione ad iurandum inducatur, erit iurare cum iudicio? Resp. Non, quia passio, & iuditium rationis valde diuersa sunt.

ibid. Qui iurat debet spectare locum, & tēpus, & alia permulta, quæ rei, quam debet iurare, adiuncta sūt? Resp. Debet. Et si non facit, Ait Catechismus iuramentum non erit cum iudicio, sed præceps, ac temerarium.

nu. 13. Illi, qui in re leuissima, & inani, praua quadā consuetudine, passim iurant dicuntur iurare cum iudicio? Resp. Non.

nu. 13. Venditores, qui, vt carius vendant, cum iuramento laudare, & emptores, qui vt vilius emant, cum iuramento vituperare res venales passim solent, iurāt cum iudicio? Resp. Non.

Nu. 5. Dubitationes circa vsum iuramenti.

nu. 18. & 19. QVomodo vsus iuramenti potest dici bonus, cum Christus Matthæi 5. dixerit, non esse iurandum omnino? Resp. Ait Catech. His verbis non est dicendum, quod iuramenti vsus omnino damnetur, quia & sancti, & Deus ipse, vt in scripturis habetur, iurarunt; sed intelligendum est, Christum reprehendisse peruersum Iudęorum iudicium qui existimabāt nihil in iuramento cauendum esse præter mendacium, & ideo de rebus leuissimis, & nullius momenti sæpius iurabant, & ab alijs iuramentū exigebant: Hunc morem Christus redarguit, docetque non esse iurandum omnino, nisi cogat necessitas.

nu. 19. Christus nonne dixit, Sit sermo vester est, est, nō, non, quod autem amplius est à malo est, quomodo ergo bonus est vsus iuramenti? Respon. Ait Catech. Quia propter humanam imbecillitatem iuramentum

tum

tum institutum est, reuera à malo prouenit, quia aut iurantis inconstantiam indicat, aut contumaciam illius, cuius causa iuratur, qui sine iuramento, vt credat, adduci non potest.

Potest clarius explicari? Resp. Potest sic. Aliud est loqui de iuramento, aliud de vsu illius; Christus non loquitur de iuramento, sed de vsu illius, ait enim nolite iurare: Circa vsum aliud est dicere, Ne iuretis omnino, sic enim totaliter vsus iuramenti prohiberetur; Aliud si dicatur, Nolite omnino iurare, Hoc enim requirit voluntatem abstinendi se omnino ab vsu iuramenti ob reuerentiam diuini nominis; qui frustra, & in vanum non debet in testem inuocari; Quod si quis ob necessitatem iuret, tunc causa talis vsus non est voluntas, sed necessitas; Christus ergo per illud verbum, Nolite, non prohibet iurare ex necessitate, sed ex sola voluntate, & animi leuitate: Amplius, Aliud est dicere, Iurare est à malo, aliud est malum; primum dicit originem iurādi esse à malo, vt dictum est, sed non dicit esse semper malum; sicut vsus medicinæ, est à malo, sed nō semper malus, imo aliquando bonus, ita est de vsu iuramenti: Adhuc, Ista propositio Iurare est malum, sic ponatur dicti gratia, potest duobus modis considerari, vno quidem sic, Iurare, absolute loquendo, idest, non considerando an sit, vel non sit causa iurandi, est malum, & in hoc sensu vera est, quia iurare absque eo vt examinetur an causa adsit iurandi, malum est; Alio modo potest considerari non absolute, sed cum hac limitatione, Iurare ex causa, & necessitate, & cum debitis conditionibus, & requisitis malum est, & tunc ista propositio est falsa, vt ex scriptura ipsa apparet, & hoc modo à Catechismo, quæ dicta sunt explicantur. *ex Cat. nu. 18. & 19.*

Frequens vsus iuramenti est licitus? Resp. Ait Catec. Non. Sicut enim corpori medicamenta adhibere frequenter, & in sanitate non expedit, sed tunc tantum, cum est necesse; ita de iuramento, quod ad *nu. 6. & 7.*

modum medicinæ se habet; Ideo si sæpius adhibeatur, tantum abest, vt prosit, quod etiam magnum detrimentum affert. Infinita enim fere mala ex iurandi nimia consuetudine emanare, & sacrarum literarum authoritate, & sanctissimorum Patrum testimonijs comprobatur.

nu.2. Parochi debent sæpius de hoc populos admonere? Resp. Ita ait Catechismus.

Nu. 6. De malo vsu iuramenti.

n.11.&15 POtest dari certa regula ad malum vsum iuramenti cognoscendum? Resp. Potest.

ibid. Quænam est? ℞. Hæc quotiescumque iuramento deest vel veritas, vel iustitia, vel iudicium, tunc vsus iuramenti malus est Si nulla desit, malus non erit.

nu.21.22. Quomodo iuramento deest veritas? Resp. Ait Catech. Primò qui scit aliquid esse falsum, & iuramento affirmat esse verum, vel è contra, dicitur contra veritatem iurare? Secundò, Qui credit aliquid esse falsum, quod tamen verum est, & iurat esse verum, mentitur, quia scienter contra id, quod putat esse verum, iurat. Tertiò, Ille, qui iurat, quod verum existimat, & tamen re uera falsum est, nisi quantum potuit curam, & diligentiam adhibuerit, vt rei veritatem inuestigaret; Hic sua negligentia peccat contra præceptum? Quartò, Qui iuramento promittit se facturum aliquid, sed non habet animum faciendi, vel scit reuera sibi non esse possibile, vt illud faciat: Quintò. Si quis iuratas promissiones non obseruet, quando iusta causa vel impotentiæ, vel consensus eius, cuius interest, non excusatur. Nu.23.

nu.20. Ista omnia sunt peccata mortalia? Resp. Sunt, quia semper iurare contra veritatem, etiam in re leuissima, & sine damno alicuius, imo etiam cum vtilitate, veluti ad saluandam vitam eius, qui in iuditio reus capitis est, vel ad euitandum aliquod magnum malum, quod sibi immineat, est mortale, &

in hoc vt dictum fuit paruitas rei non excusat, nisi forte in obseruantia promissionis iuratæ, tunc enim paruitas rei à mortali poterit excusare.

Quomodo iuramento deest iustitia. Resp. Primò, Cum aliquid iniustum, seu peccatum iuratur, veluti si quis iuret occidere inimicum; Secundò, Cum quis iurat, se non obtemperaturum præceptis Dei, veluti non dare pacem inimico illam petenti, cum debet. Tertiò, Si iuret non obtemperaturum consilijs Euangelicis, cuiusmodi sunt, quæ ad celibatum, & paupertatem hortantur; Tali enim iuramento diuina consilia contemnit & violat, ideo ad eius obseruantiam non tenetur. *num. 24.*

Iuramentũ, in quo deest iustitia, semper erit mortale? Resp. Semper qui iurat committere peccatum mortale, peccat mortaliter; & est duplex peccatum mortale, vt dictum est, si habeat animum ita faciendi: Si vero iuret committere peccatum veniale, veluti furari quadrãrem; ex paruitate rei veniale erit: Qui vero iurat contra consilia ex contemptu illorũ, ratione talis contemptus mortale erit.

Quomodo deest iudicium? Resp. Quando sine causa, vel necessitate, vel virtuosa vtilitate, vel debita diligentia, atque consideratione, & reuerentia, vel ex leuibus coniecturis iuratur, & de hoc supra dictum est. *nu. 13.* *nu. 25.*

Est mortale iurare absque iudicio? Resp. Tunc tãtum est mortale, cum homo ex tali inconsideratione exponit se periculo iurandi, quod falsum est.

Qui iurat per falsos Deos peccat? Resp. Peccat, quia vero Deo iniuriam facit, dum fictitios & mendaces Deos tanquam verum Deum testatur. *nu. 26.*

CAP.

CAP. SEPTIMVM

De voto & de blasfemia.

QVare Catechismus tam multa de iuramento, tã praua tractat de voto? Resp. Ob duplicem causam, prima est, quia vera doctrina de iuramento plurimis incognita est? de voto autem non est ita difficilis; Altera est, quia plurimi ob dictam ignorãtiam peccant contra iuramentum, quod in voto locum non habet.

ex nu.23. Cur tractatio de voto ad secundum præceptum reduci solet? Resp. Quia ordinarie votum fit verbis siue corde, siue ore prolatis; Verba autem ad hoc secundum præceptum relata sunt.

2.2. q. 88. art.1. Quid de voto considerandum? Resp. Primò de voto & causis illius, Secundò, De eiusdem obseruãtia.

Quomodo diffinitur votum. Resp. Sic, est promissio facta Deo de meliori bono.

ibi. art.7. Quotuplex votum? Respon. Duplex, Solemne, & simplex.

ibid. Quot modis fit solemne? Respon. Duobus nempe per susceptionem ordinis sacri, & per professionem in religione approbata.

Simplex quotuplex dicitur? Resp. Triplex, Reale, in quo fit promissio de re, veluti de eleemosina; Personale, in quo obligatur persona, veluti ad ieiuniũ, vel orationem; & mixtum, in quo fit promissio de re, & persona, veluti peregrinatio, & eleemosina.

2.2. q. 88. art.2. Quęnam est materia voti? Respon. Remota sunt res, & personę; Proxima sunt actiones circa res, & personas virtuosæ, vel vitiosæ.

ibid. Quomodo actio vitiosa est materia voti? Respon. Cum quis vouet non committere talem actum vitiosum, veluti non ludere, non fornicari.

ibi. ar.1 *ibi. art.3.* Quæ forma? Resp. Illa promissio quæ Deo fit.

Quis finis, & effectus? Resp. Obligare se ad præstan-

ſtandum, quod voto promiſſum eſt. Eſt etiam finis dare gloriam Deo, in cuius honorem ſæpe vota directa ſunt. *Cat. nu. 23*

Quod efficiens? Reſp. Vouens. *D.Tho. ibi.*

Requiritur in vouente vſus, & aduertentia rationis? Reſp. Requiritur, ideo qui non habent vſum rationis, vouere non poſſunt. *ibi. D.Th.*

Quomodo quis dicitur obſeruare votum? Reſp. Si faciat quod Deo promiſit. *Cat. nu. 23*

Quo pacto peccatur cõtra votum? Reſp. Duobus præcipuè nempe non adimplendo, vel nimis differendo quod promiſſum eſt. *D.Th. 2.2. q. 88. ar. 3. ad 3.*

Tranſgreſſio voti eſt peccatum mortale? ℞. Quando eſt de re notabili, & nulla cauſa legitima excuſat, mortale erit.

Nimia dilatio, quando erit peccatum? Reſpon. Si quis promiſit Deo, ſe aliquid ſtatim, vel ad tale tempus facturum, tunc ſi abſque cauſa non facit peccatum eſt; Si vero non expreſſit tempus, tunc peccabit quando contra conſcientiam, & dictamen rectę rationis nimium differet adimplere. *Cat. nu. 23*

Quænam cauſæ poſſunt excuſare ab obſeruantia voti? Reſp. Multæ, vt ſequentes. *2.2. qu. 88. art. 3. ad 3.*

Prima impotentia, veluti quis vouit ieiunare, ſed infirmitate non poteſt. *ibi. ad. 2.*

Secunda, Si votum ſit impeditiuum maioris boni vel maioris obligationis, veluti artifex ſi non poteſt alere familiam adimplendo votum eleemoſinæ, vel peregrinationis, tenetur magis obedire præcepto Dei de alenda familia, quam proprio voto eleemoſinæ, & peregrinationis. *2.2. qu. 88. art. 2.*

Tertia, Si votum ſit in præiudicium alterius, veluti vxor vouet eleemoſinam de bonis mariti abſque conſenſu illius, Idem de filio, & ſeruo. *ibi art. 8.*

Quarta, Si obligatio voti ſublata ſit.

Quot modis obligatio voti auferri poteſt? ℞. Tribus, commutatione, irritatione, & diſpenſatione.

Quid eſt commutatio? Reſp. Eſt mutatio materiæ *ibi. art. 12.*

voti

voti in aliam materiam; & potest fieri vel in æque bonum, & tunc in commutante requiritur potestas, & ex parte vouentis causa, vt debeat sic commutari: Vel fit in maius bonum, veluti ieiunium ordinariũ in ieiunium cum pane, & aqua, & hæc commutatio etiam ab ipso vouente fieri potest.

ibi.art.12. Quid est dispensatio? Respon. Est declaratio, quod aliquis ad obseruantiam voti non teneatur, & fit à superiore habente iurisdictionem, vt sunt Episcopi, & Summi Pontifices, & ad dispensandum requiritur causa, & potestas.

ibi.ar.8.& 9. Quid est irritatio? Resp. Est voti anichilatio, & potest fieri à marito, patre, & prælato religiosorum; Maritus enim potest irritare omnia vota vxoris tam realia, quam personalia, quæ sibi sunt præiudicialia, quatenus talia sunt: Pater ante annos pubertatis, idest duodecimum in femina, & decimum quartũ in masculo completos, potest irritare omnia, & quęcunque vota tum realia, tum personalia; quæ vero post dictum tempus facta sunt potest irritare, cum sibi præiudicialia existunt; Prælatus religiosorũ omnia illorum vota poterit irritare, quæ post, vel ante professionem facta sint.

Nu. 2. De blasfemia.

nu.29. Blasfemia est graue peccatum? Resp. Ait Catechismus grauissimum.

ibid. Quid est blasfemia? Resp. Verbum aperte iniuriosum in Deum, vel sanctos.

ibid. Cur dicitur Aperte? Resp. Quia ex ipsomet verbo iniuria Dei apparet; directe enim blasfemia in Deum, vel sanctos prolata est.

2.2.qu.13. art.1. Quot modis verbum potest dici blasphemia? ℟. Duobus, nempe vel ex parte significati, & est quando verbum significat turpia, vel inhonesta de Deo, ac sanctis; vel etiam significat falsa, veluti tribuendo Deo, quod illi non conuenit, vel negando de eo quod

quod illi conuenit; Alter modus est ex parte affectus, veluti si quis affectu iniurioso proferat verbum, etiam veri significati, vt si dicat, o Deus bone, simili affectu, ac si diceret Deus iniuste.

Blasphemia, cui virtuti opponitur? Resp. Ait D. Thomas fidei, actus enim fidei est confessio diuinæ veritatis, blasphemia vero contra veritatem Dei verba profert. *ibidem.*

Quis effectus blasphemiæ? Derogare diuinæ maiestati. *num.29.*

Est peccatum mortale? ℞. Mortalissimum. *ibidem.*

Est grauius homicidio? Ait D. Thomas est. *2.2.qu.13, art.3*

In veteri testamento, quæ pœna illi inferebatur? Resp. Mortis.

CAP. OCTAVVM

De explicatione Appendicis.

QVænam est Appendix apposita secundo præcepto? Resp. Hæc, neque enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra. *num.30*

Quę consideranda de illa? Resp. Primo ipsa Appendix; Secundo Vsus illius. *ibid.*

Quænam materia illius? ℞. Remota sunt homines, qui lingua secundum præceptum violant: Proxima est pœna dictis transgressoribus comminata. *ibidem.*

Quibus verbis comminatur pœna? Resp. Illis, Neque enim habebit insontem, idest sine pœna. *ibid.*

Quę forma? ℞. Illa authoritatiua pęnę cōminatio. *ibid.*

Quod efficiens? Resp. Summus omnium Dominus fortis, ac potens. *ibid.*

Quis effectus? ℞. Terrere homines metu pœnæ. *ibid.*

Quis finis? Resp. Compescere illos à trasgressione huius præcepti. *ibid.*

Assu-

nas in hac Appendice hominibus intimatas, & pro pterea cuſtodire linguam, & compeſcere illam, ne de Deo minus honorate loquatur.

Qua ratione Parochi illa vtentur? Reſp. Primò illam populis explicabunt, Secundò, Ex illius explicatione argumentum ſument ad probandum, quam graue ſit peccatum eorum, qui fruſtra de Deo loquuntur. Tertiò, Tentabunt inducere populos ad Dei timorem; Quartò, Ex hoc enitentur flectere illos ad linguæ cuſtodiam, & ad Dei laudes deuotè celebrandas. *ibid.*

Quare præceptum de sanctificatione festorum ponitur post secundum? Resp. Quia talis ordo in actibus hominis reperitur, vt primum locum teneant actus cordis, secundum verba oris, tertiũ opera corporis & sensuum exteriorum, cum ergo tertium pręceptum detur corpori, & exteriori hominis, merito post præceptum, quod linguæ datum est, debuit collocari. nu. 1.

De diuisione huius tractationis.

IN quot capita diuidenda est ista tractatio? Resp. In septem.

Primum, De excellentia data a Deo corpori hominis.

Secundum, De externo cultu debito Deo.

Tertium, De diebus festis.

Quartum, De præceptis datis de externo cultu, & de diebus festis.

Quintum, De tertio præcepto Decalogi, eiusque causis.

Sextum, De explicatione verborum tertij præcepti.

Septimum, De obseruantia, & inobseruantia illius.

CAP. PRIMVM

De excellentia data à Deo corpori hominis.

COrpus hominis est res excellens? Resp. Excellentissima.

A quo habet hanc excellentiam? Resp. A Deo.

Cur illam dedit illi Deus? Resp. Quia ad diuinum cultum est destinatum. nu. 1.

Quomodo talis potest explicari excellentia?

Respond. Declarando excellentiam quatuor causarum illius.

ex ipsa re. Quid de materiæ excellentia considerandum? Resp. Corpus hominis habet plurima membra, singula excellentia, Caput cum sensibus, Pectus, Brachia, Manus, quę à Philosophis dicuntur organum organorum, idest instrumentũ instrumentorum, quia per manus homo omnibus vtitur instrumentis, habet item crura, & pedes ad ambulandum, quo vult; Hæc membra cum figura recta disposita sunt; Hoc corpus per septem ætates mirabili varietate decurrit; Aliaque plurima ex parte materiæ excellentissima habet.

Cat. art. 1. nu. 19. Ex parte formæ quid? Resp. Forma illius est anima rationalis, Corpus enim est animæ domicilium, instrumentum, & comes: Ab anima eleuatur ad nobilissimas operationes, & præcipuè, quæ ad cultum Dei sunt pertinentes.

ex Cat. ar. 1. n. 19. & prac. 5. nu. 14. 15. & de sacram. in gen. nu. 20. 21. & alibi. Quid excellentiæ habet ex parte efficiẽtis? Resp. Deus illud in vtero matris format, eius vitam in ętates mirabiliter distinguit, conseruat, Cœlum, terrã, elementa, & omnia, quæ in ipsis sunt ad beneficium huius corporis creauit; Spiritus sanctus in eo, nisi impediatur, inhabitat; Per Baptismum Deo consacratur; Per Confirmationem ad Christi militiam destinatur. Per Pœnitentiam in sanguine Christi lauatur; Per Eucharistiam ab ipsomet Christo, & pascitur, & inhabitatur; Per Ordinem ad sublimes diuini ministerij actiones eleuatur; Per Extremam Vnctionem, vt sanctè ad aliam vitam transeat, præparatur; Per Matrimoniũ maritus, & vxor ad procreandum, & educandum hoc hominis corpus sanctificantur.

ex Cat. ibi. D. Amb. de Noe & Arca. Quam habet excellentiam ex parte finis? Resp. Omnia corpora tam cœlestia, quam terrestria, vt ait D. Ambrosius, ad corpus hominis tanquam ad finẽ sunt ordinata; Ipsum corpus ad cooperandum animæ destinatur; Dirigitur ad omnia opera Dei corpo-

poralia contemplanda, atque vtenda; Ad mirabiles operationes artium tum liberalium, tum mechanicharum habile factum est; Hoc tertio præcepto ad altissimas actiones diuini cultus est applicatum, Item ad seruiendum, non terræ, vel hominibus, vel cœlo, vel angelis, sed Deo optimo maximo est declinatū; Item; ad sacramentorum vsum, & administrationē, ad actiones sacerdotales, ad sanctissimum missæ sacrificium tum colendum, tum celebrādum; deinum vt cū gloria in cœlo æterna felicitate fruatur, à Deo est ordinatum; Super hæc autem diuina essentia hypostatice per incarnationem Filij Dei corpori hominis vniri, & in illo mirabilia operari dignata est.

Qui fructus ex consideratione tantæ excellentiæ percipi possunt? Resp. Primò homo excitatur, vt corpus suum mundum ab omni inquinamento seruet; vt ociosum manere non permittat; vt in actibus virtutum exerceat; vt ad Dei cultum præcipuè diebus festis super omnia destinet: vt in Dei famulatu continuo occupetur.

CAP. SECVNDVM

De externo cultu debito Deo.

QVid est cultus Dei? Respon. Est actio, vel omissio virtuosa in honorem Dei destinata. *nu. 1. &c.*

Cur dicitur Actio, vel Omissio? Resp. Quia Deus colitur tum actione, veluti cum quis orat, vel audit sacrum; tum omissione, veluti abstinendo ab operibus seruilibus. *1. præc.*

Quare dicitur virtuosa? Resp. Quia sine virtute cultus Dei esse non potest. *Ca. de Ord. nu. 23.*

Cur dicitur in honorem Dei destinata? ℞. Quia hoc est de essentia diuini cultus. *ibid.*

Quænam est materia diuini cultus? Resp. Actio- *ibid.*

 nes,

nes, & omißiones virtuosæ.

ibid. Quis finis? Resp. Honor, & gloria Dei.

ibid. Quæ forma? Resp. Illa destinatio ad gloriam Dei.

Quod efficiens? Resp. D[illegible], Ecclesia, Principes, Magistratus, & homines priuati, vt dicetur.

Nu. 2. De diuisione diuini cultus.

Catech. hic nu. 1. & de ord. nu. 23. 24. QVotuplex est Dei cultus? Respon. Triplex cordis, oris, & operis: Item internu, hoc est cordis, vel externus, vt oris, & operis. Item publicus & priuatus.

ibid. Quid est cultus cordis? ℞. Est actio, vel ommißio cordis virtuosa ad honorem Dei destinata.

ibid. Quid est cultus oris? Resp. Actio, vel ommißio, sicut iam dicta, non in corde, sed in lingua.

nu. 1. Quid est cultus operis? Resp Idem, quod modo dictum est, sed in opere exteriori.

nu. 1. Quid est cultus internus? Resp. Cultus cordis.

nu. 1. Quid cultus externus? Respond. Cultus oris, vel operis.

de Ord. nu. 24. Quid cultus publicus? Resp. Ille, qui publica authoritate determinatur.

ibi. nu. 23. Quid priuatus? Resp. Ille, qui à personis priuatis propria deuotione susceptus est.

Nu. 3. De cultu priuato, & publico.

Cat. de sacr. ordi. nu. 23. OMnes actiones, & ommißiones virtuosæ possunt ad Dei cultum ordinari? Resp. Omnes.

ibid. Priuatæ personæ possunt dictas actiones ad cultũ Dei destinare? Resp. Possunt.

ibi. nu. 23. & 24. Cõc. Trid. sess. 23. c. 1. Qua ratione? Resp. Ex scriptura habetur duplex dari sacerdotium, vnum priuatum, & internum, aliud publicum, & externum; Publicum tantummodo per sacramentum ordinis confertur; Priuatum sacerdotium in omnibus fidelibus reperitur; de ord. n. 23 iuxta illud, Regale Sacerdotium, 1. Petri 2. Et in Apoca-

calipsi cap. 1. Fecit nos sacerdotes Deo; Hoc igitur Sacerdotio quilibet fidelis potest in altari cordis sui, vt ait Catechismus, omnes bonas, & honestas actiones ad Dei gloriam, & cultum referre, vt dictum est; & hic cultus priuatus esse dicetur.

Ieiunia, orationes, eleemosinæ, peregrinationes, opera misericordiæ, obseruantia mandatorum Dei, & alia possunt ad hunc cultum referri? Respon. Possunt. *Cate. ibid.*

Quis potest determinare publicum cultum? R. Illi, qui habent iurisdictionem, nempe Deus, Ecclesia, & aliquo modo, vt dicetur, magistratus sæculares. *nu. 3. 7. 20.*

Quænam pertinent ad publicum cultum? R. Omnia, quæ à Deo, vel ab Ecclesia ad cultum Dei, vel sanctorum sunt ordinata, veluti officium diuinum, Ieiunium quadragesimale, Vigiliæ, Quatuor tempora, Rogationes, Dies festi, & huiusmodi plurima alia. *nu. 7. & 20.*

CAP. TERTIVM.

De diebus festis.

QVid significat Dies festus? Resp. Significat tempus diuino cultui dedicatum. *præc. 3.*

Omne tempus huic cultui dedicatum est Dies festus? Resp. Si largo modo accipiatur Dies festus, ita est, si propriè non. *ex nu. 20.*

Quid propriè significat Dies festus? Resp. Illud tempus, quod publica authoritate ita ad diuinũ cultum est destinatum, vt cessatio ab operibus seruilibus præcepta sit, veluti in tertio præcepto de Sabbato statutum est. *nu. 22. 25.*

Quænã est materia Diei festi? R. Est, non diuinus cultus, sed tempus quo talis cultus est exhibendus. *nu. 1. 6. etc.*

ibid. Quæ forma? Resp. Authoritatiua, & publica determinatio dicti temporis.

nu. 1. *&c.* Quis finis? ℞. Opportuna exhibitio diuini cultus.

nu. 1. 7. 20. Quod efficiens? Resp. Publica authoritas, ad quã spectat determinare, quando cultus exterior, non priuatus, sed publicus sit exhibendus.

Nu. 2. De diebus festis in veteri lege.

nu. 4. *&* 18 Lex uetus determinabat aliquos dies ad cultum Dei? Resp. Determinabat.

ex nu. 18. Hæc determinatio erat cum obligatione cessandi à seruilibus? Resp. Non semper.

nu. 21. Quid pręcipiebat cum tali obligatione? Respon. Diem sabbati, Diem Pasche, & similia.

Quid sine dicta obligatione? Resp. Aliquando pręcipiebat solum ieiunium vel abstinentiam a fermentato pane, & huiusmodi plurima alia.

nu 5. Modo fideles tenentur illa obseruare? ℞. Non, quia cæremonię veteris legis aduenïente noua sublatæ sunt.

nu. 5. Quare sunt sublatę? ℞. Quia erant figurę Christi venturi, & legis ab eo latæ, & ideo adueniente re figurata omnino figura de medio tollenda erat.

ibid. Quando dictæ cęremoniæ sublatæ sunt? Respon. Ait Catechismus, in morte Christi.

Sabbatum est specialis Dies festus veteris legis? Resp. Est, quia Deus hoc tertio præcepto specialiter determinauit.

nu. 10. Quid significat hoc nomen sabbatum? Resp. Idẽ quod cessatio, seu quies.

ibid. Quare sic appellatur? Resp. Primò quia Deus tali die cessauit a creatione mundi; Secundò quia eodem die cessatio à seruilibus præcepta est.

prac. 3. In quacunque hebdomada quot dies sunt? Resp. Septem.

pręc. 3. A quo desumpta est hæc hebdomadæ distinctio? Resp. A creatione mundi.

Qua

Qua ratione? ℞. In sex diebus Deus creauit cœlum & terram; in septimo autem absoluto mundo. Deus cessauit a rerum creatione. *prac.3.*

Sabbatum quodnam ex his diebus est? Resp. Vltimus, idest septimus. *prac.3.*

Deus benedixit diei Sabbati, & santificauit illum? Resp. Ita ait ipsemet Deus. *prac.3.*

Sabbatum in veteri lege quid significabat? Resp. Ait Catechismus, quatuor. Primo erat signum totius mundi à Deo creati, significat enim cessationem Dei à creatione illius, Secundo denotat liberationem populi Israel à laboriosa seruitute Ægypti, per quam quies à duris laboribus data illi est; Tertio. Est signum spiritualis Sabbati, quod in sancta quadam, est mistica quiete circa opera pietatis positum est, dum homo à peccato recedens in virtute quiescit: Quarto Significat Sabbatum cęleste idest cælestem patriam, in qua est summa quies, & pax ob perpetuam omnis boni possessionem, & omnis mali priuationem. *nu. 15. 16. 17.*

Nu.3. De diebus festis in noua lege.

IN noua lege dies festi sunt instituti? Resp. Sunt. *num. 7. &*

Quis finis illorum? Respon. Determinare opportuna tempora ad cultum Deo sanctisque exhibendum. *nu.20.* *ibid.*

A quo fit hæc determinatio? Resp. Ab Ecclesia autthoritate illi à Christo tradita. *ibid.*

Ecclesia quæ tempora ad cultum Dei, & sanctorum determinauit? Resp. Primo Dies festos statuit cum obligatione, vt à negocijs ſęcularibus abstineatur; Deinde alia tempora sine tali obligatione ab illa instituta fuere. *nu.20.*

Quænam instituit sine dicta obligatione? Resp. Quadragesimam, Aduentum, Vigilias, Quatuor Tempora, Abstinentiam Veneris, & Sabbathi, Rogationes, Pulsationem matutinam, & vespertinam

salutationis angelicæ, & alia huiusmodi.

nu.20. Quę pręcipit cum dicta obligatione? Resp. Dies festos, qui in honorem Christi, Beatæ Virginis, & sanctorum sunt celebrandi.

ibid. Quare dies festi in honorem sanctorum sunt destinati? Resp. Ait Catechismus. Quia in eorum victoria Dei bonitas, & potentia laudatur; ipsis debiti honores tribuuntur: Atque ad illorum imitationem, fidelis populus incitatur.

ibid. Quis ordo in his Diebus festis? Resp. Primum locum tenent Festa misteriorum nostræ redemptionis, idest vitæ Christi; Secundum. Festa in honorem sanctissimę Virginis Matris Dei; Tertium. Festa Apostolorum, Martirum, & aliorum Sanctorum,

nu.19. Dies Dominicus in cuius honorem statutus est? Resp. Christi, & eius Resurrectionis.

ibid. Dies Dominicus est primus an vltimus hebdomadæ? Resp. Primus.

Apoc.ca.1. Cor. 16. A quo fuit institutus? Resp. A sanctis Apostolis sicut ex Apocalypsi, & ex epistola Beati Pauli ad Corinthios apparet, Catech. nu.7. & nu.19.

n.7.& 19. Quare Diem Sabbati abstulerunt, & in eius locum singulis hebdomadis diem Dominicum statuerunt? Resp. Multis de causis, & primo quia aduenientelege noua cæremoniæ veteris legis auferendę erant; secundo quia sicut in die Dominico, idea primo hebdomadę, lux orbi terrarum primo illuxit, sic in die Resurrectionis Christi, qui fuit hebdomadæ primus, vita nostra e tenebris ad lucem, & a morte ad vitam reuocata est; tertio Quia eo die creatio mundi initium habuit; quarto, Quia tali die Spiritus sanctus Discipulis datus est; quinto, Quia sicut in die Sabbathi Populus Hebreus a Seruitute Pharaonis liberatus est; ita Populus Christianus in die resurrectionis a seruitute diaboli, & peccati ereptus, & liberatus est.

nu.20. Dies festi sunt instituti, vt pie ac sancte beneficiorum Dei memoriam coleremus? ℞. Ita ait Catech.

CAP. QVARTVM.

De præceptis datis de externo Dei cultu & de diebus festis.

DAntur ne præcepta de Dei cultu, & de diebus festis? R. Dantur. *nu.1.&c.*

A quibus? R. A Deo, ab Ecclesia, à Magistratibus. *nu.1.3.20*

Quænam a Deo data sunt? Resp. Primò præcepta legis naturæ, Secundò legis scriptæ, Tertiò legis Euangelicæ. *nu.4.&c.*

Deus in lege naturæ quid præcepit de externo Dei cultu? Resp. Deus per legem naturæ docuit homines, vt Deo cultum exhiberent per omnes illos actus externos, qui reuerentiam præseferunt, vt flectere genua, inclinare caput, leuare manus, percutere pectus, orare, ieiunare, sacrificia, dona, & primitias offerre, & alia huiusmodi; Deinde statuit, vt ab illis actibus externis, qui irreuerentiæ signum dant, homines omnino se abstinerent. *nu.4.6.8.17.*

Lex naturæ statuit diem præcisum, in quo cultũ externum Deo tribuamus? Resp. Statuit, vt aliquot dies, vel horas in externo Dei cultu immoremur; sed qui sint isti dies, vel horæ à natura determinatũ non est. *ibid.*

Potest probari, quod natura statuerit, vt aliquot diesl, vel horæ in externo Dei cultu insumerentur? Resp. Potest duplici ratione; Prima est, quia omnes nationes ita à natura edoctæ statutas quasdas ferias, easque publicas sacris rebus, ac diuinis obeundis cõsacrarunt; Secunda est, quia sicut ex instinctu naturæ homines impelluntur ad certum tempus pro necessarijs functionibus corporis veluti cibo, potu, ac somno determinandum; ita, imò multo magis, ab eadem natura debent impelli, vt opportunis temporibus functiones animę, quæ fini corporis correspondent, qualis est externus Dei cultus, exerceantur. *num.6.*

Lex

Cat. de Decal. in cõi nu.3. hic n. 3. &c. Lex scripta quid statuit de externo Dei cultu? Resp. Primò declarauit ea, quæ à lege naturæ de tali cultu statuta erant; Lex enim scripta ad illustrandã, & dilucidandam legem naturæ per peccatũ obscuratum tradita est; Secundò, Confirmauit, quæ à dicta lege naturali tradita erant; Tertiò, Plurimos ritus, ac cæremonias circa externum Dei cultum, vt sacrificia, tabernacula, primitias, vasa, vestes, & alia innumerabilia determinauit; Quartò, Præceptum de Sabbato colendo ab illa traditum est.

ex Euang, Quid à Christo in lege Euangelica statutum est? Resp. Primò, Data lege Euangelica omnes cæremoniæ veteris legis ratione iam dicta sublatæ sunt; Secundò Christus per legem Euangelij declarauit, & confirmauit legem totam à natura datam; Tertiò, Omnia præcepta legis veteris, quæ in lege naturæ fundata erant, veluti decem Decalogi præcepta explicauit, & confirmauit; Quartò, Nouum cultum externum, qui in sacrificio Missæ, & in vsu, atque administratione sacramentorum positus est instituit, atque ordinauit; Quintò, Orationes, ieiunia, eleemosinas, corporis afflictiones, & humiliationes ad Dei honorem factas exemplo, atque doctrina comprobauit; Sextò, Ecclesiæ potestatem, & Spiritus sancti assistentiam concessit, vt tempus ieiuniorum, Dierum festorum, & aliorum, ad Dei cultum recte exhibendum pertinentium opportune determinaret.

ptac. 3. Sess. 7. cã. 1 Ecclesia instituitne externum Dei cultum? Resp. Non Ecclesia, sed Deus saltem principaliter illum instituit.

ex Sess. 7. cã. 1. & 13 Sess. 22. c. 5 Nonne Ecclesia ordinauit ieiunium quadragesimæ, vigiliarum, Dies quoque Festos, Rogationes, & alia huiusmodi multa? Resp Deus, non autem Ecclesia ordinauit, quod oratio, & ieiunium, & sacrificiũ, & sacramenta, & actus humiliationis, & similia sint ad cultum Dei; Ecclesia vero, supposita Dei ordinatione, determinat vbi, Quando, Quomodo, A quo, Quibus ritibus ac cæremonijs dictus cultus Deo à fide-

fidelibus sit exhibendus; Ideo aliquo modo dici potest, quod Ecclesia non instituit; sed supponit à Deo institutum cultum externum Deo debitum; Determinat vero authoritate sibi à Christo tradita modũ, quo dictus cultus à fidelibus sit exhibendus, & ideo circunstantias, ritus, & cæremonias in exhibitione dicti cultus obseruandas determinabit: veluti. Quo tempore, loco, vel modo Missa sit celebranda.

Quænam præcepta traduntur ab Ecclesia? ℞. Hæc sunt in duplici differentia, quibusdam enim præceptis imperat fidelibus, vt Deum colant, quibusdam prohibet, illos a cultu Dei.

Quos prohibet ab hoc cultu? Resp. Indignos.

Qua ratione? Resp. Per censuras, veluti, excommunicationem, suspensionem, & interdictum; Item per impedimenta canonica, veluti irregularitatem, & cessationem à diuinis, & alijs huiusmodi.

Quare facit has prohibitiones? Resp. Ne cultus Dei indignitate personarum dehonestetur. *Seß. 6. can. 20.*

Quibus præceptis imperat cultum Dei. ℞. Multis, vt est, præcepti ieiunandi, & similium. *nu. 3. & 8. vel 9.*

Omnes fideles tenentur obedire præceptis dictis Ecclesiæ? Resp. Omnes.

Principes, & magistratus sæculares quid debent præcipere circa hunc cultum? Resp. Primò debent prohibere ea quæ dictum cultum impediunt, veluti ne ludi, Choreæ, Spectacula, & similia fiant diebus festis, vel tempore diuinorum officiorum; atque idẽ in alijs: Secundò debent in his, quæ ad Dei cultum pertinent Ecclesiæ Præsides sua authoritate iuuare; Tertio debent iubere populis, vt circa Dei cultũ obtemperent præceptis sacerdotum.

Personæ priuatæ possunt se ad Dei cultum aliquo modo obligare? Resp. Possunt veluti per vota tum simplicia, tum solemnia, vt quotidie in vsu est.

CAP.

CAP. QVINTVM.

De tertio Decalogi pręcepto.

QVæ debent considerari de tertio præcepto? Resp. Primò eius diffinitio, Secundò quatuor causæ, Tertiò, Conuenientia illius cum alijs Decalogi præceptis; Quartò, Differentia ab eisdem.

ex nu. 1. 4. & 20. 22. Quomodo potest diffiniri? Resp Sic. Est prima regula omnium actuum corporis humani in ordine ad Deum.

ibid. Quis finis? Resp. Gloria, & honor Dei, & vtilitas seu dignitas hominum,

ibid. Quis effectus? Resp. Obligare ad cultum externū Deo exhibendum.

ibi. & n. 12 Quæ materia? Resp. Externus Dei cultus, sed præcipuè ille, qui in Die Sabbathi Deo est exhibendus: Corpus item hominis in ordine ad Deum materia remota est.

nu. 14. &c. Quare tantum fit mentio in illo de die Sabbathi? Resp. Quia Deus præcipuè ab homine illius cultum tunc requirebat.

nu. 22. 26. Hoc præceptum diuiditur in affirmatiuum, & negatiuum? Resp. Ita est.

nu. 12. Quid præcipit affirmatiuum? Resp. Omnes virtutes ad externum Dei cultum pertinentes.

nu. 1. Quæ virtutes regulant hunc cultum? Resp. Fides, Spes, Charitas, & Religio.

Quomodo fides? Resp. Docendo, qualis, ac quantus cultus Deo sit tribuendus.

Qua ratione Spes? Resp. Conferendo auxilium, vt rectè Deus colatur.

Quo pacto Charitas? Resp. Inflammat cor hominis ad Dei cultum.

Quomodo Religio? Respon. Proponit actus, qui ad cultum diuinum sunt pertinentes.

Quid prohibet negatiuum? Respon. Omnia vitia, quæ

quæ dictis virtutibus contraria sunt.

Qua forma seu modo datum est tertium præceptum? Resp. Ex parte datum est per modum legis naturalis, idest cum immutabilitate; ex alia parte datum est cum modo legis scriptæ, idest cum facultate mutandi illud. nu.4.

Qua ratione est hoc? Resp. Tertium præceptum duo continet; Primum est quod Deus aliquo die determinato colendus est, & hoc est præceptum morale in lege naturę fundatum, ideo nulla ratione mutari potest; Secundum est, quod dies iam dictus Sabbatum sit; & hoc præceptum non est morale, sed cęremoniale, idest præcipiens cæremoniam temporis antiquę legis conuenientem, ideo non est fundatum in lege naturæ neque immutabile, sed mutabile est. num. 4.

Quare Deus populo Hæbreo diem Sabbathi determinauit? Resp. Ait Catech. Quia illi populo rudi minus expediebat habere facultatem, vt tempus diuino cultui deputandum suo arbitratu deligeret, ne forte Aegyptiorum sacra immitaretur. nu.14.

Tertium præceptum qua ratione conuenit cum alijs nouem Decalogi? Resp. Quatenus præcipit moralia, & in lege naturæ determinata conuenit cum alijs præceptis, quia est præceptum morale, naturale, perpetuum, & immutabile, sicut illa sunt. nu.6.

Quomodo differt ab illis? Resp. Quatenus præcipit cæremoniam temporis, nempe diem Sabbathi, quia, vt sic, est cæremoniale, & non perpetuum, neque naturale, sed mutabile, differt ab illis nouem, quæ ex nulla sua parte sunt cæremonialia, sed omnino naturalia, & moralia, & perpetua sunt. nu.4.

CAP.

CAP. SEXTVM.

De explicatione verborum tertij præcepti.

QVibus verbis à Deo datum est tertium præceceptum? Resp. Sequentibus.

MEMENTO Vt diem Sabbathi Sanctifices; Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua; Septimo autem die Sabbathum Domini Dei tui est; Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua; Seruus tuus, & ancilla tua; iumentum tuum, & aduena, qui est intra portas tuas: Sex enim diebus fecit Dominus Cœlum, & Terram, Mare, & omnia, quæ in eis sunt, & requieuit in die Septimo, idcirco benedixit Dominus diei Sabbathi, & sanctificauit eum.

Nu.7. In quot partes diuiditur hoc preceptum? Respon. Ait Catech. in quatuor.

Primò, Enim declarat qualitatem diei Sabbathi.

Secundò, Qualitatem, & differentiam exprimit aliorum sex dierum.

Tertiò, Determinat à quibus in die Sabbathi sit abstinendum.

Quartò, Quid in die Sabbathi sit faciendum.

nu.8.&c. Quid explicat Tertium Præceptum de qualitate Sabbathi? Resp. Tria, primo Sabbathi Sanctitatem, idest, quod sit sanctum, & Deo, ac diuino cultui dicatum; Secundò explicat causam illius sanctitatis, illis verbis, Deus requieuit die Septimo, idcirco benedixit Deus illi, & sanctificauit eum; quasi dicat: Ideo Sabbathum est dies sanctus, quia Deus sanctificauit eum; Ideo sanctificauit, quia benedixit illi; ideo benedixit, quia Deus tali die hoc est septimo completa mundi creatione requieuit ab omni opere, quod patrarat. Tertiò, Declarat effectum, qui ex tali Sanctitate Sabbathi sequi debet, & est, vt homines

san-

sanctificent illum, atque colant tanquam Deo, & diuino cultui dicatum: Ideo Deus dixit: Memento vt diem Sabbathi sanctifices.

Quibus verbis explicatur qualitas sex dierum, qui primi hebdomadæ sunt? Resp. Illis. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua; Septimo autem, &c. Item illis, Sex enim diebus fuit, &c. *nu.21.*

Ex his verbis quis sensus colligi debet? ℞. Primò colligitur quod sex primi dies, tum diuino cultui, tũ operibus, & negotijs hominum sunt destinati: Sabbathum vero solummodo diuino cultui dicatum est: Secundò quod Sabbatum speciali prærogatiua sanctitatis decoratum est, ideo multum eminet alijs diebus: Tertiò, Quod homo in sex primus diebus non debet esse otiosus, sed se exercere in operibus, tum Dei, tum suis, iuxta illud Apostoli, Negotium suum quisque agat; Et operetur manibus suis: Quartò, Quod Deus ita vult nos operari sex primis diebus, vt nihil peccati in die Sabbathi reperiatur. Quintò, Vult nos dictis diebus operari, vt peractis nostris negotijs in illis, nihil in die Sabbathi, quod à nobis de illis agendum sit relinquatur. *ibid.* *1. Theß. 4.* *2. Theß. 3.* *Ephes.4.*

Quid Deus prohibet fieri die Sabbathi? ℞. Ait Catech. Prohibet Omne seruilis operis genus, nõ quia aut turpe, aut malum sit, sed quia mentem nostram à diuino cultu abstrahit: Ideo peccata sunt tali die vitanda, quia non solum impediunt diuinum cultũ, sed offensam potius Dei inferunt. Secundò colligitur Deum prohibere omnia, quæ diuinum cultum impediunt. Tertiò, Talia prohiberi etiam seruis, etiã iumentis, quia vsus iumentorum, sine opera hominis esse non potest. *nu.22.* *nu.25.*

Hoc tertio præcepto prohibenturne opera externa etiam seruilia ad cultum Dei ordinata, vt instruere altare, templum ob diem festum ornare, & alia huiusmodi facere? Resp. Ait Catechismus. Non. *nu.23.*

Prohibentur ne fieri illa opera, quæ si non fiant, magna iactura vel damnum sequeretur vel in cor- *nu.24.*

po-

pore, vel in fama, vel in fortunæ bonis? Resp. Ait. Catechismus. Non.

nu.26. Quid præcipit fieri in diebus festis? Resp. Ait. Catech. Christiani diebus festis debent Primo ad Dei templum accedere; Secundò, Ibi pia sinceraque animi attentione Sacrosancto Missę sacrificio interesse; Tertiò, Nihil est, quod opportunius, aut melius Christianis hominibus fieri possit, quam si peccata sua sacerdotibus sæpe confiteantur; Quartò, Parochi sedulo, etiam atque etiam, debent adhortari, vt sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum crebro percipiant. Quintò, Attente, diligenterque sacra concio audienda est: Sextò, Exercitatio, & studium in diuinis precibus, ac laudibus frequens esse debet. Septimò, Præcipua cura habenda, vt ea, quæ ad doctrinam Christianam pertinent addiscantur, Octauò. Operibus Misericordiæ est incumbendum.

CAP. SEPTIMVM.

De obseruantia, & inobseruantia tertij præcepti.

Sess.6.can. 20. OMnes fideles tenentur obedire præceptis Dei, & Ecclesiæ circa externum Dei cultum datis? Resp. Omnes.

num.2.26. Quid est obseruantia tertij præcepti? Resp. Est facere præcepta, & omittere prohibita ab illo.

ibid. nu.2. Quid est inobseruantia? Resp. Est omittere præcepta, & facere quæ prohibita sunt.

Parochi debent summo studio curare, vt populos inducant ad obseruãtiam huius præcepti? Resp. Ait, Catechismus ita est.

Quibus rationibus, ac modis possunt inducere fideles ad eius obseruantiam? Resp. Ait Catechismus multis, nempe.

nu.2. Primò explicando maximas vtilitates, & fructus, qui

qui ex illius obseruantia populis prouenient, de quibus in initio dictum est.

Secundò, Illud primum præcepti verbum, Memēto, si ad aures fidelium sæpius repetatur, ostendet quantopere Deus huius præcepti obseruantiam requirat. *nu.2.,n.8.*

Tertiò, Excitabit populos, si explicetur hanc obseruantiam esse legi naturæ conformem; & omnes etiam barbaras nationes, se in illa exercere, nempe vt dies festos colant. *nu.6.*

Quartò, Iustum esse, debere non minus animæ, quam corpori tempus assignari. *nu.6.*

Quintò, Iustissimum esse, vt misteria vitę Christi, seu nostræ redemptionis, item merita Beatæ Virginis Mariæ, & Sanctorum per dies festos colantur. *num. 20.*

Sextò, Per eosdem Deo gratiæ agendæ sunt pro maximis beneficijs in nos collatis. *nu.20.*

Septimò, Excellentia corporis humani ad altiorē finem, quam ad Dei cultum destinari non potest. *nu.28.*

Octauò, Homo ad hunc finem, vt Deū colat, creatus est. Catech. de sacra Ord. nu.5. *Cat. de ord.*

Nonò, Si Deus iusisset, nos quotidie, cæteris omissis, religionis cultum sibi tribuere, ob infinita illius beneficia, ei obtemperandum foret, quanto magis cum pauciores dies ad eius cultum sunt instituti. *nu.27.*

Decimò, Opera seruilia laboriosa sunt, eorum vero omissio facilis, ac delectabilis; Deus ergo non difficilia, sed facilia, & delectabilia iubet, nempe cessationem a seruilibus. *nu.29.*

Vndecimò, Deus violatores dierum festorum maximis pęnis etiam temporalibus afficere consueuit. *nu.29.*

Duodecimò, Actiones, quę, vt in diebus festis exerceantur, proponuntur, & nobilissimæ, & iucundissimæ sunt; Accedere enim ad conspectum Dei; Colloqui cum illo; Beneficia ab illo petere; Maiestatem illius contemplari; Illum laudare; Illi gratias agere; Eum loquentem audire, maximam nobilitatem, & iucunditatem secum habent: Qui autem Missæ sa- *nu.28.*

H cri-

crificio intersunt præsentem Christum Dominum adorant; Qui orant, cum Deo loquuntur; Qui audiũt concionatores, Dei vocem auribus percipiunt; Qui confitentur peccata sua quodammodo in Piscinam descendunt, vt à quacunque detinentur infirmitate per lotionem ex sanguine Christi liberati sint; Qui sacram Eucharistiam suscipiunt, veluti Martha, seu Zachæus realiter Christum Dominum in domum corporis, & cordis sui recipiunt.

Hæc igitur à tertio præcepto ordinata cum sint facilia, vtilia, delectabilia, nobilia, iusta, necessaria, & humanę naturę conuenientia, omnino vt a fidelibus prompto, & alacri animo considerentur, meditantur, adimpleantur iustissimum est: Hisque, & alijs Populi ad obseruantiam huius præcepti induci possunt.

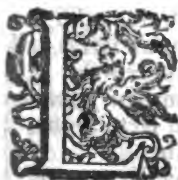
DOCTRINA

Catechiſmi Romani

IN SECVNDAM

Decalogi partem, ideſt in præcepta ſecundę tabulę.

Cap. 1. De diuiſione Decalogi in duas partes.

LEx Decalogi diuiditur in duas partes? Reſp. Diuiditur. *nu. 3.*

A quo facta eſt hęc diuiſio? Reſp. A Deo. *nu 3.*

Qua ratione? Reſp. Decem præcepta in duabus tabulis à Deo data ſunt; & vna dicta eſt prima tabula, alia ſecunda. *nu. 3.*

Quæ præcepta continebantur in prima tabula? Reſp. Tria prima. *nu. 3.*

Quæ in Secunda? Reſpond. Septem alia, quæ vltima ſunt. *nu. 3.*

Quare Deus talem fecit diuiſionem? Reſp. Vt ordinaret in Decalogo charitatem. *nu 3.*

In quo conſiſtit ordo charitatis? Reſp. In hoc, vt magis bona plus diligantur, & minus bona minus amentur. *nu. 5.*

nu.3.4.5. Quomodo duæ tabulæ ordinant charitatem? Resp. Prima tabula primum, & summum amorem requirit: Secunda gradum inferiorem amoris designat.

ex n.3.&c. Expedit, vt aliqua de charitate, & de eius ordine explicentur? Resp. Hoc dicendis de præceptis secundæ tabulæ maximum lumen afferet.

ex nu.3.4.5. Quid considerandum? Resp. Primò de Charitate; Secundò, De ordine illius: Tertiò, De modo peccandi contra illam; Quartò, De virtutibus illi annexis, & alijs huiusmodi.

Cap.2. De Charitate.

ibid. QVid est Charitas? Resp. Est virtus, qua diligimus diligenda, & odio habemus, quæ digna odio sunt.

ibid. Quænam est materia charitatis? Resp. Obiectum illius, sunt res tum diligendæ, tum odio habendæ.

ex nu.4. Quotuplex obiectum charitatis? Resp. Duplex, aliud materiale, aliud formale.

nu.4. Quodnam est materiale? Resp. Personæ diligendæ, nempe Deus, homo ipse, & proximus, iuxta illud, Diliges Deum, & proximum sicut teipsum; Ecce dilectio est in Deum, in proximum, & in seipsum.

nu.4. Quodnam est obiectum formale? Resp. Bona, & mala personarum, quæ diligendę sunt.

Potest declarari hæc distinctio obiecti exemplo? Respon. Potest, veluti, Diligo Petrum vt virtuosum: Petrus est obiectum materiale meæ dilectionis; virtus formale.

nu. 4.5. Quotuplex bonum? Resp. Duplex, Diuinum, & infinitum; necnon humanum, & finitum.

Quotuplex bonum humanum? Resp. Duplex, Publicum, & Priuatum.

In quo consistit bonum publicum? Resp. De hoc in quarto præcepto dicendum est.

Bona priuata multa sunt? Resp. Secundum Philo-

so-

ſophos, Summiſtas, Theologos, & Catechiſmum omnia bona hominum priuata, & itẽ mala ad quatuor capita infallibiliter reducuntur, quæ ſunt; Primò bona, & mala animæ; Secundò bona, & mala corporis; Tertiò Bona, & mala famę, Quartò Bona, & mala fortunę, ſeu diuitiarum.

Tota materia charitatis reducitur ad perſonas, & ad bona iam dicta? Reſp. Ita eſt. *nu.4.*

In quo conſiſtit forma charitatis? Reſp. In recta ratione diligendi, & odio habendi. *nu.5.*

Quęnam eſt hæc recta ratio? Reſp. Vt diligamus diligenda modo, & ordine, quo diligi debent. *nu.4 5.*

Quis eſt actus charitatis? Reſp. Virtuoſa, & bene ordinata dilectio. *Ibid.*

Quis finis illius? Reſp. Gloria Dei, & vtilitas hominum virtuoſa. *ibid.*

Quod efficiens? Reſp. Primò Deus, qui illam infundit; Secundò homo qui actus charitatis corde, ore, & opere elicere debet.

Cap. 3. De ordine charitatis.

POteſt ne quis parem amorem tribuere ſibi vel proximis, ſicut Deo? ℟. Ait Catechiſmus, qui hoc facit maximum ſcelus admittit. *nu.5.*

Amor Dei debet eſſe maius amore ſui, ac proximorum? Reſp. Omnino. *nu.5.*

Quænam differentia inter amorem Dei, & amorem ſui, ac proximorum eſt ſtatuenda? Reſ. Catech. affert iſtas diſtinctiones. *nu.4.5.*

Primò, Amor Dei debet eſſe ſummus; amor proximi, & ſui debet eſſe poſt ipſum. *nu.4.*

Secundò, Deus propter ſeipſum, & non alterius rei cauſa eſt diligendus; proximi propter Deum amandi ſunt. *nu.4.*

Tertiò, Charitas Dei ab ipſomet Deo tanquam à viuo fontis amore dependet; Charitas ſui, ac proximi, tum à charitate Dei ortum habet, tum ad illam *nu.4.*

tanquam ad certam regulam dirigenda est.

nu.4. Quartò, Amor Dei vere & propriè Deo est habendus; Amor sui, & proximorum magis Deo, quam hominibus est tribuendus.

nu.4. Quintò, Deus essentialiter, & per se dignus est dilectione; Homines ideo debent diligi, quia Deus vult, & præcipit vt diligantur.

nu.5. Sextò, Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus satis digne tribuitur; amor enim illius in infinitum augeri potest; ideò noster in illum amor quotidie deberet fieri ardetior, & modus diligẽdi Deus, vt ait D. Bernardus, est diligere sine modo: At charitas erga proximos, & nosipsos certis finibus circunscribitur, ita vt si quis illos transgrediatur non sine peccato sit; Ideo Christus dixit, Diliges proximum, non sicut Deum, sed sicut teipsum.

nu 6.16. Septimò, Ita Deus diligi debet, vt præceptis illius absolute, & omnino parendum sit; homines autem, etiam superiores, ita sunt diligendi, vt si aliquid contra Dei præcepta vel faciant, vel iubeant, vel requirant, tanquam inimici odio habendi sint.

Ob quam causam talis in charitate Dei, & proximi distinctio data est? Resp. Catech. aliquas causas adducit.

nu.1. Prima, Est quia Deus est vltimus hominis finis; homines sunt illi, qui ad hunc finem tẽdunt, & ideo amor proximi in Deum, vt in vltimum finem tendere debet.

nu.4. Secundò, Deus est bonus per essentiam; homines, & creaturæ à Deo suam accipiunt bonitatem.

nu.4.5. Tertio, Deus est bonum infinitum, & ideo dignus est amore infinito; homines sunt finiti, ideo inter amorem Dei, & proximi nulla debet esse proportio.

nu.3. Distinctio Decalogi in primam, & secundam tabulam ostendit hanc amoris differentiam? Resp. Ait Catech. ita est.

D.Tho. Homo, quem prius debet diligere, se, an proximum? Resp. Seipsum, Christus enim dixit, Diliges

pro-

proximum ſicut teipſum,ideſt. Prius diliges te, poſtea proximum ſicut te.

Quæ bona ſunt prius diligenda animæ, an corporis,vel famæ,vel fortunæ ſeu diuitiarum? Reſp. Regulariter loquendo prius,& magis debent diligi bona animæ,quæ ſunt maiora, poſtea corporis, Tertiò famæ,Quartò fortunæ,ſeu diuitiarum.

Cap.4. De modis bene, & male diligendi ſe, & proximum.

EX dictis poſſunt colligi modi, quibus homines bene,& male diligunt ſe,& proximum? ℟ Poſſunt;ex charitate enim, & ordine illius, talis diſtinctio ſumenda eſt. *ex nu.4. 5.*

Quibus modis homo virtuoſe diligit ſeipſum, & proximum?Reſp.Duobus.

Primus eſt; Cum quis corde,ore,& opere,iuxta ordinem charitatis,diligit animam,corpus,famam, & facultates ſuas,vel proximi. *nu.5.*

Secundus eſt,Cum quis corde,ore,& opere abſtinet ſe ab iniuſta offenſa ſui, & proximorum, ideſt, non offendit animam, corpus, famam, nec facultates illorum.

Quibus modis homo peccat contra ſeipſum, & proximos?Reſp.Tribus.

Primus eſt exceſſus amoris,ideſt,Cum homo corde,vel ore,vel opere,ſupra quam ordo charitatis requirat,diligit ſeipſum,vel proximum; ideſt animã, vel corpus,vel famam,vel fortunas illorum. *ex nu.5.*

Secundus,eſt Defectus amoris; & eſt, cum homo corde,vel ore,vel opere omittit, vel negligit amare ſeipſum, vel proximum, ideſt animam, corpus, famam,& fortunas illorum, quantum ab ordine charitatis præfinitum eſt. *ex nu.4.*

Tertius,eſt Iniuſta offenſa,& eſt,cum homo corde,ore,vel opere cõtra charitatem offendit ſeipſum, vel proximum,ideſt animam,corpus, famam, & facultates illorum. *nu.1.*

ex nu. 5. Ad hos modos reducũtur omnes actus virtutum, & vitiorum, qui erga seipsum, & proximum sunt? ℟. Omnes,

Possunt dari regulæ ad cognoscendum, quando dicta peccata mortalia, vel venialia sint? ℟ Possunt.

ex nu. 5. Conc. sess. 6 nu. 11. Quomodo cognoscitur an excessus amoris sit veniale, aut mortale? Resp. Si excessus sit de re modica, veluti mater aliquantulum plus ęquo diligit filium, tunc peccatum veniale erit, si vero excessus sit grauis, peccatum mortale erit.

nu. 5. Quando excessus dicetur grauis? Resp. Quando quis seipsum, vel proximum diligit ęque, vel plus quam Deum.

ex nu. 5. Quando erit hoc? Respon. Erit, cum quis propter amorem, vel timorem, vel honorem quem vult sibi, vel alteri, paratus est committere peccatum mortale; tunc enim amat, timet, honorat homines, plus quam Deum.

ex nu. 5. Potest declarari exemplo? Resp. Potest, Mater, & Pater si ita diligunt filium, vt parati sint ad sanitatẽ illi restituendam facere incantationes, vel superstitiones: Ita si quis diligit corpus suum, vt amore ipsius paratus sit transgredi præcepta ieiunandi, vel non fornicandi: Quis adeo timet dominum vel Patrem, vt si ille præcipiat homicidium, committere ob talem metum paratus sit, idem de alijs.

ex Sess. 6. nu. 11. Quando defectus amoris est, veniale, vel mortale peccatum? Resp. Si defectus sit de re leui, erit veniale, si de re graui mortale: tunc autem est grauis, quando sub pęna peccati mortalis ad illud quis obligatur; Veluti sub mortali quilibet tenetur subuenire constituto in extrema necessitate si possit; si quis in tali casu deficiat ab hac charitate, erit defectus notabilis, & mortalis, secus vero non.

ex Sess. 6. nu. 11. Quando offensa erit mortalis? ℟. Quando erit de re graui, si enim sit de re leui, erit tantum veniale: Item sit iniusta; Offensa enim iusta, veluti quæ fit legitime à magistratibus in reos, peccatum non est.

Cap. 5.

Cap. 5. De virtutibus, quibus dilectio in Deum, & in proximum regulatur.

OMnes actus hominis egent aliqua regula, vt bene fiant? Resp. Omnino. *Catech. de pen. nu. 6.*

Quare hoc? Resp. Cum homo possit bene, & male operari, eget aliqua regula, vt bene operetur. *ibid.*

Quænam sunt istæ regulæ? Resp. Prima, & summa, & à qua omnes alię regulę dependēt est lex Dei; Secunda, Est recta ratio hominis; Tertia, Est ipsa virtus: Prima regula est externa; Secunda, & Tertia, in ipso homine sunt. Et de his supra dictum est. *vbi supra*

Quænam est recta ratio? Resp. Illa quæ iuxta legem Dei regulat hominem in operando.

Quod est officium rectæ rationis? Resp. In singulis præscribere homini, quid agat, vt legem Dei in operando custodiat.

Quid est virtus? Resp. Est conformitas actus humani cum lege Dei, & cum recta ratione.

Quid est actus virtuosus? Resp. Est actus conformis legi Dei, & rectæ hominis rationi.

Quot sunt virtutes? Resp. Principales sunt septé, tres Theologicæ, Fides, Spes, Charitas, quatuor Cardinales Iustitia, Temperantia, Fortitudo, Prudentia.

Istæ virtutes regulant omnes actus hominum? ℞. Omnes.

Regulant omnem dilectionem tum Dei, tum Proximi, & omnem obseruantiam mandatorum? ℞. Ita est.

Quænam virtutes regulant dilectionem Dei, & obseruantiam mandatorum primæ Tabulæ? Resp. Theologicæ, vt antea dictum est. *Catec prec. 1. nu. 4. 7.*

Quęnam regulant dilectionem proximi, & obseruantiam mandatorum secundæ Tabulæ? ℞. Charitas primo, & principaliter regulat ad dicta; Ipsam vero commitantur, & quasi ancillæ sequuntur quatuor *nu. 1. nu. 3. 4. 5.*

tuor virtutes cardinales.

ibid. Quid facit Charitas? Resp. Impellit hominem ad dilectionem proximi eo modo, quo a lege Dei, & a recta ratione præscriptum est.

Nu. 5. Quid facit temperantia? Resp. Studet cohibere excessum amoris, idest temperare, & moderari hominem, ne diligat seipsum, & proximum magis, quam à lege Dei, & à Charitate, & recta ratione præscriptum sit: Quod si aliquæ passiones ad excessum amoris impellant, illas studet frenare, ac cohibere.

ex nu. 5. Quid facit fortitudo? Resp. Studet ex vna parte amouere hominem à defectu amoris; ex alia impellere ad actualem proximi dilectioné secundum quod à lege Dei, à Charitate, & à recta ratione præscriptum sit: Quod si passiones conentur ob labores, difficultates, & tristitias à tali hominem auertere dilectione, ipsa vim facit, vt omnia impedimenta, & difficultates vel amotæ, vel superatę sint.

ibid. Quid facit iustitia? Resp. Supra communem, & ordinariam proximi dilectionem in aliquibus vel personis, vel rebus specialem superaddit diligendi obligationem.

Quomodo est hoc? Resp. Charitas pręcipit proximi dilectionem, etiam si ex parte ipsius nullum meritum, imo etiam demeritum sit, vnde etiam inimicum, qui non meretur, sed demeretur dilectionem, pręcipit vt diligatur; Iustitia vero attendit meritum eius, qui diligi debet; Veluti dare mercedem operario actus iustitiæ est, quia operarius illam ex merito requirit; Dare autem eleemosinam pauperi, quia non ex merito, actus charitatis erit.

Quid facit Prudentia? Resp. Curat, vt omnes actus virtutum iuxtà præscriptum rectæ rationis opportune suo loco, & tempore fiant: Cum enim homo eodem tempore, vel loco non possit diligere Deũ, seipsum, & proximum, sed modo Deo, modo sibi, modo proximo sit incumbendum, Prudentia deter-

determinat, quod modo Deus in templo colatur, Modo in domo sua sibi vel cibo, vel somno prouideat; modo extra domum proximo succurrat.

Cap. 6. De vitijs, quæ dictis virtutibus opposita sunt.

QVid est vitium? Resp. Est discrepantia actus humani a lege Dei, à recta ratione, & à virtutibus, quæ modo dictæ sunt.

Omnia vitia sunt circa vel excessum amoris, vel defectum illius, vel iniustam offensam? Resp. Omnia.

Quęnam continent excessum amoris? Resp. Superbia, Auaritia, Luxuria, Gula, & similia.

Quęnam dicunt defectum amoris? ℞. Accidia, indeuotio, prodigalitas, & alia huiusmodi.

Quænam habent iniustam offensam? Resp. Ira, Odium, Inuidia, & similia.

Cap. 7. De distinctione, & ordine præceptorum secundæ tabulę.

POssunt dari aliquæ diuisiones præceptorum secundæ tabulæ? Resp. Possunt.

A quonam sunt desumendæ? Resp. Ab ordine charitatis.

Qua ratione? Resp. Triplex est bonum, quod diligi debet; nempe primo bonum diuinum; & de hoc dantur tria prima præcepta; secundo bonum publicum; & de hoc datur quartum præceptum: tertio, bonum priuatum sui, & proximorum; & de hoc dantur sex vltima præcepta. Et quia bonum diuinum infinitè eminet alijs, ideo primo loco separatim præcepta data sunt: Quia vero post bonum diuinum sequitur publicum; ideo ante præcepta priuati boni, quartum præceptum de publico dandum erat. Vltimo loco de priuato præcepta data sunt. *nu. 4. & 5.*

Quis ordo inter præcepta boni priuati seruatus est? *1. 2. q. 100. art. 5.*

est? Resp. Primo data sunt pręcepta de òpere exter no; Secundo de verbis; Tertio de cordis cogitatione.

Nonne opposito modo de Deo data sunt, nempe primo cordi, secundo ori, tertio. Operi? ℞. Ita est.

Cur hoc? Resp. Deus magis diligit, & intuetur affectum cordis, quam cultum oris, vel exterioris; ideo displicet ei, si verbis, & cęremonijs colatur, corde vero non diligatur: At homo à contra magis eget dilectione operis, quam oris, vel cordis: si.n. pauperi quis corde compatiatur, & ore illum consoletur, eleemosinam vero non det, diminuta charitas est; solum enim opus valet egentem subleuare; ideo merito prius de opere, secundo de lingua, tertio de corde danda pręcepta erant.

D. Tho. ib. Quæ pręcepta data sunt Operi? ℞. quinto, sexto, septimo. Non occides, Non mæchaberis, Non furtum facies: hæc enim tria de Operibus præcipuè data sunt.

ibid. Quare post bonum publicum ponitur præceptum non occides? ℞. Quia respicit bona animę, & bona quę corpori præcipua sunt, nempe vitam.

ibid. Quare sextum præceptum est non Męchaberis? Resp. Quia de bonis corporis datum est.

ibid. Cur septimum locum habet, Non furtum facies? ℞. Quia datur de bonis exterioribus, quæ sunt minora.

ibid. Quod pręceptum datum est linguę? Resp. Octauum. Non loqueris contra proximum falsum testimonium.

ibid. Quæ data sunt cordi? ℞. Nonum, & Decimum, vt ex verbis ipsis apparet.

Cap. 8. De modo explicandi pracepta secunda tabula.

Cat. in Dec. nu. 1. PRæcepta secundę tabulæ egent aliqua explicatione, vt rectæ intelligantur? Resp. Egent.

ibid. Quęnam est vera regula interpretandi? Resp. Charitas, & ordo illius.

Quo-

Quomodo est hoc? Resp. Charitas in quocunque præcepto proponit, quid debeamus diligere, & quid odio habere; itẽ quomodo, & qua ratione faciendũ. nu. 5.

Quomodo distinguitur amor, ab odio? Resp. Per præcepta affirmatiua proponitur quid amandum; per negatiua, quid odio habendum.

Pręcepto affirmatiuo debet semper coniungi negatiuum, & negatiuo affirmatiuum? Resp. Semper, quia cum charitas præcipit amorem alicuius rei, semper cum tali amore coniungit odium quod illi oppositum est.

Quid debemus diligere in proximo? Resp. Bonũ, seu beneficium.

Quid odio habere? Resp. Malum, seu offensam.

Est necessarium diligere, & odio habere corde, ore, & opere? Resp. Est.

Quando pręceptum imperat aliquid, veluti honorem parentibus, debet intelligi prohibitum omne, quod tali honori contrarium est? Resp. Debet.

Si præceptum prohibet offensam manus, debet intelligi prohibita etiam offensa oris, vel cordis? Resp. Debet, veluti prohibetur homicidium manui, ergo & cordi.

Si Pręceptum prohibet minorem offensam, debet intelligi prohibita maior? Resp. Omnino; aliter enim charitas perfecta, & bene ordinata, non esset.

Si præceptum prohibeat maiorem offensam, veluti homicidium, intelligitur prohibita minor, velut percussio, vulneratio, & alia? Resp. Omnino ratione dicta.

Quare aliquando prohibet maiorem offensam, veluti quintum prohibet homicidium, sextum adulterium, quæ sunt grauissimæ offensæ; aliquando prohibet minorem, veluti furtum, quod rapina minus est? Resp. Deus iusta de causa id facit; cum enim vult declarare grauitatem alicuius offensæ, prohibet illã in speciali; cum vero vult remouere frequentiam minoris peccati, veluti furti, tunc in speciali prohi-

bet

bet illud, non quia grauius, sed quia frequentius est.

Cur Deus post prohibitas offensas operis in Quinto, Sexto, & Septimo, præceptis, voluit etiam dare pręcepta ori, & cordi, cum ista in illis prohibita essent? Resp. In gratiã rudium id fecit, ne putarent, vt Scribæ arbitrabantur, solum opus esse prohibitũ.

Quare Deus non dedit pręcepta affirmatiua, sed fere omnia negatiua? Resp. Quia Populus Hębreus erat rudis, & rudibus melius imperatur, quid non faciant, quam quid operentur: Omittere enim actionem, veluti scriptionem, omnes facere possunt; producere vero illam veluti scribere, non omnium est.

DOCTRINA
Catechiſmi Romani,
IN QVARTVM
Decalogi præceptum.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus tuus dabit tibi.

De neceſſitate tradendi doctrinam quarti Præcepti.

EST neceſſarium, vt populis explicetur doctrina quarti pręcepti? R℞. Eſt. *nu. 1.*

Quare hoc? Reſp. Quia neque domus, neque familia, neque populus, neque ciuitas, vt dicetur, ſine hac doctrina recte poterit gubernari. *nu. 2. &c.*

Quę vtilitas oritur ex hac doctrina? Reſp. Bona gubernatio Domus, familiæ, populi, ac ciuitatis. *n. 2. 8. &c.*

Quibus eſt vtilis ac neceſſaria? Reſpon. Omnibus nullo pœnitus excepto, quia nullus reperitur, qui nõ habeat vel ſuperiores, vel inferiores. *ibid.*

A qui-

nu.3.&c. A quibus debet explicari hęc doctrina? Resp. Potissimum à Parochis.

nu.[illegible] Qua ratione? Resp. Maxima diligentia ob vtilitates, quæ ab illa proficiscuntur.

De diuisione huius tractationis.

IN quot capita potest diuidi hęc tractatio. Resp. In sex sequentes.

Primum, Est de superioribus, & inferioribus, seu de bono publico.

Secundum, De gradu amoris inter superiores, & inferiores.

Tertium, De quarto pręcepto.

Quartum, De amore, seu officijs superiorum, erga inferiores.

Quintum, De amore, seu officijs inferiorum, erga superiores.

Sextum, De obseruantia, & inobseruantia quarti pręcepti.

CAPVT PRIMVM

De superioribus, & inferioribus, seu de bono publico.

QVę differentia est inter bonum publicum, & priuatum? Resp. Publicum conuenit toti populo; priuatum personis particularibus appropriatur.

Quid est populus? Resp. Est collectio numerosæ multitudinis sub eisdem legibus, ac magistratibus.

In quo consistit bonum publicum? Resp. In tribus, nempe, Primò quod bonæ sint leges, Secundò quod boni sint magistratus, Tertiò quod bonus sit populus.

Quæ leges dicuntur bona? Respon. Leges diuinæ sunt bonæ per essentiam; humanæ adeo sunt bonæ, qua-

quatenus in lege Dei fundatæ sunt.

Qui magistratus dicuntur boni? Resp. Illi, qui opportune, & secundum rectam rationem procurant obseruantiam bonarum legum, & præcipuè, quæ à Deo datæ sunt.

Quis bonus populus? Resp. Ille, qui obseruat bonas leges, & obedit magistratibus, iusta præcipientibus.

Quid per magistratus intelligendum est? R. Modo intelliguntur omnes illi, qui habent subditos, quibus aliquid præcipere possint.

Vocantur alio nomine? Resp. In quarto præcepto vocantur, Patres, Modo nominis facilioris gratia, Magistratus dicentur Superiores, & Subditi illis Inferiores, recte enim illi à Supra, isti ab infra sunt nominati.

Idē ne est dicere Maiores, & Superiores? R. Non, quia omnes Superiores, sunt Maiores; sed non omnes Maiores, sunt Superiores.

Quomodo est hoc? Resp. Rex Galliæ est Maior duce Sabaudiæ; sed non est Superior illi: Ita seniores sunt maiores, sed non superiores iunioribus sibi non subditis.

Nu. 2. De diuisione superiorum, & inferiorum in quinque combinationes.

EXpedit combinare, seu coniungere superiores, & inferiores inter se correspondentes? Respon. Expedit.

Quōt combinationes fieri solent? Resp. Quinque potissimum. *Arist libr. Polit.*

Prima, est superiorum Ecclesiasticorum, & illis subditorum.

Secunda, Superiorum Ciuilium, seu principum, & magistratuum sæcularium, & subditorum.

Tertia, Parentum, & Filiorum.

Quarta, Dominorum, & seruorum.

Quinta, Mariti, & vxoris.

Isti omnes superiores possunt præcipere subditis? Resp. Possunt.

Subditi tenentur obedire illis? Resp. Tenentur.

nu. 8. In quarto Præcepto nomine Patris intelliguntur omnes Superiores, & Maiores, & nomine Filij, inferiores, & minores? Resp. Ita ait Catechismus, & ex scriptura probat, & ratio ita suadet, quia est par ratio omnium, cum omnes sint superiores, & maiores, ideo ratio honoris conuenit illis.

præc. 4. Hæc diuisio superiorum, & inferiorum, à quo facta est? Resp. A Deo per legem Naturæ.

nu. 2. 4. 8. 13. &c. Propter quid Deus tot personis potestatem contulit præcipiendi? Resp. Primò vt plures communicatione suæ potestatis decoraret; Secũdò, Vt si vnus superior muneri suo deesset, alter officium suum impleret, Tertiò, Vt multiplicatis superioribus exactius diuinæ legis obseruantia curaretur, Quartò, Vt superiores facilius dictam obseruantiam procurarent, dum multos habent coadiutores; Quintò, Vt pars dictæ obseruantiæ vni, & pars alteri traderetur.

de ord. n. 6. Ad quid instituti sunt superiores Ecclesiastici? Resp. Ait Catech. Ad illos spectat Christianum populum gubernare, & moderari, & ad æternam, cœlestemque beatitudinem dirigere: Quia autem hæc directio totius diuinæ legis obseruantiam requirit, ideo obseruantia totius legis ad illos spectat, præcipuè autem obseruantiam præceptorum primæ tabulæ procurare tenentur.

n. 2. 15. 16. Propter quid instituti sunt magistratus sæculares? Resp. Vt procurent obseruantiam præceptorum secundæ tabulæ, veluti ne fiant homicidia, rapinæ, furta, &c.

nu. 2. Quid tenentur curare domini erga seruos? Resp. Vt recte, & toti legi Dei conuenienter viuant.

nu. 2. 21. Quid Patres, & Mariti? Resp. Idem quod domini.

nu. 2. nu. 8. Catechismus quos ait in quarto præcepto Patris no-

nomine intelligi debere? Resp. Sic ait. Prætereos, qui nos genuerunt, multi præterea sunt, quos in parentum loco colere debemus, vel Potestatis, vel Dignitatis, vel vtilitatis, vel præstandis alicuius muneris, & officij nomine. In particulari exprimit sequentes.

Primò, Pater, & mater, qui nos genuerunt. *nu.8.*

Secundò, Ecclesiæ Præsides, & Pastores, & Sacerdotes. *nu.8.*

Tertiò, Ij, quibus aut imperium, aut magistratus, aut potestas commissa est, qui rem publicam gubernant. *nu.8.*

Quartò, Ij, quorum procurationi, fidei, probitati, sapientiæque alij commendantur, vt Tutores, Curatores, pędagogi, & magistri, nec non Domini, ac mariti, & benefactores. *nu.8.*

Quintò, Senes, & ætate confecti. *nu.8.*

De quibus præcipuè diuina lex, seu quartum præceptum loquitur? Resp. Ait Catech. De parentibus, qui nos genuerunt. *nu.8.*

CAP. SECVNDVM

De gradu amoris inter superiores, & inferiores.

BOnum publicum est magis diligendum, quàm priuatum? ℟. Omnino.

Homo debet magis diligere superiores, & inferiores suos, quam alios proximos? Resp. Regulariter loquendo ita est. *nu.6.7.*

Cur dicitur regulariter loquendo? Resp. Quia possunt dari casus, vt aliter sit faciendum; Veluti seruo, vel extraneo in extrema necessitate constituto, Pater debet magis operam suam dare, quam Filio qui in tali necessitate non sit. Idem quandoque in alijs. *nu.2.*

Quomodo appellatur gradus amoris, quem te- *nu.2.8.etc.*

nentur habere Superiores erga Inferiores? Ry. Gubernatio, Cura, & Prouidentia.

nu.7. Quomodo appellatur gradus amoris, quem debēt habere Inferiores, ad Superiores? Resp. Honor.

nu.7. Quid est honor? Ry. Ait Catechismus, Est de aliquo honorifice sentire, & omnia, quæ illius sunt, maximè ęstimare: Idest honor est maximè ęstimare primo personam, secundo res omnes dictæ personæ quam honorare debemus.

nu.7. Ad honorem quænam requiruntur? Resp. Ait Catech. Honori hæc omnia coniuncta sunt, Primò amor, Secundò obseruantia, Tertiò obedientia, Quartò, cultus.

nu.7. Quare in quarto pręcepto non est posita vox amoris, vel metus, sed honoris, cum parentes tum amandi, tum metuendi, tum colendi sint? Resp. Ait Catechis. Qui amat nō semper colit, qui metuit non semper diligit, qui vero ex animo honorat, colit, & amat; ideo ad omnia significanda vox honoris posita est.

nu.9. &c. Superiores, & inferiores debent diligi corde, ore, & opere? Resp. Ita est.

nu.7. &c. Debent diligere animam, corpus, famam, & fortunas? Resp. Debent.

2.2.q. Quænam est differentia inter amorem debitum cuilibet proximo, & debitum superioribus, & inferioribus? Resp. Talis potest assignari conuenientia, & differentia: Opera misericordiæ tum corporalia, tum spiritualia lege charitatis sunt exhibenda omni proximo, & iam dictis; & hic est gradus communis charitatis? Differentia in hoc est, Primò cuilibet proximo in extrema necessitate constituto de pręcepto debent fieri opera dicta; superiores vero, & inferiores debent inuicem ea præstare de præcepto, etiam si necessitas extrema non sit: Secundò. Quis non tenetur inquirere de proximis in generali, quinā sint in extrema necessitate constituti, sed sufficit si subueniat occurrenti, At loquendo de superioribus, & in-

inferioribus opus est inquirere, an opus habeant, & illis, etiamsi non requirant, misericordię opera sunt exhibenda.

CAP. TERTIVM.

De quarto præcepto.

QVid est quartum pręceptum? Resp. Est prima regula omnium actuum hominis erga superiores, & inferiores. *nu.1.&c.*

Quis est finis illius? Resp. Congrua directio inferiorum per superiores ad obseruantiam diuinę legis. Seu bonum commune, quod in tali obseruantia positum est. *nu.2.8.etc.*

Quęnam est materia huius pręcepti? Resp. Materia remota sunt omnes superiores, & inferiores, qui modo dicti sunt; Minus remota sunt quatuor bona dictorum nempe animę, corporis, famę, & fortunę; Adhuc minus remota sunt actus cordis, oris, & operis circa dicta bona; Materia vero proxima sunt virtutes, & vitia in actibus, qui dicti sunt. *nu. 8.&c.*

In quo consistit forma huius pręcepti? Resp. In illo modo, quò traditus est.

Quis est iste modus? Respon. In hoc modo multa sunt; Primò quartum pręceptum datum est affirmatiuum, quod alijs præceptis secundę tabulę non conuenit; Secundo exprimit vocabulo honoris gradum dilectionis priuilegiatum; Tertio proponit pręmiũ obseruantibus, quod ab illo propositum est. *nu.7.17.*

Cur tali modo speciali traditum est? Resp. Vt ostēdat præcipi gradum charitatis specialem. *nu.7.*

Huic pręcepto affirmatiuo correspondet negatiuum? Resp. Ita est. *nu.20.*

Quid prohibet negatiuum? Resp. Iniustas offensas in superiores, & inferiores. *nu.20.*

nu.20. Offensę in dictos sunt grauiores, quam si in alios proximos fiant? Resp. Sunt.

nu.20. Quare hoc? Resp. Quia vbi est maior dilectionis obligatio, ibi offensa grauior erit.

nu.20. Si inferior vt filius maledicat Patri, vel illum percutiat, seu offendat in corpore, & fama, offensa grauis erit? Resp. Grauissima, & in veteri lege morte puniebatur.

nu.22. Si Superior, vt Pater scandalo, & malo exemplo, vel consilio offendat animam inferioris, graue peccatum est? Resp. Omnino.

num.5.7. Quid præcipit præceptum affirmatiuum? Resp. Amorem iuxta ordinem charitatis.

nu.4.5. Parentes, & superiores debent ęque, vel magis, ac Deus amari, vel timeri, vel honorari? Respon. Nullo modo, sed minus quam Deus, & propter Deum sunt diligendi.

nu.6.16. Si superiores aliquid contra legem Dei præcipiāt est obediendum? Respon. Non, iuxta illud. Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.

Nu.2. De præmio opposito huic præcepto.

nu.17. CVr Deus apposuit pręmium huic pręcepto? ℟. Vt magis alliceret ad illud obseruandum.

nu.17. Quod est hoc pręmium? Resp. Longitudo vitæ, & bonę vitæ.

nu.17. Quare tale præmium appositum est? Resp. Ait Catech. Cum illi, qui parentes colunt, ijs gratiam referant, à quibus vitæ, & lucis vsuram, seu vsum habēt, iure, & merito illis datum est, vt diu viuant, & vitam ad summam senectutem perducant.

nu.17. Hæc promissio intelligiturne de vita præsenti? Resp. Ait Catech. Non solum de futura; sed etiam

D.Timo.4. de præsenti vita intelligendum est; Quia D. Paulus ait, Pietatem habere promissionem vitæ, quæ nunc est, & futuræ.

nu.18. Hæc longitudo præsentis vitæ debet multum ęsti-

ma-

mari? Respond. Debet.

Nonne multis sanctis fuit mors optabilis, & vita dolorosa? Resp. Fuit. nu.18.

Quare ergo longitudo vitæ vt res optabilis data est? Resp. Ait Catech. Illorum verborum adiunctio, Quam Dominus Deus tuus dabit tibi, non modo tẽporis diuturnitatem ad viuendum, sed ocium, quietem, incolumitatem ad bene viuendum pollicetur; Nam Deuteronomio non solum inquit, vt longo viuas tempore, sed illud etiam addit, & bene sit tibi, quod deinde ab Apostolo repetitum est. Eph.6. nu.18.

Quomodo si vera est hæc promissio interdum contingit, vt qui maiorem pietatem parentibus præstiterunt, ijs vita breuior sit? Resp. Ait Catech. Ob bonum illorum fit, quod ex triplici causa esse potest; Prima est, Quia prius moriuntur, ne longiori vita à virtute discedant; Rapiuntur enim ait Scriptura, ne malitia mutet intellectum illorũ. Secunda est, Quia si pernicies, & rerum omnium perturbatio impendeat, bene consulitur illi, qui è vita eripitur, vt communium temporum acerbitatem euadat; A facie enim malitię dicit Isaias, collectus est iustus, quod fit, ne virtus, aut salus iusti periclitetur cum à mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus; Tertia est, Ne tristissimis temporibus ex propinquorum, amicorumq; calamitatibus acerbissimos luctus sentiãt; Quare metuendum est, ait Catech. Maiorem in modum, cum bonis viris immatura mors accidit. nu.19.

Deus ijs, qui offendunt parentes, apponit pœnas? Resp. Apponit, & graues. num. 20.

Quæ sunt istæ pœnæ? Resp. Prima mors, iuxta illud, Qui maledixerit patri, vel matri morte moriatur; Secunda, Ignominia, & infelicitas; vt Prou.19. Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit, & infelix; Tertia, Tenebræ, & confusio, & cęcitas, vt Prou.20. Qui maledicit patri suo, vel matri extinguetur lucerna eius in medijs tenebris; Quarta, Mors ignominiosa, & carentia sepulturę; vt nu.20. Exod.21. Prou.19.

Prou.30. Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suę, suffodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilę.

nu.20. Quæ pœna apposita est non obtemperanti sacerdotibus? Resp. Mors, vt Deuter. Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat, Domino Deo tuo, ex Decreto iudices morietur homo ille.

CAP. QVARTVM.

De officijs parentum, seu superiorum in filios, & inferiores.

nu.9.&c. Expedit explicare officia Superiorum? Respon. Vtilissimum est.

de mat. nu. 26.27. Quod est officium meriti erga vxorem? Resp. De hoc dictum est vbi de matrimonio.

ex nu.22. Quod officium seniorum erga iuniores? ℞. Ædificare illos, bonis exemplis, & consilijs.

nu. 2. 15. Quod officium magistratuum sæcularium? Resp. Procurare obseruantiam præceptorum secundę tabulæ, & prohibere omnes offensas ciuibus.

de ord. n.6. Quod officium magistratuum ecclesiasticorum? Resp. Dirigere subditos ad æternam salutem, & ad obseruantiam diuinæ legis, & præcipuè trium præceptorum primæ tabulæ.

nu. 8. 13. Quod officium tutorum, curatorum, pedagogorum, magistrorum, & dominorum? ℞. Curam gerere inferiorum, iuxta officium, quod illis datum est.

Quod officium parentum? Resp. De hoc ita ait Catechismus. Imprimus debent curare, vt quos habent in sua potestate, ij rectè, & diuinæ legi conue-
nu.2. nienter uiuant; secundò Debent studere, vt sanctis-
nu.21. simis disciplinis, ac moribus filios imbuant; tertiò Eisdem debent dare optima viuendi præcepta; quar

tò, Curare vt in religione instructi sint, & parati, vt
Deum sancte, inuiolateque uenerentur; quintò De-
bent liberis se magistros exemplo potissimum præ-
bere virtutis, æquitatis, continentiæ, modestię, san-
ctitatis: sextò. Debent tria declinare, in quibus mul-
ti Patres peccare solent; Primum est, ne quid acer-
bius in liberos, aut loquantur, aut statuant iuxta
Apostolum: Nam periculum est, ne fracto, abiecto-
que animo sint, dum omnia timent, Ideo sæpe ma-
gis expedit liberos corrigere, quam ulcisci: Secun-
dum est, vt cum ob aliquam culpam commissam ne- *nu.21.*
cessaria sit castigatio, & obiurgatio, ne illam per in-
dulgentiam dissolute remittant, quia sæpe filij pa-
rentum nimia lenitate, & facilitate depriuantur, vt
patet de Heli, qui ob talem indulgentiam maximo
supplicio, est affectus; Tertium est, vt quam maxi-
me caueant, ne in filiorum educatione, ac doctrina
faciant contrarium eius, quod fieri debet, Fedissi-
ma enim res est, diligere filiorum carnem, & odio
habere illorũ animam; diligere illos mundo nõ Deo;
Sũma cura affici, vt opes, pecuniæ, & amplum patri-
monium relinquant; existimationi autem, & salu-
ti filiorum, non consulunt: Illos ad auaritiam, & ad
rem familiarem augendam cohortantur; de virtu-
tibus vero, & bonarum artium disciplinis obtinen-
dis nec verbum dicunt; Vnde sæpe fit, vt parentes
in filios tum rerum copias, tum sua scelera, ac flagi-
tia transferant; & quod illis se duces præbeant non
ad cœlum, sed ad inferorum supplicia sempiterna.

CAP. QVINTVM

De officijs filiorum, & inferiorum erga superiores.

QVæmam sunt officia filiorum erga parentes? ℞.
Catech. hæc commemorat.

Primò

nu.10. Primò honor ex amore, atque intimo animi sensu illis est deferendus.

nu 9. Secundò Filij debēt cogitare q̄ parētes sunt immortalis Dei quasi quædam simulacra; & quod in ipsis ortus nostri imaginem intuemur: Ab ijs nobis vita data est. Iis Deus vsus est, vti nobis animam, mentemque, seu vsum rationis impertiret: Ab ijs ad sacramenta deducti; Ad religionem, ad humanum cultum, ciuilemque instituti: Ad morum integritatem, & sanctitatem eruditi sumus.

nu.9. Tertiò, Debent considerare beneficia, & merita matris erga nos; quanta cura, quantaque sollicitudine nos in vtero gesserit; quanto cum labore, & dolore pepererit, ac educarit. Ideo enim in hoc præcepto nomen matris expressum est.

nu.10. Quartò, Considerandus affectus, quem erga filios habent, quippe qui nullum laborem, nullam contentionem, nulla pericula, nostri causa refugiunt; nihilque illis posse accidere iucundius, quam vt filijs se charos esse sentiant.

nu.10. Quintò, Filij debent rogare Deum, vt parentibus bene, & feliciter omnia eueniant, vt in maxima gratia, & honore sint apud homines; vt ipsi Deo, ac sanctis, qui in cœlis sunt commendatissimi sint.

nu.10. Sextò, Filij debent vitam, & operationes suas ad arbitrium, & voluntatem parentum conformare: Audire doctrinam, & monita, & præcepta illorum: Obedire illis in Domino circa omnia; Vnde Isaac voluit per obedientiam patris sacrificari.

nu.10. Septimò, Filij debent recte facta, moresque parentum imitari; Illorum consilia quærere, & sequi.

nu.11. Octauò, Filij debent subuenire parentibus illa impartiendo, quæ ad victum, cultumque desiderantur.

nu.11. Nonò, Filij cum parentes periculose ægrotant, nihil debent prætermittere, quod vel ad peccatorum confessionem, vel ad reliqua sacramenta, quæ suscipienda sunt, attineat.

De-

Decimò, Cum mors appropinquat, debent cura- *nu.11.*
re, vt pij, religiosiq́ue homines eos crebro interuisent, qui vel imbecillos confirment, & consilio iuuent, vel optimè animatos ad spem immortalitatis erigant, vt cum mentem a rebus humanis excitarint, conijciant in Deum, vt muniti fide, spe, & charitate ad vitam æternam consequendam dispositi sint.

Vndecimò, Mortuis parentibus filij debent fu- *nu.12.*
nus facere, exequias cohonestare, honorem sepulturæ impertire, sacrificia anniuersaria curare, legata illorum persoluere.

Quæ officia erga Episcopos, aliosq́; Pastores sunt *nu.13.*
exibenda? Resp. Ait Catechismus, De his Apostolus ait; Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo, &
doctrina: Deinde ait; Sacerdotibus ea suppeditan- *nu.14.*
da sunt, quæ ad vitæ vsus necessarios requiruntur; Tertiò, ait ex Apostolo, illis obediendum esse, etiam si improbi essent, quia Christus ita docuit, de Scribis, & Pharisæis.

Quid erga Reges, Principes, Magistratus, & a- *nu.15.*
lios, quorum potestati subijcimur, vt domini, magistri, tutores, facere opus est? Resp. Ait Catech Primò honor, cultus, & obseruantia illis tribuenda est; Secundò, Pro illis ex Apostolo orandum; Tertiò illis subditi subiecti esse debent, etiam si mali, & animo inimico, & infenso erga nos sint. Quartò, Cum aliquid iniustum præcipiunt non sunt audiendi, quia non ex potestate, sed ex animi peruersitate id faciunt; Quintò, Subditi debent considerare, quod Magistratus sunt à Deo missi, ideò illius ministri, à Deo habent potestatem, Deus vtitur illis tanquam potestatis suæ ministris, A Dei prouidentia propter bonum regimen populorum dati sunt, Ideo propter Deum sunt diligendi, honorandi, & illis obedire iustum est.

CAP.

CAP. SEXTVM

De obseruantia, & inobseruantia quarti praecepti.

num. 1. QVid est obseruare hoc præceptum? Resp. Est facere quod ab illo præceptum est, nempe vt superiores, & inferiores inter se faciant, quod supra præscriptum fuit.

nu. 5. Quot modis peccatur contra hoc præceptum?
nu. 20. Resp. Tribus: primus est excessus amoris, vel timoris; Secundus, Defectus amoris; Tertius, Iniusta offensa, vt dictum est.

ex n. 2. 17. &c. Parochi quibus motiuis possunt inducere populos ad obseruantiam huius præcepti? Resp. Multis, & præcipuè sequentibus, quæ ex vtilitate, dignitate, iustitia, & facilitate procedunt.

nu. 17. 19. Primum, Quia magnum præmium appositum est obseruanti, & magna pœna trasgredienti.

nu. 15. 16. Secundum, Quia iustum est, vt Dei authoritas in suis ministris honoretur.

nu. 2. 4. Tertium, Quia Deus ita vult, ita iubet, & præcipit, vt fiat.

nu. 4. Quartum, Quia honor datur magis Deo, quam superioribus, qui propter Deum honorantur.

nu. 9. 10. Quintum, Iustum est, vt filij retribuant parentibus honorem pro beneficijs sibi collatis.

nu. 6. 16. Sextum, Iustissimum est, vt superiores bene vtantur authoritate sibi à Deo data.

nu. 15. 16. Septimum, Si magistratus boni essent, populi maxima pace, & quiete fruerentur.

ibid. Octauum, Innumeræ vtilitates ex bonis magistratibus proficiscuntur.

ex nu 8. Nonum, Bonum publicum in bona dispositione superiorum, & inferiorum positum est.

nu. 21. 22. Decimum, Infinita mala in domibus, familijs, ac po-

populis, ex inobſeruantia huius præcepti proficiſcuntur.

Vndecimum, Superiores, & inferiores, qui male ſe habent in officijs ſuis quantum eſt in ipſis prouidentiam Dei perturbant, atque confundunt. *ex nu. 15.*

Duodecimum, Exemplum Chriſti debet maximè mouere, qui fuit ſubditus Patri, & Matri, Sacerdotibus Annæ, & Caiphæ, Iudici Pilato, Regi Herodi, & alijs.

DOCTRINA

Catechismi Romani

IN QVINTVM

Decalogi præceptum.

De vtilitate huius præcepti, & doctrina illius.

nu. 1. Vænam est materia huius tractationis? Resp. Quintum Præceptum.

nu. 1. Quinam debent hoc præceptum populis explicare? Resp. Parochi, & hoc, ait Catechismus, maxima diligentia facere debent.

nu. 1. Cur tanta diligentia? Resp. Ait Catech. Quia ex eius cognitione, & obseruantia maximæ vtilitates proficiscuntur.

nu. 1. Quæ sunt istæ vtilitates? Resp. Ait Catech. Ad efficiendum, vt homines inter se pacifice viuant, & vnus alterum non offendat, nulla est melior ratio, quam si hoc præceptum recte explicatum, ab omnibus sicut oportet, seruetur.

Quid tractandum de hoc præcepto? Resp. Duo, nempe de ipso præcepto, nec non de illius obseruantia, & inobseruantia.

In quot capita hæc tractatio diuidi potest? ℞. In sequentia.

Pri-

Primum, De homine, & illius anima, & corpore.
Secundum, De dilectione erga animam, & corpus suum, & proximorum.
Tertium, De quinto præcepto, eiusque explicatione, & diuisione.
Quartum, De odio, maledictione, & homicidio.
Quintum, De scandalo, & occasione peccandi.
Sextum, De operibus misericordiæ corporalibus, & spiritualibus.
Septimum, De dilectione inimicorum, & remissione iniuriarum.
Octauum, De obseruantia, & inobseruantia huius præcepti.

CAP. PRIMVM

De homine, & illius anima, ac corpore.

COnsiderare de homine confert ad explicationem huius præcepti? Respon. Omnino, Grauitas enim homicidij sine cognitione hominis haberi non potest. *ex nu.15.*

Quid est homo? Respon. Est opus Dei excellentissimum. *nu.15.*

Vnde talis excellentia cognosci potest? Resp. Ex quatuor causis hominis materia, forma, efficiente, ac fine. *ex nu.15. & ex art.1 nu.19.*

Quomodo cognoscitur ex materia? Resp. Corpus hominis est illius materia, hoc autem, quam sit excellens iam supra dictum est. *prac.3.*

Quænam est hominis forma? Resp. Anima. *art.1.n.19*

Hæc est nobilissima? Respon. Quis explicabit? Ad imaginem, & similitudinem Dei facta fuit, est immortalis, immaterialis, intellectualis, pretiosior, vt ait Christus toto mundo; à Christo vocatur soror, amica, sponsa, dilecta; Christus propter salutem anima- *art.1.n.19* *Mart.8. ver.36.*

rum

rum incarnatus, & mortuus est, & sanguinem suum in pretium illarum dedit; Huic animæ Deus cōfert suam gratiam, dona Spiritus sancti, virtutes infusas; Hanc animam Deus sibi in Christo hypostaticè vniuit; Hæc ad altissimas actiones, meditationes, contemplationes destinata est; Demum ad Deū in cœlesti patria fruendum est ordinata.

nu.15. & artic.1. nu.19. Quænam excellentia ex parte finis? Resp. Hæc duplici modo se habet. Primò omnes cœli, & elementa, & arbores, & animalia propter hominem facta sunt: Item omnia sacramenta, sacræ Scripturæ, misteria incarnationis & vitæ Christi, virtutes, & alia multa ad hominis vel vitam, vel salutem sunt ordinata: *Cat. in ꝑf. nu.1.* Secundò ipse homo ad maximum omnium finem nempe Deum, & vitam beatam, ad cultum ipsius Dei destinatus est, ad plurimas etiam, & nobilissimas actiones tum sacras, tum sæcularis habilis factus est.

nu.15. & artic.1. nu.19. Quid dicendum de efficiente? Resp. Non potest explicari. Deus formauit hominem, Creauit animā, Dedit illi dominium super omnia animalia, Curā, & prouidentiam particularem illius habet, Summopere diligit illum, Inexplicabilia beneficia illi cōfert, Deus Pater Vnigenitum suum Filium homini donauit; Imo & ipsummet Spiritum, & amorē suū illi dedit; Demum in Paradiso homini Deus totum tradet seipsum: Quis ergo hominem esse excellentissimum Dei opus non affirmabit?

CAP. SECVNDVM

De dilectione sui, & proximorum.

Matth.22. præc.7.n 4. HOmó tenetur diligere seipsum, & proximum? Resp Ita præcepit Christus.

Luc.10. Quid est proximus? Respon. Ait Catechismus, Ex Chri-

Christi doctrina Proximus ille est, qui eget opera nostra, siue ille propinquus sit siue alienus, siue ciuis, siue aduena, siue amicus, siue inimicus. *Luc.10.*

Quænam est materia huius dilectionis? Resp. Bona animæ, & corporis. *nu.2.*

Quæ forma? Resp. Diligere bona & odisse mala iuxta ordinem charitatis. *præc.4.n.5.*

Quis finis? Resp. Fęlicitas temporalis, & æterna sui, & omnium hominum. *præf. nu.1.*

Quomodo est hoc? Resp. Fęlicitas non est aliud, quam carentia miseriarum, & abundantia bonorũ; cum ergo charitas inducat singulos homines, vt inuicem studeant arcere mala, & conferre bona, patet, quod finis charitatis fęlicitas hominis est. *art. 12.n.5*

Hæc dilectio debet esse in corde, in ore, & in opere. Resp. Ita ait S. Ioannes. *1. Ioan. 3. ver. 18.*

Quot modis peccatur circa dilectionem sui, & proximorum? Respon. Tribus. Primus est excessus amoris, Secundus, Defectus amoris, Tertius, Iniusta offensa. *ex Catech. præc.4.n.5.*

CAP. TERTIVM.

De quinto præcepto.

QVænam est materia quinti præcepti? Resp. Remota est homo ipse, & omnes proximi illius, nullo penitus excepto siue extraneo, siue inimico: Minus remota sunt animæ, & corpora dictorum; adhuc minus remota sunt bona, & mala corporum, & animarum: Proxima vero sunt omnes actus tum cordis, tum oris, tum operis tam virtuosi, quam vitiosi in bona, quæ dicta sunt. *n.1.2.9.etc.*

Quare Deus ab hac dilectione nullum excipit proximum? ℞. Quia omnes sunt filij eiusdẽ patris, nempe Dei; ideo omnes fratres, & coniuncti, & proximi, *nu. 15. 16. &c.*

seu propinqui esse dicuntur, vnde iure optimo se mutuo diligere debent.

nu.2. Quid præcipitur hoc loco? Resp. Dilectio bonorum, & odium malorum sui, & proximorum.

nu.1.2.16. 17 &c. Quis finis huius præcepti? Resp. Est primo auferre omnes iniurias, & offensas, & inimicitias ab hominibus; secundò concordiam, pacem, amicitiam, beneuolentiam, charitatem inter homines stabilire; tertiò Mutua officia & opera misericordię inter homines introducere; quartò Demum inducere illos ad omnia incommoda, iniurias, & offensas patienter ferendas.

Nu.2. De diuisione huius pręcepti in affirmatiuum, & negatiuum.

nn.2. QVintum præceptum diuiditur in affirmatiuum, & negatiuum? Resp. Ita est.

nu.2. Quodnam est negatiuum? Resp. Non occides.

nu.2. Quod affirmatiuum? Resp. Diliges animam, & corpus tuum, & proximi tui.

nu.2. Quare data sunt duo præcepta? Resp. Quia vnum debet prohibere vitia seu offensas, aliud debet præcipere virtutes, vt beneficia, & dilectionem.

Nu.3. Explicatio pręcepti negatiui.

nu.3.&c. PRæceptum negatiuum prohibet omnes offensas contra animam, & corpus? ℟. Prohibet omnes illas quę iniustę, & indebitę sunt.

nu.11. Prohibet omnes offensas cordis, oris, & operis? Resp. Ita est.

nu.11. Exprimitur hoc à verbis quinti pręcepti? ℟. Ex illis deduci potest.

præc.5. Quę sunt dicta verba? Resp. Non occides.

nu.2.&c. Quid est occidere? Resp. Est cędem seu mortem dare.

art.9.n.26. Anima, & corpus possunt occidi? Resp. Possunt.

ibid. Quid est mors animę? Resp. Est separatio illius

à gratia Dei, quę animę vita est.

Quomodo occiditur anima? Resp. Per peccatum mortale, per quodcunque enim peccatum mortale, vt docet Concilium, amittitur gratia Dei. *Sess. 6. c. 15.*

Quid est mors corporis? Resp. Separatio animę ab illo. *art. 4. nu. 6.*

Quomodo occiditur corpus? Resp. Corde occiditur odio, lingua maledictione, manu seu opere homicidio. *nu. 11. 16.*

Cur Deus simpliciter dixit, Non occides? ℞. Vt sic prohiberet omnem iniustam occisionem, tum animæ, tum corporis, tum sui, tum proximorum, tum cordes, tum oris, tum operis. *nu. 10. &c.*

Nonne multi intelligunt hoc præceptum tantum de corporis occisione? Resp. Ita est, sed re uera etiam de cæde animæ est intelligendum. *arg. nu. 10.*

Quare hoc? Resp. Primo, quia cædes animæ maius peccatum est, quam cædes corporis, ideo iussum erat, vt à lege Dei prohiberetur; non prohibetur autem in alijs præceptis, ergo in isto prohibita erit: Secundò Ad litteram apparet debere sic intelligi; si enim Deus dixisset, Ne occidas corpus, suam ad corporis cædem locutionem determinasset; sed absolute dixit, Ne Occidas, ergo de animæ occisione dictum intelligi debet: Tertiò. Si Deus prohibet minorem cædem, ergo debet intelligi prohibita maior; Hoc enim est argumentum Catechismi, qui ita in septimo præcepto argumẽtatur, Si Deus prohibet furtum, ergo multo magis rapinam. *arg. nu. 10.* *præc. 7. n. 4.*

Anima, & corpus possunt absque cæde offendi? Resp. possunt, veluti anima potest induci ad peccata venialia, corpori potest inferri vulnus vel percussio non lethalis.

Cædes potest fieri multi modis? Resp. Ait D. Ambrosius, fit, tum priuatiuè, tum positiuè.

Quomodo positiuè? ℞. Afferendo causam mortis positiuam, veluti iugulationem.

Quo pacto priuatiuè? Resp. Negando illa, quę ad

nu.10. Primò honor ex amore, atque intimo animi sensu illis est deferendus.

nu 9. Secundò Filij debēt cogitare q̀ parētes sunt immortalis Dei quasi quædam simulacra; & quod in ipsis ortus nostri imaginem intuemur: Ab ijs nobis vita data est. Iis Deus vsus est, vti nobis animam, mentemque, seu vsum rationis impertiret: Ab ijs ad sacramenta deducti; Ad religionem, ad humanum cultum, ciuilemque instituti: Ad morum integritatem, & sanctitatem eruditi sumus.

nu.9. Tertiò, Debent considerare beneficia, & merita matris erga nos; quanta cura, quantaque sollecitudine nos in vtero gesserit; quanto cum labore, & dolore pepererit, ac educarit. Ideo enim in hoc præcepto nomen matris expressum est.

nu.10. Quartò, Considerandus affectus, quem erga filios habent, quippe qui nullum laborem, nullam contentionem, nulla pericula, nostri causa refugiunt; nihilque illis posse accidere iucundius, quam vt filijs se charos esse sentiant.

nu.10. Quintò, Filij debent rogare Deum, vt parentibus bene, & feliciter omnia eueniant, vt in maxima gratia, & honore sint apud homines; vt ipsi Deo, ac sanctis, qui in cœlis sunt commendatissimi sint.

nu.10. Sextò, Filij debent vitam, & operationes suas ad arbitrium, & voluntatem parentum conformare: Audire doctrinam, & monita, & præcepta illorum: Obedire illis in Domino circa omnia; Vnde Isaac voluit per obedientiam patris sacrificari.

nu.10. Septimò, Filij debent recte facta, moresque parentum imitari; Illorum consilia quærere, & sequi.

nu.11. Octauò, Filij debent subuenire parentibus illa impartiendo, quæ ad victum, cultumque desiderantur.

nu.11. Nonò, Filij cum parentes periculose ægrotant, nihil debent prætermittere, quod vel ad peccatorum confessionem, vel ad reliqua sacramenta, quæ suscipienda sunt, attineat.

De-

Decimò, Cum mors appropinquat, debent curare, vt pij, religiosique homines eos crebro interuisent, qui vel imbecillos confirment, & consilio iuuent, vel optimè animatos ad spem immortalitatis erigant, vt cum mentem a rebus humanis excitarint, conijciant in Deum, vt muniti fide, spe, & charitate ad vitam æternam consequendam dispositi sint. *nu.11.*

Vndecimò, Mortuis parentibus filij debent funus facere, exequias cohonestare, honorem sepulturæ impertire, sacrificia anniuersaria curare, legata illorum persoluere. *nu.12.*

Quæ officia erga Episcopos, aliosq; Pastores sunt exibenda? Resp. Ait Catechismus, De his Apostolus ait; Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo, & doctrina: Deinde ait; Sacerdotibus ea suppeditanda sunt, quæ ad vitæ vsus necessarios requiruntur; Tertiò, ait ex Apostolo, illis obediendum esse, etiam si improbi essent, quia Christus ita docuit, de Scribis, & Phariseis. *nu.13.* *nu.14.*

Quid erga Reges, Principes, Magistratus, & alios, quorum potestati subijcimur, vt domini, magistri, tutores, facere opus est? Resp. Ait Catech Primò honor, cultus, & obseruantia illis tribuenda est; Secundò, Pro illis ex Apostolo orandum; Tertiò illis subditi subiecti esse debent, etiam si mali, & animo inimico, & infenso erga nos sint. Quartò, Cum aliquid iniustum præcipiunt non sunt audiendi, quia non ex potestate, sed ex animi peruersitate id faciunt; Quintò, Subditi debent considerare, quod Magistratus sunt à Deo missi, ideo illius ministri, à Deo habent potestatem, Deus vtitur illis tanquam potestatis suæ ministris, A Dei prouidentia propter bonum regimen populorum dati sunt, Ideo propter Deum sunt diligendi, honorandi, & illis obedire justum est. *nu.15.*

CAP.

CAP. SEXTVM

De obseruantia, & inobseruantia quarti praecepti.

num. 1. QVid est obseruare hoc praeceptum? Resp. Est facere quod ab illo praeceptum est, nempe vt superiores, & inferiores inter se faciant, quod supra praescriptum fuit.

nu. 5. Quot modis peccatur contra hoc praeceptum?
nu. 20. Resp. Tribus: primus est excessus amoris, vel timoris; Secundus, Defectus amoris; Tertius, Iniusta offensa, vt dictum est.

ex n. 2. 17. &c. Parochi quibus motiuis possunt inducere populos ad obseruantiam huius praecepti? Resp. Multis, & praecipuè sequentibus, quae ex vtilitate, dignitate, iustitia, & facilitate procedunt.

nu. 17. 19. Primum, Quia magnum praemium appositum est obseruanti, & magna poena trasgredienti.

nu. 15. 16. Secundum, Quia iustum est, vt Dei authoritas in suis ministris honoretur.

nu. 2. 4. Tertium, Quia Deus ita vult, ita iubet, & praecipit, vt fiat.

nu. 4. Quartum, Quia honor datur magis Deo, quam superioribus, qui propter Deum honorantur.

nu. 9. 10. Quintum, Iustum est, vt filij retribuant parentibus honorem pro beneficijs sibi collatis.

nu. 6. 16. Sextum, Iustissimum est, vt superiores bene vtantur authoritate sibi à Deo data.

nu. 15. 16. Septimum, Si magistratus boni essent, populi maxima pace, & quiete fruerentur.

ibid. Octauum, Innumerę vtilitates ex bonis magistratibus proficiscuntur.

ex nu 8. Nonum, Bonum publicum in bona dispositione superiorum, & inferiorum positum est.

nu. 21. 22. Decimum, Infinita mala in domibus, familijs, ac po-

populis, ex inobſeruantia huius præcepti proficiſcuntur.

Vndecimum, Superiores, & inferiores, qui male ſe habent in officijs ſuis quantum eſt in ipſis prouidentiam Dei perturbant, atque confundunt. *ex nu.* 15.

Duodecimum, Exemplum Chriſti debet maximè mouere, qui fuit ſubditus Patri, & Matri, Sacerdotibus Annæ, & Caiphæ, Iudici Pilato, Regi Herodi, & alijs.

DOCTRINA Catechismi Romani

IN QVINTVM Decalogi præceptum.

De vtilitate huius præcepti, & doctrina illius.

nu. 1. QVænam est materia huius tractationis? Resp. Quintum Præceptum.

nu. 1. Quinam debent hoc præceptum populis explicare? Resp. Parochi, & hoc, ait Catechismus, maxima diligentia facere debent.

nu. 1. Cur tanta diligentia? Resp. Ait Catech. Quia ex eius cognitione, & obseruantia maximæ vtilitates proficiscuntur.

nu. 1. Quæ sunt iste vtilitates? Resp. Ait Catech. Ad efficiendum, vt homines inter se pacifice viuant, & vnus alterum non offendat, nulla est melior ratio, quam si hoc præceptum recte explicatum, ab omnibus sicut oportet, seruetur.

Quid tractandum de hoc præcepto? Resp. Duo, nempe de ipso præcepto, nec non de illius obseruantia, & inobseruantia.

In quot capita hæc tractatio diuidi potest? ℞. In sequentia.

Pri-

Primum, De homine, & illius anima, & corpore.

Secundum, De dilectione erga animam, & corpus suum, & proximorum.

Tertium, De quinto præcepto, eiusque explicatione, & diuisione.

Quartum, De odio, maledictione, & homicidio.

Quintum, De scandalo, & occasione peccandi.

Sextum, De operibus misericordiæ corporalibus, & spiritualibus.

Septimum, De dilectione inimicorum, & remissione iniuriarum.

Octauum, De obseruantia, & inobseruantia huius præcepti.

CAP. PRIMVM

De homine, & illius anima, ac corpore.

COnsiderare de homine confert ad explicationem huius præcepti? Respon. Omnino, Grauitas enim homicidij sine cognitione hominis haberi non potest. *ex nu. 15.*

Quid est homo? Respon. Est opus Dei excellentissimum. *nu. 15.*

Vnde talis excellentia cognosci potest? Resp. Ex quatuor causis hominis materia, forma, efficiente, ac fine. *ex nu. 15. & ex art. 1 nu. 19.*

Quomodo cognoscitur ex materia? Resp. Corpus hominis est illius materia, hoc autem, quam sit excellens iam supra dictum est. *prac. 3.*

Quænam est hominis forma? Resp. Anima. *art. 1. n. 19*

Hæc est nobilissima? Respon. Quis explicabit? Ad imaginem, & similitudinem Dei facta fuit, est immortalis, immaterialis, intellectualis, pretiosior, vt ait Christus toto mundo; à Christo vocatur soror, amica, sponsa, dilecta; Christus propter salutem anima- *art. 1. n. 19* *Matt. 8. ver. 36.*

rum

rum incarnatus, & mortuus est, & sanguinem suum in pretium illarum dedit; Huic animæ Deus cõfert suam gratiam, dona Spiritus sancti, virtutes infusas; Hanc animam Deus sibi in Christo hypostaticę vniuit; Hæc ad altissimas actiones, meditationes, contemplationes destinata est; Demum ad Deũ in cœlesti patria fruendum est ordinata.

nu.15. & artic.1. nu.19. Quænam excellentia ex parte finis? Resp. Hæc duplici modo se habet. Primò omnes cœli, & elementa, & arbores, & animalia propter hominem facta sunt: Item omnia sacramenta, sacræ Scripturæ, misteria incarnationis & vitæ Christi, virtutes, & alia multa ad hominis vel vitam, vel salutem sunt ordinata: *Cat. in pf. nu.1.* Secundò ipse homo ad maximum omnium finem nempe Deum, & vitam beatam, ad cultum ipsius Dei destinatus est, ad plurimas etiam, & nobilissimas actiones tum sacras, tum sæcularis habilis factus est.

nu.15. & artic.1. nu.19. Quid dicendum de efficiente? Resp. Non potest explicari. Deus formauit hominem, Creauit animã, Dedit illi dominium super omnia animalia, Curã, & prouidentiam particularem illius habet, Summopere diligit illum, Inexplicabilia beneficia illi cõfert, Deus Pater Vnigenitum suum Filium homini donauit; Imo & ipsummet Spiritum, & amorẽ suũ illi dedit; Demum in Paradiso homini Deus totum tradet seipsum: Quis ergo hominem esse excellentissimum Dei opus non affirmabit?

CAP. SECVNDVM

De dilectione sui, & proximorum.

Matth.22. præc.7.n.4. HOmó tenetur diligere seipsum, & proximum? Resp Ita præcepit Christus.

Luc.10. Quid est proximus? Respon. Ait Catechismus, Ex Chri-

Christi doctrina Proximus ille est, qui eget opera nostra, siue ille propinquus sit siue, alienus, siue ciuis, siue aduena, siue amicus, siue inimicus. *Luc.* 10.

Quænam est materia huius dilectionis? Resp. Bona animæ, & corporis. *nu.* 2.

Quæ forma? Resp. Diligere bona, & odisse mala iuxta ordinem charitatis. *præc.* 4. *n.* 5.

Quis finis? Resp. Fœlicitas temporalis, & æterna sui, & omnium hominum. *præf. nu.* 1.

Quomodo est hoc? Resp. Fœlicitas non est aliud, quam carentia miseriarum, & abundantia bonorũ; cum ergo charitas inducat singulos homines, vt inuicem studeant arcere mala, & conferre bona, patet, quod finis charitatis fœlicitas hominis est. *art.* 12. *n.* 5

Hæc dilectio debet esse in corde, in ore, & in opere. Resp. Ita ait S. Ioannes. 1. *Ioan.* 3. *ver.* 18.

Quot modis peccatur circa dilectionem sui, & proximorum? Respon. Tribus. Primus est excessus amoris, Secundus, Defectus amoris, Tertius, Iniusta offensa. *ex Catech. præc.* 4. *n.* 5.

CAP. TERTIVM.

De quinto præcepto.

QVænam est materia quinti præcepti? Resp. Remota est homo ipse, & omnes proximi illius, nullo penitus excepto siue extraneo, siue inimico: Minus remota sunt animæ, & corpora dictorum; adhuc minus remota sunt bona, & mala corporum, & animarum: Proxima vero sunt omnes actus tum cordis, tum oris, tum operis tam virtuosi, quam vitiosi in bona, quæ dicta sunt. *n.* 1. 2. 9. *etc.*

Quare Deus ab hac dilectione nullum excipit proximum? ℞. Quia omnes sunt filij eiusdẽ patris, nempe Dei; ideo omnes fratres, & coniuncti, & proximi, *nu.* 15. 16. *&c.*

K seu

seu propinqui esse dicuntur, vnde iure optimo se mutuo diligere debent.

nu.2. Quid præcipitur hoc loco? Resp. Dilectio bonorum, & odium malorum sui, & proximorum.

nu.1.2.16. 17 &c. Quis finis huius præcepti? Resp. Est primo auferre omnes iniurias, & offensas, & inimicitias ab hominibus; secundò concordiam, pacem, amicitiam, beneuolentiam, charitatem inter homines stabilire; tertiò Mutua officia & opera misericordię inter homines introducere; quartò Demum inducere illos ad omnia incommoda, iniurias, & offensas patienter ferendas.

Nu.2. De diuisione huius pręcepti in affirmatiuum, & negatiuum.

nu.2. QVintum præceptum diuiditur in affirmatiuum, & negatiuum? Resp. Ita est.

nu.2. Quodnam est negatiuum? Resp. Non occides.

nu.2. Quod affirmatiuum? Resp. Diliges animam, & corpus tuum, & proximi tui.

nu.2. Quare data sunt duo præcepta? Resp. Quia vnum debet prohibere vitia seu offensas, aliud debet præcipere virtutes, vt beneficia, & dilectionem.

Nu.3. Explicatio pręcepti negatiui.

nu.3.&c. PRæceptum negatiuum prohibet omnes offensas contra animam, & corpus? ℞. Prohibet omnes illas quę iniustę, & indebitę sunt.

nu.11. Prohibet omnes offensas cordis, oris, & operis? Resp. Ita est.

nu.11. Exprimitur hoc à verbis quinti pręcepti? ℞. Ex illis deduci potest.

præc.5. Quę sunt dicta verba? Resp. Non occides.

nu.2.&c. Quid est occidere? Resp. Est cędem seu mortem dare.

art.9.n.26. Anima, & corpus possunt occidi? Resp. Possunt.

ibid. Quid est mors animę? Resp. Est separatio illius

à gratia Dei, quę animę vita est.

Quomodo occiditur anima? Resp. Per peccatum mortale, per quodcunque enim peccatum mortale, vt docet Concilium, amittitur gratia Dei. *Sess.6.c.15.*

Quid est mors corporis? Resp. Separatio animę ab illo. *art.4.nu.6.*

Quomodo occiditur corpus? Resp. Corde occiditur odio, lingua maledictione, manu seu opere homicidio. *nu.11.16.*

Cur Deus simpliciter dixit, Non occides? ℟. Vt sic prohiberet omnem iniustam occisionem, tum animæ, tum corporis, tum sui, tum proximorum, tum cordes, tum oris, tum operis. *nu.10.&c.*

Nonne multi intelligunt hoc præceptum tantum de corporis occisione? Resp. Ita est, sed re uera etiam de cæde animæ est intelligendum. *arg.nu.10.*

Quare hoc? Resp. Primo, quia cædes animæ maius peccatum est, quam cædes corporis, ideo iussum erat, vt à lege Dei prohiberetur; non prohibetur autem in alijs præceptis, ergo in isto prohibita erit: Secundò Ad litteram apparet debere sic intelligi; si enim Deus dixisset, Ne occidas corpus, suam ad corporis cædem locutionem determinasset; sed absolute dixit, Ne Occidas, ergo de animæ occisione dictum intelligi debet: Tertiò. Si Deus prohibet minorem cædem, ergo debet intelligi prohibita maior; Hoc enim est argumentum Catechismi, qui ita in septimo præcepto argumētatur, Si Deus prohibet furtum, ergo multo magis rapinam. *arg.nu.10.* *præc.7.n.4.*

Anima, & corpus possunt absque cæde offendi? Resp. possunt, veluti anima potest induci ad peccata venialia, corpori potest inferri vulnus vel percussio non lethalis.

Cædes potest fieri multi modis? Resp. Ait D. Ambrosius, fit, tum priuatiuè, tum positiuè.

Quomodo positiuè? ℟. Afferendo causam mortis positiuam, veluti iugulationem.

Quo pacto priuatiuè? Resp. Negando illa, quę ad

conseruationem vitæ necessaria sunt; ideo si quis videat, fame morientem, & non det panem, causa priuatiua mortis illius est.

Quænam sunt causæ positiuæ mortis animæ? ℞. Scandalum, & occasio mortaliter peccandi.

Quæ sunt causæ priuatiuæ? ℞. Omissio operum misericordiæ spiritualium in casu extremę necessitatis.

Quænam causa priuatiua mortis corporis? Resp. Omissio operum misericordiæ corporalium.

Quænam positiua? Resp. Ipsa actualis occisio, veluti iugulatio.

Arg. ex Cat. nu. 1. nu. 2. & pra. 7. n. 4. Quomodo colligitur ex hoc præcepto, quod omnes offensæ animę, & corporis prohibitę sint? ℞. Colligitur sic; Deus prohibet occisionem, quia est offensa animæ & corporis; & prohibet speciatim, quia est summa offensa; ergo prohibet omnem offensam, sed maiorem magis, minorem minus.

Nu. 4. Explicatio præcepti affirmatiui.

n. 2. nu. 16. 17. &c. QVænam est materia præcepti affirmatiui? Resp. Proxima materia est actus dilectionis bonorum animę & corporis iuxta ordinem charitatis.

Quæ sunt bona animæ? ℞. Sunt plurima, veluti habere potentias animæ excellentes, vt intellectum eleuatum; secundò virtutes, artes, facultates, scientiæ acquisitę; tertiò. Virtutes, & dona supernaturalia; quartò Gratia Dei; quintò Vita eterna.

Quæ sunt bona corporis? ℞. Sanitas, & bona corporis dispositio, item quod habeant virtutes, vt castitatem, subiectionem animę, laborum sufferentiam, vel artes, veluti sciat scribere, pingere, & alia huiusmodi.

ex n. 17. 19 Quomodo quis diligit animam? Resp. Faciendo illi opera misericordię spiritualia.

nu. 17. Quomodo diligitur corpus? Resp. Faciendo illi opera misericordię corporalia.

pra. 4. nu. 5 Quomodo peccatur contra hoc preceptum? ℞. Primò per excessum, Secundò per defectū amoris.

Omnis

Omnis excessus amoris est peccatum mortale? Respon. Si sit excessus grauis, veluti quis diligit corpus, vel animam plusquam Deum, vel æque ac Deũ, mortale est; si leuis fit excessus, veniale tantum erit. *prae.4.n5.*

Quando defectus amoris est mortale? Resp. Quando quis præcepto tenetur diligere, veluti subuenire constituto in extrema necessitate, si omittit facere, tunc peccati mortalis reus est.

CAP. QVARTVM

De ira, odio, maledictione, & homicidio.

QVomodo peccatur contra præceptum. Non occides? Respon. Inferendo offensam corpori, vel animæ. *in n.1.& 2*

Quot modis fit hæc offensa? Resp. Tribus: corde, ore, & opere. *nu.11. 16.*

Quæ nomina dictis offensis posita sunt? Resp. Ira est nomen omnibus offensis commune; Odium offensas cordis, Maledictio oris, Homicidium operis dicunt. *nu.11. 12.*

Quid est ira? Resp. Est commotio vnius hominis contra alium. *Nu.12.*

Ira semper est peccatum? Resp. Non, Cum enim est secundum rectam rationem, est virtus, cum contra illam est, vitium erit. *nu.12.*

Quid est odium? Resp. Est velle malum; veluti quis vult offendere alium, vel cupit, vt aliquod malum illi contingat. *nu.11.12.*

Quid est maledictio? Resp. Est mali dictio, seu imprecatio; veluti quis ore dicit, veniat tibi mors, vel rabies, vel quid simile.

Maledictio, & odium sunt mortalia? Resp. Odium est mortale, si sit de re graui; & cum consensu rationis; Maledictio si sit de re graui, & ex corde dicatur.

nu.3. Est peccatum occidere bestias? Resp. Non, Deus enim permittit, vt illis vescamur.

nu.4. Magistratus possunt ex delicto occidere homines facinorosos? Resp. Possunt.

nu.4. Quare hoc? Resp. Quia talis occisio fit, vt repressa malorum hominum audacia, vitæ, salutique hominum innocentiam consulatur; ideo talis occisio ministra vitæ est.

nu.5. Qui in bello iusto non cupiditate, aut crudelitate impulsi, sed solo publicę vtilitatis studio vitam hostibus adimunt, peccant? Resp. Non.

nu.6. Si quis non voluntatę, neque de industria, sed for tuito occidat, peccat? Resp. Non, nisi forte daret ope ram rei illicitæ, veluti percutiat mulierem grauidã, ex qua percussione sequutus sit abortus, vel non om nibus circunspectis aliquid negligenter, & incaute actum sit, vnde quis sit occisus.

nu.8. Si predo, vel alius aggrediatur aliquem, vt illum occidat, & aggressus non potest euadere mortem, ni si occidat aggressorem, potest illum occidere sine peccato? ℞. Potest.

nu.9. Priuati homines, veluti potentes, Domini, Patres, possunt priuata authoritate occidere alios? ℞. Non.

nu.10. Licet, homini occidere seipsum? ℞. Non.

nu.11. Hoc præcepto prohibetur cædes quocunque modo facta siue ense, siue veneno, siue ope, aut consilio, aut auxilio, aut alia ratione? Resp. Prohibetur.

nu.12. Licet Patribus, & Dominis illos afficere pœna, qui eorum imperio potestatique parent; si in eis sit culpa? ℞. Licet.

nu.13 Homicidium est graue peccatum? Respond. Grauissimum.

nu.14.15. Quomodo hæc grauitas potest declarari? Respon. Catech. Ita declarat; Primò ait Deus, vt grauitatem huius criminis declararet, In hoc præcepto specialem de homicidio mentionem fecit; Secundò, A bestijs cędis hominum pœnam Deus se repetiturum dixit; ac belluam, quæ hominem lęserit occidi iubet;

Ter-

Tertiò, Prohibuit homini in lege veteri manducare sanguinem, vt sic homo à cęde animum, & manum cum horrore prohiberet; Quartò, Quia qui hominē occidunt vniuersum Dei opus, idest mundum, euertunt, cum hominis causa omnia, quę facta sunt, Deus se fecisse testetur. Quintò, Quia homicida hominē, qui excellentissimum Dei opus est, destruit, & euertit, quod maximam Deo, & eius operi iniuriam facit; Sextò, Quia Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam creauit, ideo, qui occidit hominem, quasi violentas manus in Deum inijcit, cuius imaginem de medio tollit; Septimò, Quia homo sub speciali tutela, cura, prouidentia, & protectione Dei est, & ideo, qui illum offendit, grauem Deo iniuriam affert.

CAP. QVINTVM

De scandalo, & occasione peccandi.

QVod est præcipuum bonum animæ? Resp. Gratia Dei, quæ est vita illius. *Sess.6.ca.7.*

Quod est præcipuum malum? Respon. Peccatum, præsertim mortale. *Ses.6.c.11.*

Quomodo offenditur anima? Resp. Efficiendo, vt amittat gratiam Dei, & incidat in peccatum, quod potissimum fit Scandalo, & occasione peccandi. *ibid.* *2.2.q.43.*

Quæ differentia est inter scandalum, & occasionem peccandi? Resp. Scandalum dicitur respectu alterius, occasio respectu suijpsius. *ex 2.2.q.43*

Quid est scandalum? Resp. Est dictum, vel factum minus rectum præbens alteri occasionem ruinæ, idest peccati. *2.2.qu.43.* *art.1.*

Quomodo dictum est occasio ruinæ? Resp. Si quis det consilium alteri, vt fornicetur, vel occidat, tunc illud consilium est verbum dans peccandi occasionem. *ex D.Tho.* *ibid.*

Cat prae.6 nu.11. Quale factum est occasio peccati? Resp. Qui scribit libros obscœnos, vel ducit choreas, vel iniuria afficit aliquem, vel malum prębet exemplum, & similia, iste facto suo dat occasionem peccandi.

2.2.qu.43. art.4. Scandalum ęst peccatum mortale? Resp. Si inducat ad peccandum mortaliter potest esse mortale.

Scandalum est graue peccatum? Resp. Grauissimum. Ideo Christus dixit, si quis scandalizauerit vnum de pusillis istis minimis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria collo eius & demergatur in profundum maris, Et dixit. Adhuc, Veh mundo a scandalis.

Cur tam graue peccatum est? Resp. Primò quia inducit ad offendendum Deum; secundo quia per ipsum occiditur anima, quæ corpore multo nobilior est: Tertiò, Fit maxima iniuria Christo, qui animas redemit proprio sanguine; per scandalum autem animæ Christo quasi furto ablatæ sunt.

Quæ sunt præcipua scandala? Resp. Mala exempla, Chorecę, Comedię, & libri obscęni, mala cõsilia, turpes sermones; lasciuus ornatus, & aspectus mulierum, offensę iniustę, vt lites, iniurię, inimicitię, furta, rapinæ, & similia; hæc enim alijs ruinæ, & peccandi occasionem præbere possunt.

Quid est occasio peccandi? Resp. Est illud, quod inducit ad peccandum, siue mortaliter, siue venialiter.

Quotuplex occasio? Respon. Duplex proxima, & remota.

Quęnam est proxima? Resp. Illa, quæ semper, vel quasi semper inducit ad mortale peccatum; veluti quis ludit, & semper, vel quasi semper in ludo blasfemat, tunc ludus dicitur illi occasio proxima mortaliter peccandi.

Quæ dicitur remota? Resp. Illa, quæ nec semper, nec quasi semper, sed raro inducit ad peccatũ mortale, veluti quis aliquando, sed raro in ludo blasphemat, hoc est, si ludit decies, blasphemat semel, vel bis.

Quæ-

Quęnam possunt esse occasiones proximę, vel remotæ peccandi? Resp. Tales possunt esse choreæ, comedię, ludus, otium, crapula, malæ societates, libri impudici, sermones turpes, impensę superfluę, concubinatus, cohabitatio in eadem domo cum persona, quæ peccati occasio sit, & alia huiusmodi.

Quare choreę, & comediæ & libri impudici dicũtur scandalum, & occasio peccati? Resp. Illi, qui sunt authores dictorum, dicuntur dare scandalum alijs, quia illis præbent occasionem ruinæ, & peccati; qui vero non sunt authores, sed accedunt ad choreas, vel legunt libros ab alijs oblatos, dicuntur ex illis sumere occasionem peccandi, ideo respectu diuersorum sunt scandalum, & occasio peccati.

Potest absolui, qui habet occasionem proximam peccandi, veluti concubinam, vel aliam, si non habet propositum dimittendi, & si non dimittit, inquantum potest? Resp. Non potest.

Idem dicẽdum de occasione remota; Resp. Non, potest enim absolui etiam si non proponat dimittere illam.

CAP. SEXTVM

De operibus misericordiæ corporalibus, & spiritualibus.

QVid est miseria? Respon. Est carentia bonorum, quæ iuuant; & præsentia malorum, quæ nocẽt; miseria enim contrariatur fęlicitati.

Quid est misericordia? Resp. Est compassio miserię alterius, idest, si quis videns miseriam alterius aliquo modo patitur cum illo, dicetur misericors.

Quid est opus misericordiæ? Resp. Est illud opus, quo subuenitur miseriæ alterius.

Quæ differentia est intèr misericordiam, & opus mi-

misericordię? Resp. Misericordia est in corde, vel affectu; opus est in manu, seu exequutione, & effectu.

Quotuplex miseria? Resp. Duplex: animæ, & corporis.

Quænam est miseria animæ? Respon. Est carentia virtutum, gratiæ, donorum spiritualium, scientiæ, experientiæ, & similium: Item præsentia malorum, vt vitiorum, ignorantiæ, tristitiæ, defectuum, & similium.

Quænam opera subueniunt huic miseriæ? Resp. Exempla bona, Doctrina sana, Consolatio, oratio, correctio, & similia.

Quænam est miseria corporis? ℞. Infirmitas, fames, sitis, nuditas, & alia.

Quę opera hanc tollunt miseriam? ℞. Cibus, potus, vestis, visitatio, & alia.

Homo tenetur subuenire miseriæ animæ, & corporis sui? Respon. Tenetur, hoc enim est diligere seipsum.

Si quis nollet bibere, vel manducare, vel sumere necessaria ad corporis sustentationem, peccaret? ℞. Ita est, Occideret enim seipsum.

Si quis corpori suo dat moderate cibum, potum, vestes, habitationem, & alia ad vitam necessaria, & hoc non ex voluptate faciat, sed ne contra hoc præceptum peccet, imo vt obediat illi diligendo corpus suum, faciet actum virtutis? Resp. Faciet, & ita Christus, Beata Virgo, & alij sancti fecerunt.

Subuenire miseriæ alterius est opus Deo gratũ? Resp. Gratissimum.

Non subuenire erit peccatum? Resp. Erit, si recta ratio dictet esse subueniendum, nempe cum quis potest, & debet, & necessitas, seu miseria adest.

Erit peccatum mortale non subuenire? ℞. Potest esse mortale, & veniale.

Quando erit mortale? Respon. Si quis non subueniat extremæ necessitati cum possit.

Quando erit veniale? Resp. Cum non subuenitur ne-

necessitati non extremæ, cum recta ratio dictet id esse faciendum.

Quænam est extrema necessitas? Resp. Primò talis est ea, quæ ducet ad extremum, idest ad mortem animæ vel corporis; hæc enim summa, & maxima necessitas est; Secundò dicitur extrema necessitas, quæ nullo modo absque operibus misericordiæ potest euitari; Veluti si non detur panis huic esurienti moritur, est necessitas extrema ex parte necessitatis; si vero quis passurus sit grauem, & longam infirmitatem, non tamen mortem, nisi detur illi vel panis, vel medicina, tunc dicetur extrema respectu operis.

Quæ dicitur non extrema? Resp. Illa, quæ vel non est ad mortem, vel potest euitari.

Quare opera misericordiæ à Deo præcepta sunt? Resp. Quia, cum homo, nec non eius anima, & corpus opera Dei excellentissima sint, & speciali illius prouidentiæ subiecta, iustum erat, vt nō solum quis non destrueret dicta opera occidendo, sed etiam, vt illa conseruaret diligendo; Si enim quis vno pane potest impedire, ne tantum Dei opus destruatur, & renuit dare, aliquo modo videtur præponere panē dicto operi, quod iniustissimum est: Si enim Deus totum mundum corporeum propter conseruationem humani corporis creauit; certe nimis dedecet, vt quis pro conseruatione dicti corporis deneget panem.

CAP. SEPTIMVM

De dilectione inimicorum.

QVid debet considerari circa dilectionem inimicorum? Resp. Ex Catechismo. Præcipuè tria, Primò inimicos esse diligendos, Secundò, Inimici- *nu. 2. n. 13. nu. 16. &c.*

tias

tias esse tollendas, & conciliandas, tertiò. Iniurias, & offensas contra se illatas patienter esse sufferendas.

Quis dicitur inimicus? Resp. Ille, qui habet animum offendendi, vel qui fecit offensam.

Quis amicus? Resp. Qui habet animum benefaciendi.

Quid est amicitia? Resp. Mutua voluntas benefaciendi, Est enim inter duos.

Quid inimicitia? Resp. Mutuus animus offendendi; & hæc est completa; incompleta erit, si vnus tantum habeat animum offendendi.

Christianus tenetur diligere inimicos? Resp. Ita Christus præcipit.

Qua dilectione. Resp. Illa, quæ ad omnes proximos communis est.

Quænam est hæc dilectio? Resp. Talis, vt non excludat eum ab orationibus communibus, quę facit, & paratus sit subuenire illi, saltem in extrema necessitate, si casus ita contingat.

Quare Deus præcipit hanc dilectionem? Resp. Primo ex parte Dei, ad gloriam enim illius spectat, vt inimicus, non vt inimicus, sed vt eximium De opus diligatur; Secundò ex parte caritatis, non enim esset completa, si aliquis proximus ab illa excluderetur; Tertiò ob vtilitatem, & salutem hominis, Vtilissimum enim est illi, si Deus, etiam inimicis pręcipiat, vt bene faciant.

Nu. 2. De tollendis inimicitijs.

INimicitiæ quomodo possunt tolli? Resp. Conciliatione.

Quid est conciliatio? Resp. Est hominum inter se dissidentium Charitatiua coniunctio.

Quænam est causa inimicitiarum? Resp. Causa ordinaria est offensa, inimicitia enim prouenit ab offensa, & tendit ad vindictam, seu offensam.

Sublata offensa tollitur inimicitia? Resp. Ita est, quia

quia cessat causa vindictæ.

Quomodo tollitur offensa? Resp. Duplici modo, Primus est ex parte offendentis, & dicitur satisfactio; Alter est ex parte offensi, & dicitur remissio.

Quid est satisfactio? Resp. Ait Catechismus. Est iniuriç alteri illatç compensatio.

Quid est remissio? Resp. Est satisfactionis sibi ob iniuriam illatam debitæ relaxatio.

Qui fecit iniuriam, vel offensam ad quid tenetur? Resp. Primò tenetur petere pacem, seu reconciliationem ab offenso; Secundo offerre illi debitam satisfactionem.

Ad quid tenetur offensus? Resp. De rigore non tenetur petere pacem, sed si illam primus procuret opus Deo gratissimum faciet; Non tenetur etiam offerre satisfactionem, quia ipse nihil debet offensori; Duo autem debet facere, primum est depouere omne odium, & voluntatem vindictç, secundò reconciliari inimico pacem petenti, & debitam satisfactionem offerenti. Et si renuit hoc facere, à confessore non debet absolui.

Si inimici inuicem se offenderint, quid faciendum? Resp. Videndum an dictæ offensç fuerint ęquales, vel offensa vnius maior sit offensa alterius.

Si offensa vnius sit maior, ad quid tenetur? ℞. Tenetur primus petere pacem, & offere satisfactionem.

Si offensa sit ęqualis? ℞. Ille, qui primus fecit offensam, tenetur primus procurare recconciliationem.

Si offensor offerat paruam satisfactionem, & offensus petat excessiuam, quid agendum? ℞. Standum est iudicio peritorum.

Reconciliatio inimicitiarum placet Deo? Resp. Res illi gratissima est.

Quid de remissione iniuriarum ait Catechismus? Resp. Ita ait, Longè omnium præstantissimum officium, quod charitatis plenissimũ est, in quo nos maximè exercere conuenit, illud est, vt iniurias, quas accepimus, ęquo animo remittamus, atque condonemus.

Quę

Quæ merces reposita est ei, qui iniuriam remittit? Resp. Remissio suorum peccatorum.

Quis finis reconciliationis? Resp. Vt pacem habeamus cum omnibus.

Christiani debent patienter ferre omnia incommoda, & aduersantia? Resp. Debent.

Est actus perfectionis ęquo animo ferre iniurias? Resp. Ita docuit Christus dicens, Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram, & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium; & quicunque te angariauerit mille passus, vade cum illo & alia duo.

Pati æquo animo iniurias est actus charitatis? ℟. Est actus perfectæ charitatis; ex hoc enim sequitur concordia, pax, patientia, ęquanimitas, & tolluntur odia, inimicitiæ, vindictæ, & alia multa, quæ charitati contraria sunt.

Nu.3. De motiuis ad iniurias perferendas, & remittendas.

QVibus motiuis fideles possunt induci ad iniurias perferendas, & remmitendas? Resp. Ait Catechismus multis, & præcipuè sequentibus.

Primò. Qui patitur iniuriam vel offensam, debet sibi persuadere, sicut fecit Iob, quod omnia, quæcunque aduersa in hac vita patimur, à Deo qui iustitiæ, & misericordiæ fons est, proficiscantur, qui nos, non vt inimicos, sed vt filios corrigit, & castigat.

Secundò, Cõfert cogitare, quod homines vel creaturæ, quæ nos offendunt, nihil aliud omnino sunt, nisi ministri, & quasi satellites Dei, & quanquam homo potest male aliquem odisse, pessimeque ilii cupere, tamen, nisi permissu Dei, nocere nullo modo potest; Ideo homo debet sibi persuadere, sicut Ioseph, & Dauid fecerunt, quod Deus, non autem inimici

nobis

nobis pœnas inferant.

Tertiò, Diuus Chrysostomus ait, prodesse, si consideretur, quod homo tantum lęditur à seipso; etsi enim potest esse, vt quis ab inimico, vel alia creatura aliquid molestum patiatur, tamen si bene consideret, pati molesta non est offensa, alias homo diceretur à molestia hyemis offensus; sed bene tunc dicitur offensus, si animus odio, ira, inuidia nefariè afficiatur; hoc autem ab homine tantum prouenire perspicuum est.

Quartò, Expedit considerare, quam Deo gratissima sit remissio iniuriarum, quod ex eo apparebit, quia Deus remittenti iniurias, promittit & ipse peccatorum veniam condonare.

Quintò, Confert intueri, quanta dignitas, atque perfectio sit in remissione iniuriarum, quando per eam, vt dixit Christus, quodammodo Dei similes efficimur, qui solem suum facit oriri super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos, & demum est actus perfectissimæ charitatis.

Sextò, Exemplum Christi est maximum motiuũ ad omne odium, & inimicitiam dimittendum; ipse enim pro crucifixoribus sic Patrem rogauit, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.

Septimò, Odium maxima dãna, & molestias infert cordi, cui insidet; Cor enim ab ipso occupatum sanguinis, & vindictę Sitibundum dies, noctesque in continua, & molesta mentis agitatione versatur; semper cędes, iniurias, offensas machinatur, ideo odium vulneri comparatur, cui telum infixum hęret.

Octauò, Plurima peccata, & incommoda ex odio proficiscuntur, illique tanquam vinculo quodã coniuncta sunt, & præcipuè, illud comitantur ambulare in tenebris, seu cęcitas mentis, ita vt nesciat quo vadat, vt ait D. Ioannes, ideo necesse erit, vt sępius labatur in deteriora, veluti condemnare omnia facta, & dicta inimici; temeraria, & iniqua iudicia facere; Omnia in deteriorem partem suspicari; Affici ira,

&

& inuidia; Murmurare, maledicere, obtrectari; Ideo odium a Christo diabolicum peccatum est appellatum.

Nonò, Qui cogitat, quam excellens opus Dei sit homo, nec non anima, & corpus illius, facile perspiciet non odio, sed amore esse prosequendum.

Decimò, Qui considerat quanta fiat Deo iniuria, si eius præcipuũ opus despiciatur, facillimè ab odio se abstinebit.

Vndecimò, Qui meditatur, quam graues offensas, & iniurias passus est Christus, & qua patientia atque mansuetudine, facillimè concludet omnia aduersa à Christiano ęquo animo tolerari debere.

Duodecimò, Confert memoria mortis, atque iudicij, in quibus omnis homo, quam maximè cupit misericordiam a Deo impetrare; Cum autem certũ sit, quod ad illam obtinendam nullum aptius, maiusuè remedium inueniatur, quam obliuio iniuriarum, & amor in eos, qui nos verbo, aut facto offenderint, ex tali cõsideratione mortis, homo ad omne odium deponendum inducetur.

CAP. OCTAVVM

De obseruantia, & inobseruantia quinti præcepti.

QVæ vtilitates sequuntur ex obseruantia huius pręcepti? Resp. Innumerę, si enim obseruaretur in familia, domo, ciuitate, regno, demum in toto mũdo, omnia essent pacifica, homines inter se essent cõcordes, vnanimes, amici, non essent inimicitiæ, iræ, rixæ, contentiones, vindictę, odia, homicidia, offensæ, iniuriæ, maledictiones, murmurationes, detractiones, inuidiæ, iudicia temeraria, scandala, mala consilia, praua exempla, demum nullus offenderet animam, vel corpus alterius, sed neque suam, vita cuius-

iusque esset tuta. Sed quod maius est, non solum ab hominibus remouerentur offensæ, & mala, sed etiã omnibus bonis per obseruantiam huius pręcepti in mundo abundarent; miseris, vt nudis, famelicis, infirmis, ignorantibus, errãtibus, subueniretur: Vnus homo ab omnibus iuuaretur, defenderetur, custodiretur: Omnia bona aliquo modo essent communia, Senes consilium, iuuenes auxilium præberent: Demum per obseruantiam huius præcepti omnia mala animę, & corporis de mundo tollerentur, & omnia bona introducerentur; quod est quandam toti mundo communicare fęlicitatem. Quid hac re vtilius poterit cogitari?

Quę damna sequuntur ex inobseruantia huius præcepti? Resp. Inesplicabilia, nempe summa miseria, & infęlicitas; Transgressores enim huius præcepti auferunt omnia boña, & inferunt omnia mala, animæ & corporis, vitam quoque ipsam eripiunt, mortem præbent, non liberant à miserijs, sed miseros faciunt; occidunt, percutiunt, vulnerant, iniuria afficiunt, inimicitias exercent, odio prosequuntur, Demum quid mali potest cogitari, quod ab hominibus superbis, iniustis, facinorosis in alios non perpetretur?

Deus maximè curat, vt hoc pręceptum obseruetur? Resp. Ita est.

Qua ratione? Respon. Per iudices, magistratus, ac Principes, ad quos spectat homines facinorosos ab offensis prohibere, & cum offenderint illos debita afficere pœna.

Quare Deus hoc facit? Resp. Quia vult homines quietam, & fęlicem ducere vitam,

Parochi debent ista explicare? Resp. Aliquo modo necessarium est.

DOCTRINA
Catechiſmi Romani
IN SEXTVM
Decalogi pręceptum.

De neceſſitate tradendi Doctrinam ſexti præcepti.

nu. I. Eſt neceſſarium tradere doctrinam de ſexto præcepto? Reſp. Eſt, ſed tamen recta ratione opus eſt id pręſtare.

Quare eſt neceſſarium? Reſpon. Quia à multis contra hoc præceptum peccatur.

nu. I. Quomodo poteſt fieri recta ratione? Reſpon. De hoc ita ait Catech. In hac re explicanda cautus admodum ſit Parochus, & prudens, & tectis verbis rē commemoret, quę moderationem potius deſiderat, quam orationis copiam; Verendum eſt enim ne, dū is latè, atque copiosè nimis explicare ſtudet, quibus modis homines ab huius legis pręſcripto diſcedant, in illarum rerum ſermonem forte incidat, vnde excitándæ potius libidinis materia, quam reſtinguendæ illius ratio emanare ſolet.

præc. 9. 10. In hoc præcepto Catechiſmus omnem de concupi-

pi-

piscentia tractationem complet? Resp. Non, quia in duobus vltimis pręceptis de illa multa dicēda erāt.

Quid hoc loco tractandum est? ℞. Dicendum.

Primò, De voluptate.

Secundò, De virtutibus, & vitijs circa voluptatem.

Tertiò, De sexto pręcepto, & de obseruantia, & inobseruantia illius.

Quartò, De his, quæ inducunt ad obseruantiam eiusdem pręcepti.

CAPVT PRIMVM

De Voluptate.

QVid considerandum de voluptate? Resp. Tria, Diffinitio, Causæ; Vsus illius.

Quid est voluptas? Respon. Est quædam animi vel corporis delectatio. *ex pr. 9. n. 2 & seq.*

Bruta habent voluptates? Resp. Habent, veluti in cibo, & potu. *arg. 16. n. 6*

Quid est obiectum voluptatis? Resp. Illud, quòd potest in sensu, vel ratione efficere voluptatem, veluti obiecta sensuum, item rationis aliquo modo voluptatis materia sunt. *ibi. n. 2. 6. 9*

Actio dicitur materia voluptatis? Resp. Dicitur, quia in illa voluptas sępe fundata est. *ibid. nu. 7.*

Vsus alicuius rei est subiectum voluptatis? Resp. Est, vt patet in vsu cibi, ac potus. *ibid. nu. 6.*

Quodnam est præcipua causa, & fundamentum voluptatis? Resp. Conuenientia siue naturalis, siue accidentalis inter rem, & appetitum alicuius. *præc. 9. n. 2. & 6. & 9.*

Quomodo est hoc? Resp. Conuenientia, & amica grata, & iucunda sunt, contraria vero, & inimica molestiæ, & tristitiæ causæ esse solent. *ex ibi. n. 2. 6. &c.* *præc. 9. n. 6. 7. 9.*

Quis est finis voluptatis? Resp. Finis est incitare

hominem,& animalia,Primò ad appetendas res,veluti ex iucunditate,quæ ex cibo, & potu percipitur animalia incitantur ad appetendum cibum, & potum;Secundò,ad vtendum rebus,veluti animalia incitantur non solum ad appetendum cibum, sed etiã ad vtendum illo propter delectationem, quam habent in vsu. Tertiò, Ad perficiendam operationem, illa enim operatio,quæ fit cũ delectatione,perficitur per illam,quia delectatio perficit opus. Quartò, Ad amorem conciliandum,veluti voluptas, quam mutuo habent maritus,& vxor, ordinatur ad causandũ inter illos dilectionem; ita voluptas, quæ percipitur ex vsu beneficiorum Dei,ordinatur ad impellendũ hominem, vt diligat Deum: Idem in alijs multis erit.

Cat.prac.9 nu.6. Quodnam est efficiens voluptatis? Resp. Deus per naturam duplici modo; Primò inter res ordinauit conuenientiam,& conformitatem; Veluti inter sensũ,& sensibile, intellectũ & intelligibile, appetitũ, & appetibile,& alia;Secundò,quia dedit homini,& animalibus cognitionem,& sensum iam dictæ conformitatis,ob fines qui modo dicti sunt.

prac.9. nu.6.9.10. Quotuplex est voluptas? Resp. Duplex,Spiritualis, quæ ad animam spectat,& Carnalis, quæ ad corpus referri debet.

prec.9.n.6. &c. ibid. nu.23 Quæ sunt delectationes carnales? Respon. Aliæ dicuntur pertinere ad tactum,vt manducare, bibere, & liberis operam dare; Aliæ ad alios sensus,vt sunt choreæ,ludus,venatio,pompæ,vanitas,conuersatio, & alia huiusmodi.

prac.9.n.10 Vsus harum voluptatum potest esse bonus,& malus? Resp. Ita est.

ibid. Quando vsus erit bonus? Resp. Quãdo à lege Dei, & a recta ratione est regulatus.

ibid. Quando erit malus? Resp. Cum contra legẽ Dei, quis voluptates admittit.

prac.9.n.6. Quare modo tot homines contra legem Dei appetunt voluptatem? Resp. Quia post peccatum natura

tura

tura hominis est deprauata, ideo appetitus factus est deordinatus.

CAP. SECVNDVM

De virtutibus, & vitijs circa voluptatem.

IN quo consistit bonus vsus voluptatis? Respon. In hoc vt homo iuxta præscriptum legis Dei, & rectæ rationis admittat illam. *præc. 9 n. 10*

Quænam virtutes moderantur vsum voluptatis? Respon. Temperantia regulat dictum vsum in omnibus voluptatibus; Castitas, sobrietas, abstinentia, ieiunium, & alia moderantur hominem circa voluptates particulares. *Ibi. n. 12 & 13.*

Quænam vitia deordinant hominem circa voluptatem? Respon. Intemperantia est vitium generale circa illicitas voluptates, Luxuria, Crapula, Ebrietas, Vanitas, & alia deordinant hominem circa particulares voluptates. *nu. 10. & 11.*

Quænam est regula ad cognoscendas virtutes, & vitia circa vsum voluptatis? Resp. Primò lex Dei, secunda recta hominis ratio; Cum enim homo vel appetit, vel admittit, vel respuit voluptates, iuxta præscriptum legis Dei, & rectæ rationis, veluti manducat, bibit, dat operam liberis, prout à Deo permissum est, tunc actus illi secundum virtutem esse dicentur; Si vero contra legem Dei, & rectam rationẽ fiat, non virtuti, sed vitio est adscribendum. *præc. 9. n. 10 & 12.*

CAP. TERTIVM

De sexto precepto.

QVodnam est sextum Præceptum? Respon. Non mœchaberis.

nu.1. Quare post præceptum de homicidio datum est? Resp. Ait Catech. Recto ordine factum est, vt post præceptum, quo hominum vita à cęde tuetur, illud præceptum daretur, quo sanctum matrimonij vinculum adulterij scelere violari prohibetur.

nu.2. &c. Quis est finis huius præcepti? Resp. Regulare hominem circa corporis, & animi voluptates.

nu.2. &c. Quæ materia? Resp. Remota sunt corpora, & animæ hominum, Minus remota sunt actus corporis. & animi in quibus voluptas reperitur; & in quibus exercendis homines sæpissime excessu amoris grauiter peccant; Proxima sunt virtutes, & vitia quæ paulo ante dicta sunt.

nu.2. Hoc præceptum diuiditur in affirmatiuum, & negatiuum? Resp. Ita est.

ibid. Quodnam est negatiuum? Respon. Non mœchaberis.

ibid. Quod affirmatiuum? Resp. Hoc. Vt animi, corporisque castitatem colamus.

Nu.2. Explicatio precepti negatiui.

nu.3. PRæceptum negatiuum. Quid prohibet? Respon. Expresse prohibet adulterium, ex consequenti autem sancti Ambrosius, & Augustinus aiunt, omnia inhonesta, & impudica prohiberi.

ibid. Omnes species luxuriæ hoc præcepto prohibitæ sunt? Resp. Omnes.

nu.11. Omnes illicitæ voluptates, vt Crapula, Ebrietas, Cantus obscæni, Lectio librorum turpium, Tactus im-

impudici, prohibitæ sunt? Resp. Omnes.

Potest probari ita esse? Resp. Potest tum authoritate Scripturæ, quæ frequenter omnes turpitudines libidinis detestatur, tum ratione, quia omnes impuræ, & illicitæ voluptates deturpant corpus, maculāt animam, obcæcant intellectum, retrahunt à Deo affectum, totumque hominem vt filium prodigum, faciunt à Deo apostatare; post meretrices, & voluptates iræ, & in porcis pascendis se occupare, ideo iure optimo sunt prohibendæ. nu.4. nu.9.&c.

Quare potissimum adulterium prohibitum est? Resp. Quia maximum scelus est, tum quia coniunctionem mariti, & vxoris violat, tum quia sacramento matrimonij iniuriam facit; vt ex his quæ de matrimonio dicta sunt apparet. nu.5.

Quid est adulterium? Resp. Est legitimi thori iniuria, Siue thorus sit proprius, siue alienus; Cum enim quis vxoratus peccat cum aliena muliere, facit iniuriam proprio thoro; Cum solutus peccat cum vxorata, facit iniuriam alieno thoro, Cum vxoratus peccat cum coniugata, tum proprio, tum alieno thoro, iniuriam facit. nu.3.

Nu. 3. Explicatio pæcepti affirmatiui.

QVid præcipitur in pręcepto affirmatiuo? Rℽ. Temperantia, castitas animi, & corporis, Continentia, & sobrietas, carnis mortificatio, & alia, quæ regulant hominem ne nimium erga voluptates affectus sit. nu.2.nu.6. nu.10.&c.

Fideles sunt adhortandi, vt pudicitiam, & continentiam omni studio colant, mundentque se ab omni inquinamento carnis, & spiritus? Resp. Ait Catechis. Magna diligentia hoc est præstandum. nu.6.

Debent admoneri quod virtus castitatis non reperitur solum in ijs, qui virginitatem seruant, sed etiam in his, qui cœlibem vitam etiam in matrimo- nu.6.

nio agunt, dum se à velita libidine puros, & integros seruant? Resp. Sunt admonendi.

CAP. QVARTVM

De ijs, quæ inducunt ad obseruantiam huius præcepti.

nu.7. QVid præcipue Parochi circa hoc præceptum debent populos edocere? Resp. Debent remedia explicare, quibus homines docentur, domitas habere libidines, & coercere voluptates, & in hac tractatione, ait Catechis. debent diligentissimè versari.

nu.7. Quę sunt ista remedia, seu motiua? Resp. Ait Catechis. Alia in cogitatione, Alia in actione posita sunt.

Quænam in cogitatione versantur? Respond. Sequentia.

nu.7. Primò, Considerare, quod luxuria, & notabilis intemperantia voluptatum, seu excessus amoris corporis sui, vel alieni, qui contra charitatem sit, hominem priuat regno Dei, quod malorum omnium vltimum est.

nu.7. Secundò, Considerare, Quod fornicator, immundus, & luxuriosus peccat in corpus suum, illudque iniuriose tractat, quia eius violat sanctitatem; Et ad hoc faciunt, quæ de excellentia corporis humani antea dicta sunt.

nu.7. Tertiò, Cogitare, quod Luxuriosus magnam iniuriam facit Christo, quia corpus suum, quod est Christi, tollit Christo, & turpiter dat meretrici, voluptati, & turpitudini.

nu.7. Quartò, Ita Spiritui sancto iniuriam facit, quia eijcit dictum Spiritum sanctum à corpore suo, quod tem-

templum illius est.

Quinto, In adulterio fit iniustitia, & iniuria alteri coniugum, & in veteri testamento adulteri lege à Deo data lapidibus obruebantur. *nu.8.*

Sextò, In lege veteri maximæ pœnæ luxuriosis datæ sunt, ita vt interdum ob peccatũ luxuriæ ab vno perpetratum, vniuersa ciuitas, vt de Sichimitis legimus, delecta sit: Idem de Sodomitis, & alijs populis apparet. *nu.9.*

Septimò, Luxuriosi cæcitatem mentis, quæ grauissima pœna est incurrunt, ita vt ad omnia bona peragenda inutiles, & minimè apti redditi sint; Veluti Dauid post Adulterium ex mitissimo factus est crudelis homicida; Et Salomon ob amorem mulierum idolatra effectus sit. *nu.9.*

Octauò, Corpus hominis adeo excellens ob luxuriam fit immundum, impurũ, inhonestum, deturpatur, maculatur, contaminatur. *nu.7.* *arg. ibid. 9.*

Nonò, Dictum corpus diuino cultui est destinatum; est autem summæ indignum vt corpus ita dehonestatum Deo, qui est spiritus purissimus debeat deseruire; Dedecet enim multum, vt quis magno regi, inquinatis & sordidis vestibus deseruiat. *& præc. 3.*

Decimò, Cogitare vilitatem carnis, quæ cibus vermium est, ex limo, & puluere producta, ad quid ergo tanta sollecitudo in voluptatibus illi præparandis?

Memoria mortis maximè docet voluptates fugiendas esse.

Cogitare quod corporis turpitudines in die iudicij omnibus manifestæ cum dedecore fient.

Tertiodecimò, Quis explicabit, quanta sit dementia pro vilissima, & momentanea voluptate, æterna gloria, atque fælicitate se priuare. *nu. 10.*

Quartodecimò, Quid dementius quam momentanea voluptate se ad æternas pœnas destinare? *ibid.* *Art 3. nu. 6.*

Quintodecimò, Cogitare, quod sancti, Beata *& c. 15.*

go,

Virgo, & Christus has contempsere voluptates.

ibid. Sextodecimò, Quis non fugiat voluptates purissimã B. Virginis, & Christi virginitatẽ cōtẽplãdo.

Cat. art. 4. nu. 16. Quid dicam de memoria passionis Christi, qui nō solum voluptates contempsit, sed inexplicabiles labores, dolores, ignominias, & cruciatus subire voluit, vnde meditatio passionis Christi ad coercẽdas voluptates valde deseruit.

nu. 10. 11. 12. 13. Remedia contra voluptates posita in actione pręcipuè exteriori quænam sunt? Resp. Hæc sunt in duplici differentia, quædam remouent libidinis incitamenta, quædam adiuuantia castitatem proponunt.

nu. 10. Quænam tollunt libidinis materiã? ℞. Sequẽtia.

Primò, Quia Sodomitæ, & alij propter otiũ in nefarias libidines præcipites lapsi sunt, hoc est pcipuè fugiendum, & honesto labori assiduè incumbendũ.

ibid. Secundò, Crapula, & ebrietas libidinis causa sũt, ideo Scriptura maximè hortatur, vt fideles, illas fugientes, ieiunijs, vigilijs, & corporis afflictionibus maximè incumbant.

ibid. Tertiò, Animus ad libidinem oculis maximè inflammari solet, vt patet de Dauid, & de senibus, qui Susannam calumniarũt; ideo oculos à vanitate auertere opus est, iuxta illud Saluatoris, Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te.

nu. 11. Quartò, Elegantior ornatus, siue capillorum, siue faciei, siue vestimentorum occasionem libidini non paruã sæpe præbet; Ideo mulieres, & viri sunt monẽdi, & obiurgandi, ne in his vanitatibus detineãtur.

nu. 11. Quintò, Obscęnus, turpisque sermo quasi quædã ignita fax hominum, & pręcipue adolescentium animos ad libidinẽ incendit, ideo maximè vitandũ.

nu. 11. Sextò, Cantus delicatiores, & molliores hoc idem præstant ideo dimittendi.

ibid. Septimò. Idem de saltationibus, & choreis, & comædijs.

ibid. Octauò, Idẽ de libris obscænè, & amatoriè scriptis.

ibid. Nonò, Simile est de imaginibus, quæ aliquam tur

pitu-

pitudinis speciem præseferunt, ideo sacrum Concilium Triden. aliqua circa illas decreuit, quas obseruare iustum est.

Quænam sunt, quæ adiuuant castitatem? R. Sequentia maximam vim habent ad vim libidinis opprimendam. *nu.12.*

Primò, Frequens peccatorum confessio, per quam homo ab omni inquinamento carnis virtute sanguinis Christi mundatur, & ad coercendas voluptates corroboratur. *ibid.*

Secundò, Frequens, & deuotus Sanctissimæ Eucharistiæ vsus, per quam Christus omnis castitatis, & puritatis fons in homine, & carne recipitur, vnde ad colendam castitatem, & sectandam temperantiam habilitatur. *ibid.*

Tertiò, Piæ ad Deum præces, vt continentiam nobis largiatur, detque virtutem omnes tentationes superandi, optimum medium est ad hanc virtutem obtinendam. *ibid.*

Quartò, Eleemosinæ, præces dictas apud Deum magis efficaces reddunt. *ibid.*

Quintò, Admodum prodest ad virtutem temperantiæ, & castitatis obtinendam castigare corpus suum, & in seruitutem redigere, quod fit per ea quę sequuntur. *nu.13.*

Sextò, Ieiunia ab Ecclesia instituta, vel propria deuotione suscepta libidine compescunt. *ibid.*

Septimò, Vigiliæ ad idem deseruiunt. *ibid.*

Octauò, Piæ peregrinationes idem faciunt. *ibid.*

Nonò, Omnia, quæ carnem affligunt, vt labor, asperitas vestium, perpessio frigoris, & caloris, & alia carnem domant, & libidines coercent. *ibid.*

Decimò, Mortificatio sensuum, & illarum passionum, cordis, oculorum sensuumque diligens custodia mirificè castitatem, temperantiam, & continentiam iuuant. *ibid.*

His & alijs huiusmodi populi ad obseruantiam huius præcepti sunt incitandi.

DOCTRINA
Catechismi Romani
IN SEPTIMVM Præceptum.

De necessitate huius tractationis.

Vodnam est subiectum huius tractationis? Respon. Septimum præceptum.

Quis finis? Resp. Dirigere Parochos, vt opportunam huius pręcepti explicationem populis tradant.

Quæ forma? Resp. Vera huius præcepti explicatio ad finem dictum accõmodata.

nu. 1. Vis, & ratio huius præcepti debet populis inculcari? Respon. Ait Catech. Vetus fuit mos in Ecclesia hoc faciendi.

nu. 1. Cur hoc fiebat? Resp. Quia tali Doctrina non solum frequentia illorum temporum contra hoc præceptum peccata corrigebant; sed etiam turbas, ac lites sedabant, aliasque malorum causas, quæ furto commoueri solent excidebant.

ibid. His temporibus dicta peccata, incommoda, & calamitates apud homines sunt? Resp. Sunt.

Nunc

Nunc eodem remedio Doctrinæ opus est? ℞. Ita ait Catechismus.

Quid præcipuè Parochi explicabunt? Respon. Ait Catech. Parochi primum officium, & diligentiam suam conferent, ad declarandũ infinitum Dei amorem erga genus humanum, qui non solum quinto, & sexto præcepto vitam, corpus, famam, & existimationem nostram tuetur, sed etiam hoc septimo bona externa, res, ac facultates munit, atque defendit.

In quot capita diuiditur hæc tractatio? Resp. In sequentia.

Primũ, Est de facultatibus, & bonis tẽporalibus.
Secundum, De septimo præcepto.
Tertium, De furto.
Quartum, De rapina.
Quintum, De restitutione.
Sextum, De obseruantia præcepti negatiui.
Septimum, De eleemosina, & de obseruantia præcepti affirmatiui.

CAP. PRIMVM

De bonis temporalibus.

CVr dicendum de bonis temporalibus? ℞. Quia septimum præceptum datum est de illis. *nu.* 1.

Quæ sunt ista bona? Resp. Illa omnia, quæ ad vtilitatem corporis humani facta sunt, Cęlum, Sol, Luna, Stellæ, Aer, Aqua, Terra, Aurum, Argentum, herbæ, arbores, animalia, denium omnia corpora ad vtilitatem corporis humani destinata sunt. *prac.* 5. *nu.* 15.

Quid de illis considerandum? Resp. Primò finis, Secundò posessio, seu dominium; Tertiò Vsus, Quartò Virtutes, & vitia circa vsum, Quintò Prouidentia Dei circa illa.

Ista

art.1. Ista bona à quo facta sunt? Resp. A Deo.

art.1.n.15 Deus eget, vel vtitur istis bonis? Resp. Non. Deus enim in seipso beatissimus est, nullaque re extra seipsum eget.

ibid. Quid ergo ad horũ productionem inducit Deũ? Resp. Ait Catech. Deus nulla vi, aut necessitate coactus, sed sua sponte, & voluntate ob nullam aliam causam, nisi vt rebus, quæ ab ipso effectæ sunt suam bonitatem impertiret, omnia creauit.

vbi infra. Quis est finis horum bonorum? Resp. Gloria Dei, & vtilitas hominum.

art.1.n.15 Quomodo gloria Dei? Resp. Quia Deus per dicta bona suam infinitam bonitatem ostendit, suam declarat paternam prouidentiam; Deinde per dicta bona homines, qui illis vtuntur, ad Dei laudes celebrãdas merito impelluntur.

Petit.4. Quomodo adest vtilitas hominum? Resp. Homines sine Sole, aere, arboribus, herbis, animalibus, & alijs nec viuere, nec benesse habere, nec esse possunt, cum illis autem & sunt, & vitam iucundam ducũt.

prac.5.n.15 Omnia corpora à Deo in gratiam corporis humani facta sunt? Resp. Omnia.

ex prac.7. Homo habet dominium bonorum temporalium? Resp. Habet aliquorum, vt animalium, agrorum, & similium; cęli vero, & aeris non dominium sed vsum habet.

Gen.ca.1. A quo habet hoc dominium? Resp. A Deo, qui in Genesi cap. 1. Dixit homini, Dominamini piscibus maris, &c. In septimo etiam præcepto hoc dominiũ concedit, atque confirmat, dum prohibet, ne quis rẽ alienam accipiat, illa enim dicitur res aliena, cuius dominium apud alium est, illa propria cuius quis dominium habet, Hoc igitur dominium à Deo est confirmatum.

ex prac.7. Homo potest vti rebus proprijs? Resp. Potest.

ibid. Potest vti alienis? Resp. Absque consensu, domi-

prac 9 n.6. norum non potest, cum illo potest.

& 10. Hic vsus potest esse bonus, & malus? Respon. Ita

est,

est, Alius enim vitiosus, alius virtuosus est.

Quænam virtutes circa hunc vsum reperiuntur? Respon. Multæ, veluti Gratitudo erga Deum horum bonorum dolorem; Laus, & gratiarum actio; Eleemosinæ; Misericordia, benignitas, liberalitas, magnificentia, iustitia, temperantia, Paupertas voluntaria, contemptus horum bonorum ad gloriã Dei. & alia huiusmodi. *prae. 7. 9. & 19.*

Quæ vitia sunt circa hæc bona? Resp. Multa, Iniustitia, auaritia, prodigalitas, crapula, ebrietas, vanitas, otiositas, pompę, lites, furta, rapinæ, & aliæ huiusmodi. *ibid.*

Deus habet prouidentiam horum bonorum? Resp. Omnia subsunt diuinę prouidentię. *Hic nu. 1. & 2.*

Deus circa possessionem, dominium, & vsum horũ bonorum dedit aliquam legem? Resp. Dedit septimum pręceptum, de quo modo dicendum est. *nu. 1.*

CAP. SECVNDVM

De septimo pracepto.

QVid explicandum de septimo pręcepto? Resp. Nomen, diffinitio, Quatuor causę, Diuisio, & litteralis explicatio.

Cur dicitur septimum pręceptum? Resp. Quia septimum locum in Decalogo habet. *nu. 1.*

Quare talem locum habet? Resp. Prius pręcepta de Deó, De magistratibus, De anima, de vita hominis, Postea de facultatibus danda erant. *nu. 1. 1. 2. q. 100. art. 5.*

Quid est septimum pręceptum? Resp. Est Prima regula omnium actuũ humanorum circa bona, quę temporalia sunt, siue sint propria, siue aliena. *Hic p totũ.*

Quęnam est materia huius pręcepti? Resp. Omnia bona temporalia, & illorum dominium, vel possessio, vel vsus sunt materia remota; minus remota *nu. 1. &c.*

sunt

sunt omnes actus hominum circa bona dicta: proxima sunt virtutes & vitia in eisdem.

nu. 1. &c. Quis finis? Resp. Gloria Dei, & vtilitas hominũ, vt dictum est.

nu. 1. &c. Quis effectus? Resp. Dirigere hominem, vt circa temporalia bona recte se gerat.

nu 2. In quot partes diuisum est hoc preceptum? ℞. Diuiditur in affirmatiuum, & negatiuum.

nu. 2. Quod est negatiuum? Resp Non furtum facies.

nu. 2. Quod affirmatiuum? ℞. Ait Catech. Hoc. Estote benigni, ac liberales.

nu. 2. &c. Quid precipit affirmatiuum? Resp. Omnes actus virtutum circa facultates, & bona temporalia.

Qui sunt isti actus virtutum? Respon. Sequentes sunt principales.

pra. 9. nu. 1. & 7. Primus est gratitudinis, laudis, & gratiarum actionis erga Deum talium bonorum datorem.

prec. 4. n. 5. Secundus. Dilectio horum bonorum moderata, & iuxta ordinem charitatis regulata, idest vt non diligantur plus quam oportet, neque minus quam opus sit.

Hie. num. 16. &c. Tertius; Bonus est Moderatus vsus illorum tam respectu sui; & propinquorum, quam omnium hominum, & proximorum, & pertinet ad liberalitatem.

pra. 9. n. 21. Quartus; Est patientiæ, idest pati virtuose defectus facultatum, si qui sint.

Hie. nu. 18. Quintus; Est fortitudinis, nempe vt quis laboret, vt operetur manibus vt obtineat facultates ad victum suum, propinquorum, & proximorum necessarias.

nu. 16. &c. Sextus; Est misericordiæ in pauperes, eleemosinis illorum miseriam subleuando.

pr. 9. ꝑ totũ. Septimus; est temperantiæ, vt temperate vtatur dictis bonis.

ibi. & Hie. nu. 16. &c. Octauus; Est Paupertatis, nempe vt renunciet propter Deum, quæ dicta sunt & illa omnia contemnat, quo liberius, & vehementius Deum diligere possit,

Hec-

Hæcque omnia ad imitationem Christi facere maioris virtutis erit.

Quid prohibet negatiuum? Resp. Omnes actus vitiorum circa bona, quæ dicta sunt. *nu.2.&c.*

Qui sunt isti actus? Resp. Omnes ad quatuor capita reduci possunt.

Primum est excessus amoris, nempe cum quis nimis diligit hæc bona, & hic excessus apellatur auaritia, cupiditas, intemperantia, amor inordinatus: Hunc sequuntur plurima mala, anxietates, timores, inquietudines, sollicitudines, lites, contentiones, rixæ, inuidiæ, odia, homicidia, furta, rapinæ, aliaque multa. *prac.4.n.5. Hic.& pra. 9.per totũ.*

Secundum est defectus amoris, nempe cum quis non diligit facultates, quantum diligere debet, & hoc tam respectu proximorum, quã sui, veluti cum quis potest impedire damnũ iniustum in aliena facultate, & non facit: Ita cum quis habens familiam non curat obtinere necessarias facultates ad illius substentationẽ, vel facultates quas habet prodigaliter consumit; Iste defectus consistit in otio, prodigalitate, crapula, ebrietate, pompa, vanitate, & huiusmodi. *ex prac. 4. num.5. Hic.nu.18. &c.*

Tertium est iniusta offensa, hæc fit duobus potissimum modis, nempe furto, & rapina, contingitque in emptione, venditione, & alijs vt dicetur. *nu.3.*

Quartum; Est defectus iustę satisfactionis, seu restitutionis, nempe cum quis rem accepit, vel habet alienam, & non curat restituere illam, vt infra dicetur. *num. 8. & nu.15.*

Quomodo probari potest, quod dicta præcepta hæc pręcipiant, vel prohibeant? Resp. Sic. Lex Decalogi ex Catechism D. August. & D. Ambrosio est summa omnium legum, secundum D. Thomam pręcipit omnes actus virtutum, & prohibet omnia vitia; Cum ergo clarum sit, quod dicti actus sint vel virtuosi, vel vitiosi, omnino Decalogo debent *Initio Decal. nu.1. 1.2.q.100. art.5.*

M præ-

præcipi, & prohiberi, at in nullo alio præcepto fit, recte autem in hoc fiet, igitur res se habebit, vt dictum est.

CAP. TERTIVM.

De furto.

QVid considerandum de furto? Resp. Nomen, Diffinitio, Quatuor causę, Diuisio, Damna illius.

Quid significat furtum? Resp. Quasi Fert, seu Aufert tuum, sic dictum, quia tollit alienum.

nu. 3. Quomodo diffinitur? Resp. Sic. Furtum est occulta contrectatio rei alienæ inuito domino.

Est bona diffinitio? Resp. Est, quia explicat materiam, & formam furti.

nu. 3. Quænam est materia? Respon. Res aliena. per rem autem alienam debent intelligi tum ipse res, tum dominium, seu possessio, seu ius, seu fructus illarum; Per alienum intelligitur omne illud, quod non est suum, sed alterius.

nu. 3. Quænam est forma? Resp. Hæc explicatur tribus verbis; Primum est contrectatio, quę significat omnem iniustam vsurpationem, siue damnificando, vt comburendo; siue accipiendo, vt auferendo; siue vtendo, vt alienum equum equitando; siue retinendo, vt si non restituatur, quod debitum est: Secundum est, occulta, vt distinguatur á rapina, quæ palam rem vsurpat alienam; Tertium est, inuito domino, quia de consensu domini quis potest vti aliena re.

num. 15. Quis est efficiens furti? Resp. Primo fur, idest ille qui aufert: Secundò omnes cooperatores, de quibus infra dicetur.

nu. 21. 22. 23. &c. Quis finis furti? Resp. Fures possunt habere varios fines, vt luxuriam, crapulam, pompam, ludum, & alia huiusmodi.

Quis

Quis effectus furti? Resp. Duo pręcipue consequuntur furtum, nempe peccatum, & obligatio restituendi. *nu.8.*

Quomodo diuiditur furtum? Resp. Primo sic. *nu.6.* Furtum aliud est reale, & est contrectatio iam dicta, & hoc sequitur peccatum, & obligatio restituendi; Aliud est mentale, & est non realis Contrectatio, sed desiderium contrectandi rem alienam, & hoc sequitur peccatum, sed non obligatio restituendi: Et hęc diuisio est ex parte efficientis, idest furantis: Alia est diuisio ex parte materiæ. Furtũ enim dicitur furtum cum priuatum aliquid aufertur priuato: Dicitur Peculatus, si publico quid surripiatur: Quod si homo liber, vel seruus alienus in seruitutem abducitur, Plagium vocatur: Si vero res sacra eripitur nominatur sacrilegium; Quod facinus maximum, ac nefarium, & scelestum est, cum res ad pios vsus dicatas in priuatas cupiditates perniciosasque libidines conuertantur.

Furtum est peccatum? Resp. Graue, & valde perniciosum. *nu.20.& 7*

Vnde potest hoc cognosci? Resp. Primo ex ipso furto, Secundò ex ijs, quę illud consequuntur. *nu.7.*

Quomodo ex furto? Resp. Quia furtum ex sua natura est iustitiæ contrarium, quæ suum vnicuique reddit. *nu.7.*

Quænam mala furtum consequuntur? ℟. Tria potissimum, primum: cõtra humanam omnium hominum societatem, secundum contra proximos particulares, tertium contra seipsum. *nu.7.*

Quomodo furtum lædit humanam societatem? *nu.7.* Resp. Ait Catechismus bonorum distributiones, iam inde ab initio iure gentium constitutas, diuinis etiam, & humanis legibus confirmatas, ratas esse oportet, vt vnusquisque, nisi humanam societatem tollere velimus, ea teneat, quę ei iure obtigerunt: Hoc autem per furtum in humana societate permissum non est.

num.7. Quę incommoda ex furto sequũtur in proximis? Resp. Ait Catechismus. Illi, quibus occultę res ablatę sunt, multa faciunt iudicia temeraria, cogitantes quod iste, vel ille abstulerit, ex quo erũpunt odia, suscitantur inimicitię, existunt interdum acerbissimę innocentium hominum damnationes.

num.8. Quæ mala sequuntur respectu sui? Resp. Primò homo per furtum se reddit reum ęternę damnationis; secundò. In ipso manet obligatio restituendi ablatam rem; Hæc autem restitutio, quam difficilis sit, experientia docet; Ideo Abacuc ait. Veh ei, qui multiplicat non sua usque quo, & aggrauat contra se densum lutum; Lutum, ait Catechismus; appellat dẽsum, rerum alienarum possessionem, vnde emergere, & expedire se homines difficile possint.

Nu. 2. De præcipuis furtorum generibus.

QVę sunt præcipua furtorum genera? ℞. Catechismus enumerat sequentia.

num.9. Primò fures ait sunt, qui furto sublata res emunt.

ibid. Secundò, Qui res occupatas, aut ademptas contra ius retinent.

num 9. Tertiò. Qui res aliquo modo inuentas non restituunt, iuxta illud S. Aug. Si inuenisti, & non reddidisti, rapuisti: Quod si rerum dominus nulla ratione inueniri potest, illa bona sunt in vsus pauperum conferenda.

num.9. Quarto qui in emendis, vendendisque rebus dolos, & fraudes adhibent.

ibid. Quintò. qui fallaces, & corruptas merces vendunt pro veris, & integris.

ibid. Sextò. Qui pondere, mensura, numero, & regula decipiunt emptores, & venditores.

ibid. Septimò. Operarij, & artifices, qui totam, & integram mercedem exigunt, cum ipsi iustam, & debitam operam non præstarint.

ibid. Octauo. Serui facultates dominorum non fideliter

ter tractantes fures dicendi sunt.

Nono. Idem de rerum custodibus, qui infidi sunt. *ibid.* Isti ait Catechismus sunt detestabiliores quam reliqui fures, qui clauibus excluduntur, quia ipsis nihil occlusum esse potest.

Decimo. Qui fictis, simulatisque verbis, quiue fallaci mendicitate pecuniam extorquent. *ibid.*

Vndecimo. Qui ad priuatum aliquod, vel publicum officium conducti nullam, vel paruam operam adhibentes, munus negligunt, mercede tantum, & precio contenti. *ibid.*

Duodecimo. Alij plurimi fures, & rerum alienarum vsurpatores sunt appellandi. *ibid.*

CAP. QVARTVM

De rapina.

RApina prohibita est in septimo pręcepto? R℞. Omnino, quia furto grauius peccatum est, vtrunq; autem contra bona temporalia peccatum est. *nu.3. & 4.*

Quare est grauius peccatum? Resp. Quia in furto offenditur sola res, In rapina cum re fama quoque offensa est. *num.3.*

Quomodo est hoc? Resp. Furto occulte aufertur res, Rapina surripitur sciente domino, auferre autem res alicuius ipso sciente, & vidente sine contemptu illius esse non potest. *num.3.*

Cur Deus volens prohibere tum furtum, tum rapinam, minus peccatum, quod est furtum expressit, & maius, quod est rapina, non explicauit? R℞. Ait Catechismus. Summa ratione id factum est, quia furtum latius patet, & ad plura pertinet, quam rapinę, quas tantummodo illi facere possunt, qui potentia, & viribus pręstant. Sed ideo etiam factum est, vt sciatur, quod si leuius peccatum prohibitum est, multo magis grauiora facinora prohiberi. *num.4.*

nu 3. Rapina quomodo diffinitur; Resp. Sic Est aperta contrectatio rei alienæ inuito domino.

nu. 3. In quo distinguitur à furto? ℞. In hoc, quod furtum occulte, rapina palam res aufert alienas, in reliquis eodem modo se habent, vt de furto dictum est.

Quęnam sunt genera, seu modi rapinarum? ℞. Catechismus enumerat sequentia.

nu. 10. Primò. Qui debitam operarijs mercedem non persoluunt, sunt rapaces, & pessimi.

nu. 10. Secũdò. Qui ecclesię Præsidibus, & Magistratibus debita vectigalia, tributa, decimas, & reliqua huius generis non dissoluunt, vel interuertunt, & ad se transferunt.

nu. 11. Tertiò. Feneratores sunt rapaces acerrimi, & acerbissimi; qui miseram plebem compilant, ac trucidunt vsuris. Est autem vsura, ait Catechismus; quid quid estimabile pecunia pręter capitale acceptũ est; Sic enim cõmuniter diffinitur. Vsura est lucrum ex mutuo: Hoc facinus ait Catechismus etiam apud gẽtes & grauissimum, & maxime odiosum est; ita vt fęnerari idem dicatur esse quod occidere: Feneratores enim vel bis eandem rẽvendunt, vel certe illud, quod non est, vendunt. Cum enim res, quæ mutuo dantur, sint vsu consumptibiles, fit vt res ab vsu separari non possit, suntque idem vsus, & res; cum ergo fenerator distinguat rem ab vsu, quia hoc pro re, illud pro vsu restitui vult, sequitur quod vel bis vendit rem, vel vendit vsum rei vt distinctum à re, cum tamen talis distinctio esse non possit.

nu. 12. Quartò. Iudices, qui venalia, habent iudicia & prętio, muneribusque acceptis causas optimas pauperũ euertunt contra illos iniustam sententiam ferentes.

nu. 12. Quintò Fraudatores creditorum, qui statuto tempore promissa non soluunt. Hoc ait delictum grauius est, quod mercatores ob damnum illis inde sequutũ, cũ magno detrimẽto populorũ carius vẽdunt omnia. Ideo profeta ait. Mutabitur peccator, & nõsoluet.

num. 13. Sexto. Diuites, qui pauperes debitores acęrbius mo-

molestant, illa etiam pignora contra Dei iussum auferentes, quæ ad eorum corpus tuendum sunt necessaria, veluti lectus, ac vestimentum.

Septimo. Qui dant operam, vt fruges, & omnia ad vitam, & victum necessaria cariora fiant, veluti frumentum, vinum, & alia huiusmodi. *num. 14.*

His dictis modis, & alijs multis rapina committi potest.

CAP. QVINTVM

De restitutione.

Restitutio ad quod præceptum reducitur? ℟. Ait Catechismus. Ad affirmatiuum, quia pręcipit, vt res sua vnicuique tribuatur, Item ad negatiuum, quia prohibet rem alienam apud se retineri. *num. 14.*

Quid de restitutione considerandum? ℟. Nomen, Diffinitio, Quatuor causæ Radices & Circunstantię.

Quid significat restituere? Resp. In pristinum statum statuere. *ex num. 8.*

Quid est restitutio? Resp. Rei prius debitæ compensatio. *arg. ibid.*

Quænam materia illius? Resp. Quatuor bona hominis, nempe bona animæ, bona corporis, bona famæ, & bona facultatum; Hæc enim cum sunt vel offensa, vel iniuste retenta, vel aliquo modo aliena restitutioni subiecta sunt. *iarg. ibid.*

Quæ forma? Resp. Illa iusta compensatio, qua satisfit vel offensæ, vel indebitę retentioni. *ibid.*

Quis finis? ℟ iustitia, nempe vt vnicuique quod suũ est tribuatur; Secũdò vt inter homines vnio, pax, charitas adsit; Tertiò vt tollantur lites, inimicitiæ, iudicia temeraria, & alia mala, quæ retentionem rei alienæ consequi solent. *nu. 1. 2. 7.*

Quis est author restitutionis? Resp. Deus, qui de illa pręceptum dedit. *num. 14.*

nu. 15. Quinam tenentur ad restitutionem? Resp. Primò acceptores iniusti, vt fures, & rapaces; Secundò acceptores iusti, veluti qui ab alio rem accipiũt, vt suo tempore reddant, vel pretium, vel rem; Tertiò, Cooperatores iniustæ acceptionis, vt furti, vel rapinæ; Quartò, Posessores rerum alienarum inscio, vel inuito Domino.

Nu. 15. Quibus modis aliquis dicitur cooperator iniustæ acceptionis? Resp. Duobus, commissione adiuuando ipsam acceptionem, & omissione non impediendo illam.

nu. 15. Quomodo quis adiuuat iniustam acceptionem? Resp. Ait Catech Primò, Imperantes furtum, vel rapinam, vel aliam iniustam offensam; Secundò, Suasores illius, seu dantes consilium; Tertiò, Qui consentiunt furtis; Quartò, Participes furtorum; Quintò, Approbatores, & laudatores, furtorum, Sextò, Omnes furtorum adiutores, custodes, patronos, quique illis receptaculum præbent, & domicilium.

nu. 15. Hi omnes tenentur ad restitutionem? Resp. Si iussione, suasione, consensu, approbatione, laude, auxilio, vel receptione fuerunt causa furti, vel conditio sine qua furtum non fuisset factum vel in toto, vel in parte, tunc ad restitutionem tenentur, quatenus furti causa, & occasio fuerunt.

nu. 15. Qui dicuntur cooperatores omissione? ℞. Primò qui cum possint furta non impediunt; Secundò, qui cum & furtum factum, & vbi factum sit certo sciat, non iudicant illud, sed dissimulant se illud scire.

Isti tenentur ad restitutionem? Resp. Tunc tenentur, cum habent officium custodiendi rem, vt sunt tutores, custodes agrorum, negotiorum gestores, & similes.

nu. 15. Quinam dicuntur posessores? Resp. Illi, qui pœnes se habent rem furto sublatam, & aliqui dicuntur posessores bonę fidei, alij malę fidei.

Quinam sunt bonę fidei? Resp. Illi, qui habent rē alienam nescientes esse alienam.

Qui

Qui sunt malę fidei? Resp. Qui habent rem alienā scientes esse alienam.

Tenentur dicti ad restitutionem? Resp. Possessor bonæ fidei statim ac cognoscit rem esse alienam, tenetur restituere rem si habet; si non habet, illud, in quo factus est ditior ob illam rem; Possessor malæ fidei, si habet rem tenetur restituere illam, si non habet, ęquiualens, & damna, quæ domino ob suam retentionem sequuta sunt.

Quænam sunt causæ, seu radices omnis restitutionis? Resp. Duæ, vna, Acceptio, alia, Res, idest omnis, qui tenetur ad restitutionem, omnino tenetur ex vna harum causarum, nempe vel quia accepit rem, vel quia habet rem, seu est possessor rei, modo iam dicto.

Filij familias, & vxores, qui pecunias à patribus, & iuris surripiunt tenentur ad restitutionem? ℞. Ait Catech. tenentur. *nu.15.*

Qui tenentur restituere, si non restituunt possunt saluari? Resp. Ait Catech. Cum S. Augustino. Non remittitur peccatum, nisi restituatur malè ablatum; Si tamen quis vere, & realiter esset impotens ad restituendum saluari posset. *nu.8.*

CAP. SEXTVM

De eleemosina, & de obseruantia præcepti affirmatiui.

QVid debet facere homo, vt obseruet septimum præceptum affirmatiuum? Resp. Sequentia.

Primò, A Deo omnia sua bona accepta habere debet, illique debitas agere gratias. *nu.1.*

Secundò, Qui bona non habent, studere debent, vt licitis modis acquirant victui opportuna iuxta illud, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, erit autē virtus si id faciant, ne contra præceptum Dei cogant *Gen.cap 3. Hie.nu.18.*

fur

furtiuè alienas accipere res, vnde operarij, artifices, mercatores, & alij cum virtute possunt operari.

nu.1.& 2. Tertio, Qui habent bona, possunt illa possidere, curam illorum habere, & erit virtus, si tale dominiū à Deo recognoscant, & curam habeant illa ordinare ad finem, ad quem Deus, vt dictum est, ordinauit; Vnde & Patres familias possunt multū mereri.

nu.8. Quartò, Aliena sunt restituenda.

nu.19. Quintò, Bonis proprijs virtuose, moderate, temperanter, discrete vtendum est, pro sua, suorumque substentatione.

nu.16. Sextò, Eleemosinæ pauperibus tribuendæ.

nu.15. Septimò, Damna, quæ imminent bonis aliorum, sunt impedienda.

præc.10. Octauò, Contemptus diuitiarum, actus magnæ
nu.21. virtutis est.

ibid. Nonò, Patienter pati omnia aduersa circa facultates suas, item defectus illarum, ob amorem Dei res Deo gratissima est.

ibid. Decimo, Paupertas voluntaria præcipuè, quæ voto solemni a religiosis suscipitur, vt Deo liberius seruiant, Consilium Christi est, & in se continet perfectionem.

Nu.2. De Eleemosina.

nu.16. HOc præceptum quid iubet circa eleemosinam? Resp. Ait Catech. Vt pauperum, & inopum misereamur, illorumque difficultates, & angustias nostris facultatibus, & officijs subleuemus.

nu.16. Parochi debent sæpius de illa loqui? Respon. Ait Catechis. De illa sæpissimè, copiosissimè tractandum est.

Parochus ad quem finem suum de illa diriget ser-
nu.16. monem? Resp. Ait Catech. Vt inflammet fideles ad studium, & alacritatem opitulandi ijs, quibus aliena misericordia viuendum est.

nu.16.&c. Quid debent potissimum docere? Resp. Necessitatem,

tem, vtilitatem, & modum.

Quid circa necessitatem? Resp. Explicare præceptum datum à Deo de eleemosina. nu. 16.

Vnde patet, quod Deus dederit hoc præceptum? Resp. Ex eo, quod Christus dixit, se in die iudicij perpetuis ignibus addicturum, qui eleemosinæ officia prætermiserint; nemo enim æterna pœna damnatur, nisi qui in re graui aliquod præceptum trãsgressus sit. nu. 16.

Quinam præcipuè ad eleemosinam tenentur? Resp. Qui superfluas habent facultates. 2.2.

Quibus potissimum est facienda? Resp. Ijs, qui in extrema necessitate sunt constituti. 2.2.

Si quis habens superfluum non det eleemosinam constituto in extrema necessitate peccabit mortaliter? Resp. Ita est, vt supra dictum fuit. ibid.

Parochus quas vtilitates eleemosinæ proponet? Resp. Præcipuè sequentes.

Prima, Quod Christus eleemosinarius benedicet in die iudicij, & hæredes cęli constituet. nu. 16.

Secunda, In hac vita Christus promisit, quod danti dabitur, Item ait, Accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, & in futuro sæculo vitam æternam; Item dixit. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. nu. 17.

Quid docebit circa modum? Resp. Proponet.

Primò, Vt illi, qui non possunt largiri, saltem mutuo dent, iuxta illud Christi, Mutuum date nihil inde sperantes; & Dauid, Iocundus homo, qui miseretur, & commodat. nu. 17.

Secundò, Qui diuites sunt, abunde possunt dare; qui non sunt diuites hortand. sunt, vt manibus laborent, tum vt otium fugiant, tũ vt pauperibus subueniant, & sic in tali labore magnum meritum poterunt habere, & D. Paulus ad hoc maximè hortatur tum verbo, tum exemplo. nu. 18.

Tertiò, Vt parce viuant, abstineantque ab inutilibus, nu. 19.

bus, & superfluis impensis, vt pauperibus possint subuenire, sicut Beatus Paulus docet esse faciendũ.

CAP. SEPTIMVM

De obseruantia præcepti negatiui.

nu.10. QVod studium debent Parochi adhibere, vt inducant populos ad obseruantiam præcepti negatiui? Resp. Maximum.

nu.20.&c. Quomodo hoc præstabunt? Resp. Primò debent dictum præceptum explicare; Secundò, Proponenda sunt motiua, quibus ad illius obseruantiam inducantur; Tertiò, Excusationes furtorum sunt refellendæ.

Quænam motiua sunt proponenda? Resp. Sequentia proponi possunt.

nu.1. & 2. Primò, Quod bona temporalia à Deo creata sunt, illius diuinæ prouidentiæ subsunt.

nu.7. Secundò, Quod distributiones, & assignationes bonorum, dominia, & possessiones illorũ à iure gentium constitutæ, & à diuinis, humanisque legibus confirmatæ sunt,

nu.7. Tertio, Quod non permittere, vt quisque quod suum est possideat, & humanam societatem de mundo tollere, & omnia replere confusione, litibus contentione atque perturbatione.

nu.1. Quartò, Quod facultates hominum per septimũ præceptum sub tutela atque custodia Dei reposita sunt, ideo qui furto, aut rapina tollit, magnam iniuriam Deo facit.

nu.10. Quintò, Nemo vult bona sua, ab alijs auferri, ideo nec ipse alijs debet auferre.

nu.16. Sextò, Si Christus in infernum non facientes eleemosinã detrudet, quid furibus, & rapacibus faciet?

nu.10. Septimò, In morte vi, vt necessitate propria relin-

quun-

quuntur, vt quid ergo surripere aliena.

Octauo, Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & laqueum Diaboli. *nu, 10. præc. 10.*

Nonò, Diuitiæ à Christo comparantur spinis. *nu. 22.*

Decimò, Apostolus Auaritiam appellat idolorum seruitutem.

Vndecimò, Sępe Deus facit vt hæredes furum, & rapacium sint personæ infimæ, vel quæ illis summo in odio fuerunt. *Hic nu. 21.*

Duodecimò, Iniustæ diuitiæ diu subsistere non possunt. *ibid.*

Tertiodecimò. Facultates, quibus res furtiuæ cõmixtæ sunt, aliquo modo in Diaboli sunt potestate. *arg. ibid.*

Quartodecimò, Sapiens ait, Super furem est confusio, & pœnitentia. *nu. 22.*

Quintodecimò, Altissima Christi paupertas debet Christianum à furto, & rapina remouere.

Quænam à furibus excusationes afferuntur? Resp. Multæ, quæ ait Catech. à Parochis sunt confutandæ.

Quæ sunt? Resp. Sequentes.

Primò, Quidam excusant furta, quia sine illis amplitudo, dignitas, & existimatio familię & maiorum suorum dicunt non posse conseruari; Quibus opponendum, Nullam facultatem sine iustitia licere, Magnam gloriam esse Deo obedire: Diuites, & potentes iusto Dei iudicio ob suas, vel maiorum rapinas in paupertatem, & miseriam deduci: Sępe ob furta maiorum hæredes pauperes & infimos factos esse: Incredibile est quantopere his succenseat Deus, ait Catech. ex Isaia Propheta. *nu. 21.*

Secundò, Alij excusant furta, quia non splendoris, & gloriæ, sed victus, & commodioris vitæ causa fieri dicunt? Quibus dicendum; Quod nulla commoditas Dei voluntati est anteponenda: Quod furtum omnino plura sequuntur incommoda, quam commoda: Quod nimis amara est illa commoditas, quæ Deo odiosa est; & quam necesse est sequi confusio, & pœ- *nu. 22.*

pœnitentia: Quod commoditas esse non potest, vbi est iniustitia, indignitas, turpitudo, ignominia, atque peccatum.

nu. 23. Tertiò, Nonnulli excusant furta, quia diuitibus, & locupletibus, qui nihil damni sentiant, surripiunt: Quibus dicendum. Deum hisce furtis grauissimè offendi.

nu. 24. Quartò, Alij dicunt ex occasione fures factos fuisse; Quibus opponendum; Turpissimam esse defensionem, si quis dicat illum excusari à peccato, qui peccat ex occasione; Cum enim mundus dictis occasionibus plenus sit, nullum peccatum excusatione carebit; Occasiones igitur peccati sunt euitandæ.

nu. 24. Quintò, Aliqui se excusant dicentes, se furari res alienas, quia & alij furati sunt res suas, Quibus dicendum, Nemini licere iniurias persequi, & nullum esse iustum iudicem in causa sua; Et non licere, vt quis sumat pœnam ab innocente de peccato, quod ab alio commissum est.

nu. 25. Sextò, Denique nonnulli dicunt, se furta facere, vt creditoribus satisfaciant, debitaque sua persoluant: Quibus dicendum; Homines maximè esse debitores erga Deum, iuxta illud, Dimitte nobis debita nostra, Est autem insanissimi hominis, vt velit augere debita erga Deum, vt minuat æs alienum erga homines: Multo præstat conijci in carcerem, quam in infernum detrudi. Et grauius est condemnari à Deo, quam ab hominibus: Et non licere vt iniustè res auferantur ab vno, quo dentur alteri. Hæc de septimo præcepto.

DOCTRINA
Catechiſmi Romani
IN OCTAVVM
Decalogi prǫceptum.

De neceſſitate explicandi octauum præceptum.

QVęnam eſt materia huius tractationis? Reſp. Octauum præceptum, à quo lingua hominis erga proximos regulatur. *nu.* 1.

Quis eſt finis illius? ℞. Dirigere Parochos ad congruam, & opportunã huius præcepti explicationẽ. *nu.* 1.

Hæc explicatio eſt neceſſaria? ℞. Omnino, quia directio linguæ ſummè neceſſaria eſt. *nu.* 1.

Cur tanta neceſſitas? ℞. Primò quia peccata linguæ latiſſimè patent; Secundò, quia ex illis mala innumerabilia, vt dicetur, proficiſcuntur. *nu.* 1.

Hoc præceptum magnam confert hominibus vtilitatem? Reſpon. Ait Catech. Maximam, ideo fideles quãtas poſſunt maximas gratias Deo agere debẽt. *nu.* 1.

Hæc tractatio in quot capita diuidi debet? ℞. Poteſt diuidi in ſequentia.

Primum, Erit, De fama, & de vſu linguæ.

Secundum, De octauo præcepto.

Ter-

Tertium, De actibus vitiosis linguæ in proximũ.

Quartum, De actibus virtuosis linguæ erga proximum.

Quintum, De motiuis pro obseruantia octaui pręcepti.

CAP. PRIMVM

De fama, & de vsu lingua erga proximos.

nu.1.& 2. CVr modo de fama, & de vsu linguæ erga proximos est dicendum? Resp. Quia circa hoc potissimum versatur octauum præceptum.

Quid dicendũ de fama? Resp. Explicandũ nomen, Diffinitio, Quatuor causæ, Vsus, Diuisio, virtutes, & vitia ad illam pertinentes.

ex nu.1.& 3. Hoc nomen fama vnde deriuatur? Resp. A fando, idest loquendo, quia fama in eo quod homines de aliquo sentiunt, & loquuntur, fama consistit.

arg.ibid. Gloria, & honor sunt idem quod fama? ℞. Pertinent ad illam, quia circa idem versantur.

nu.1.2.3.&c. Quid est fama? Resp. Est diuulgatio facta de aliquo. Vel sic. Est existimatio, vel opinio, quæ ab hominibus de aliquo habetur.

nu.3. Fama potest accipi in bonam, & in malam partẽ? ℞. Potest. Sæpe tamen Fama accipitur pro bona hominum opinione, infamia vero pro mala.

1.2.q.2.ar.2. Quid est honor? Resp. Honor est testimonium excellentiæ, quæ est in homine.

1.2.q.2.ar.3. Quid est gloria? Respon. Est clara cum laude notitia.

arg.n.1.2.3.&c. Quænam est materia famæ, honoris, & gloriæ? Resp. Omnia cogitata, dicta, & facta hominum, pręcipue quæ pertinent ad vitia, vel virtutes.

ibid. Quæ forma? Resp. Opinio, vel existimatio, vel loquutio, vel testimonium, vel laus, vel notitia hominum

num

num de aliqua persona particulari.

Quomodo est hoc? Resp. Homines considerantes actiones, verba, cogitationes, qualitates alicuius cōcipiunt vel bonam, vel malam opinionem de illo, ex quo postea vel bene, vel male loquũtur de eodē, vel honore, aut ignominia afficiunt, & in hoc vel fama, vel honor, vel gloria posita sunt. nu.3.

Quod est efficiens, vel author horum? Resp. Deus, qui virtuti dedit quasi lucem, ac pulchritudinem, vt per eas homines ad eius amorem, ac laudem allicerentur; Vitijs vero dedit tenebras, & turpitudinē, vt per eas homines vitia odio haberent, atque vituperarent.

Quis finis famæ? Resp. Gloria Dei, & vtilitas hominum.

Quomodo gloria Dei? R. Dat gloriam Deo, quod ab honoratis, & bonę famę viris illi seruiatur.

Quare vtilitas hominum? R. Maximè prodest hominibus bona fama, & existimatio.

Ad quid prodest? Resp. Primò reddit hominē idoneum ad officia humana, veluti Prælatus, Princeps, Magistratus, Doctor, Confessor, Concionator, Medicus; Paterfamilias, & alij maximè adiuuantur bona fama ad sua munera rectè obeunda; Secundo, Inter homines amorem conciliat; de facili enim illos diligimus, de quibus bene opinamur; Tertiò stimulus honoris, famæ, & gloriæ incitat hominem ad virtutes; Quartò, Stimulus ignominiæ retrahit illũ a peccatis; Quintò, Per famam efficitur, vt actus virtuosi alijs ędificationi, atque bono exēplo sint; Sextò, De testatio vitiorum, quæ fit per infamiam, & ignominiam reddit homines cautos, vt in seipsis fugiant, quod in alij repræhendunt.

Fama inter bona hominis numeratur? Resp. Numeratur, & post bona corporis collocatur. nu.1.

Homo potest diligere famam suam, & proximorum? Resp. Ex præcepto Dei id facere tenetur. nu.4. Sess 6.c.11.

In tali amore potest mereri? Respon. Si diligat, vt & 16.

N Deo

Deo obediat, & ordinem charitatis in hac dilectione obseruet, cum merito esse potest.

Ad quot capita possunt reduci actus virtutum circa famam? Resp. Ad Duo, Charitatis, & iustitiæ.

præc. 4. n. 5. *Hie. nu. 20* Ad quot capita possunt reduci omnes actus vitiorum circa illam? Resp Ad quatuor, nempe. Primò, Ad excessum amoris; Secundò, Ad defectum amoris; Tertiò, Ad iniustam offensam; Quartò, Ad defectum iustæ satisfactionis, vt supra dictum est.

Quid est vsus famæ? Resp. Est applicatio illius ad finem, ad quem Deus illam ordinauit.

Potest esse bonus, & malus? ℟. Potest.

Quis est bonus vsus? ℟. Est ille, qui à virtute applicatur ad debitum finem, nempe ad gloriam Dei, & ad virtuosam sui, & proximorum vtilitatem.

Quis malus vsus? Resp. Qui iam dicto bono contrarius est.

Quænam virtutes regulant bonum vsum famæ? Resp. Tres Theologicæ & quatuor Cardinales.

Quomodo Theologicæ? Resp. Demonstrant omnem bonam famam ad Dei gloriam referendam; Charitas vero in particulari dirigit, ne plus æquo, neue minus iusto famam diligamus.

Quomodo Cardinales? Resp. Iustitia docet, nullius famam esse lædendam, quod si læsa fuit, læsioni satisfaciendum; Vnicuique debitum honorem tribuendum; De nullo temere iudicandum; Temperantia docet, superbiam, vanamque gloriam esse vitandam; De se humiliter sentiendum; Ab excessu amoris famæ abstinendum; Fortitudo dirigit ad fortiter iniurias, calumniasque perferendas, illasque amore Dei remittẽdas; Prudentia docet, quomodo, & qua ratione famæ, & existimationi suæ, & proximorum sit consulendum.

Lingua deseruit ad famam? Resp. Est quasi artifex illius.

Quomodo est hoc? Respon. Ex eo, quod homines bene, vel male loquuntur de aliquo, sequitur

bo-

bona, vel mala fama illius.

A quo dirigitur lingua ad bene loquẽdum? Resp. Primò à præcepto Dei; Secundò à virtutibus, quæ dictæ sunt.

CAP. SECVNDVM

De octauo præcepto.

QVid de hoc præcepto considerandum? Resp. Nomen, Diffinitio. Causæ, Diuisio, Necessitas, vtilitas.

Cur dicitur octauum? Resp. Quia octauo loco positum est.

Cur ibi positum? Resp. Ob rationem superius dictam, nempe Primo, quia prius de bonis animæ, & corporis, postea de bonis famæ tradenda præcepta erant: Secundo quia prius de operibus, postea de verbis in ordine ad proximos præcipiendum erat. *1.2.q.100. art.5.*

Quomodo potest diffiniri octauum præceptum? ℞. aic. Est prima regula omnium verborum, & loquutionum respectu sui, & proximorum. *ex n.1.&c.*

Quænam est materia octaui Præcepti? Resp. Remota sunt homo ipse, & proximi illius; Minus remota sunt fama, honor, & gloria illorum; Minus adhuc remota sunt actus, seu verba, seu loquutiones linguę de seipso, & de proximis; Proxima sunt virtutes, & vitia circa illa. *ibid.*

Quinam dicuntur proximi? Resp. Ait Catech. Primo homo sibijpsi aliquo modo proximus esse dici potest; Secundo. Omnes, qui egent opera nostra, quicunque illi sint, proximi nostri sunt appellandi; Et omnes homines viatores, & existentes in purgatorio tales sunt. *nu.4.*

Quis finis? Resp. Gloria Dei, & vtilitas hominum, vt dictum est.

nu. 1. 3. 4. &c. Quis effectus huius præcepti? Resp. Regulare linguam, & verba, & locutionem, & vsum illius in ordine ad seipsum, & ad proximos suos.

nu. 2. In quot partes diuiditur? Resp. In affirmatiuam, qua præcipiuntur virtutes; & in negatiuam, qua vitia prohibita sunt.

nu. 2. Quodnam est præceptum negatiuũ? R℣. Hoc. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

n. 2. 3. &c. Quis est sensus huius præcepti? Respon. Talis, Ne malè seu vitiosè loquaris contra te, & proximũ tuũ.

nu. 2. Quod est affirmatiuũ? Resp. Ex Apostolo est hoc; Veritatem facite in charitate; idest Deposita omni simulatione, atque fallacia, dicta, & facta vestra simplici veritate prædita sint; Quod est dicere, Bene, & vere, & virtuose loquimini cum proximis vestris.

Nu. 2. De testimonio erga seipsum, & proximum.

QVid de testimonio considerandum? Resp. Nomẽ, Diffinitio, Causæ, Diuisio, Necessitas, Vsus.

ex nu. 16. Quid significat testimonium? R℣. Idem, quod testium munus, seu officium.

ibid. Quid est testimonium dare? R℣. Est facere fidem de veritate, vel falsitate alicuius rei.

ex nu. 3. & 16. Quę materia? R℣. Cogitationes, verba, dicta, facta, affirmationes, negationes, promissiones, res, & alia ad homines pertinentia sunt materia illius, quia de dictis quis poterit testimonium perhibere.

nu. 3. Quæ forma? R℣. Est constans, & firma locutio de veritate, vel falsitate alicuius rei.

nu. 3. & 16 Quis finis? Respon. Facere fidem de veritate, vel falsitate.

nu. 3. & 16 Quis introduxit illud? Resp. Lex naturæ ad hominum vtilitatem, seu necessitatem.

nu. 16. Quænam est hæc necessitas? R℣. Ait Catech. Innumerabiles res à nobis ignorari necesse est, nisi eas ex testium fide cognoscamus.

Quo-

Quotuplex testimonium? ℟. Aliud est in iudicio, aliud extra iudicium. *nu.3.*

Octauum præceptum quodnam horum prohibet? ℟. Vtrumque, sed præcipuè illud, quod in iudicio cũ iuramento proferri solet. *nu.3.*

Cur magis hoc? ℟. Quia hoc habet plurimum fidei, & ponderis, ita vt ne iudices quidem sine causa possint illud reijcere, ideo plurimum nocumenti afferre potest. *nu.3.*

Hoc præceptum prohibet tantum falsum testimonium, cum est contra proximum, an etiam cum est contra seipsum? Resp. Etiam cum est contra seipsũ. *nu.4.*

Nonne dicitur, quod homo est dominus suę famę, & hoc præceptum ait contra proximum? Resp. Homo tenetur diligere seipsum, & bona fama est illi necessaria ad bene viuendum, & est membrum Ecclesiæ ideo non potest falso testimonio lędere famam suam. *nu.4.*

Falsum testimonium, quando non est contra seipsum, aut proximum, sed potius illis vtilitatem, & cõmodum affert prohibitum erit? ℟. Absque dubio prohibitum est. *nu.5.*

Quæ mala sequuntur ex falso testimonio in iudicio prolato? Resp. Si est contra proximum, vel seipsum nocet illis; Si fauet vni, nocebit alteri; Iudici affertur causa errandi, in iudicando; Nonnumquam fit, vt qui tali falso testimonio causam vicit, fiat insolẽs ex tali victoria, vnde maiora committat delicta, sperans per falsos testes omnia sua crimina posse celare; Ipse testis à reo periurus agnoscitur, & ob hoc ad alia falsa testimonia, vel similia mala ab eodem, vel alijs requiretur. *nu.6.*

Hoc præcepto prohibita sunt tantum falsa testimonia? ℟. Prohibita sunt omnia mendacia, simulationes, fraudes, deceptiones, detractiones, demum omnia verba, quæ malè prolata sint. *nu.1. & 2*

CAP. TERTIVM

De actibus vitiosis linguæ in proximum.

nu.2. QVinam sunt actus linguæ in proximum vitiosi? Resp. Alij sunt in iudicio, alij extra iudicium.

Qui extra iudicium? Respon. Ait Catechismus sequentia.

n.2.3.&c. Primo, Omne mendacium, quodcunque illud sit, item nimia loquacitas, verba quoque otiosa.

nu.2.&c. Secundo, Omnis simulatio, & fictio, quæ contra rectam rationem sint.

nu.2.&c. Tertio, Fallaciæ, & doli, & fraudes, & acceptiones verborum.

nu.8. Quarto, Maledictiones, & imprecationes malorũ.

nu.8. Quinto, Detractiones, murmurationes, contumeliæ conuicia, improperia, iniuriæ, & alia.

nu.11. Sexto, Assentatores, qui etiam de peccatis, & vitijs homines laudant.

nu.12. Septimo, Amici, qui mortifero morbo laboranti negant esse periculum, cum sit, ita cognati, & propinqui.

nu.13. Octauo, Libellorum famosorum authores.

nu.13. Nono, Mendacium iocosum, vel officiosum, item hypocrisis.

nu.9. Decimo, Supra omnia est graue peccatum, Obtrectatio, & impugnatio Catholicæ fidei, item male loqui de Doctoribus ecclesiasticis, & magistros malarum doctrinarum, & errorum extollere laudibus.

nu.10. Vndecimo, Qui seminant inter ciues, & amicos discordias.

nu.10. Duodecimo, Qui Audiunt dictas malas locutiones, nec impediunt cum possint, atque debeant.

nu.12. Quænam mendacia sunt grauiora? ℟. Illa, quæ cũ damno alterius sunt, sed maximè illa, quibus de religione, vel in religionem mentitur.

Qui-

Quinam possunt in iudicio lingua peccare? Resp. Ait Catech. Primo Accusatores, & rei in criminalibus; Secundo, petitores, & actores, & debitores, in ciuilibus; Tertio, Testes; Quarto, Aduocati, Patroni, Procuratores, Notarij; Quintò, Iudices, & magistratus. nu.7.&c. nu.14.&c.

Quæ sunt prohibita iudicibus? Resp. Ne contra iustitiam, & leges iudicia exerceant, sententiam ve ferant: Ne incognita re, & causa iudicent: Ne condemnent innocētes, & absoluant nocentes: Ne pretio, aut gratia, ne odio, aut amore moueantur: Ne apud illos sit acceptio personarum, sed ita paruum, vt magnum audiant. nu.14.

Quid de reis dicendum? Resp. Vult eos Deus verum confiteri, cum ex iudicij formula interrogantur, mendacium enim tunc illis prohibitum est. nu.15.

Quid de testibus? Resp. Ait Catech. De his a Parocho diligenter agendum est; Illis Deus prohibet falsum testimonium, sed imperat etiam, vt verum dicant: De hoc ait S. Aug. Qui veritatem occultat, & qui dicit mendacium, vterque reus est: Ille quia prodesse non vult; Hic quia nocere desiderat: Extra iudicium interdum licet verum tacere; In iudicio testis à iudice legitimè interrogatus verum omnino fateri debet: Cauendum tamen illi est, ne suæ memoriæ nimium confidat, affirmetque pro certo, quod exploratum non habet. nu.16.

Quid Deus prohibet patronis, Aduocatis, & alijs causarum actoribus? Resp. Vt benignè superueniant egentibus, Vt opera, & patrocinio suo non desint necessarijs hominum tēporibus; vt iniustas causas non defendant; Ne calumnia lites protrahant; ne alent auaritia; Vt mercedem laboris, & operæ suæ iure, & æquo metiantur. nu.17.

Quid monendum accusatoribus, actoribus, & petitoribus? Respon. Ne contra iustitiam, aut passione aliqua, vt amore, vel odio, aut auaritia adducti, lites, seu accusationes tentent; Vt verum semper dicant, nu.18.

& ex animo loquantur: Nunquam contra alicuius famam loquantur, etiam si ab illis contra iustitiam lędi arbitrentur, cogitantes inter ipsos talem esse coniunctionem, vt eiusdem corporis, quod est Ecclesia, membra sint.

CAP. QVARTVM.

De actibus virtuosis lingua erga proximum.

1.2.q.100. art 5. PRæceptum affirmatiuum præcipit omnes actus virtutum linguæ erga seipsum, & proximum? Resp. Ita est.

nu.7.&c. Ad quot capita illi actus reduci possunt? Resp. Ad duo, nempe ad illos, qui fiunt in iudicio, & ad illos qui fiunt extra iudicium.

Quomodo quis virtuose se geret in iudicio? ℞. Si fiant quæ in præcedenti capite dicta sunt.

Qui sunt linguæ actus virtuosi extra iudicium? Resp. Multi veluti sequentes.

nu 1. Primò. Diligens custodia linguæ, ne labatur in sermone.

num. 1. 2. 9 &c. Secundò. Perpendere tempus, locum, circunstantias loquendi, atque tacendi.

ibid. arg. Tertiò. Exercere se in silentio, exemplo Christi, qui illud vsque ad trigesimum annum seruauit.

nu. 1. & 20. Quartò. Fugere omnia vitia, & peccata linguæ, quę dicta sunt.

nu. 20. Quintò. Recognoscere linguam, vt maximum Dei beneficium, de illoque gratias illi agere.

ex nu. 20. Sexto Vti lingua iuxta finem à Deo illi datum.

nu. 20. Septimò Vsum linguę subdere legi Dei, rectęque rationi.

nu. 20. Octauo. Dei laudes frequentissime, deuoteque celebrare.

Nono. Verbis consolari afflictos, docere ignorantes, corrigere delinquentes, & similia præstare.

Deci-

Decimo. Concionatores, Confessores, senes, Patres, & superiores lingua erudire inferiores.

Vndecimo. Semper loqui veritate, & ex animo, & sincere cum proximis. *n.1.2.&c.*

Duodecimo. Non vti clamorosa, aut indecora locutione. *ex num.1.*

Decimotertio. Bene loqui de proximis, inquantum veritati consonum est. *ex nu.20.*

Decimoquarto. Aliorum delicta excusare, sua accusare. *arg.ibid.*

Decimoquinto. Res à proximis bene gestas opportune laudare, suas opportune tacere.

Decimosexto. Honore in loquendo afficere maiores, & superiores: Aliaque huiusmodi.

Quanam intentione isti actus sunt eliciendi? ℞. Primo vt legi Dei pareamus, Secundò vt rectę rationi nostras locutiones conformemus; Tertiò. Vt lingua vtamur iuxta finem à Deo illi datum; Quartò. Vt nostra locutio secundum virtuté sit; Quintò. Vt Deo gloriam; nobis, ac proximis vtilitatem exhibeamus.

CAP. QVINTVM

De motiuis pro obseruantia octaui præcepti.

QValis doctrina à Paròchis de hoc præcepto tradenda est? Resp. Primo debent explicare hoc prçceptum, quod pertinet ad intellectum; Secundo proponere motiua, quibus populi ad obseruantiam illius inducantur, quod pertinet ad voluntatem.

Quænam sunt ista motiua? Resp. Generaliter loquendo sunt. Necessitas, vtilitas, facilitas, damna, incommoda, iustitia, honestas, & similia, in particulari, sequentia talia dici possunt.

Necessitas, quia Deus præcepit virtutes, & prohibuit vitia, quæ dicta sunt: Homini autem parendi legi Dei nçcessitas sub maximis pænis data est. *nu.2.&c.*

In

nu.23. In die iudicij, ait Christus, De omni verbo otioso, multo magis vitioso, rationem reddere opus est.

nu.19. Impossibile est vitare pœnas, quas Deus peccatis linguæ daturum se dixit.

nu.1.&c. Damna inexplicabilia abusum linguæ sequuntur, tam respectu Dei, quam sui, & proximorum.

1. Cor. 6. Deus grauissimas pœnas illi apposuit; Maledici regnum Dei non possidebunt; Vir linguosus non dirigetur in terra; Perdes omnes, qui loquuntur mendacium; & alia huiusmodi.

ex nu.20. Qui abutitur lingua, Deo iniuriam facit, abutendo tam nobili instrumento ab illo cum maxima hominis vtilitate dato: & maxima iniuria Dei est, peruertere finem, quem ipse linguæ dedit.

nu.1. Qui loquitur contra proximum, illum offendit: Qui male loquitur, illum scandalizat; Ex peccatis linguæ mundus repletur malis; Facultates, fama, vita, animæ salus periclitantur: Qui lęditur sæpè offensas patienter ferre non potest; ideo vult illas persequi, & se vindicare, hinc lites, contentiones, rixæ, inimicitiæ, iniuriæ, cędes, aliaque mala proficiscuntur: Quod si sermones malam contineant doctrinā, vel vitiosi sint, replent mundum mendacijs, atque peccatis: Ecce quam modicus ignis linguæ, mundū veluti magnam siluam incendit.

nu.13.19. 20. Damnum infert sibi, qui male loquitur: Deturpat, dehonestat linguam suam: Famam suam lędit declarando, in animo suo vitia residere: Reddit se alijs odiosum, & minus gratum: Multos sibi inimicos facit; Dat occasionem alijs, vt sibi maledicant.

nu.20. Vtilitates multæ ex bono vsu linguæ sequuntur: Homo sic Deum honorat; Potest mereri tali vsu vitam æternam, & fugere infernum. Vitat dāna, quæ dicta sunt: Reddit se beneuolum, & amabilem, & gratum alijs: Prodest proximis: Seipsum virtutibus decorat.

n.1.2.&c. Iustum est Deo obedire; Neminem lędere; Linguam ad proprium finem destinare; Vnicuique, quod

quod suum est, tribuere.

Bonus linguæ vsus res digna, honesta, excellens, laudabilis est: Vbi enim est virtus, ibi etiã ista sunt: Hoc bono vsu Confessores, Concionatores, Scriptores, Doctores, Prælati, Magistratus, Poetæ, Oratores, & alij famam, honorem, & gloriã sibi cõparant.

Facilitas; Non est difficile vti lingua, ad finem, qui illi connaturalis est: Facere alteri quod quis vult fieri sibi difficile videri non debet: Natura ad bene loquendum inclinat: Si natura corrupta, vt infirma, habet difficultatem; sanata à gratia, & diuinis auxilijs confirmata, omnia posse sperare debet: Nihil difficile volenti.

Iucunditas; Nihil iucundius, quam bona conscientia, & operari secundum virtutem: Effectus recti sermonis iucundissimi sunt: In abusu linguæ molestiæ maximæ reperiuntur.

Difficultas in abusu: Qui proximum lędit verbis, in maxima se constituit difficultate salutis: Cũ enim peccatum sine satisfactione famæ non remittatur: Hæc autem satisfactio fiat vel partis offensæ remissione, vel partis, qui fecit offensam, humiliatione, Vtrumque autem difficillimè fiat, sequitur difficultas magna salutis, vt dictum est. *nu. 20.*

Ait præterea Catechismus: Grauitas abusus linguæ ex multis cognosci potest; Diabolus dicitur mẽdacij pater: Mendaces in graue odium Dei incurrunt: Impium est eadem lingua benedicere Deum, & maledicere proximos: Vanitate, & mendacio fides, ac veritas de mundo tolluntur, quæ humanæ societatis arctissima vincula sunt; vnde illis sublatis, summa confusio in hominibus, sicut in Dęmonibus, quod sequatur, necesse est. *nu. 19. 20.*

Excusationes Catechismus sic confutat: Si quis dicat, Prudentis est mentiri in tempore; Respondendum prudentiam carnis mortem esse: Et non esse magis nitendum suæ prudentiæ, quam Dei prouidentiæ: Si alius dicat: Mendacium mendacio compen- *nu. 21. 22. 23.*

pen-

pensari posse. Dicendum, Vindictam esse prohibitam, & nullum suo detrimento debere se vindicare. Si opponant difficultatem, & fragilitatem naturæ; proponenda auxilia gratiæ: Si quis dicat ex consuetudine peccare lingua: Dicendum, aliam procurandam esse consuetudinem bene loquendi: Si dicatur plurimos lingua peccare; dici debet, malos, & peccatores non esse immitandos: Si dicant sæpe vera dicendo, mala passos esse, dicendum, Christianum potius debere omnia mala pati, quam peccare: Qui dicunt se ioco mentiri, vel vtilitate; dicendum. De omni verbo otioso in die iudicij rationem esse reddendam: & Quærenti primo regnum Dei, cætera esse illi adijcienda. His, & similibus populi ad obseruantiam huius præcepti adduci possunt.

DOCTRINA
Catechiſmi Romani
IN NONVM, & decimum Præceptum.

Non concupiſces domum proximi tui; nec deſiderabis vxorem eius, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, nec omnia, quæ illius ſunt.

Vænam eſt materia huius tractationis? Reſp. Nonum, & decimum præceptum.

Quis finis? Reſp Dirigere Parochos ad congruam illorum explicationem.

Quid hoc loco tractandum? Reſp. Primò de præceptis; Secundò, De obſeruantia illorum; Tertio, De Motiuis pro dicta obſeruantia.

In quot capita diuidenda tractatio? Reſp. In quatuor.

Primum erit de corde, & de concupiſcentia.

Secundum, De nono, & decimo præcepto.

Ter-

Tertium, De actibus virtuosis, & vitiosis cordis erga proximos.

Quarto, De motiuis pro obseruantia dictorum præceptorum.

CAP. PRIMVM

De corde, & eius concupiscentia.

HOmo habet cor? Resp. Habet, & est principalis illius pars.

Quæ sunt partes hominis principales? Resp. Cor, lingua, & manus, seu membra exteriora, sed cor primum inter omnes partes locum habet.

Quid est cor? Resp. Est primus fons, vel prima sedes cognitionis, & amoris.

Quæ sunt principales illius operationes? ℞. Cognitio, & dilectio.

Quis finis? Resp. Primò Deus, vt cognoscendus, & amandus propter seipsum; Secundò, Proximus, & bona ipsius, vt cognoscendus & diligendus non propter seipsum, sed propter Deum.

In corde adest uis cognoscendi, & amandi? Resp. Adest.

Quænam illarum est principalis? Resp. Vis amandi, Cognitio enim in gratiam amoris data est.

Quomodo appellatur uis amandi? Resp. Voluntas, seu appetitus.

Quomodo uis cognoscendi? Respon. Intellectus, seu ratio.

Quomodo hæc duo adinuicem sunt ordinata? Respon. Intellectus, & ratio iudicant voluntati, quæ res sint bonæ, vel malæ; quæ diligendæ, vel odio habendæ; & voluntas debet iuxta præscriptum rationis diligere, & amare.

nu.6. In corde adest uis concupiscēdi res, quę sunt ex-

tra

tra se? Respon. Habet.

Quomodo appellatur hæc uis? Respond. Concupiscentia. *nu. 6. &c.*

Quis dedit illam cordi? Resp. Ait Catech. Deo authore à natura nobis insita est. *nu. 6.*

Hæc uis bona, an mala est? Resp. A Deo bona, & recta, & rationi obtemperans data est, sed primorũ parentum nostrorum peccato, factum est, vt illa naturæ fines transiliens, vsque adeo deprauata sit, vt ad ea concupiscenda sæpe excitetur, quæ spiritui, & rationi repugnant. *nu. 6. 7. 8. 9. &c.*

Quid est hæc concupiscentia? Resp. Ait Catech. Est commotio quædam, ac uis animi, qua impulsi homines, quas non habent res iucundas, appetunt. *nu. 6.*

Quænam materia illius? Resp. Res iucundæ non habitæ. *ibid.*

Quæ forma? Respon. Ille impulsus, vel commotio appetitus. *ibid.*

Quod efficiens? Resp. Illa uis à natura in corde hominis radicata. *ibid.*

Quis finis? Resp. Vt homo extrinseca, seu non habita opportune appetat, & obtineat. *ibid.*

Hæc concupiscentia potest esse bona, & mala? Resp. Distinguendum est de vi concupiscendi, & de ipsa concupiscentia; illa dicit potentiam, hæc vsum potentiæ; Illa quatenus à Deo est, bona existit, prout vero à peccato corrupta est, non mala, sed infirma, & deprauata dicitur: quatenus vero dicit vsum, & exercitium concupiscentiæ tunc bona & mala esse potest. *nu 6.* *nu. 10.*

Nonne D. Paulus hanc concupiscentiam appellat peccatum? Respond. Appellat, non quia sit peccatum, sed quia est a peccato, & inclinat ad peccatum. *Sess. 5. De pec. orig.* *Hie. nu 8.*

Quænam concupiscentia est bona? Resp. Illa, quæ à lege Dei, & à recta ratione regulatur. *nu. 7. & 9.* *num. 10.*

Quæ mala? Resp. Illa, quæ contra legem Dei, & rectam rationem concupiscit. *nu. 10.*

Hæc

nu.10. Hæc mala quomodo vocatur? Respon. Concupiscentia carnis, & fomes peccati; sic dicta, quia in concupiscendo quis non sequitur rationem, sed carnis appetitum.

nu.6. Si quis famescens appetat cibum, vel sitiens potum, vel frigescens ignem, aut vestem dicetur male concupisse? Resp. Non, nisi contra legẽ Dei, aut rectam rationem concupiscat.

prac.4. *nu.5.* *Hie. n.11. 13. &c.* Quænam virtutes moderantur hanc cordis concupiscentiam? Resp. Prima charitas, quæ determinat ordinem & fines dilectionis; ita vt nec plus, nec minus diligere permissum sit; Secundò, Iustitia, quæ vetat aliena concupiscere; Tertiò temperantia, humilitas, sobrietas, modestia, castitas, & similes, quæ temperant excessum dilectionis; Quartò, Fortitudo, patientia, magnanimitas, & similes, quæ docent cõcupiscere etiam ardua & difficilia, & laboriosa, & iniucunda, & molesta propter virtutem; Quintò, Prudentia docet modum res opportunè appetendi.

Cate.ibid. Quæ vitia deordinant vsum concupiscentiæ? Resp. Primò amor sui, amor mundi, carnis, & voluptatis; Secundò, Iniustitia, quæ facit concupiscere res alienas; Tertiò, Intemperantia, quæ permittit excessum appetendi, & quod non debet, & plus quam debet; ad hanc luxuria, gula, superbia, & similia reducuntur; Quartò. Timor mundi, vel carnis, & sanguinis, pigritia, accidia, otiositas, & similia, quæ faciunt, vt quis laboriosa non concupiscat; Quintò, Imprudentia, & inconsideratio, quæ inordinatam admittunt concupiscentiam.

CAP.

CAP. SECVNDVM

De nono, & decimo præcepto.

QVæ consideranda de vltimis præceptis? ℟. Nomen, Diffinitio, Causæ, Distinctio, Diuisio, Necessitas, Vtilitas.

Quomodo vocantur hæc præcepta? Respon. Nonum dicitur penultimum, Decimum vltimum appellatur.

Cur tali loco sunt posita? Resp. Ratione iam dicta, quia respectu proximorum primo de operibus, Secundò de verbis, vltimo de cogitationibus danda præcepta erant. *2.2.q.100. art.5.*

Quænam est illorum diffinitio? Respon. Hæc. Sunt prima regula actuum cordis humani erga seipsum, & proximos.

Quæ materia? Resp. Remota est cor hominis, Minus remota concupiscentia illius. Proxima virtutes, & vitia, quæ circa dictam concupiscentiam reperiuntur. *ex n.1.&c.*

Quæ forma? Resp. Modus, quo præceptum regulat concupiscentiam. *ibid.*

Quis finis? Resp. Primo, Gloria Dei; Secundò, Obseruantia totius legis; Tertiò vtilitas hominum. *nu.1.*

Quomodo gloria Dei? Resp. Cor hominis, si amore terrenorum valde sit occupatum, & plenum, dilectionis Dei capax non erit; vt ergo habilis reddatur ad Deum toto corde diligendum, præscribitur illi, vt non concupiscat, vel certe vt sit parcum in concupiscendo. *nu.4.nu.1.*

Quomodo vtilitas hominum? Respon. Primò homo, qui suas moderatur concupiscentias, maxima perfruitur iucunditate, & fœlix poterit appellari; Secundò, Vtile est homini, quod nemo possit res *nu.1.nu.4.*

O suas

suas non solum auferre, sed neque concupiscere.

nn.1. Quomodo obseruantia legis? Resp. Ait Catech. In duobus vltimis pręceptis ratio fere constituitur qua cętera pręcepta seruentur; Qui enim non concupiscit suis contentus aliena non appetet, aliorum commodis gaudebit, Deo immortali gloriã tribuet, Gratias eidem maximas aget, Sabbatũ colet, idest quiete perpetua fruetur, maioresque venerabitur, Neminem denique neque re, neque verbis, neque vllo alio modo lędet: Ratio est, quia praua concupiscentia stirps ac semem omnium malorum est. Ideo carere illa via ad omnes virtutes est.

nn.3. Mala concupiscentia nonne fuit prohibita in quinto, sexto, & septimo pręceptis? Respond. Fuit.

ibid. Quęnam ergo erit necessitas hęc vltima dandi pręcepta? Resp. Ait Catech. Duplex fuit necessitas prima, quia moderatio cordis in concupiscendo super omnia ad virtutem sectandam necessaria erat, ideo ad hanc necessitatem magis explicandam, expressè de illa non vnum tantum, sed duo pręcepta data sunt; Hoc quoque faciendi maiorem reddebat necessitatem ignorantia, aliquorum, qui, vt testatur Christus, sibi persuadebant licitam, vel non prohibitam esse, quamcunque cordis concupiscentiam: Altera necessitas fuit, quia his pręceptis plus prohibetur, quam in prędictis: In illis enim prohibitum est, ne quis iniustè concupiscat aliena, aut eripere conetur; In his vetatur, ne vllo modo quis concupiscat, etsi iure id assequi possit cum ex cuius adeptione proximo damnum importari videat.

Hęc pręcepta quam afferunt vtilitatem? Resp. Illam, quę modo dicta est.

nn.2. Quomodo hęc pręcepta inter se conueniunt, & distinguuntur? Resp. Conueniunt, quia vtrunque de concupiscentia datum est; Distinguuntur, quia cum con-

concupiſcentia alia ſit voluptatis, alia vtilitatis, nonum de prima, decimum de ſecunda datum eſt.

Quænam eſt concupiſcentia voluptatis? Reſpon. Illa, qua homo concupiſcit libidines, illicitaſque voluptates. nu.2.

Quæ eſt vtilitatis? Reſpond. Illa, qua concupiſcit vtilia, veluti pecuniam, agrum, vel domum. nu.2.

Hæc præcepta, ſicut & cętera habent partem affirmatiuam, & negatiuam? Reſp. Habent. nu.6.

Quid prohibet negatiua? Reſp. Hoc, Ne male concupiſcas. nu.6.

Quid continet affirmatiua? Reſp. Hoc. Permittitur bene concupiſcere. nu.6.

Quare leges humanæ non dant præcepta cordi, ſolus autem Deus in ſua lege illa præbet? Reſpon. Homines dant præcepta eorum, quæ cognoſcunt, & vident; Cum ergo cor hominis ignotum hominibus ſit, de illo præcepta dare non poſſunt? Deus autem cui cor patet, præcepta cordi dat, Deinde Deus hoc fecit, vt ſuæ legis excellentiam demonſtraret, quæ non ſolum ſenſibus, & membris externis, ſed etiam anima, & corde ſeruanda ſit: Eſt enim quaſi ſpeculum quoddam, in quo tum animæ, tum corporis noſtri virtutes, & vitia intuemur. nu.5.

Num. 2. Explicatio præcepti negatiui.

PRæceptum negatiuum prohibet vim, ſeu facultatem concupiſcendi? Reſpon. Non, ſed vſum illius. nu.10.

Prohibet omnem vſum? Reſpon. Non, ſed malum tantum. nu.10.

Prohibet malam concupiſcentiam tum voluptatis, tum vtilitatis? Reſp. Vtranque. nu.2. & 10

Ex quo cognoſcitur, quænam concupiſcentia ma n.10. & 11

la sit? Resp. Ex duobus, nempe ex parte rei concupitæ, & ex parte modi concupiscendi.

nu. 11. Quomodo ex re concupita? Respond. Qui concupiscit rem alienam, seu malam seu à Deo prohibitam, malam habet concupiscentiam ex parte rei.

num. 10. Quomodo ex parte modi? Resp. Qui appetit licita, veluti lucrum licitum, vel emere domum, aut agrum alienum, sed modo illicito, nempe immoderatè, & cum excessu, veluti vel multa nimis, vel pauca nimio affectu appetit, malam habet ex parte modi concupiscentiam.

nu. 14. Hoc verbum, Domus, quid significat in hoc loco? Resp. Vniuersam proximi hæreditatem vel substantiam, item nobilitatem, dignitatem, statum, famam, gloriam, & alia; Hæc enim appetere, illisque inuidere prohibitum est.

nu. 15. Cur Deus, bouem, & asinum explicauit? Respon. Ait Catech. Vt declararet prohiberi concupiscentiam alienorum, non tantum, quæ magna sunt, vt domus, nobilitas, gloria, sed etiam parua, siue animata, siue inanimata.

nu. 16. De quibusnam seruis in præcepto hoc mentio facta est? Resp. Ait Catech. Non tantum de seruis captiuis sed etiam de liberis intelligi debet, ideo dicti serui nullo modo debent sollecitari, vt recedant a dominis: Imò si ante debitum tempus recesserint, admonendi sunt, vt redeant.

nu. 17. Quid hoc loco nomine, proximi, significatur? Resp. Accipitur non tantum largo modo pro omni proximo, sed pro vicinis, & propinquis habentibus res suas, intelligi debet; Rerum enim & personarum propinquarum specialis prohibitio de non concupiscendo facienda erat.

n. 19. & 20 Quæ prohibitio facta est de non concupiscenda aliena vxore? Resp. Ait Catech. Primo prohibitum est, ne quis adultero affectu illam concupiscat; Secun-

cundò, Ne concupiscat in vxorem, dum eius maritus viuit, imo, vt neque post mortem viri velit accipere debet sibi proponere, ne aut cupiat virum illius mori, aut in adulterandi incidat tentationem; Tertiò, Mulieres alijs desponsatas concupiscere in matrimonium non licet, quia contra fidem datam est; Quartò multo minus, quæ Dei cultui voto consecratæ sunt; Quintò, Qui vero, vt contigit Pharaoni, & Abimelech, cupit matrimonio coniungi cum muliere, quæ maritum habet, sed nescit illum habere, & si sciret non cuperet, non facit contra hoc præceptum.

Num. 3. Explicatio præcepti affirmatiui.

PRæceptum affirmatiuum quid præcipit? ℞. Vt concupiscentias carnis compescamus, illasque legi Dei, rectęque rationi subdamus, vt ea quæ spiritus aduersus carnem concupiscit, appetamus; vt virtuosas affectiones acceptemus, & alia huiusmodi, veluti odium, & contemptus sui ipsius, abnegatio propriæ voluntatis, contemptus mundi, voluntaria paupertas, humilitas, obedientia, aliæque similes virtutes. *nu. 6.*

Concupiscentia bene regulata prodest ad virtutem? Resp. Ait Catech. Prodest. Primo quia efficit, vt licitè cōcupita assiduis precibus à Deo petamus: Si enim hæc concupiscentia rerum non esset, neque tum multæ preces fierent in Ecclesia Dei: Secundò, Ipsa facit vt chariora sint nobis Dei munera, nempe cum à Deo accipimus concupita; Tertiò, Ex iucunditate, quam homo accipit à concupitis, prouocatur, vt deuotius Deo gratias agat. *nu. 7.*

CAP. TERTIVM

De actibus virtuosis, & vitiosis cordis circa concupiscentiam.

QVinam actus cordis sunt virtuosi circa concupiscentiam? Respon. Sunt multi, & præcipuè sequentes.

nu. 1. Primo, Odium, contemptus, & abnegatio sui, suæque voluntatis.

ibid. Secundò, Carnis mortificatio, sensuum item, atque passionum.

ibid. Tertiò, Contemptus mundi, honoris, vanitatis, ac diuitiarum.

Quartò, Captiuare suum intellectum in obsequium Christi, Non inniti prudentiæ suæ.

nu. 21. Quintò, In omnibus conformare se diuinæ voluntati: Velle quod Deus vult: Demum obedientia, resignatio, indifferentia voluntatis erga Deum, & superiores ab illo datos.

ibid. Sextò, Omni custodia custodire cor, ne illicitas sequatur voluptates.

ibid. Septimò, Puritas cordis ab inquinamentis voluptatis.

ibid. Octauò, Actus temperantiæ, veluti humilitas, sobrietas, castitas, continentia.

num. 1. Nonò, Suis facultatibus, statu, qualitate contentum esse: Aliena non appetere; Alijs non inuidere; Gaudere de commodis, & bonis aliorum.

nu. 1. Decimò, Non appetere vindictam; non honores; Neminem lędere.

nu. 1. 6. 9. Vndecimò, Concupiscere mandata Dei? In illius beneficijs delectari; De illis gratias agere.

n. 1 a. et 21. Duodecimò, Omnes cordis appetitiones, & concu-

cupiſcentias ſubdere legi Dei, rectæque rationi.

Decimotertio, Cibum, potum, veſtes, Domum, ſomnum, & alia iuxta præſcriptum rectæ rationis appetere. *ibid.*

Decimoquartò, Eodem modo diligere filios, vxorem, parentes, amicos, atque propinquos. *nu.ibi.n.6.*

Decimoquintò, Egeſtatem, & defectus rerum temporalium, & res aduerſas patienter ferre, Hæc & ſimilia concupiſcendi vim continent in virtute. *nu.21.*

Qui ſunt actus vitioſi? Reſp. Contrarij iam dictis; Veluti Luxuria, Gula, Ebrietas, Intemperantia, Superbia, Amor ſui, mundi, carnis, voluptatis inordinatus, Item talis amor propinquorum, amicorum, facultatum, famæ: Inuidere alijs, Aliena appetere; Vindictam concupiſcere. Indeuotio erga Deum; Ingratitudo, Tedium ſpirituale, Accidia, Otium, Pigritia, Aliaque huiuſmodi multa. *nu.1.&c.*

Peccant etiam in hoc præceptum ait Catechiſmus.

Qui luſionibus non honeſtis delectantur. *nu.25.*

Qui ludis immoderatè abutuntur. *nu.23.*

Qui Choreis, Pompis, Comedijs, Venationibus, & alijs nimis delectantur. *ibid.*

Qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt, cupiunt, vt nullus vendat, aut emat, quo ipſi carius aut vilius vendere, aut emere poſſint. *ibid.*

Item qui alios egere cupiunt, vt ipſi vendendo, aut emendo lucrentur. *ibid.*

Milites, qui bellum expetunt, vt furentur. *ibid.*

Madici, qui morbos deſiderant. *ibid.*

Iuriſconſulti, qui cauſas, & lites multiplicari, & augeri concupiſcunt. *ibid.*

Artifices, qui ob quæſtum penuriam omnium ad victum, & veſtitum exoptant. *ibid.*

Qui alienam laudem, gloriamque appetunt; præcipue ſi illis obtrectent, ipſique ſint ignaui, nulliuſ-

que virtutis: His, & alijs modis concupiscendo peccatur.

nu. 10. Qui commouetur, & incitatur ad malè concupiscendum peccat? Respond. Peccat si adsit consensus.

n. 10. & 12 Si sensui placet illa commotio, sensusque in illa delectatur, sed displicet rationi, quæ nollet illam habere, homo dicetur consensisse? Respon. Non, quia nobilior pars hominis, quę est ratio, non consentit.

n. 12. & 10 Si Ratio aduertit tali commotioni, & non curat illam impedire, & permittit sensum in illa immorari, & delectari, homo dicetur consensisse, atque peccasse? Resp. Ita est, quia etiam ratio tacitum prębet consensum.

nu. 4. &c. Omnis mala concupiscentia, cui homo consentiat, erit peccatum mortale? Respond. Non omnis erit.

ex nu. 10. 11 Quęnam erit talis? Respon. Potest esse talis, vel ex parte rei concupitę, vel ex parte modi concupiscendi, vt dictum est.

ex n. 10. 11 &c. Quomodo ex parte rei concupitę? Respon. Cum Deus sub pęna peccati mortalis prohibuit, & concupiscentiam alicuius rei, veluti furti, vindictę, fornicationis, tunc qui consentit ad dicta concupiscenda, mortaliter peccat.

pręc. 4. n. 5. Hie. nu. 10. &c. Quomodo ex parte modi? Respon. Si quis diligat, vel concupiscat ea, quę Deus concupiscere permittit, veluti sanitatem filij; sed adeo inordinatè id faciat, vt etiam per superstitiones, & incantationes velit procurare, tunc talis concupiscentia mortale est; quia etiam per peccatum mortale paratus est obtinere; & Theologi dicunt, quod in tali casu homo ponit vltimum finem sui in illa re; & illam diligit plusquam Deum, Idem erit de ludo, lucro, amicitia, alijsque multis.

CAP.

CAP. QVARTVM

De motiuis pro obseruantia huius praecepti.

QVid debet Parochus circa hoc præceptum præstare? Respond. Duo, nempe Primo explicare præceptum, & obseruantiam illius; Secundò, Dirigere, & incitare populos ad dictam illius obseruantiam. *nu. 1. & 4. & nu. 25.*

Quomodo hoc secundum præstabit? Resp. Motiuis, & remedijs. *Nu. 12.*

Quomodo motiuis? Respond. Explicando necessitatem, vtilitatem, facilitatem, dignitatem, honestatem, iustitiam, iucunditatem, talis obseruantiæ. *nu. 1. & 2. &c.*

Qua ratione explicanda necessitas? Respond. Proponendo esse præceptum, & esse de necessitate salutis. *nu. 1. &c.*

Quid de vtilitate dicendum? Respond. Primo hac obseruantia quis potest mereri vitam æternam; & pœnas euadere inferni; Secundò, Rem Deo gratissimam facit; Tertiò, Proximo maximè consulit; Quartò, Sibijpsi Diuitias, & fęlicitatem parat; Quintò, Hac obseruantia totum cor hominis, totusque homo tam exterior, quam interior ordinatur; Sexto, Per illam obseruantia totius legis adiuuatur. *n. 1. 4. &c.*

Quæ damna sequuntur ex inobseruantia? Resp. Contraria iam dictis, nempe amissio Paradisi, demeritum ad infernum, Deum offendere, seipsum, proximum: Paupertatem, miseriam, infęlicitatem sibi parare: Totum seipsum deordinare: Difficilem sibi reddere totius legis obseruantiam: Ad omnia *n. 1. 10. 11. & 21. 22. 23.*

nia

nia peccata præcipitem se dare; Tenebris obcœcari.

nu.1.n.14. & 21. 22. Quomodo hæc obseruantia hominem diuitem, inobseruantia pauperem facit? Respond. Ille, qui habet plura bona, quam illi opus sit, diues est: Ille, qui minus habet, quam oportet, pauper erit: Abundantia enim diuitem, defectus pauperem facit: At ille, qui contentus est suis, & non cupit aliena, omne illud habet, quod cupit, ideo nihil illi deest; & diues dici potest: Qui vero suis non est contentus, sed alia appetit, omnia illi desunt, quæ vellet habere, & non habet; ideo ille diues, hic pauper erit.

nu.1.n.14. & 21. &c. Quomodo faciunt fœlicem, & infœlicem? Resp. Ille est fœlix, cuius desideria satiata sunt. Ille infœlix, qui non habet, quod cupit; Ideo Seneca dixit; Qui ostium desiderijs clausit, quasi cum Deo de fœlicitate contendit, volens asserere, quod fœlicitas sit idem, quod desideriorum satietas: Hæc autem sine dubio per dictam obseruantiam obtinetur, sicut de inobseruantia contrarium dicendum erit.

ibid. Quomodo iucunditas explicanda? Respond. Primò in fœlicitate, & diuitijs adest iucunditas: Secundo, Ait S. Augustin. Summa iucunditas, & fœlicitas posita est in hoc, quod homo in seipso sit ordinatus, & summa miseria est sui deordinatio: Cum ergo obseruantia huius præcepti ordinet totum hominem cum lege, & voluntate Dei, item cum recta ipsius hominis ratione; inobseruantia vero contrarium faciat; manifestum erit, quod summa iucunditas in illa, miseria in ista reperietur: Tertio, Qui multa desiderat, quæ non habet, nec potest habere, plurimum contristari, & inquietari, & affligi necesse est.

nu. 13. Quid de facilitate dicendum? Respon. Multo facilius est, pauca, quam multa, & sua quã aliena obtinere; qui erga multa, & aliena, & a Deo ꝓhibita cõcupiscit; incidit in varios labores, difficultates, tenta-

rationes, aliaque incommoda, quæ fugit, qui suis contentus est.

Quid de iustitia explicandum? Respond. Ait S. August. Voluntas Dei recta est, hominis curua; Non illa curuanda est ad nostram; sed nostra corrigenda ad illam; Ideo iustum est, vt nos dicamus; Fiat voluntas Dei, non autem, Fiat voluntas nostra, vel quod nos concupiscimus. *petit. 3.*

Quid de dignitate, & honestate? Respon. Seruire Deo, illiusque legi, ac voluntati obtemperare summa dignitas est: Hominem quoque à vanis, illicitisque concupiscentijs abdicari res dignissima, purissima, & honestissima est. *nu. 21.*

Quæ sunt remedia contra malam concupiscentiam? Respond. Alia sunt in cogitatione, Alia in actione.

Quæ in cogitatione? Respon. Cogitare quæ dicta sunt? Item memoria mortis declarat vanitatem concupiscentiæ: Infernus, & illius pœnæ declarant pessimum finem illius: iuxta illud, Extrema gaudij luctus occupat; Considerare, quod mala cupiditas omnium malorum, & peccatorum origo, fons, & sedes est; & quod sectatores illius in baratrum omniũ miseriarum deducuntur; & quod nunquam voluptate satiatur: imò semper illius sitis crescit, & exardescit. Memoria, & meditatio passionis Christi supra quam dici potest huius concupiscentiæ declarat miseriã, & vanitatem cogitare quod animalia bruta sensum, homo vero rationem, & virtutem sequi debet, & alia huiusmodi. *nu. 2. & n. 22. nu. 13.*

Quæ sunt in actione? Resp. Frequens peccatorum confessio; Nec non vsus Eucharistiæ: Abnegatio sui propter Christum; Amor & immitatio Christi; Ieiunium; Carnis mortificatio; passionumque illius: Deuotio, & amor erga Deum: Cordis custodia: Labor & occupatio: Lectio librorum spiritualium: Fugere occasiones concupiscendi, vt videre, alloqui, ma- *ex prae. 7. n. 12. & 13 Hic p totũ.*

malas habere ſocietates, & alia, quæ in ſexto, & ſeptimo præcepto ſunt explicata: Hicque ſit finis huius tractationis.

Quomodo quis poterit vti hac in totum Decalogum tractatione? Reſp. Primo, ex illa poterit explicare ſingula præcepta; Secundo, Declarare illorum obſeruantiam; Tertio, Accipere motiua ad perſuadendum: Sicque lex Decalogi erit veluti Speculum quoddam, in quo poſſimus omnia, noſtra peccata, & vitia, nec non virtutes intueri, eademque alijs opportunè manifeſtare. Et ideo talis vſus illius erit.

FINIS.

7—1—1

